

FONTES IURIS

Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata | 9. évfolyam, 2–4. szám

*„Magára az igazságra pedig nem annyira természet, mint ismeret útján jutunk,
még pedig azon ismeret útján, melyet nekünk a törvény- és jogtudomány szolgáltat.”*

WERBŐCZY ISTVÁN

**94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet
a Kormány tagjainak
feladat- és hatásköréről**

„112. § (1) A miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében felel a Kormány igazságügy-politikájának kialakításáért és az alkotmányos szervekkel együttműködve annak végrehajtásáért.”

**Magyarország
Alaptörvénye
R) cikk**

*„(1) Az Alaptörvény
Magyarország
jogrendszerének alapja.”*

Fontes Iuris – az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata

Megjelenik negyedévente.

Kiadja: Igazságügyi Minisztérium, H-1051 Budapest, Nádor utca 22., tel.: +36 (1) 795-1000

Felelős kiadó: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Németh Balázs ügyvezető

Alapította: Prof. Dr. Trócsányi László

Főszerkesztő: Dr. Tuzson Bence

Felelős szerkesztő: Dr. Tóth Zoltán

Szerkesztők: Dr. Petrasovszky Berta, Dr. Jancsó Gábor, Dr. Gyimesi Tamás Ferenc, Prof. Dr. Szilágyi János Ede, Prof. Dr. Wopera Zsuzsa, Klima Odett

Lapmenedzser: Dr. Ungvári Álmos

Címlapfotó: Guerini-Temesi Melinda

ISSN 2786-4057 (Online)

Tartalom

Főszerkesztői köszöntő	3
Interjú	
Interjú Tuzson Bence igazságügyi miniszterrel	5
Díjazottak	
<i>Soltész Tamás</i>	
Deák Ferenc és büntető szankciórendszerünk reformja	7
<i>Herold Virág</i>	
Konfliktus és kompromisszum: Deák Ferenc és Lustkandl vitájának jogi és politikai dimenziói	16
Tanulmányok	
<i>Bartl Bálint</i>	
A hibás termékekért való felelősség új irányai	24
<i>Károlyi Balázs</i>	
A hatáskörmegosztás elve az Európai Unió külkapcsolatainak terén, különös tekintettel a nemzetközi egyezmények megkötésére ..	31
<i>Hulkó Gábor – Pék Erzsébet</i>	
Gyermekek képmáshoz való joga az online térben	
Esettanulmányok Franciaország, Németország és Olaszország szabályozási rendszereiben	37
<i>Suri Noémi – Szinek Csütörtöki Hajnalka</i>	
Felsőbírósi reform Szlovákiában	
Az igazságügyi reform elemzése, különös tekintettel a bíróságok működésére	42
<i>Traser Julianna Sára</i>	
Az uniós jogalkotási aktusok jogalapjának megválasztásával – beleértve az ún. rugalmassági klauzula,	
és a belső piaci jogalap alkalmazhatóságával – szemben támasztott feltételek az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatában	49
<i>Csemáné Váradi Erika – Lindt Roland</i>	
A játékfüggőség jelentésárnyalatai: a kóros szerencsejáték- és videojáték-használatból fakadó társadalmi kihívások	
és jogi megoldások 2023-ban	55
<i>Sereg Péter</i>	
A Királyi Curia szervezete és működése a reformkorban	65
<i>Móricz Aliz</i>	
A biztosítási intézkedés jogintézményének főbb sarokpontjai az adóvégrehajtási eljárásban	71
Beszámoló	81
Jogértelmezések	87
Hírek, események	
Közéleti események	90
Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok	95

Főszerkesztői köszöntő

Köszöntöm a 2024-ben első, összevont *Fontes Iuris* lapszámának Olvasóit! A mostani lap különleges, hiszen az utolsó lapszám kiadása óta a minisztérium jelentősen átalakult. Talán már kezdünk hozzászokni, hogy minden évben szembe kell néznünk valamilyen nagy kihívással. A Covidot követően háborúk és gazdasági válság okozta kihívásokkal kell szembenéznünk, de ahogy eddig, most is álljuk a sarat és biztosak lehetünk abban, hogy 2024-ben még erősebbek leszünk. Bizakodva tekinthetünk előre, 2024 a nagy tervek éve lesz.

Az elmúlt évről visszatekintve a minisztérium történetének egyik legjelentősebb eseménysorozatán vagyunk túl. Lezajlott a Deák 220 emlékévi, amelynek keretein belül méltóképpen emlékeztünk meg Deák Ferenc, hazánk első igazságügyi minisztere születésének 220. évfordulójáról.

A politika mellett a tudományokban is jártas államférfit nemzeti történelmünk legnagyobbjai között tartjuk számon, aki munkássága során megteremtette Magyarország polgári átalakulásának és fejlődésének törvényi kereteit. Az 1848. évi III. törvénycikk hozta létre hazánk első független, felelős kormányát, melyben a minisztériumok felépítésére és a kormányzat működési rendjére vonatkozó rendelkezéseket Deák Ferenc vezénylete alatt dolgozták ki. A 19. század egyik legtehetségesebb magyar politikusaként meghatározó szerepet vállalt a polgári átalakulás és a modern állam alkotmányos kereteinek megteremtésében, mind a reformkorban, mind pedig a dualizmusban. Így emléke előtt tisztelgve méltán illethetjük őt a „haza bölcse”, valamint a „nemzet prókátora” titulusokkal.

Deák Ferenc, a haza bölcse születésének 220. évfordulója alkalmat jelentett arra, hogy megemlékezzünk arról a jogtudósról, aki megteremtette Magyarország polgári átalakulásának törvényi kereteit. Az évfordulás megemlékezés keretében egyúttal lehetőség nyílt a magyar alkotmányos hagyományok, alkotmányos identitás egyik fontos szegmensének szélesebb körű megismertetésére, a jogtudatosság erősítésére a fiatalok körében, valamint a magyar jogásztársadalom közösségformálására is.

Deák fiatal politikusként kapcsolódott be a reformkori országgyűlések munkájába, majd a gróf Batthyány Lajos által vezetett, első felelős magyar kormány igazságügyi minisztereként szolgálta a hazát. A szabadságharc leverését követően pedig az 1867-es osztrák–magyar kiegyezéshez vezető tárgyalási folyamatban mint a magyar delegáció vezetője szerzett elvitathatatlan érdemeket. A 19. század egyik legnagyobb formátumú magyar politikusaként tartjuk számon, aki megteremtette Magyarország polgári átalakulásának törvényi kereteit.

E keretek nélkül pedig hazánk modern alkotmányos berendezkedéséről aligha lehetne ma beszélni.

Az évfordulás megemlékezés keretében sor került a Magyar Nemzeti Bank és a Magyar Pénzverő Zrt., valamint a Magyar Posta Zrt. közreműködésével kibocsátott Deák 220 témájú emlékérmé és bélyegblokk kibocsátási ünnepségének megtartására; továbbá a „haza bölcse” életművéről szóló jogtörténeti szempontú, valamint a Deák-hagyaték és a ma igazságügyi kihívásaihoz kapcsolódó pódiumbeszélgetések is megrendezésre kerültek. A nagyszabású esemény mindezek mellett teret kínált a *TÖRVÉNY ÉS SZABADSÁG: Válogatás Deák Ferenc beszédeiből, írásából és adomáiból* című gyűjteményes kötet, valamint a *DEÁK FERENC: Az igazság arca* című ikonográfia bemutatásának is.

A már említett Deák 220 eseménysorozat záróakkordja a tanulmányíró verseny díjkiosztása volt. A pályázók közül kettőt lapunkban is bemutatunk.

Elsőként Soltész Tamás „Deák Ferenc és büntető szankciórendszerünk reformja” címmel készített tanulmányát osztjuk meg Önökkel. Deák Ferenc ifjúkori éveit vizsgálta, a szankciórendszeréről és büntetési nemekről alkotott elképzeléseit. Pontos képet kapunk arról, hogyan vélekedett Deák a büntető jogkövetkezmények rendszeréről pályája különböző szakaszaiban. A kronologikus áttekintés során a haza bölcsének nézetei és jogász habitusa változásai is kitűnnek, összefüggésben a polgári világnézet magyarországi térhódításával.

Herold Virág a verseny másik kiemelt munkáját készítette el, „Konfliktus és kompromisszum”: Deák Ferenc és Lustkandl vitájának jogi és politikai dimenzióiról írt érdekesítő munkáján keresztül mutatja be, hogy Deák miként ragadta meg az alkalmat akkor még a közvélemény számára népszerűtlen elképzelésének óvatos kibontására.

Közjogi rovatunk fókuszába ezúttal a gyermekvédelem került. Napjaink egyik fontos kihívása, hogy gyermekeink miként használják az internetet, mi az, amit megosztanak és megoszthatnak magukról a szülők és a gyerekek egyaránt. Hulkó Gábor és Pék Erzsébet a „Gyermekek képmáshoz való joga az online térben” című esettanulmánya Franciaország, Németország és Olaszország szabályrendszerét hasonlítja össze, melyből hazánkra vonatkozóan is értékes megállapításokat vonhatunk le.

Magánjogi rovatunkat ezúttal dr. Bartl Bálint erősíti tanulmányával. A hibás termékekért való felelősség új irányai címmel megírt tanulmányának célja, hogy bemutassa a hibás termékekért való felelősség „legújabb” uniós jogalkotási törekvéseit. Tanulmányában vizsgálja az új fogalmak megjelenését,

valamint jogintézmények viszonyát a jelenleg hatályos Ptk. szövegéhez. Felmerül annak kérdése, hogy az új termékfelelősségi irányelvek kapcsán szükségessé válik-e a Ptk. módosítása, vagy új törvényt kell megalkotni.

Európai és nemzetközi jogi rovatunkban dr. Károlyi Balázs erős, szakmai írását olvashatjuk „A hatáskörmegosztás elve az Európai Unió külkapcsolatainak terén, különös tekintettel a nemzetközi egyezmények megkötésére” témában.

Izgalmas történelmi kitekintést jelent dr. Sereg Péter tollából származó tanulmány, amely a reformkori Magyarországon a legfelsőbb bírói fórum a Királyi Curia történelmi jelentőségével foglalkozik. A szerző olyan izgalmas megállapításokat tesz, mely szerint a Nagy-Britanniát leszámítva, a Királyi Curia a legrégebbi múltra visszatekintő legfelsőbb bírósági szerv a világon.

Móricz Aliz „A biztosítási intézkedés jogintézményének főbb sarokpontjai az adóvégrehajtási eljárásban” témában írt elemzésében megállapítja, hogy a hatályos joganyag tanulmányozása kapcsán, hogy a jelenlegi szabályozás átfogó és korszerű, a jogintézmény pedig hasznos és nélkülözhetetlen.

Emlékeztetőül közöljük Deák Márta Sarolta beszámolóját „A polgári jog kodifikációja: értékelés, reformok” című konferenciáról, valamint Ungvári Álmos beszámolóját a Deák 220 konferenciáról.

Bár egy új év vette kezdetét, mégis engedjék meg, hogy arra biztassuk Önöket, tekintsenek vissza, és akárcsak szerzőink, elemezzenek! Vizsgálják meg az elmúlt évet! Annak kihívásait és elért eredményeit, és összegezzék, mi volt az 2023-ban, amit útravalóként tovább vihetnek magukkal 2024-ben is! Kellemes időtöltést kívánok minden Olvasónak!

Interjú Tuzson Bence igazságügyi miniszterrel

Történelem és magyar szakon kezdett, majd az ELTE jogi diploma és szakvizsga megszerzését követően ügyvédként tevékenykedett. Ezt követően országgyűlési képviselő, szóvivő, majd 2015-től a Miniszterelnöki Kabinetiroda kormányzati kommunikációért felelős államtitkára, 2018-tól a Miniszterelnökség közszolgálatért felelős államtitkára, 2020-tól a Miniszterelnöki Kabinetiroda kormányzati államtitkára – 2022-től deregulációért felelős kormánybiztos –, 2023. augusztus 1-jétől pedig az Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: IM) minisztereként köszönhetjük. Pályája során adott interjúkból sokszor hangzott, hogy kiemelten fontosnak tartja, hogy bármihez is fogjon az ember, ott bizony szilárd elvekre van szükség. Miniszterként milyen főbb elveket említene meg, amelyek véleménye szerint elengedhetetlenek az IM vezetése szempontjából?

Kevés nagyobb megtiszteltetés lehet egy a jog világához kötődő, a jog területén hosszú évek óta dolgozó ember számára, mint Deák Ferenc székét elfoglalni. Amikor a miniszterelnök felkért a tisztség betöltésére, az volt a kérésem, hogy egy hagyományos, letisztult igazságügyi tárcát vezethessek, olyat, amelyet egykor Deák Ferenc is vezetett. A kérésemet figyelembe véve, ennek a struktúrájáról természetesen a miniszterelnök döntött.

Deák Ferenc elvi alapjai kiemelten fontosak számomra. Bár miniszterségének ideje rövid volt, munkásságán keresztül mégis olyan elvi alapokat hagyott hátra, amelyek a mai napig érvényesek tudtak maradni. Ilyen a nemzeti szuverenitás vagy akár a jogbiztonság témája is.

Éppen ezért, a minisztérium fókuszába Magyarország jogi szuverenitásának védelme került. Egy olyan időszakban vagyunk, amikor különösen fontos, hogy az Európai Unión belül a nemzeti hatáskörbe tartozó területek megmaradjanak, és ne egy európai birodalomban gondolkozzunk, hanem továbbra is azonos jogokkal rendelkező nemzet-államok egységes szövetségéről beszéljünk.

A másik fontos téma az ítélkezési gyakorlat áttekintése. A jogszolgáltatásnak mindig az emberek szempontjait kell a legfontosabbnak tartania. Fontos, hogy a bíróság függetlenségének megőrzése mellett tovább fejlődjön a gyors és hatékony igazságszolgáltatás, úgy, hogy az emberek számára egy világos joggyakorlat alakuljon ki. Vissza kell hoznunk az emberek jogba vetett hitét. Átláthatóvá kell tennünk a jogalkalmazást és meg kell erősítenünk a jogbiztonságot.

Miniszter úr hogyan vélekedik a jogalkotás és a joggyakorlat egymáshoz való viszonyáról?

Követni kell az általunk hozott törvények nyomán született ítéleteket, s nem tartom ördögtől valónak azt sem, ha azokkal kapcsolatban véleményt fogalmazunk meg. Fontosnak tartom a bíróságok függetlenségét is, ugyanakkor legalább annyira azt, hogy a jogalkotói szándék érvényesül-e a bírósági gyakorlatban. Ha az volt a cél, hogy bizonyos területen jobb legyen az emberek élete, nem mindegy, hogy sikerült-e elérni, nem csúszott-e valahol félre a dolog. Hiába van meg sokszor a jobbító szándék, ha a joggyakorlatban a jogalkotó célja nem jelenik meg, akkor meg kell vizsgálni a rendszert, és ha szükséges, ki kell javítani. Bizonyos határokat nem szabad átlépni, nem is tesszük majd, viszont az érintettekkel való párbeszédre szükség van.

Szemléletváltásra van szükség. Átlátható és következetes jogalkotást kell kialakítani. Jogászként tudom, hogy vannak olyan területek, ahol a szakemberek tudják meghozni a legjobb döntéseket. Politikusként viszont feltett szándékom, hogy az emberek mindennapjait befolyásoló jogi kérdésekről ne csak jogászok beszélgessenek egymás közt, vegyük

figyelembe azt is, hogy maguk az érintettek mit szeretnének. Erősíteni kell a társadalmi biztonságérzetet a bíróságokkal kapcsolatban, adott esetben ki kell kérni az emberek véleményét.

Röviden összefoglalva úgy tudom meghatározni a céljainkat, hogy meg kell őriznünk jogi szuverenitásunkat és átlátható, következetes joggyakorlatot kell kialakítani.

Hogyan vélekedik Magyarország szuverenitásának kérdése kapcsán? Gondolok itt az Európai Unióhoz fűződő kapcsolatot illetően a szerepek megosztására, illetve az uniós jogszabályok nyomásgyakorlásának hatására.

Egy olyan időszakban vagyunk, amikor a világ átalakul. Új törésvonalak jönnek létre, miközben háborúk zajlanak. Egy célunk lehet: kitartani a nemzet érdekei mellett. Nagyon erős az a törekvés, hogy a magyarok kezéből kivegyék az önrendelkezés jogát, és Európa egy olyan birodalommá válik, ahol a nemzetállamok helyébe egy Európai Egyesült Államok lép. Ezt nem hagyhatjuk, hiszen ez hosszú távon óriási

károkat okozhat Magyarországnak. Beleolvadnánk egy olyan masszába, amely nyelvünket, kultúránkat és ezeréves történelmünket tenné pár évtized alatt semmissé. Éppen ezért, szuverenitásunk megőrzése talán az egyik legfontosabb feladattá vált Magyarországon, ezt példázza a legutóbb elfogadott alaptörvény-módosítás.

A törvénymódosítás sorsfordító jelentőségű, hiszen a legutóbbi választásokat követően már bebizonyosodott, hogy egyes nemzetközi erők arra törekszenek, hogy beavatkozzanak a magyar választások eredményébe, és ezzel befolyást szerezzenek Magyarországon. Alkotmányos önazonosságunknak a megőrzése kiemelt feladat és komoly próbatétel is. Évek óta történnek kísérletek arra, hogy ezt az önazonosságot egyes személyek és szervezetek megsemmisítsék, átalakítsák és külföldről befolyást gyakoroljanak Magyarországra. Ez ellen fel kell lépni, ezért született a törvénymódosítás. Le kell zárunk minden olyan jogi kiskaput, amely lehetőséget ad arra, hogy külföldről beavatkozzanak hazánk belügyeibe.

Az interjút készítette: dr. Petrasovszky Berta
2024. január

Soltész Tamás*

Deák Ferenc és büntető szankciórendszerünk reformja

1. BEVEZETÉS

A magyar nemzet idén ünnepli Deák Ferenc születésének 220. évfordulóját, akinek jogtörténetében elismert legnagyobb művei a közjog terebélyesítésére és kiegészítésére, valamint a reformkori büntető kodifikáció voltak. (Mezey, 2003) A nemzeti köztudatba leginkább nagy formátumú politikusként beépülő Deák büntető szakjogi tevékenysége mégis kevésbé ismert, annak ellenére, hogy a 19. század történelmi jelentőségű reformmozgalmában kulcsszerepet játszott a rendi büntetőjog megújításában.¹ (Balogh, 2004a)

Jelen tanulmány Deák Ferenc ifjúkori éveit veszi górcső alá, a „haza bölcse” szankciórendszeréről és büntetési nemekről alkotott elképzeléseit vizsgálva. A fiatal tiszteletbeli alügyész ügyiratainak, illetve a táblabírói, majd követi évek releváns megnyilvánulásainak értelmezése során pontos képet kapunk arról, hogyan vélekedett Deák a büntető jogkövetkezmények rendszeréről pályája bizonyos pontjain. A kronologikus áttekintés során a „nemzet prókátora” nézeteinek és jogási habitusának állandó változása is kitűnik a polgári világnézet magyarországi térhódításával összefüggésben. Mindemellett az is világossá válik, hogy a „haza bölcse” milyen mértékben vallott felvilágosult szankcióeszméket magyar kortársaihoz, valamint a klasszikus büntetőjogi iskola európai képviselőihez képest.

A korabeli források történeti kontextusban történő elhelyezése, illetve a büntető kodifikáció eredményeivel való összevetése során arra a kérdésre is választ kapunk, hogy a fiatal Deák Ferenc víziói miként jelentek meg a nevével kezdettől fogva összefonódó 1843. évi anyagi büntetőjogi törvényjavaslat világszinten is egyedülállónak tekinthető büntetési rendszerében. Munkámban e célból kerül sor a javaslat szankciórendszerének részletes bemutatására, különös hangsúlyt fektetve az olyan újdonságnak számító, kivételes megoldásokra, amelyek közvetve vagy közvetlenül Deák törvényhozási kísérletre gyakorolt hatását tükrözték.

2. A TAPASZTALATSZERZÉS IDŐSZAKA

2.1. A GYAKORLÓ JOGÁSZ

A megyei hivatalviselés hosszú évtizedekre visszanyúló hagyománynak, illetőleg nélkülözhetetlen jövedelemszerző tevékenységnek számított a Deák családban.² (Molnár, 1995a) Az ifjú Ferenc ugyanakkor senkinek nem kívánt a lekötözött lenni, ezért már a győri jogakadémián folytatott tanulmányai idején kijelentette, hogy semmilyen választástól, korteskedéstől függő megyei tisztséget nem vállal el. (Ferenczi, 1904) A kivételes tehetségű és kiváló elméleti felkészültségű fiatalember végül 1823. december 19-én vehette kezébe jeles ügyvédi diplomáját, majd hazatért Kehidára, ahol életében a gyakorlati tapasztalatszerzés időszaka következett. (Sándor, 1981) Deák Ferenc a nemesi rend tagjaként *ipso jure* szerepet vállalt a büntető jogalkalmazásban. Saját úriszéket ugyan nem tarthatott,³ de 1824-től kezdődően tiszteletbeli alügyészként, valamint árvaválasztmányi jegyzőként tevékenykedett. (Molnár, 2003) Ezeket a tiszteletdíj nélküli közhivatalokat elsősorban erkölcsi kötelességből fakadó szolgálatnak,⁴ illetve tanulási lehetőségnek tekintette, (Molnár, 1995a) hiszen anyagi függetlenségét nyugodtan alapozhatta a családja osztatlan, de tisztességes és kiegyensúlyozott jövedelmet biztosító birtokaira. (Molnár, 1992)

Említésre méltó körülmény, hogy az „ügyészség” fogalma a 19. század első felében még nem volt azonos a mai szóhasználattal. A Deákhoz hasonló, jogban jártas „prókátorok” elsősorban a jogkeresők bíróság előtti képviseletét látták el, tehát mai értelemben véve ügyvédi munkát végeztek. (Balogh, 2004a) A „becsületbeli ügyvéd” szerteágazó feladatai közé tartozott a szolgabírák vizsgálati jelentéseinek véleményezése, a vádemeléssel kapcsolatos teendőik ellátása, a vád perbeli képviselete, a replikák, perbeszéd, perorvoslatok elkészítése, előadása és intézése. Emellett gondoskodnia kellett az ítéletek végrehajtásáról, a büntetés-végrehajtás felügyeletéről, a rablajstromok készítéséről, valamint a tömlöcök időnkénti megvizsgálásáról. (Mezey, 2003) Az ifjú Deák e teendőinek ellátása

2 Többek között a Deák testvérek egykori gyámja, Hertelendy György és Deák Ferenc bátyja, Antal is ezt az utat követte. A Zala megyei első alispán feladatait 1819 és 1828 között előbbi, 1828-tól 1831-ig pedig utóbbi látta el. (Molnár, 1995a)

3 Deák Ferenc nem számított tehető birtokosnak, mindössze 21 jobbágy-családdal rendelkezett. (Balogh, 2004a)

4 „Igaz ugyan, hogy csak becsületbeli tisztai ügyész vagyok, de éppen a becsületért szegyenleném csupáncsak nevével viselni hivatalomnak” – írta Deák Vörösmarty Mihályhoz címzett, 1825. november 15-én kelt levelében. (Brisits, 1965:103.)

* Soltész Tamás, III. évfolyamos jogászszakos hallgató (nappali tagozat, osztatlan képzés), Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

1 A polgári átalakulás leglényegesebb, alkotmányos alapkövetelése (pl. a törvény előtti egyenlőség forradalmi gondolata) ugyanis a büntető kodifikáció során szakkérdésként, szabályozási keretfeltételként kerültek fel, és váltak megtárgyalhatóvá. (Balogh, 2004a)

során nap mint nap tapasztalhatta, milyen állapotban van a honi büntető jogszolgáltatás, és sajátosan sokat találkozott a büntetési rendszer problémáival. (Balogh, 2004a)

2.2. AZ ELSŐ BENYOMÁSOK KORABELI SZANKCIÓRENDSZERÜNKRŐL

Hazánk büntetőjogi ítékezése a 19. század első felében a középkorból megmaradt alapokon nyugodott. (Balogh, 2004b) Szankciórendszerünk alapvetően abszolút határozatlan volt, amely kiegészült a közbűncselekményekre előírt, abszolút határozott halálbüntetésekkel. Miután a törvények „rendes” büntetésként legtöbbször az élettől való megfosztást írták elő, a vád képviselőjében eljáró ügyésznek általában e szankciót kellett kérnie a perbefogottra. Ezzel magyarázható, hogy a *Corpus Juris*ban járatos Deák a Hármaskönyv első részének 15. cikke alapján kénytelen volt többek között a vásári lopáson ért Németh Ferenc és társai, illetve a csekély értékre elkövetett lopással vádolt Baranyai Ignác kivégzését indítványozni. (Molnár, 2003) A kis tárgyi súlyú bűncselekményeknél maradván, az ifjú alügyész az évek során többször hivatkozott a káromkodókat vesszőzéssel, botozással, s végső soron halállal büntetni rendelő 1563. évi XLII., 1659. évi XLII. és 1723. évi CX. törvénycikkekre, és számos egyéb kegyetlen büntető jogszabályra is.⁵ (Molnár, 1995a)

Deák jogi műveltsége ugyanakkor nem szorítkozott kizárólag a *Corpus Juris Hungarici* ismeretére. (Wlassics, é. n.) Az előírt büntetések indokolatlan szigorát, valamint az individualizáció lehetőségének hiányát hamar felismerő szakember kizárólag ügyészi tevékenységének korai időszakában támasztotta alá érvelését konkrét jogszabályokra történő hivatkozással. (Molnár, 1995a) Az általa képviselt ügyekben folyamatosan mélyítette elsőrendű elméleti ismereteit, eljutott a törvények rugalmas alkalmazásáig, a körülmények mérlegeléséig, az esetek egyedi, méltányos elbírálásáig. Érveléseiben évről évre több, a modernizáció jelszavaként szereplő gondolatra bukkanhatunk, amelyek a forrás közvetlen megjelölése nélkül is visszavezethetők a természetjog, a francia felvilágosodás, az angol liberalizmus vagy a klasszikus büntetőjogi irányzat eszméire.⁶ (Kajtár, 2003)

A fiatal jogász hozzáállását a legsúlyosabb büntetési nemhez ez idő tájt a bűncselekmények és elkövetők konkrét körülményei közötti különbségtétel határozta meg.⁷ A fennmaradt ügyiratok alapján kijelenthető, hogy Deák Ferenc alügyészi

praxisa során az előre kitervelten, nyereségvágyból, aljas indokból vagy célból, illetőleg különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés bizonyított eseteiben nem ellenezte az élettől való megfosztás alkalmazását. Halálbüntetést érdemlő, kegyetlen gyilkosnak ítélte meg például a hidegvérű Kulcsár Antalt, Bognár Jánost és Kun Gábort, a gyilkossággal és többrendbeli rablással gyanúsított, mai értelemben erőszakos többszörös visszaesőnek minősülő Pais Pétert, valamint a csesemőgyilkossággal gyanúsított nemesasszonyt, Szabó Teréziát is. (Molnár, 2003)

Deák szemlélete ekkoriban nem állt távol a legtöbb intézményében kétségkívül elhanyagolt és elmaradt magyar fenytető gyakorlattól. Utóbbi különösen humánus oldalának számított ugyanis a ténylegesen végrehajtott halálbüntetések európai viszonylatban feltűnően alacsony száma.⁸ (Balogh, 2004a) Az összkép azonban az élettől való megfosztás *ultima ratio* jellegének erősödése ellenére is durva és kiszámíthatatlan büntető jogalkalmazásról árulkodott. Tipikus szankciónak számított az embertelen körülmények között, gyakran „előzetes büntetésként” letöltendő szabadságvesztés, amely általában nem tartott hosszú ideig, mert a 3-4 éves tartam már közelített a *de facto* halálbüntetéshez.⁹ (Bató, 2002)

A szabadságbüntetések végrehajtásának inhumánus voltával rendszeresen szembesülő tisztelbeli alügyész úgy vélte, az állami büntetőhatalom érvényesítésekor minden esetben el kellene kerülni, hogy ártatlan személyek igazságtalan vagy aránytalan sérelmet szenvedjenek. (Kajtár, 2003) Ez okból kifolyólag 22 olyan esetben indítványozta az eljárás megszüntetését, amikor a bűncselekmény nem volt egyértelműen bizonyítható, a terhelt magatartása legfeljebb távoli kísérletnek minősült,¹⁰ illetve a konkrét cselekmény enyhe súlyú, a társadalomra mindössze csekély fokban veszélyes volt. Az ilyen ügyekben többször javasolta a vádlott szóbeli figyelmeztetésének, megdorgálásának jogkövetkezményként való alkalmazását, elkerülve a törvény által előírt, aránytalanul súlyos joghatárny okozását. (Molnár, 2003)

3. A PÁLYAKEZDŐ POLITIKUS

3.1. ZALAI REFLEXIÓK

A fiatal Deák Ferenc jogászi habitusa szinte napról napra formálódott az általa képviselt ügyekben. Az egyre gyakorlottabbá váló szakember hamarosan újabb jogászi hivatalra lépett: az 1829. április 27-i vármegyei közgyűlés alkalmával, tapasztalatai és tekintélye alapján táblabírói kinevezésben részesült. (Molnár, 1995a)

5 Az említett törvényeken túl ilyen volt például Mátyás VI. dekrétumának 51. és II. Ulászló I. dekrétumának 82. cikkelye, amelyek a szándékosan, illetőleg előre kitervelten elkövetett emberölés elkövetőit fosztották meg a kegyelmi út igénybevételének lehetőségétől.

6 Mindez egyáltalán nem volt meglepő, hiszen „[a]z 1789-diki eszmék korán érintik lelkét,” (Wlassics, é. n.: 22.) majd pályafutása során az elmélet és a gyakorlat egymással mindig a legszorosabban összefüggött. (Balogh, 2004)

7 Szemléletét kiválóan tükrözi az 1829 szeptemberében, Babits József rablógyilkos ügyében elhangzott védőbeszéde: „Csak olyan gonoszokat kell tehát halálos büntetésekkel kiirtani, kiknek megmaradása több kárt okozna a közjónak, mint a mit az egy polgárnak eloltott életében veszthet; de a hol a bűnös megtérni készül, a hol alapos reménység lehet jobbulásához, ott szebb és felségesebb, a közjóra hasznosabb, s talán ezért igazságosabb is az életet megtartó kegyelem, mint a halálos törvénynek pontos teljesítése.” (Wlassics, é. n.: 87.)

8 A vizsgált időszakban a kivégzések száma évente átlagosan 10 alatti volt. (Fayer, 1896)

9 Kölcsey Ferenc egy alkalommal így jellemzett egy korabeli büntetés-végrehajtási intézetet: „A fogház egy földalatti pincze vagy verem volt, hol rendszeren 70-80 rabló, gyilkos és gyújtogató, rothadó nyirok és fojtó gőz közt ösztetorlaszolva őriztetett. Ide évenként egyszer vagy kétszer, égő fákyák mellett, fegyveres hajdúk kíséretében, halványuló arczzal és borzongó kellel szállott le a főügyész, széjjlenézendő: van-e még sok közöttük, kiket perbe idézni és megítéltetni elfelejtett.” (Fayer, 1896:18.)

10 A távoli kísérlet a korabeli jogszemlélet szerint előkészületnek minősült. (Molnár, 2003)

Időközben az 1827. évi VIII. tc. felújította azon bizottságok munkálkodását, amelyek a magyar jogintézmények szinte teljes spektrumára vonatkozó reformok kidolgozását kapták feladatul az 1791. évi LXVII. törvénycikktől. A bizottsági munka „társadalmi vitára” bocsátott eredményeit 1831 és 1832 során országszerte a megyei közgyűlések vitatták meg. (Balogh, 2004a) Az országgyűlés tárgyalásaira szánt javaslatok negyedik fejezete, a „jogügyi munkálat” négy tárgyban igényelte a megyék véleményét. A bírósági szervezet, a rendes peres eljárás és a polgári törvények mellett az országos bizottság tárgyalásra javasolta az 1795. évi büntetőkódex átdolgozott változatát is.¹¹ (Mezey, 2003) A Zala megyei közgyűlés 1831. január 17-i ülésén megválasztott grémium a legismertebb jogászokra kívánta bízni a bizottsági iratok véleményezését. A korszakban szinte magától értetődőnek tűnt, hogy a választmány a jogilag képzett, büntetőjogban is jártas Deák Ferencet, valamint fivérét, Antalt kérte föl a reflexiók elkészítésére. (Mezey, 2003)

Az ifjú táblabíró büntetőjogi kodifikációval való tényleges és személyes kapcsolata tehát 1832-ben vette kezdetét. (Balogh, 2004a) A zalai javaslatcsomagban többnyire a 28 esztendő Ferenc gondolatait ismerhetjük meg, aki a 18. és 19. század fordulójának európai tudományos követeléseit igyekezett beépíteni a magyar jogi közgondolkodásba. A kész anyagban élesen kirajzolódott érvelési technikájának kérlelhetetlen logikája, világos és áttekinthető hivatkozási rendszere, plánumait már ekkor áthatotta a „sok régít eltörölni, sok újat alkotni, sokat javítva változtatni” deáki szelleme.¹² (Molnár, 2000)

A szankciórendszer vonatkozásában figyelemre méltó Zala megye reflexióinak halálbüntetéssel kapcsolatos állásfoglalása. A Deák testvérek, hazai és nyugat-európai kortársaikhoz hasonlóan, a generális prevenciót tekintették a büntetés fő céljának. Ebből az alapvetésből és Ferenc gyakorlati tapasztalataiból kiindulva nem álltak elő az élettől való megfosztás eltörlésének gondolatával, mindössze a legsúlyosabb szankció végrehajtására nézve fogalmaztak meg markáns különvéleményt. (Balogh, 2004a) A halálbüntetés és a testi fenyítések nyilvános végrehajtásáról a „köztapasztalás” alapján úgy vélték, hogy az inkább kelt szánalmat és együttérzést a szemlélőben, mint gondolatokat a bűn és a büntetés szoros együvé tartozásáról. (Mezey, 2003) Érvelésükben közvetetten megjelent a klasszikus büntetőjog atyja, Cesare Beccaria egyik alaptétele, miszerint a bűnözés legerősebb fékje nem a büntetések példás kegyetlensége, hanem azok elmaradhatatlansága. (Beccaria, 1967)

A büntetőjog-tudományban jártasabb testvér, Ferenc meglátása szerint „célirányosabb volna törvény által ezt határozni, hogy minden halálos büntetés az ítéletnek nyilvánosságos, és az egész megye kebelében is leendő kihirdetése után nem nyilván, hanem a tömlőben teljesíttessék, s a teljesítésnek percenete

csak a lélekharangnak meghúzása által adassék a közönségnek tudtára”. (Molnár, 2000:185) A zárt helyen történő végrehajtás melletti állásfoglalás a korszakban felettebb haladónak számított, hiszen az összeurópai praxis ekkoriban a nyilvános kivégzéseket részesítette előnyben. (Balogh, 2004a) A táblabíró előremutató gondolata viszont gyökeret vert a kialakulóban lévő magyar büntetőjog-elméletben, és évtizedekkel később hozzájárult ahhoz, hogy első hatályba lépett büntető törvénykönyvünk, a szerzője után gyakran Csemegi-kódexként emlegetett 1878. évi V. tc. az *intramuran* végrehajtás elvét juttassa érvényre. (Lőw, 1880) A vélemény további része, amely az elítélt holttestének elrettentő célú közszemlére tételét indítványozta, valószínűleg nem Deák Ferenc tollából származott. A hagyományos, rendi erőszakosságot sugárzó megoldás feltehetően a „*werbőcziánus*” Antal meggyőződését tükrözte, akinek nézőpontja ebben a kérdésben is ellentétben állhatott a brutalitás minden formájától idegenkedő öcs nézeteivel. (Balogh, 2004a)

A megyei észrevételekben a halálbüntetés mellett a „*nemzet prókátora*” testi büntetésekhez való hozzáállásáról is képet kaphatunk. Köztudott, hogy a korszak testi szankciói nemesekkel szemben nem voltak alkalmazhatók, az 1830. évi javaslat pedig kizárta volna a testi fenyítések kereskedőkre, céhbéli mesteremberekre, szorgalmatos parasztokra, helységi előjárókra és haszonbérlokkra történő alkalmazását is. A kiváló felkészültségű zalai jogász ugyanakkor felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy bizonyos mesterségek, foglalkozások lelkiismeretes üzése nem feltétlenül jár együtt erkölcsös, példamutató életmóddal. A tehetős, de dolgos személyekkel szemben a szabadságelvonást önmagában nem tartotta elegendő, kellően preventív hatású büntetésnek, ezért kiállt a botbüntetés szélesebb alkalmazási körének fenntartása mellett.¹³ (Molnár, 2000) Állásfoglalásából megállapítható, hogy a „*haza bölcse*” zalai reflexiók keletkezésének idején még nem a testi fenyítések alkalmazási körének szűkítése révén képzelte el a jogegyenlőség megteremtését és a rendies privilégiumok számának csökkentését.

3.2. DEÁK KÖVETI FELSZÓLALÁSAI

Deák Ferenc felkérése a zalai javaslatcsomag elkészítésére egyrészt a megye elismerését jelezte a kiváló jogász iránt, másrészt a későbbi államférfi közélet irányába történő orientációját vetítette elő. (Mezey, 2003) A tehetséges fiatalember hamarosan valóban politikai pályára lépett, és 1833. május 1-jétől kezdődően követként képviselte Zalát az országgyűlésben. (Kónyi, 1882–1886) Miután felváltotta bátyját a követségben, felszólalt a karok és rendek táblájának május 2-i kerületi ülésén, ahol a községek belső igazgatásáról szóló törvényjavaslat községi bírák választásáról szóló szakasza volt napirenden. Beszédével alapvetően azt próbálta elérni, hogy a bűnbe eső községi bírót ne büntethessék a gyűlöletre hajlamos közbirtoikosok. Joghatósági kérdésben nyilvánított véleményén túl a pályakezdő politikus felemelte szavát a botozás mint megszégyenítő testi büntetés községi bírákkal szemben történő

11 Az 1830. évi javaslat valóban az 1795. évi elaborátumot vette alapul, de szerkezetére nagy hatást gyakoroltak az 1810. évi francia Code Pénal megoldásai. A büntető jogkövetkezmények *in abstracto* kizárólag a tervezet kihágásokról szóló rendelkezései között kerültek említésre, a büntetőjogi részben nem. (Balogh, 2004b)

12 Hertelendy Károly másodalispán (Deák Ferenc későbbi követtársa) Séllyey Elekhez intézett, 1832. április 3-án keltezett levelében így méltatta a Deák testvérek munkáját: „Szerencsénkre még, hogy Deák Antal és Ferkó szép észrevételeket előre már kimunkáltak. Mondhatom, a pesti nyomtatványok elbűjnének, ha ezeket a miénket látnák!” (Molnár, 2000:261)

13 Deák Ferenc kijelentéseit leginkább tiszteletbeli alügyészként, valamint táblabíróként szerzett tapasztalataira alapozta. (Molnár, 2000)

alkalmazása ellen. (Kónyi, 1882–1886) Meggyőződése tehát érezhetően változásnak indult az időben nem is oly távoli ügyészi és táblabírói praxis, illetve a Zala megyei észrevételek szövegezése óta.

Az elméleti szempontból is rendkívül tájékozott jogászra követségi évei alatt egyre nagyobb hatást gyakoroltak a reformkori politikai elit polgári gondolatai.¹⁴ Amikor Deák az új világnézet terjedésének hatására 1833 júniusában és szeptemberében kiállt a jobbágyság személy- és vagyoni batorságának biztosítása mellett, már egy egész osztály méltatlan helyzetének megszüntetése érdekében szólalt fel.¹⁵ (Kajtár, 2003) Beszédeiben továbbra sem indítványozta jogrendszerünk teljes megtisztítását a testi büntetésektől, de fellépett a kihallgatás és jogszerű elítélés nélküli botozással szemben. (Kónyi, 1882–1886) A büntetőjog-tudományban jártas Deák érvelése lényegében a klasszikus büntetőjogi iskola egyik – Beccaria óta ismert – alapvetésén, a *nulla poena sine crimine* elvén nyugodott. (Beccaria, 1967)

A politikus ezt követően többször is szót emelt a jobbágyság földesúri önkénnyel szembeni védelmében, a rendi gögre támaszkodó büntető igazságszolgáltatásra, illetve a meghaladottnak ítélt büntetési nemekre pedig egyre inkább a társadalmi fejlődés gátjaként tekintett. 1835 novemberében már az elavult jogintézménynek tekintett testi szankciók végleges eltörlését sürgette,¹⁶ meglehetősen indulatosan nyilatkozva a jobbágysággal kapcsolatos jurisdikcióról és a zalai reflexiók idején még általa is támogatott botbüntetésről: „Mert alkalmasint azért nem emelkedett még fel itt-ott a nép keblében a magasabb emberiségnek szelídebb érzelme, mivel úgy bántak vele, mint barommal.” (Wlassics, é. n.: 181.)

Gróf Széchenyi István írásain, illetőleg Deák Ferenc kijelentéseiben felbátorodva, az 1830-as években többen is hasonló szellemben nyilvánultak meg a testi fenyítés kérdéséről.¹⁷ A reformerek modern gondolata az országos praxisban is visszhangra találtak. Hazánk számos pontján egyre ritkábbá váltak a ténylegesen végrehajtott botbüntetések, valamint az *intramuran* végrehajtás is a testi büntetések körében terjedt el először, miután a botozások már nem a nyilvános piactereken, hanem a megyeházák udvarain zajlottak. Mindez nagy előrelépésnek számított a 19. század derekának rendi kötöttségekkel terhelt Magyarországon. (Fayer, 1896)

14 A polgári világnézet térhódításának szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírtak gróf Széchenyi István *Hitel, Világ és Stádium* című művei, amelyek *implicite* számos büntetőjogi vonatkozást is tartalmaztak, valamint a magyar reformerek előtt álló feladatként aposztrofálták a büntetőjog kodifikációját és megújítását. (Fayer, 1896)

15 A fiatal Deák Ferencet gyakorló jogászi tevékenysége meg nem oldható társadalmi problémákkal és tragikus sorsok tömegével szembesítette. Kereső tapasztalatai hozzájárulhattak ahhoz, hogy a tehetséges ifjú hamar kiemelkedő jelentőségű államférfivá érett, aki embertársai iránt rangkülönbség nélkül érzett felelősséget, és rajtuk segíteni szándékozott. (Molnár, 1995b)

16 A nem nemesek büntetőpereinek fellebbviteléről szóló törvény cikk javaslatának november 17-i tárgyalása során Deák Ferenc már *expressis verbis* kijelentette: „Ámbár általában el lehet mondani, hogy ha bot nélkül in thesi nem lehetetlen a kormányzás s rendfenntartás, Magyarországon sem az.” (Kónyi, 1882–1886:178.)

17 A büntetőjog-tudományban jártas nemzeti nagyjaink közül – a teljesség igénye nélkül – említhető például báró Eötvös József és Szemere Bertalan neve. (Fayer, 1896)

Deák Ferenc kivételes szankciótani műveltségéről tett tanúbizonyságot, amikor a követek 1834 októberében az úrbéri kihágások büntetése tárgyában disputáltak. A jobbágyság fokozatos emancipációját zászlajára tűző Deák támogatta Somssich Miklós indítványát, amely a bűncselekmények elbírálásának lehetőségét a földesúrról a szolgabíróra kívánta átruházni, illetőleg a hanyagul dolgozó jobbágy büntetését „*árestom*” helyett kétnapi ingyen munkában állapította volna meg.¹⁸ Zala megye követe aránytalanul súlyos, s emiatt célszerűtlen szankcióként tekintett a rövid tartamú, testi fenyítéssel kiegészülő szabadságelvonásra. A munkabüntetést ezzel szemben a hanyag jobbágyra nézve javító-nevelő hatású, ráadásul jóvátételi jellegű szankciónak tartotta. (Kónyi, 1882–1886) Meglátása számos tekintetben megelőzte korát. A javítás büntetési célként való hangsúlyozása, illetve a rövid tartamú szabadságvesztés alternatív szankciókkal, így például munkabüntetéssel történő felváltásának gondolata a klasszikus irányzat idején egyáltalán nem volt jellemző. A Deák által kifejezésre juttatott gondolatmag az 1830-as években olyan forradalmi számított, hogy végül csak a 19. és 20. század fordulóján szökkent szárba Franz von Liszt műveiben.¹⁹ (Sós-Tóth, 2006)

4. A BÜNTETŐJOGI KODIFIKÁCIÓ

4.1. „JELSZAVAINK VALÁNAK: HAZA ÉS HALADÁS.”²⁰

Az 1830-as évek második felének hűtlenségi pererei, valamint az azokból fakadó alkotmányos kívánalmak felgyorsították a politikai folyamatokat. (Ferenczi, 1904) A szólásszabadsággal kapcsolatos ügyek megvitatásában Deák Ferenc is aktívan részt vett. A szólás szabadsága tárgyában többször szót emelt a jogalkalmazói önkény ellen, érveléseit a *nullum crimen et nulla poena sine lege* klasszikus büntetőjogi elvekre alapozva. (Wlassics, é. n.) Wesselényi Miklós ügyével kapcsolatban még a rendi kori szankciórendszer egyik jellemzője, a hűtlenség eseteire előírt fő- és jószágvesztés veszélyeire is felhívta a figyelmet. A törvények ilyen tartalmú rendelkezései – a jogalkalmazók hatalmaskodásával párosulva – ugyanis a történelem során többször oda vezettek, hogy „*az emberek vagyona nem azért confiscáltatott, mert büntettet követvén el, e miatt elítéltettek, hanem megfordítva: azért ítéltettek el, hogy vagyonuk confiscáltassék*.”²¹ (Lőw, 1880:295.)

A szólásszabadság, a törvény előtti egyenlőség és számos további követelés elérése, illetőleg az évszázados sérelmek orvoslása véget az 1839–1840. évi reformországgyűlésre több

18 Az „*árestom*” lényegében testi fenyítéssel, böjttel és bilincsel súlyosított, rövid ideig tartó fogságbüntetés volt. Maximumát az 1830. évi javaslat hat hónapra határozta volna meg, feltehetően a korabeli magyar bírói gyakorlathoz igazodva. (Balogh, 2004b)

19 Több mint 100 éve már, hogy a Deákhhoz hasonlóan gondolkodó Liszt „*keresztes-hadjáratot*” hirdetett az egy évnél rövidebb tartamú, végrehajtható szabadságvesztések ellen, de kiemelésre méltó körülmény, hogy a rövid tartamú szabadságvesztések dilemmája napjainkban is nyitott. (Sós-Tóth, 2006)

20 Részlet Kölcsey Ferenc „*Búcsú az országos rendektől*” című politikai beszédéből. (Kölcsey, 1960:66.)

21 Tartalmát tekintve Deák politikai beszédében is ez a frappáns, Csemegi Károly által megfogalmazott gondolat jelent meg a fő- és jószágvesztés visszaszűntetésével kapcsolatban.

megye is követutasítást adott egy új büntetőkódex kidolgozására. A büntető törvényhozásra irányuló indítványt végül Zemplén követe, Lónyay Menyhért terjesztette elő 1839. szeptember 23-án. Deák támogatón szólalt fel mellette, és – a magyar börtönök siralmas végrehajtási körülményeire tekintettel – elsődlegesen egy országos választmány felállítását szorgalmazta a börtönrendszer megállapítása céljából. (Ferenczi, 1904)

Miután az 1840. évi V. tc. meghatározta a börtönügyi grémium összetételét és feladatait, a büntetőjogi kodifikáció a hazai sajtó és tudományos élet központi témájává vált. Szalay László „*Codificatio*” címmel tanulmányt jelentetett meg a *Budapesti Szemle* márciusi számában (Szalay, 1840) és a Kossuth vezette *Pesti Hírlap* is felkarolta a büntető kodifikáció ügyét. Amíg a reformkor meghatározó személyiségei büntetőjogi kérdésekben disputáltak,²² Pulszky Ferenc Heidelbergbe utazott, ahol felkereste a korabeli Európa kimagasló jogtudósát, Karl Joseph Anton Mittermaiert.²³ A német kiválóság ígéretet tett, hogy lehetőségeihez mérten támogatni fogja a magyar törvényhozási munkálatokat. (Ferenczi, 1904)

A Magyar Tudományos Akadémia időközben pályázatot írt ki a büntetési cél és jogalap meghatározására, amelyen a beérkező munkák közül Szemere Bertalan tanulmánya vitte a prímet. „*A büntetésről s különösebben a halálbüntetésről*” című pályamunka, amely a büntetés célja és jogalapja szempontjából egyaránt elutasította a halálbüntetést,²⁴ Deák Ferenc szankciórendszerrel kapcsolatos gondolkodására is nagy hatást gyakorolt. Többek között ennek az esszének köszönhető, hogy a büntető jogalkotás idejére az egykori zalai ügyész már a legsúlyosabb szankció eltörlésének pártján állt. A korábban ismertetett iratok alapján ugyanis nem tartom kizártnak, hogy a pályáját „*becsületbeli ügyvédlokként*” kezdő Deák – Szemere behatása nélkül – szűk esetkörre, a szándékos emberölés mai értelemben vett minősített eseteire fenntartotta volna büntetési rendszerünk legsúlyosabb elemét.

A grandiózus jogtudományi előzményeket az országbíró által összehívott egyeztető tárgyalás követte, ahol a választmány tagjai felosztották egymás között a munkát, valamint megállapodtak abban, hogy ne csak a börtönrendszer megállapítására kerüljön sor, hanem három büntetőjogi kódex (anyagi, eljárási és börtönügyi) készüljön. A büntetőjog terrénumában jártas, felvilágosult Deák az anyagi jogi rész kidolgozását vállalta magára. (Balogh, 2004a) A „*misszió*” vezetésére maximálisan alkalmasnak bizonyult, hiszen pályáját minden szakaszában áthatotta a törvényesség feltétlen tisztelete, (Kajtár, 2003) így világosan látta, hogy a Habsburg birodalmi politikával szembeni egyetlen hatékony fegyverünk a jog eszköztára. Tisztában volt megbízatása fontosságával, azzal, hogy egy modern büntetőkódex segítségével a magyar nemzet kézzelfog-

ható haladást érhet el nemcsak egy elmaradott jogterület fejlesztése, hanem a polgári társadalom irányába történő elmozdulás terén is. (Balogh, 2004a)

A bizottsági ülések nyilvánosságának kérdése már az országos választmány létrejöttkor felmerült. (Ferenczi, 1904) A kérdésben végül a Majláth György által képviselt konzervatív álláspont kerekedett felül, Deák azonban különvéleményt jelentett be, és az általa vezetett albizottságra nézve nem tartotta kötelezőnek a plénum nyilvánosságot kizáró határozatát. (Balogh, 2004a) Így fordulhatott elő, hogy az anyagi jogi grémium ülésein többször megjelent Dessewffy Aurél, Batthyány Lajos, Kossuth Lajos, sőt Széchenyi István is.²⁵ (Pulszky, 1884) Az albizottságot egyébként alapvetően erős és felvilágosult „*csapatagok*” alkották. A társ-kodifikátorok körébe tartozott az éles logikájáról híres Klauzál Gábor, a jobbágyi emancipáció reformkori élharcosa, Bezerédj István, báró Eötvös József, Fábry István, Haader Pál, Wenckheim Béla és a hazai jogalkotás kitűnő ismerője, Pulszky Ferenc is. (Balogh, 2004a) A „*csapatot*” elnökként koordináló Deák Ferenc pedig valódi vezetőként viselkedett a kodifikációs munkálatok idején.²⁶ A jogtörténeti emlékezet okkal kapcsolja nevéhez azt az 1843. évi anyagi büntetőjogi javaslatot, amelyen leginkább modellezhető a korabeli magyar krimináldogmatika színvonalára (Balogh, 1998), mert abban gyakorlatilag „*minden szó a Deáké*”. (Pulszky, 1890:2)

4.2. A TÖRVÉNYJAVASLAT SZANKCIÓRENDSZERE

A büntettekről és büntetésekről szóló anyagi jogi javaslat eredeti, és korának viszonyai között mindenképp progresszív jogalkotási remekműnek tekinthető. Az általános és különös részre osztott tervezet provokatív módon a törvény előtti egyenlőség elvének meglétéből indult ki, megfogalmazása feltételezte a rendi kiváltságok nemlétét. (Balogh, 2004a) A bűncselekmények *dichotom* felosztását (büntett és kihágás) magáévá tevő, a büntetőjogi felelősség határait és feltételeit részletesen szabályozó törvénymű által taxatív felsorolt büntethetőségi akadályok, valamint enyhítő és súlyosító körülmények között megjelentek a fiatal zalai alügyész gyakorlati éveiben leggyakrabban értékelésre kerülő körülmények, így a szándékosság, a visszaesés, a bűncselekmény különös kegyetlenséggel történő elkövetése, a fegyveres elkövetés, illetve a beszámítási képesség különféle okokból fakadó hiánya is.

A *nullum crimen et nulla poena sine lege* alapelveken nyugvó javaslat jelentősen támaszkodott a nyugat-európai államok törvényhozási eredményeire és büntetőjog-tudományára, de elvi jelentőségű megoldásaiban, így elsősorban

22 Gondoljunk csak Kossuth és Széchenyi, a liberális és a fontolva haladó tábor vitájára! (Fayer, 1896)

23 Mittermaier korának egyik legjelentősebb jogászprofesszora volt, aki a heidelbergi egyetemen végzett munkája mellett politikai szintén is aktívan tevékenykedett. A külföldön legismertebb német jogász nagy levelező hálózatban állott, mintegy tizezernyi levelét a frankfurti *Max Planck-Institut* dolgozta fel, és adta ki nyomtatásban.

24 Szemere élettől való megfosztás elleni fő érvei az emberi élet elidegeníthetlensége, illetőleg a társadalmi szabadság és béke fenntartásának egyéb lehetséges eszközei voltak. A halálbüntetést helyettesítő szankcióként az „*örökfogságot*”, azaz az életfogytig tartó szabadságvesztést javasolta. (Szemere, 1841)

25 A tanácskozások rendszerint délelőtt 9 és délután 1 óra között kerültek megtartásra, Deák pesti lakásában. (Ferenczi, 1904)

26 A bizottság jegyzője később így emlékezett meg a közös munkáról: „*[Deák] reám bízta az adatok összeszedését, minden cikknél elő kellett adnom a Code Napoleon [értsd: Code Pénal] s mintegy tizenegyet codex szövegét, ezeknek egymástól való eltérését s a hol voltak, Mittermayer nézeteit. Erre megindult a discussio, melynek bevégeztével mindegyikünknek a cikk szövegét kellett szerkeszteni és felolvasni; formulázásunkat Deák reassumálta, élesen megbírálta s végre maga megírta, vagy megdictálta a szöveget. A mint egy fejezetet bevégeztünk, lefordítottam németre s megküldtem Mittermayernek, kinek észrevételeit még egyszer megfontoltuk s hol elfogadtuk, hol elvetettük.*” (Pulszky, 1884:148.)

a büntetési rendszer kialakításában teljesen új utakon járt. (Görgényi et al., 2014) Mittermaier későbbi kritikájában így méltatta a Deák Ferenc névvel fémjelzett törvényhozási kísérletet: „Egy törvényhozói mű sem hordja magán ekkora mértékben azt a törekvést, hogy a kor előhaladásának, az igazságosság követelményeinek s a büntetőjog legújabb elveinek megfelelő törvénykönyvet adjon, mint a mennyire a magyar javaslatban ez megvan.” (Ferenczi, 1904:357.)

4.2.1. A HALÁLBÜNTETÉS MELLŐZÉSE

Az élettől való megfosztás, mint legsúlyosabb büntetőjogi szankció, bevett, mondhatni „rendes” büntetésnek számított a 19. század közepén. A magyar tervezet keletkezésének idején minden európai állam büntető törvénykönyve ismerte a halálbüntetés valamely formáját. Az albizottság által figyelembe vett badeni javaslat például 17 bűncselekményre írta elő az élettől való megfosztást, míg az 1843. évi porosz tervezetben tíz büntetett esetén várt (akár minősített) kivégzés az elkövetőre. (Fayer, 1896) Napóleon büntető törvénykönyve, az 1832. évi novella rendelkezései által jelentős mértékben enyhített Code Pénal pedig nyolc esetben fenyegetett nyaktílvál a Deák-féle javaslat születésekor. (Németh, 1867) Nem csoda, hogy az adott történeti kontextusban még a magyar kodifikációt segítő német jogtudós sem látott reális esélyt az embertelen szankciónem büntetőtörvényből való sikeres kiiktatására. (Fayer, 1896)

A büntetési nemről emiatt hosszú vita alakult ki a bizottságban, amelynek végeztével a nagy többség a szankció megszüntetése mellett tette le a voksát. A kisebbség fenntartotta magának a különvélemény megfogalmazásának jogát, ám ilyen végül nem készült. (Balogh, 2004a) Az, hogy az élettől való megfosztás nem szerepelt a tervezetben, egyértelműen Deák határozottságának érdeme, de a bizottsági tárgyalás kapcsán Bezerédj István döntő jelentőségű szónoklatáról is meg kell emlékeznünk. Az anyagi jogi albizottság tagjának „*elragadó*” szónoklata gyakorolt ugyanis maradandó hatást többek között Majláth országbíró véleményére. (Csengery, 1851) A felszólalás hatására, sokak meglepetésére még a halálbüntetés-párti gróf Teleky József, Zarka János és Vay Miklós is a szankciónem ellen szavazott.²⁷ (Pulszky, 1884)

4.2.2. A TESTI FENYÍTÉS KÉRDÉSE

A testi büntetések kérdésében egyhangú bizottsági határozat született. Az egységes álláspont kialakításakor feltehetően kiemelkedő szerep jutott a „*nemzet prókátora*” meglátásainak, illetőleg retorikai képességeinek. Miután a büntető törvénykönyv tervezetének elvi alapját a reformkor nagyjai által felmagasztalt polgári jogegyenlőség eszméje képezte, a korábbi, jobbágyságot lealacsonyító gyakorlat nem volt fenntartható. Az indokolás részét képezte továbbá Deák azon érve, amely

szerint a test szankcionálása „*a büntetés egyik főkellékét, a javítást, [s]em foglalja magában*”. (Fayer, 1896:103)

A kódextervezet azonban nem pusztán lemondott a testfenyítő büntetések alkalmazásáról, hanem annak 14. §-a *expressis verbis* elutasította a becstelenítő szankciókat. Ennek oka a polgári jogegyenlőség eszméjére épülő liberális gondolkodás volt. (Balogh, 1998) Eszerint az állam polgárának vannak elidegeníthetetlen és elvehetetlen jogai, mint például az emberi élethez és méltósághoz való alkotmányos alapjog. A korszakban köztudott volt, hogy a „*haza bölcse*” számára az emberi élet és méltóság még a (javítható) bűnözőkben is hordozott értékelemet. (Kajtár, 2003) Említésre méltó körülmény, hogy a magyar jogrendszer megtisztítása a becstelenítő büntetésektől az élettől való megfosztás kiiktatásához hasonló jelentőségű törekvésnek számított. A pellengérré állítás ugyanis az 1840-es években még Európa-szerte divatozott. A francia Code Pénal büntetési rendszeréből például csak az 1848. évi események következtében megszületett büntetőnovella törölte ki az addig mellékbüntetésként rendszeresen alkalmazott szegyenpadot. (Németh, 1867)

4.2.3. A SZABADSÁGVESZTÉSEL KAPCSOLATOS DILEMMÁK

A büntettekről és büntetésekről szóló javaslat a halálbüntetés és a testi szankciók végleges mellőzésével középpontba állította a szabadságvesztés különféle változatait, azaz a rabság és a fogság büntetést. Mittermaier véleménye szerint előremutató lépés volt, hogy a szabadságelvonásnak mindössze kétféle változata került szabályozásra, hiszen ez a megoldás a végrehajtásában egységes szabadságvesztés irányába hatott. (Tarnai, 1885)

A bizottsági disputa idején kérdésként merült fel a szabadságvesztés leghosszabb idejének megállapítása. Ezzel kapcsolatban többen úgy érveltek, hogy a 20 éves generális maximum elegendő lehet a speciálprevenció mint büntetési cél elérése érdekében. A szerkesztők azonban abból a feltevésből indultak ki, hogy egy fiatalon elítélt, javíthatatlan bűnöző akár két évtized elteltével is ártalmas, társadalomra veszélyes személy maradhat. Ezen észrevétel értelmében úgy döntöttek, hogy a büntetési nemek katalógusának élére a Szemere pályaművében is ajánlott „*örökös rabság*” kerül. (Varga, 1980) A „*nemzet prókátora*” és társai hozzáállása nem volt egyedülálló a joghistoriában. Az abolíció útjára lépő államokban kezdettől fogva népszerű az a felfogás, amely szerint a halálbüntetés pótlása miatt nélkülözhetetlen az életfogytig tartó szabadságvesztés fenntartása.²⁸ (Angyal, 1909)

A határozott ideig tartó rabság, illetve az egyévi maximummal rendelkező fogház („*arestum simplex*”) büntetések kapcsán a fenti kérdés „*pandantja*” is felmerült. (Balogh, 2004a) A kérdésre, hogy legyen-e a szabadságvesztésnek

27 Vay Miklós esete különösen érdekes, hiszen ő még idős korában, 1878-ban is lelkesen fölszólalt az élettől való megfosztás fenntartása mellett. (Balogh, 2004)

28 Az életfogytig tartó szabadságvesztés arányosság címén történő fenntartása egyébként sem új keletű elképzelés. A halálbüntetést ismerő államok törvényhozásai közül az 1810. évi francia *Code Pénal* szerkesztői fogalmazták meg elsőként, hogy az élettől való megfosztás és a határozott tartamú szabadságelvonás közötti fokozatosság fenntartása érdekében szükséges az örökös büntetések szankciórendszerbe történő felvétele. (Németh, 1867)

törvényben meghatározott minimuma, a választmány nem mel felelt. A különösebb vita nélkül meghozott döntés alapjául az évszázados magyar gyakorlat szolgált, ahol a bíró konkrét jogszabályi rendelkezés híján szabadon dönthetett az egyes ügyekben. A bizottsági döntés indokolása mindössze annyiból állt, hogy „nem ritkán olyatén esetek fordulnak elő, melyekre nézve a büntetést még e minimum alá is parancsolja szállíttatni a méltányosság”. (Fayer, 1896:104) Pulszky Mittermaierhez címzett levele emellett lényeges szempontként utalt az „emberiség folytonos haladására”, a civilizáció általi állandó enyhülésre, valamint az országbíró véleményére, aki szerint alig képzelhető el olyan minimum, amelyet a gyakorlat egyes esetekben túlságosan szigorúnak ne találja. (Balogh, 2004a) A jegyző által írott hosszas indokolásra valószínűleg azért volt szükség, mert a német professzor korábban a fogságbüntetés minimumának hat hónapban történő megállapítását javasolta az albizottságnak. (Tarnai, 1885)

A szabadságbüntetések terén abszolút határozatlan magyar büntetési rendszert tehát a büntetéskiszabás egy új, sajátos szisztémája váltotta volna fel. Az 1843. évi javaslat büntetési minimumot nem ismert, relatíve határozatlan rendszerében kizárólag a büntetési tételkeret felső határa került megállapításra. (Görgényi et al., 2014) A javaslat büntetéskiszabási rendszere tehát nem adott volna teret sem a jogalkotói, sem pedig a jogalkalmazói visszaéléseknek, hanem a gyakorlatban a törvényhozás és a bíróságok közötti munkamegosztást kívánta meghonosítani.

4.2.4. TOVÁBBI SAJÁTOSÁGOK

A törvényjavaslat a szabadságelvonás különböző nemein túl büntetésként szabályozta a közhivatal elvesztését, a pénzbüntetést és a bírói megdorgálást. Az imént említett szankciók közül az első kettő egyértelműen a konformitás, a nyugat-európai mintáknak való megfelelés eredménye. A mai közügyektől eltításhoz hasonló büntetést ugyanis már az 1810. évi francia büntetőkódex is ismert „közpolgári alábbítás” néven (Németh, 1867). A pénzbeli szankciók pedig a 19. századra vetkőzték le a kompenzációs jellegüket, és váltak klasszikus értelemben vett közbüntetéssé. A közbüntetés-jelleg megnyilvánulása a Deák-féle tervezetben is tetten érhető. (Pápai-Tarr, Sipos, 2019) A javaslat elfogadása esetén a szabadságvesztés főszabály szerint nem lett volna pénzbüntetésre változtatható, de utóbbi meg nem fizetése fogságbüntetést vont volna maga után. Ha az elkövető kiskorú volt, és szülei a pénzbeli büntetést helyette nem akarták megfizetni, csődeljárás alatt állt, vagy képtelen volt a pénzbüntetés megfizetésére, akkor egynapi fogsága öt forint pénzbüntetéssel ért volna fel. Reformkori nagyjaink alkotása emellett lehetőséget biztosított volna a büntetés egy részének megfizetésére és a fennmaradó rész átváltoztatására is. (Balogh, 1998)

A 19. század első felében akár hungarikumnak is tekinthető bírói megdorgálás szankciórendszerben való szerepeltetése egyértelműen Deák Ferenc keze nyomát viseli. Ahogyan korábban említésre került, az ifjú ügyész az aránytalanul súlyos szabadságvesztés elkerülése érdekében a társadalomra kis fokban veszélyes konkrét magatartások körében előszeretettel indítványozta az elkövető bíró általi, szóbeli figyelmeztetését.

(Molnár, 2003) A lehető legenyhébb jogkövetkezmény alkalmazását előtérbe helyező nézete pedig valószínűleg a kodifikáció idejére sem változott. Ezt támasztja alá az 1843. évi javaslatban megjelenő leszállás vérbeli polgári intézménye is. (Balogh, 1998) A jogintézmény lehetőséget biztosított volna a legcsekélyebb büntetés legsúlyosabb bűncselekmény esetén történő kiszabására, valamint a rabságról fogságra és fogságról megdorgálásra való átmenetre is. (Görgényi et al., 2014) A deáki eredetű dorgálás, mint a társadalomra csekély mértékben veszélyes magatartások minimális hátránytartalmú jogkövetkezménye, később a pozitívista iskola javító-nevelő hatást célzó tanainak előtérbe kerülésével jelent meg a magyar jogtörténetben.²⁹ A dorgálás elvi kiindulópontja pedig napjainkban is létezik, a 19. század derekán megjelent büntetés lényege jelenleg a megrovás intézkedésben él tovább.³⁰

Pulszky és Mittermaier levelezéséből az is kiderül, hogy a tervezet szankciórendszerében eredetileg a korszakban még alig ismert reparatív szemléletmód egy ékes példája, a „megkövetés” büntetés is szerepelt. A mai tevékeny megbánáshoz hasonló,³¹ sértetti kompenzációra és békítésre irányuló jogintézmény bizonyára Deák felvilágosult gondolkodásmódjának eredménye volt, és azt a feltevést látszik igazolni, miszerint a „haza bölcse” alternatív szankciótani víziói nemcsak korán, hanem a klasszikus büntetőjogi iskola tanain is túlmutattak. A német jogtudós ugyanakkor nem javasolta a szankciónem felvételét a büntetési nemek katalógusába, mert annak végrehajtása a kor magyar körülményei között nehezen lett volna ellenőrizhető, az együtt nem működő „megkövetésre” ítélték pedig aránytalanul kemény fellépésre számíthattak volna. Mittermaier tanácsának következtében a jogkövetkezmény végül nem került be a javaslat végleges szövegébe, de sajátos, jövőbe mutató jellege miatt mindenképp említésre méltó.

5. ÖSSZEGLÉS

Összességében megállapítható, hogy Deák Ferenc büntetési rendszerről alkotott véleményét nagyban befolyásolta a pályáján végigvonuló kettősség, amely egyrészt a *Corpus Juris* tökéletes alkalmazásában és a történeti alkotmányosság tiszteletében, másrészt az európai gyökerű liberális jogi kultúra érveinek, fegyvertárának érvényesítésében nyilvánult meg. (Kajtár, 2003) Az ifjú alügyész halálbüntetéssel kapcsolatos gyakorlata során igyekezett megfelelni a hazai törvények elvárásainak, de idővel érveléseiben többségbe kerültek a francia és brit felvilágosodás eszméi. A „nemzet prókátora” rövid idő után az individualizáció híve lett, és csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőinek kivégzését tartotta elfogadhatónak. Deák jogászai karrierje során mindemellett megfigyelhető az elméleti és gyakorlati tudás tendenciózus elmélyülése, ezáltal meggyőződésének folyamatos finomodása. A halálbüntetés kapcsán például elsőként csak a végrehajtási módszerrel kapcsolatban fogalmazott meg ellenvéleményt, majd a kodifikáció

²⁹ A Csemegi-kódex első büntető novellája, az 1908. évi XXXVI. tc., szakítva a megtorlási elvvel, a 12 és 18 év közötti fiatalokú bűnelkövetőkkel szemben, pedagógiai tartalmú intézkedésként vezette be a dorgálást.

³⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 64. §.

³¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 29. §.

idejére – Szemere hatására – már a szankciónem eltörlése pártján szólalt fel.

Deák Ferenc testi büntetésekkel kapcsolatos megnyilvánulásai emellett nagyszerűen érzékeltetik a polgári, liberális világnézet fokozatos magyarországi térhódítását. A „*praktizáló jogász*” 1832-ben még támogatta a botozás széles körű alkalmazását, a „*vármegyei követ*” viszont 1835-ben a társadalmi átalakulás korlátjaként, egy egész osztály elnyomásának eszközeként tekintett a testfenyítő szankciókra. A szemléletváltás kiváltó oka – véleményem szerint – a felvilágosult eszmékre kezdettől fogékony fiatalember megismerkedése a korabeli magyar reformellenzék, a polgári gondolkodásmódot képviselő politikai elit nagyjaival, kiváltképp Széchenyi Istvánnal és a műveiben megjelenő, büntetőjogot is érintő tanokkal.

A „*haza bölcse*” kimagasló tudományos előképzettségéhez, nyugat-európai büntetőjog-tudományra is kiterjedő olvasottságához nem férhet kétely. Rendkívüli műveltsége ráadásul éles ésszel és kiváló logikai érzékkel párosult. E nagyszerű szintézis ékes példája volt az úrbéri kihágások büntetéseiről való tárgyalás során tett felszólalása, illetve a „*megkövetés*” büntetés 1843. évi büntető anyagi jogi javaslatban való szerepeltetése. Szinte megdöbbentő, hogy a „*nemzet prókátora*” már az 1830-as és '40-es években olyan gondolatmorzsákat juttatott kifejezésre, amelyek lényegében túlmutatnak a klasszikus tanokon, és csak több évtizeddel később bontakoztak ki az összeurópai büntetőjogi gondolkodásban.

Ami az 1843. évi anyagi büntetőjogi javaslat szankciórendszerét illeti, annak legtöbb eredeti megoldása nem jöhetett volna létre, ha a kodifikációs munkálatokat nem személyesen Deák Ferenc vezeti. Az élettől való megfosztás, valamint a testi és megszégyenítő szankciók kiiktatásához egyértelműen az emberi élet és méltóság tiszteletén alapuló, 1830-as évek hajnalán kialakult „*sok régít eltörölni*” deáki felfogás vezetett. A büntetésiskizabás rendszerében pedig a pályáját végigkísérő kettősség másik eleme, a hagyományok tisztelete, a „*sokat javítva változtatni*” eszmeisége dominált. A szabadságvesztés alsó határának határozatlansága, az egyes jogkövetkezmények közötti átmenet, valamint a pénzbüntetés utólagos átváltoztatásának lehetősége mind a korábbi, lényegében abszolút határozatlan magyar szankciórendszer pozitívumait magukban foglaló, de a törvényjavaslat által a kor szellemiségéhez igazított megoldások lettek volna. A szabadságvesztés helyett is alkalmazható bírói megdorgálás, mint a „*sok újat alkotni*” jelszó eredménye, a korszakban kivételes jogintézménynek számított, amely szintén túlmutatott a korai klasszikus tanokon, és lényegében hungarikumnak tekinthető. E szankció meghonosításában kiváltképp lényeges lehetett Deák szerepe, aki a társadalomra csekély fokban veszélyes konkrét magatartások esetén már tiszteletbeli alügyészként is szívesen indítványozta az elkövetők bíró általi, nevelő hatású figyelmeztetését.

Annak ellenére, hogy Mittermaiernek igaza lett, és az 1843. évi büntetőjogi törvényjavaslat a halálbüntetés hiánya miatt végül nem került elfogadásra, magyarként mindenkor büszkék lehetünk Európában is egyedülálló törvényhozási kísérletünkre, amely megkerülhetetlen mércét jelentett a későbbi hazai, illetőleg nemzetközi jogalkotás számára. (Lőw, 1880) A fiatal Deák egyedülálló büntetőjogi műveltségéről, valamint magyar büntető kodifikációban betöltött unikális szerepéről levont következtetések pedig mind az alábbi állítást erősítik:

„*Deák Ferencet jogászi értékrendje, habitusa fényében a nemzeti jogi kultúra klasszikusai sorában, a legelső sorban tarthatjuk számon mindmáig.*” (Kajtár, 2003:66)

6. IRODALOMJEGYZÉK

- Angyal P. (1909): *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, Athenaeum.
- Balogh E. (2004b): A magyar büntetőtörvény-tervezetek szerkezeti fejlődése. In: Tóth K. szerk., *Acta Juridica et Politica Tomus LXIV*. Fasc. 1–28. Szeged, Szegedi Tudományegyetem. pp. 25–39.
- Balogh E. (2004a): A modern büntetőjog és a polgári átalakulás kapcsolata. In: Balogh E., Sarnyai Cs. M. szerk., *Deák Ferenc és a polgári átalakulás Magyarországon*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány. pp. 187–198.
- Balogh E. (1998): Deák Ferenc és az anyagi büntetőjog kodifikációja. In: Molnár A. szerk., *A Batthyány-kormány igazságügyi minisztere*. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár.
- Bató Sz. (2002): Büntetőjogi szankciórendszer a reformkorban. In: Tóth K. szerk., *Acta Juridica et Politica Tomus LXII*. Fasc. 1. Szeged, Szegedi Tudományegyetem. pp. 3–36.
- Beccaria C. (1967): *Büntett és büntetés*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Brisits F. szerk. (1965): *Vörösmarty Mihály levelezése I. – Vörösmarty Mihály összes művei 17*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Csengery A. (1851): *Magyar szónokok és státusférjak. Politikai jellemrajzok*. Pest, Heckenast Gusztáv.
- Fayer L. szerk. (1896): *Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye*. 1. kötet. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- Ferenczi Z. (1904): *Deák élete*. 1. kötet. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- Görgényi I., Gula J., Horváth T., Jacsó J., Lévay M., Sántha F., Váradi E. (2014): *Magyar büntetőjog Általános Rész*. Budapest, Wolters Kluwer.
- Kajtár I. (2003): Deák – vázlat egy jogászi habitushoz. In: Szabó I. szerk., „...a hazának szent ügye...” *Emlékkülés Deák Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat. pp. 49–66.
- Kónyi M. szerk. (1882–1886): *Deák Ferenc beszédei*. 1. kötet 1829–1847. Budapest, Franklin-Társulat.
- Kölcsey F. (1960): *Kölcsey Ferenc összes művei II*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Lőw T. szerk. (1880): *A magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye*. 1. kötet. Budapest, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság.
- Mezey B. (2003): Deák, a kodifikátor. In: Szabó I. szerk., „...a hazának szent ügye...” *Emlékkülés Deák Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat. pp. 67–76.
- Molnár A. (2003): Deák Ferenc alügyészi tevékenysége. *Ügyészek Lapja*, 10(3), pp. 5–34.
- Molnár A. (1995b): Deák Ferenc mint „becsületbeli tisztai alügyész”. In: Zlinszky J. szerk., *Degré Alajos Emlékkönyv*. Budapest, UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft. pp. 173–180.
- Molnár A. (1992): Deák Ferenc mint „mezei gazda”. *Levéltári Szemle*, 42(1), pp. 32–43.

Molnár A. szerk. (1995a): *Deák Ferenc ügyészi iratai 1824–1831*. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár.

Molnár A. szerk. (2000): „*Javítva változtatni*” *Deák Ferenc és Zala megye 1832. évi reformjavaslatai*. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár.

Németh A. ford. (1867): *A francia büntetőtörvénykönyv (Code pénal)*. A törvényjavaslat bemutatásakor az 1810. évi francia törvényhozótest üléseiben kifejtett ministeri előterjesztvényekkel, és a törvényen egész a legújabb időkig tett változtatásokkal együtt. Sopron, Seyring Adolf Bizománya.

Pápai-Tarr Á., Sipos F. (2019): A pénzbüntetés fejlődésének hazai mérföldkövei. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), pp. 315–330.

Pulszky F. (1884): *Életem és korom*. Budapest, Franklin-Társulat.

Pulszky F. (1890): Visszaemlékezések a büntető-törvénykönyv kidolgozására kiküldött bizottság munkálataira. 1842–43. *Jogtudományi Közlöny*, 25(50), pp. 1–2.

Sándor P. (1981): A pályakezdő Deák portréjához. *Századok*, 115(3), pp. 522–538.

Sós-Tóth A. (2006): A rövid tartamú szabadságvesztés dilemmái. *Börtönügyi Szemle*, 25(4), pp. 13–28.

Szalay L. (1840): Codificatio. *Budapesti Szemle*, 1(1), pp. 238–260.

Szemere B. (1841): *A büntetésről s különösebben a halálbüntetésről*. Buda, Magyar Királyi Egyetem.

Tarnai J. (1885): Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból. In: Szladits K. szerk., *Magyar Jogászegyleti értekezések*. 2. kötet (13–17. füzet). Budapest, Franklin-Társulat. pp. 1–46.

Varga J. (1980): *Deák Ferenc és az első magyar polgári büntetőrendszer tervezete*. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár.

Wlassics Gy. (é. n.): *Deák Ferenc válogatott munkái I–II*. Budapest, Franklin-Társulat.

Herold Virág*

Konfliktus és kompromisszum: Deák Ferenc és Lustkandl vitájának jogi és politikai dimenziói

1. BEVEZETÉS

Deák Ferenc életében két fordulópont volt, az egyik az 1848-as Batthyány-kormány igazságügyi miniszteri posztjának betöltése, a másik pedig az 1867-es kiegyezés. A Deák–Lustkandl vita a két esemény között zajlott le, de mindkettővel szoros kapcsolatban állt. Az igazságügyi tárca betöltésének köszönhetően Deák jó hírű és elismert politikus volt, jogász végzettségét kamatoztatva csak a jogi tényekre hivatkozva készítette el az Adalékok, mellőzött benne bármilyen politikai megnyilvánulást. A vita közvetlen következményének tekinthető az 1865-ös húsvéti cikk, amely a végső lépés volt a kiegyezéshez vezető úton, és az Osztrák–Magyar Monarchia létrejöttének köszönhetően, egy ötven éven át tartó sikerkorszak vette kezdetét.

1860-tól a Schmerling nevével fémjelzett átmeneti időszak provizórium volt Magyarországon. Ez idő alatt Deák a passzív rezisztencia vezéralakjává vált, az 1860–61-es diéta feloszlása után nem vállalt hivatalt. Korábban a Bach-rendszerben kodifikátori és törvényalkotási tevékenységre kérték fel, de azt is visszautasította. A Staatsrecht elolvasása után egyértelművé vált számára, hogy az ellenállást be kell fejeznie, és újdonsült álláspontját egy közel 200 oldalas válaszban kell közölnie.

A Deák–Lustkandl vita az 1860-as évek legfontosabb közjogi vitája volt, amely Deák Ferenc 1865 áprilisában kiadott húsvéti cikke közvetlen katalizátorának tekinthető. Az osztrák tanár, Wenzel Lustkandl műve a „Das ungarisch-österreichische Staatsrecht: zur Lösung der Verfassungsfrage” 1863-ban jelent meg, erre Deák válasza 1865-ben érkezett, „Adalékok a magyar közjoghoz. Észrevételek Lustkandl Vencel munkájára” címmel. Ezen vita a lefolyásakor nagy port kavart, a szakirodalom sokáig élénken foglalkozott vele, de az elmúlt 20 évben nem készült róla újabb átfogó tanulmány. Írásom apropója is ez, szeretnék egy olyan munkát elkészíteni, amely az eddigi eredmények összegző vizsgálatán túl újdonságokkal is szolgál. A korábbi értekezések leginkább történészek és politikusok tollából születtek, ezért jogáshallgatóként célokom az, hogy jogi aspektusból is vizsgáljam az eseményeket. A témával való foglalatosságom kapcsán több kérdés is megfogalmazódott

bennem. Helytállóak-e a két oldal által felsorakoztatott érvek? Miért nem folytak ezzel a témával kapcsolatban újabb kutatások? Azonban a legfontosabb kérdés számomra az, hogy releváns-e a vita a XXI. század embere számára, és miként tudunk okulni a helyzetből?

2. LUSTKANDL KÖNYVE ÉS ANNAK FOGADTATÁSA

Wenzel Lustkandl a bécsi egyetem tanára, a Birodalmi Tanács képviselőházának tagja, az osztrák birodalmi centralizmus egyik legismertebb teoretikusa volt. 1863-ban jelentette meg a „Das ungarisch-österreichische Staatsrecht” című művét, mely látszólag jogtörténettel foglalkozott, azonban inkább aktuálpolitikai céllal készült. A Bach- és a Schmerling-rendszer által megfogalmazott jogeljárás elmélet helyett, melynek lényege az volt, hogy a nyílt lázadás és a forradalom miatt Magyarország elvesztette az alkotmányos jogait, a magyar alkotmányosság létét a Pragmatica Sanctioig visszanyúlva alapjaiban kérdőjelezte meg. Ezzel egy 150 évvel korábbi törvény bírálatába bocsátkozott, ellentétben kortársaival, akik az áprilisi törvények elfogadásától kezdve vitatták a magyar szuverenitást. Valószínűsíthető, hogy ezen újdonsült, eddig még sosem látott álláspont miatt érkezett Deák válasza, aki ezt az új elméletet csírájában akarta elfojtani. (Új Könyvek, 1987)

Ahhoz, hogy mélyebben megértsük Lustkandl és Deák gondolkodásának hátterét és a vitájuk mögött húzóódo összetett ideológiai rendszert, fontos kitérni azokra a történelmi és politikai tényezőkre, amelyek meghatározták az ország helyzetét és a két vitapartner véleményét. Magyarország az 1860-as években az európai politikai térben és a Habsburg Birodalom keretein belül is jelentős változásokon ment keresztül. Az abszolutista hatalommal szembeni ellenállás, a nemzeti identitás erősödése, a polgári szabadságjogok megteremtésének igénye és a centralizált hatalom elleni tiltakozás egyaránt meghatározta Deák gondolkodását és a magyar közvélemény álláspontját. A cenzúra eltörlésével a korabeli sajtó hatalmas szerepet játszott a politikai nézetek formálásában, emellett hozzájárult a két fél közötti diskurzus megteremtéséhez.

Lustkandl fő álláspontja az volt, hogy Magyarország államjogi önállással és szuverenitással nem bírt, hiszen saját

* Herold Virág, II. évfolyamos jogász szakos hallgató, osztatlan képzés, II. évfolyam, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar.

törvényei és közjoga szerint is reálunióban volt Ausztriával. („Reálunió: két vagy több állam szövetsége, egyesülése, amelyeknek uralkodója – jogi egyezmények alapján – közös. A reálunióban egyesült államok közül egyik sem főállam, hanem az uralkodó egy személyben két állam feje. Uralkodását egyik államban a másik állam jogkörétől függetlenül gyakorolja: felségjoga az egyik államban lehet korlátolt, míg a másikban korlátlan.”) (Madzsar, 1928:590.) Műve végén azt a konklúziót is levonta, hogy az osztrák tartományok a Pragmatica Sanctio szerint összm monarchiát képeztek, amelynek Magyarország csak egy speciális része volt, vagyis Magyarországot valóságos osztrák provinciának tartotta. Lustkandl tehát nem a Verwirkung (jogvesztés) álláspontját képviselte, hanem egyenesen Magyarország államjogi törvényeiből jogtörténeti alapon akarta Magyarország függetlenségének hiányát, vagyis az Ausztriával való reáluniót bebizonyítani. (Beksics, 1903)

Lustkandl fő érveként a Habsburg-ház reáluniójának dogmáját hirdette a perszonálunióval szemben. A két államszervezet közötti különbséget a már korábban idézett Társadalmi Lexikon definíciójával kívánom szemléltetni. „*Perszonálunió: az államszövetkezés egyik módja, amikor két vagy több állam között csak az uralkodó személye közös, egyébként az egyes államok megőrzik szuverenitásukat. Ellentéte a reálunió, amikor az uralkodó személyén kívül az állami ügyeknek is kisebb-nagyobb része közös.*” (Madzsar, 1928:575.) Ezek közül a közvélemény mind a kettőt elfogadhatatlannak tartotta. Az áprilisi törvények felelevenítéséhez való ragaszkodás minden társadalmi réteget áthatott, hiszen ezen törvények biztosították Magyarország számára azokat a jogokat, amelyekkel a népszuverenitás megőrizhető volt. A magyar közvélemény szerint Magyarország és Ausztria között 1526 óta létezett perszonálunió, de ezen viszony sosem emelkedett a reálunió szintjére, mivel az már a magyar állami szuverenitást is veszélyeztette volna.

A közfelháborodás nagy szerepet játszott abban, hogy Deák nekiállt a könyv megírásának 1862 decemberében, azonban azt érezte, Schmerling pozíciója a vártnál jobban megerősödött, ezért a munka csak 1865 januárjában jelent meg. Pár hónappal később német nyelven is kiadták „Ein Beitrag zum Ungarischen Staatsrecht” címmel. (Deák Á., 2008) A munkában segítségére volt Csengery Antal, a Deákkal már régóta együtt dolgozó jogász-politikus is, aki 1862. december 31-én írta bátyjának, hogy Deákkal két hete a Corpus Jurist és a históriát tanulmányozzák, mert Deák készül a Lustkandl-mű bírálatára. (Csengery, 1928) Általánosan elmondható, hogy Deák a régi magyar közjogot vette körül új garanciákkal. Erre azért volt szüksége, mert máskülönben megszakadt volna az alkotmány- és a jogfejlődés egysége. Fontos kiemelni, hogy Deák a magyar jogegységet sehol sem törte meg, ezért sosem jutott magával ellentétbe. A könyvének fő célja a nemzeti jogok bebizonyítása volt. Rengetegen úgy értelmezik az Adalékot, mintha az csak a Felirati javaslat elméleti kifejtése lett volna. A javaslatban az októberi diplomát bírálta Deák, mivel az meg akarta fosztani Magyarországot a jogaitól, és a közigazgatás terén is függővé akarta tenni az ország kormányzatát az osztráktól. A Pragmatica Sanctio is ebben a javaslatban nyerte el legelső, átfogó közjogi megvilágítását, emellett a kérdést minden szempontból kimerítette. (Szilágyi, 1898)

3. DEÁK KÖNYVÉNEK ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

A deáki vitairat egy rövid bevezetőből és öt fejezetből állt. Bevezetőjében a „haza bölcsé” kijelentette, hogy „Lustkandl úr politikai irányát mellőzve” csak azon állításokról szól, melyeket Lustkandl a magyar történelem és közjog köréből „tévesen idézve, vagy elferdítve tárgyal”. Ezen objektivitás mögött ott rejtőzött Deák valódi álláspontja is, mely a mű második felében került kifejtésre. Az olvasó számára egyértelműen látszik Deák rendületlen hűsége 1848 vívmányaihoz és azok jogfolytonosságához, ezért az Adalékok a közjoghoz egyértelműen fejezi ki azt, hogy a magyarság nem enged az alkotmányos jogaiból.

Deák az első fejezetben megsemmisítette Lustkandl azon formai kifogásait, amelyekkel az áprilisi törvények legitimitását próbálta aláásni. A Pragmatica Sanctio vonatkozásában Deák sajátos szerződéselméletét ismertette, amely meghatározó eleme lett későbbi politikájának, és a kiegyezés fundamentumává vált. A tőle már megszokott szigorú logikai struktúrák mellett Deák szarkasztikus fordulatokat is bevett az kijelentés cáfolásához, mely szerint a trónörökösödési egyezményből (a Habsburg-ház leányági utódlásának elismeréséből) Magyarországra a perszonálunióval szorosabb kötelezettség hárult volna. Ugyanakkor utalt a Pragmatica Sanctio ellentétére, amely kimondta, hogy a leányági utódlás elismerésének feltétele a magyar törvények és az ország alkotmányos önállóságának tiszteletben tartása a mindenkori Habsburg uralkodók által. Ennek merész aktuálpolitikai éle félreérthetetlenül Ferenc József-re irányult, aki akkoriban még megkoronázatlanul, az országgyűlés által el nem ismert, abszolutista módon kormányozta az országot. A harmadik fejezetben Deák további történelmi és jogtörténeti példákat felsorakoztatva végképp megsemmisítette Lustkandl minden spekulációját, melyek célja az volt, hogy a Lajtán túli örökös tartományok és a Magyarország között sohasem létezett reáluniót bizonyítsa. „A következő részben a már eddig megismert történeti és közjogi érvelést új szín, a liberális jogelmélet s a meggyőző erővel kifejtett polgári parlamentarista alapelvek felvázolása támogatja meg. Itt érzékelhető legigazibb mivoltában Deák politikusi hitvallása és argumentációjának sajátos módja, hogy a történeti jog fegyverét ő sohasem öncélúan, mereven és kizárólagos érvénnyel használja, hanem mindenkor a nemzeti önállóság megőrzésének, a polgári fejlődés, a jogkiterjesztés szolgálatába állítja. Végül az uralkodó s a nemzet legfontosabb jogosítványait veszi sorra (kölségvetés, adózás, hadügyek, külügy stb.) voltaképpen változatlan megismételve 48-as és 61-es álláspontját, hogy mindeme hatáskörök elidegeníthetetlenül a magyar állami szuverenitás körébe tartoznak, megosztva az országgyűlés, a felelős kormány, s az alkotmányosan korlátozott jogkörű uralkodó között.” (Új Könyvek, 1987:329.)

Deák fenntartotta a ragaszkodás látszatát a 48-as úthoz, azonban inkább az 1861-es felirathoz való hűségét írta le művében. Szavaiból az is kiolvasható, hogy a közös ügyek rendszerét – mely korábban sok vita forrása volt – nem tartja elképzelhetetlennek. Álláspontom szerint ez egyfajta pálfordulásként is értelmezhető, hiszen Deák 48-as gondolatai sokkal radikálisabbak voltak, mint a 61-esek, azonban fontos kiemelni, hogy Deák sosem zárkózott el a Habsburg-háztól és

az Ausztriával közös perszonálunió lehetőségétől úgy, mint Kossuth, aki ebben az időszakban dolgozta ki a Dunai Konföderáció lehetőségét.

Deák véleménye szerint a nemzetnek joga van az önálló hadsereghez. Ezzel egyetértett könyvében Beksics, a közjoggal és a dualizmussal élénken foglalkozó publicista is, aki azt írta, hogy „a nemzet joga kétségtelen volt mindig és ma, 1903-ban is az önálló hadsereghez”. (Beksics, 1903) Azt gondolom, Deák célja az volt, hogy kizárólag a korábbi alkotmányos garanciákra hivatkozva érveljen Magyarország hadsereghez való joga mellett, ezzel együtt az ország állami függetlenségét is alátámasztotta azzal, hogy önálló államként jogunk van dönteni a hadsereg kérdésében, azonban ügyelt arra, hogy a vitában az önálló magyar hadsereg kérdéskörét nyitva hagyja, ezzel elérte azt, hogy a kiegyezéskor kijelenthette: az országnak külön önálló hadereje nem volt.

4. AZ ÁPRILISI TÖRVÉNYEK ÉRVÉNYESSÉGE ÉS JELENTŐSÉGE

Az 1848-as törvények elfogadása a reformkor legfontosabb közjogi eredménye volt. A törvény biztosította az ország nemzeti függetlenségét a független felelős magyar kormány által. Döntöttek az országgyűlés évenkénti összehívásáról, amelyen az ország éves költségvetése megszavazásra került. Bevezették a kötelező miniszteri ellenjegyzést is. A törvény egy másik része a polgári átalakulást segítette elő, ennek eszközei a földesúri szolgáltatások eltörlése, az ősiség és az úri-szék megszüntetése és a jobbágyfelszabadítás voltak. Fontos eredmények továbbá a közteherviselés bevezetése, a cenzúra eltörlése, valamint a választójog kiszélesítése. Az áprilisi törvények megteremtették a polgári nemzetállam alapjait, és elindították azt a folyamatot, amelynek befejezéséért, a kiegyezésért munkálkodott Deák Ferenc is.

Az 1960–70-es években elterjedt az a téves megállapítás, melyet Johannes Perthaler jogtudós és az 1961-es birodalmi alkotmány kimunkálója is képviselt, hogy Lustkandl a „Verwirkungstheorie”-t (a jogelvesztés vagy jogeljárás teóriáját) képviselte 48-as álláspontjában. Lustkandl könyvében szó szerint kifejtette: „*Elveszithették-e a magyarok a forradalom vagy az 1848-as törvények miatt a jogaikat? Nem állok a jogvesztés elmélet partján. Ugyanúgy, ahogy Magyarország nem vesztette el az ősi jogait, úgy más országok sem vehetik el a Birodalom régóta fennálló jogait.*” (Lustkandl, 1863:329.) Deák erre vonatkozó megjegyzései alátámasztották a gondolat pontatlanságát: „*Ha L. úr azok közé tartoznék, kik Magyarország ellenében az alkotmányvesztés elméletét állítják fel, s nem tagadják ugyan, hogy Magyarországnak volt alkotmányos önállósága, voltak törvényes jogai, hanem azt mondják, hogy a nemzet azokat elvesztette, s többé vissza nem követelheti, nem feleltünk volna munkájára, mert azzal, aki a törvényes jog ellenében a fegyverre hivatkozik, mint jogalapra, vitatkozni nem lehet. De L. úr nem osztja e nézetet, s munkája kezdetén tiltakozik az alkotmányvesztés elmélete ellen. Azonban ő is azon végcélhoz akar jutni, melyhez az alkotmányvesztés elmélete vezet: Magyarország alkotmányos önállóságának és jogainak megtagadásához, s ezért az által véli elérhetőnek, ha tényeket forgat el, a törvényeket kénye szerint magyarázza, az idézett törvények szövegében*

olvassa a sorok közt, ami ott nincs, ami pedig a sorokban van, azt saját elmélete szerint értelmezi; szóval: nem saját nézeteit alkalmazza az adatokhoz, hanem az adatokat idomítja nézeteihez. Ily módon igyekszik a magyar közjogból mindazt, aminek létezését nem szereti, elvitatni s kiforgatni. Az alkotmányvesztés elmélete a magyar közjognak múltját érintetlenül hagyja, csak a jelent támadja meg, hogy a jövőnek tabula rasát csináljon. L. úr a múltat is meg akarja semmisíteni, hogy ez által jogalapot készítsen azoknak, kik a jövőt saját elméletek szerint akarják így is alakítani. Egyik szemközt állva nyíltan, a másik oldalt kerülve támad, de céljuk ugyanaz.” (Deák, 1865:170–171.) A régebbi irodalom ezt a kérdést helyesen tisztázta: „*Ezekben az években a jog elméletén kívül egy másik irányzat is került felszínre, ti. az, mely a Magyarország és Ausztria közti reáluniót történelmi alapon a magyar közjogból akarta bebizonyítani. Erre volt célozva Lustkandl Wenzel terjedelmes műve.*” (Ferenczy, 1903:237) (Galántai, 1967)

Valójában Lustkandl azt állította, hogy az 1848-as törvények érvénytelenek, mert azokat nem az országgyűlés hozta, hanem a nép kényszerítette ki erőszakkal. Továbbá azzal érvelt, hogy a törvényeket V. Ferdinánd csak magára nézve tekintette kötelező érvényűnek, mert örökösöket nem nevezett meg, és a trónöröklésre jogosultakat nem hallgatta meg. Lustkandl álláspontjával egyetértett Szentiványi Vince, a hétszemélyes tábla bírja, aki röpirataiban tagadta a törvények formai érvényességét. Hasonlóan vélekedett Török János, az MTA tagja és Ambrózy Lajos, sédeni báró is, ők a jogfolytonosság szempontjából vonták kétségbe a törvényeket. (Deák Á., 2005)

5. PRAGMATICA SANCTIO

A Pragmatica Sanctiót Magyarországon 1723-ban fogadtatta el III. Károly, ezzel biztosítva a mozaikszerű államalakulat kohézióját. A birodalom osztrák felén Károly egy uralkodói rendelettel szabályozta a trónöröklést, de ezt Magyarországon nem tehette meg, hiszen a jogforrási hierarchiában a magasabb álló jogszabállyal (törvény) nem lehet ellentétes az alacsonyabb jogszabály (rendelet). Az 1687. évi II. és III. törvények rögzítették a férfiág örökösödését, és annak osztrák, majd spanyol ágának kihaltja után a szabad királyválasztójog visszaszállását a nemzetre. Ezzel ellentétes nőág örökösödését rögzítő rendeletet nem hozhatott a király, ezért volt szükség az országgyűlés összehívására és az ott történő törvényhozásra (1723. évi II. törvénycikk), amelyen Károly személyesen is megjelent.

A magyar rendek a Pragmatica Sanctio 1723-as megszavazásával elfogadták, hogy a Habsburg-ház leányágon is örökölheti a magyar trónt, valamint az ország el nem választható módon kapcsolódik a dinasztiahoz és a birodalomhoz. A Pragmatica Sanctio elfogadásával erősödtek a Habsburg-magyar kapcsolatok, de a magyarok legfőképp védelmet reméltek egy újabb oszmán támadás esetére. A béke és stabilitás emellett nagyban hozzájárult a gazdaság felvirágzásához.

A vitában Lustkandl legfontosabb érve az volt, hogy Magyarországon a Pragmatica Sanctio birodalmi határozatként került elfogadásra, nem pedig törvényként. Ezen álláspont, ha igaznak bizonyulna, akkor aláásná mind Magyar-

ország önállóságát, mind az ezeréves történelmi alkotmányt, ezzel egy időben pedig reáluniót hozna létre a két ország között. „Valójában az 1723-as törvény az 1713-as rendelkezés magyar jogi formába öntött változata. [...] A reálunió létét jobban bizonyítja az 1723-as dokumentum, mint az osztrák, hiszen az már nemcsak az örökösödésről szól, hanem kifejti a reálunió létrehozásának szükségességét is. [...] 1715-ben a magyarok elfogadták a politikai, katonai és gazdasági rendszer kialakításáról szóló 59. törvénycikket, amelyre az 1723-as törvény ünnepélyes előszavában is hivatkoztak, ezzel is megerősítve a reáluniós törekvésüket.” (Lustkandl, 1863:226.) Deák álláspontja szerint reálunió sosem létezett a két ország között, csak perszonálunió szintjén működtek együtt.

Deák munkájának közjogi színtere, a perszonálunió, csak a múltra vonatkozott, azt vizsgálta, mi volt eddig Ausztria és Magyarország közjogi viszonya – a tiszta törvényesség szögéből. Véleményem szerint, ha Lustkandl nem állította volna azt, hogy a reálunió állandósult a két ország között, akkor a vita kimenetele teljesen más lett volna, és Deák is igazat adott volna neki a szorosabb együttműködésre irányuló tevékenységek megvalósulása miatt. „Ha Lustkandl csak azt írta volna, hogy mióta Magyarország Ausztriával a Habsburg-ház alatt együtt áll, gyakran mutatkozott törekvés a szorosabb reálunióra, hogy azon hosszú háborúk alatt, melyek egy érdekért egyesült erővel valának folytatva, elkerülhetetlenek voltak oly viszonyos érintkezések, melyek a personal-unió határán túl mentek, s hogy a birodalom minden részeinek érdekében jövőre is szükséges a personal-unióval szorosabb kapcsolat, ha – mondjuk – ezeket írta volna, ...akkor könyve egészen más munka lett volna... Ily munkára valószínűleg Deák sem írt volna észrevételeket...” (Pesti Napló, 1865:1.)

Emellett Lustkandl azt is kifejtette, mióta Magyarországon a Habsburg-ház valamely tagja uralkodik, azóta megszűnt a szabad királyválasztás joga, sőt 1526 előtt sem létezett. A szabad királyválasztással kapcsolatban Lustkandl gondolataival értek egyet. Az Árpád-ház uralkodása alatt a királyválasztás helyett vagy az elhunyt királyok akaratának megfelelően kerültek trónra az új uralkodók, vagy a főurak megkeresték a legközelebbi életben lévő rokont az uralkodócsaládon belül. A vegyes házi uralkodók alatt sem volt szabad királyválasztás, mert a folyamatos háborús helyzet miatt az özvegyeket új házasságra léptették valamely szomszédos királlyal a perszonálunió létrehozásának reményében. Álláspontom szerint Magyarországon soha nem volt szabad királyválasztás. Ezt alátámasztotta a könyvében Erdélyi László is, aki a következőket írta: „Szabad királyválasztás nem volt soha. Örökösrel nem törődő királyválasztás kettő volt. Az egyik királyválasztás csak két háborúval és idegen zsoldos hadsereggel sikerült, a másik mohácsi vérszé tette a mohácsi csatát.” (Erdélyi, 1926)

Véleményem szerint az 1715. évi III. törvénycikk kimondta („A császári és királyi szent felség kegyelmesen úgy határozott, hogy a közvetlenül előbb jelzett második cikkelybe most beigtatott jószágos hitlevélnek tartalma szerint eléggé kifejtett örökletes utódlást irányadónak kell tekinteni s ha egykoron a néhai felséges Lipóttól és királytól leszármazó fineműeknek magva szakad, a királyválasztásban és koronázásban a karoknak és rendeknek ősi és régi helybenhagyott szokása és előjoga fog előtérbe lépni.”), hogy a nőági öröklés Magyarországra

nem terjed ki, ezzel érvelt Deák is, aki emellett levezette a szabad királyválasztási joggyakorlatát Szent István megkoronázásától egészen 1686-ig. Jogi szempontból különösen érdekes, ahogy Deák rávilágított arra, hogy Magyarországon a trónöröklési okmány nem abszolút uralkodói hatalommal lett kihirdetve, hanem a nemzet és a király által közösen törvénybe foglaltatott. Ennek feltétele volt Magyarország állami önállóságának megőrzése. Annak ellenére, hogy Ausztriában a nőági öröklés korlátlan, Magyarországon a három megnevezett ághoz van kötve, és ezen ágak kihalásával a szabad királyválasztás érvényesül.

Azt gondolom, hogy az országgyűlés önálló döntéshozói hatásköre és a belügyi autonómia miatt Deáknak igaza van a perszonáluniós álláspontjában. Frideczky is hasonlóan vélekedett, szerinte „Deák programja az 1861-es jogvédő program alaposabb kifejtése volt, az országgyűlés illetékességét hangsúlyozta a haszonbér, a katonai és a pénzügyek, valamint a kereskedelem felett”. (Frideczky, 2002:110.) Azonban Lustkandlnak részben igazat adok abban, hogy voltak időszakok, amikor a két ország együttműködése magasabb szintre lépett a perszonálunióban megszokotthoz képest, abban viszont tévedett, hogy ez az állapot bármikor állandósult volna.

A törvény megítélésében ma sincs egyetértés. Vannak, akik kétoldalú viszonylagos szerződést látnak benne, de olyanok is, akik az ország alaptörvényeül szolgáló határozatként tekintenek rá. Deák az Adalékokban így fogalmazott: „a Pragmatica Sanctio tehát nemzet és személy közötti paktum”. (Deák, 1865) Törvényként értelmezhető, mivel szuverén államban kötelező csak törvény lehet. A Pragmatica Sanctiónk néhány pontja azonban meg egyezett az osztrák Pragmatica Sanctióéval, ezért kötötte az osztrák államot is, ezzel alátámasztható volt a szerződéselmélet. Az 1713-ban megkötött családi rendelkezés nem magánrendelkezés volt, hanem az osztrák állam akaratának kinyilvánítása a vonatkozó szerv (az uralkodó) által. Ha mindkét dokumentumot megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy azok több pontban megegyeztek, emellett, hogy az államokra kötelezettségeket róttak, a közakaratot is kifejezték. (Vigyázó, 1894)

Deák Ferenc az osztrák és a magyar Pragmatica Sanctio között négy lényeges különbséget állított fel: az eredet tekintetében, a feltételeket illetően, a terjedeleme kapcsán és a szabad választási elv vonatkozásában. Az eredet tekintetében Deák azt írta, hogy az 1713-as osztrák Pragmatica Sanctio egy abszolút módon létrejött fejedelmi határozat volt, a magyar pedig alkotmányos úton keletkezett országos törvény. Az osztrák Pragmatica Sanctio utólag birodalmi törvénnyé vált, de az elvitathatatlan, hogy egy abszolút uralkodói döntés eredményeképpen született meg.

A feltételeket illetően Deák kijelentette, hogy az 1713-as törvény az elválaszthatatlanságon és a feloszthatatlanságon kívül semmi mást nem foglalt magában, ellentétben az 1723-assal, amely kikötötte a koronázást, az eskütételt és a hitlevél-kibocsátást. Az uralkodónak a trónra lépésekor meg kellett ígérnie, hogy „az ország jogait, törvényeit és szokásait megtartja, területi épségét sértetlenül megőrzi és soha másként uralkodni és kormányozni nem fog, mint az országnak eddig hozott és jövőre országgyűlésileg hozandó törvényei

szerint és más tartományok kormányzati módját ide soha be nem hozza”. (Cserkey, 1917:458.)

A leglényegesebb különbség Deák szerint az öröklés terjedelme volt. A magyar törvény csak a Károly-, a József- és a Lipót-féle nőágaknak biztosított trónöröklési jogot, míg az osztrák az összes többi ágnek („und allen übrigen Ihnen”), de III. Károly kifejtette, hogy csak I. Ferdinánd leszármazottaira vonatkozott az összes többi ág elnevezés. Így a terjedelem szempontjából nem volt akkora szakadék, mint azt Deák hitte. (Cserkey, 1917)

Az osztrák Pragmatica Sanctio értelmezési köre nagyban megváltozott, hiszen egyes szakértők már nemcsak az 1713. évi határozatokat értik rajta, hanem a Habsburg-háznak minden trónöröklésre vonatkozó szabályát és az örökös tartományok erre vonatkozó döntéseit. Ez alapjaiban megrengette a Deák által felállított négy kritérium igazságtartalmát. A feltételeket illetően a tágabb értelmezésben a II. Ferdinánd-féle, 1621. május 10-i végrendelet meghagyta az utódoknak, hogy alattvalóikat szabadságukban és jogaikban megőrizték, és az 1703. szeptember 12-i titkos családi egység pedig kimondta, hogy az uralkodóház alá tartozó országok és tartományok törvényei és szokásai, amennyiben az új öröklési renddel nem ellentétesek, érvényben maradjanak. Ebből látszik, hogy az osztrák Pragmatica Sanctio ugyanúgy biztosította az örökös tartományok rendjeinek jogait és szabadságát, mint a magyar, sőt, az egyes tartománygyűléseknek a Pragmatica Sanctióra vonatkozó elfogadási nyilatkozatait vizsgálva láthatjuk, hogy alig van közöttük olyan, amely az illető tartomány jogainak tiszteletben tartását említés nélkül hagyta volna. (Cserkey, 1917)

„Nem kell tehát új alapot keresni, legkevésbé önhatalmúlag felállítani, hol ilyen már 150 év óta törvényesen, az uralkodó és a népek közös ünnepélyes megegyezéséből létezik, és mind a két fél által szentnek és sérthetetlennek ismertetik. Eszerint nem a Pragmatica Sanctiót kell a februári alkotmány szerint, hanem ellenkezőleg a februári alkotmányt kell a Pragmatica Sanctio értelmében revisio alá venni. Deák álláspontja ebben a kérdésben egyértelmű, a februári pátenst, mint oktrojált alkotmány, még ha a nép beleegyezésével is jönne létre, az alapjaiban változtatná meg az uralkodás alapelvét és Ausztriában is a caesarismusként korszakát avatná fel.” (Hanák, 1974:586-587)

Ezek alapján Deák és Lustkandl álláspontja jelentősen eltért egymástól. Lustkandl érvelésének középpontjában az állt, hogy az 1713-ban elfogadott császári határozatok a birodalom minden országára és tartományára kiterjedtek, ezáltal Magyarországra is. Ez az értelmezés a magyar történészek és kutatók számára elfogadhatatlan, hiszen az a magyar államiságot megengedhetetlen mértékben csorbítaná, helyette inkább egy megvalósulandó nemzetközi szerződés alapjaként értelmezik a határozatokat. A könyv ezen fejezete az 1865–67. évi törvényhozás alapjává vált, emellett a Pragmatica Sanctio első magyarázatának is tekinthető, mert átfogó képet nyújt közjogi megközelítésből a törvény fontosságát illetően. A legfontosabb deáki gondolat ebben a fejezetben azonban az, hogy semmiben sem csorbította Magyarország állami szuverenitását a Pragmatica Sanctio elfogadása.

6. OSZTRÁK ÉS MAGYAR VISSZHANG

Deák válaszáat az osztrák oldalon többen kritikával illették. A *Neue Freie Presse* cikke szerint Deák műve nem tudományos kritika volt, hanem egyoldalú politikai pártirat, megalkotója Lustkandl jogos kritikái észrevételeit sem vette figyelembe benne. Állításuk szerint Deák nem Lustkandlt, hanem az egész német kutatást akarta elijeszteni attól, hogy a magyar közjoggal foglalkozzon. (Pesti Napló, 1865) Szerintük a munka Magyarország különállását, és nem az összetartozását bizonyította. A *Pesti Napló* 1865. április 2-i számában – amely válaszolt a *Neue Freie Presse* vádjaira – elhangzott az, hogy Lustkandl munkája szigorúan a fennálló politikai viszonyokhoz illeszkedik, és csak saját elméletének keresztülvitelére törekszik, nem a megtalált valóságos tényekből, hanem az általa előre megállapított igazság alátámasztására keresett adatokból írta meg művét. Cáfolja a *Neue Freie Presse* korábban említett, németekről tett kijelentését, a cikk szerzője felveti a kérdést, miért akarja az osztrák lap Lustkandlt a német nemzet háta mögé bújtatni, és Deákot egy egész nemzet ellen fordítani?

A *Népbarát* magyar folyóirat a következőképp reagált Deák művére: „Deák tehát nagy szolgálatot tett nemcsak hazájának, de hitünk szerint az egész monarchiának, midőn Lustkandl államjoga elleni nézeteit közzé tette. Ezen csodálatosan szabatos, tiszta, könnyen felfogható, s megdönthetően logikával irt feleletében a 48-ki törvények érvényességét minden kétségen és kifogásokon felül helyezte.” (A *Népbarát*, 1865:125.) Ezen cikk hosszasan méltatja Deák munkáját, amiért Lustkandl felesleges toldásait és tartalmi tévedéseit kijavította, és visszaállította a magyar államjog fényét. Hanák Péter tanulmányában kifejtette, mire az Adalék nyomtatásba került, addigra elavulttá és használhatatlanná vált, mivel akkorra már Deák Augusz Antal báróval és magas megbízójával megegyezett a húsvéti cikk alapelveiben. (Hanák, 1974) Deáknak kiváló alkalom volt a korábban említett *Neue Frei Presse* bírálata arra, hogy újraértelmezze és aktualizálja művét. Deák Ferencet a jogfeladás vádja is érte, mivel sokan úgy gondolták, hogy az ő közjogi álláspontja gyengítette a korábban elterjedt és elfogadott közjogi felfogást. Azonban ez a vélekedés álláspont szerint téves, mivel Deák szigorúan ragaszkodott a jogegységhez, és került a nemzet jogainak abszolút kifejtését, ahogyan Werbőczy tette a korona és a nemzet egységén keresztül. Deák inkább a változó intézmények és garanciák által jutott el a nemzeti szuverenitásig.

7. MIÉRT RELEVÁNS A TÉMA, MIT TUD ADNI A MAI KOR EMBERÉNEK?

Mindkét vitapartner törvényekre alapozta az állításait, azal a különbséggel, hogy Lustkandl csak a kivonatokat vagy címüket idézte, és a forrás helyét, ahol az olvasó számára fellelhetőek voltak. Deák szerint ezt abban a hitben tette, mert tudta, hogy „100 olvasó közül 99 inkább hinni fog szavának, mintsem utánkeresgéljen”. (Sürgöny, 1865:1.) Deák a cáfolatra azon módszert alkalmazta, hogy ugyanazokat a forrásokat idézte, mint vetélytársa, és szó szerint illesztette be azokat a könyvébe. Gyakran mellőzte a kommentárokat is, ezzel

az olvasóra bízva a döntést. Deák könyvének történelmi jelentősége annak a kimondása, hogy a jelenkor kibontakozása a közös érdekek kölcsönös elfogadása lehet csak. (Trianoni Szemle, 2017)

Deák Ferenc logikus érvelésével és jól kifejtett gondolatmenetével lefektette Magyarországon az államjogi gondolkodás alapjait. A jogbiztonság mellett a polgári szabadságjogokra is nagy hangsúlyt fektetett, ezzel hozzájárult a jogállamiság elvének elterjedéséhez. Lustkandl az abszolutista államhatalom híveként az alkotmányos korlátok szigorú elutasításával állt a politikai és jogi rendszerhez. Nézeteivel nagy hatást gyakorolt az abszolutizmus kedvelőire, ezzel erősítve a jogtörténeti fejlődésben az abszolutista gondolkodás hagyományát. Ezen vita felpezsdítette a közéletet, emellett a jogi diskurzusok alapjául is szolgált. A Deák által képviselt gondolatok a kiegyezés után az ország jogi rendszerének alapját alkották, hiszen a Monarchia létrejötte után újra az alkotmányos berendezkedés vált elfogadottá. Véleményem szerint Deák könyve hűen tükrözte azt, hogy miként változott az álláspontja az 1848-as és az 1861-es gondolataihoz képest. Ezzel kapcsolatban az *Új Könyvek* folyóiratban is hasonlóan vélekedtek: „Az Adalékok jelentősége nem csupán abban áll, hogy ez Deák legterjedelmesebb, egyetlen könyvként fennmaradt írása, hanem hogy elsőrendű dokumentuma mind Deák az 1860/61-es diéta és a kiegyezés között formálódó nézetrendszerének, mind pedig az abszolutizmus és alkotmányosság választójához érkezett monarchia kormányzati válságának.” (Új Könyvek, 1987:328)

Ahogy a korábbi évszázadokban, úgy a XXI. században is gyakoriak a közjogi viták, ám ezek már nem frappánsan megírt könyvek segítségével zajlanak, hanem a média más platformjain, leginkább az interneten vagy a televízióban. Megfigyelhető az, hogy Deák könyvének megírása fél évet vett igénybe, ez idő alatt tüzetesen tanulmányozta a jogszabályok mellett Lustkandl munkáját is. Ez alapvetően elvárható lenne mindenkítől, de manapság a vitapartnerek gyakran még a legminimálisabb időbefektetést, kutatómunkát is mellőzik, ezzel kellemetlen helyzetbe sodorják magukat, és felkészületlennek tűnnek.

Úgy vélem, korunkban a közjog és a politika kéz a kézben jár egymással, egyikről sem tudunk beszélni a másik említése és ismerete nélkül. Ez a tendencia már a dualizmus korában is megjelent, ezért Deák feladata – aktuálpolitika bevonása nélkül válaszolni Lustkandl gondolataira – különösen embert próbáló volt. Ahhoz, hogy objektív alapon tudja vitapartnerének állításait cáfolni, Deáknak nem pártpolitikusi, hanem jogászai minőségében kellett könyvét megírnia. Ma már ritkábbak az ehhez hasonló jogvédő küzdelmek, de a vita pontosan rámutat arra, hogy a törvények másképp értelmezése, félreértelmezése mennyiben tudja megváltoztatni azok célját, valamint arra is, hogy milyen mértékben vannak hatással a nemzet akarata és a politikai erőviszonyok a jogi rendszerre.

8. ÖSSZEGZÉS

Munkám fő célja az volt, hogy a témában rendelkezésemre álló források tanulmányozása után átfogó képet nyújtsak a vitapartnerekről, érveikről, beleértve a két oldal álláspontjának különbözőségeit, de legfőképpen arra szerettem volna rá-

világítani, miért releváns a vita a mai átlagemberek számára is. Álláspontom szerint az általam kitűzött célokat sikerült megvalósítanom, emellett a jogi szemlélettel nézőket is tudtam csempészni a történészek által már sokat vizsgált eseményekbe. A régi források ellenére próbáltam írásomat a lehető legmodernebb nyelvezettel, közérthetően elkészíteni, és megvalósításaimmal áthidalni azt a 20 éves szakadékot, amely idő alatt a témáról nem készültek újabb értekezések. Bízom benne, hogy írásom megtalálja célközönségét, és újdonsággal tud szolgálni még a témában jártasaknak is.

Deák Ferenc fiatalon elvesztette szüleit, ez nagy hatással volt visszahúzó, szorongó természetére, ami leginkább passzív ellenállása idején csúcspontot ért el. A rezisztencia alatt Deákban már megfogalmazódott a kiegyezés gondolata, de ezt a közvélemény akkortájt nagyon rossz szemmel nézte volna. Tökéletes alkalom volt Lustkandl műve, amelyben a cáfolatok közé beépítette újdonsült álláspontját, és megalapozta a húsvéti cikkét.

Az 1860-as években a magyar törekvések arra irányultak, hogy a kiegyezéssel a jogfolytonosság helyreálljon, azaz a magyar állam és intézményrendszer folytatódhasson az Osztrák–Magyar Monarchián belül. Részben a magyarok álláspontja, részben a tárgyalási pozíciójának javítása érdekében az uralkodóháznak tudományos érvekre is szüksége volt. Lustkandl végzettségének és a Schmerlingi rendszerben betöltött szerepének köszönhetően tökéletes alannyá vált az uralkodó számára ezen elképzelés megvalósításához. Számomra az egyik legizgalmasabb kérdés ezen kutatással kapcsolatban az volt, vajon Lustkandl saját álláspontját képviselte a vitában, vagy csak a hatalom által ráosztott kötelező szerepet próbálta betölteni? Személyes véleményem alapján a második gondolat az igaz, hiszen néhány állítása, olyan érveket tartalmazott, melynek alátámasztására hamis információkat és tárgyi tévedéseket alkalmazott. Ezeket a hibákat egy jogi végzettséggel rendelkező egyetemi tanár nem követte volna el önszántából, kivéve, ha a hatalmi érdekelt volt neki kiszolgáltatnia. Lustkandl a többi művével kivívta magának a szakma elismerését, hiszen azok jól megfontolt és érvekkel alátámasztott gondolatokat tartalmaztak. A Staatsrecht című vitatott munkájában ennek az ellentétét rajzoló ki számomra. A 48-as törvények alkotmányosságát nem tényekre alapozva, hanem a törvények félreértelmezésével próbálta alátámasztani, és arra hivatkozott, hogy az áprilisi törvényeket V. Ferdinánd csak magára nézve tekintette kötelező érvényűnek, mert örökösöket nem nevezett meg, és a trónöröklésre jogosultakat nem hallgatta meg. Azt gondolom, ezen csúsztatások aláássák Lustkandl tekintélyét a vitában, és komplikálttá teszik a megalapozott, jogos érveinek felismerését és azok cáfolatát. Ezen érvekre alapozva gondolom azt, hogy Lustkandl politikai motiváció vezérelhetette, és hatalmi befolyás alatt írhatta könyvét, azonban ezt a véleményemet sem megerősítő, sem cáfoló szakirodalmi forrást nem találtam.

Többek között a fals érvelés miatt is, Lustkandl könyve széles körben megosztotta a magyar közjogtudomány és jogtörténet művelőit. A Deák–Lustkandl vita után több munka is megjelent, amely a magyar jogfolytonosságot és szuverenitást kérdőjelezi meg, azonban ezen írások szerzői gyakran politikai ambícióktól vezérelve készítették el provokatív műveiket. Legtöbbjük a Szentkorona-tan bírálatába bocsátkozik, közülük a leghíresebb Eckhart Ferenc 1941-ben kiadott „A Szentkorona-eszme története” című, a magyar közjog eredetére

vonatköz munkája, amely hasonló érveket vett alapul, mint a Staatsrecht.

A Deák–Lustkandl vitában a vitapartnerek nézetei a vita két sarokpontjában teljesen különböztek egymástól. Az egyik kérdés a Pragmatica Sanctio elfogadásának formája volt, a másik pedig a két ország között fennálló államszerkezet típusa. Lustkandl álláspontja szerint a Pragmatica Sanctiót az osztrák császár birodalmi határozataként fogadták el, ezzel megkérdőjelezte Magyarország alkotmányos önállóságát és az ezeréves történeti alkotmány mibenlétét, és előrevetítette Lustkandl reáluniós nézeteit. Ha egy idegen ország uralkodója Magyarországon el tudna fogadtatni az országgyűlés beleegyezése nélkül egy olyan határozatot, amellyel ellentétes álláspontot képviselő törvény már hatályban van, az a jogforrási hierarchiát megsemmisítené, az ország szuverenitását teljes mértékben elveszítené, és az alkotmány alapjainak is ellentmondana. Lustkandl ezzel lényegében elvetette a fennálló közjogi rendszert.

Deák erre válaszként kifejtette, jogilag miért volt lehetetlen Lustkandl megállapítása, és miként vett részt az országgyűlés az osztrák Pragmatica Sanctio átdolgozásában és később a törvényként való elfogadásában. Emellett hosszasan kifejtette azt is, hogy a megegyezés mindkét fél számára előnyös volt, és megteremtette a kompromisszumot a két ország között. Mai szemmel tekinthető a kiegyezés előképének is a Pragmatica Sanctio, amely nézet formálásában nagy érdeme volt Deáknak, aki kijelentette, hogy a Pragmatica Sanctio elfogadása semmiben sem csorbította Magyarország szuverenitását.

Álláspontom szerint mindkét jogtudós betöltötte a tőle társadalmilag elvárt szerepet; tömegek tudtak azonosulni mindkettőjük gondolataival, ami az egyik legfontosabb aspektusa egy ilyen nagyszabású vitának. Voltak megalapozott érvek, például Lustkandl álláspontja a szabad királyválasztás létének megkérdőjelezéséről, de fő eszköze a törvényszövegek félreértelmezése volt, amit egy Deáknál kevésbé tapasztalt vitapartner lehet, hogy észre sem vett volna. Az Adalékok valójában a nemzeti függetlenségnek, mint a megmaradás legfontosabb biztosítékának megőrzéséért folytatott harcról szövegezt. Számomra a vita nyertese Deák, a már korábban említett objektivitás, és apolitikus vitastílus miatt, valamint azért, mert művével nagyban hozzájárult a kiegyezés, mint kompromisszum létrehozásához, amely a modernkori magyar történelem legsikeresebb korszakát eredményezte.

9. FORRÁSJEGYZÉK

KÖNYVEK:

Beksics G. (1903) *Közjogunk és nemzeti törekvésünk*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, pp. 12–15.

Csekey I. (1917) *A magyar trónöröklési jog*. Atheneum Kiadó, Budapest, pp. 458–460.

Csengery L. (1928) *Csengery Antal hátrahagyott iratai és feljegyzései*. Magyar Történelmi Társulat, Budapest.

Deák F. (1865) Adalék a magyar közjoghoz. Észrevételek Lustkandl Vencel munkájára: »Das ungarisch-österreichische Staatsrecht«, a magyar közjogtörténelmének szempontjából. Pest, *A Budapesti Szemle* 1865. I. füzetéből. Pest Kiadja Pfeifer Ferdinánd. pp. 170–171.

Ferenczy Z. (1903) *Báró Eötvös József*. Magyar Történelmi Társaság, Budapest, p. 237.

Lustkandl W. (1863) *Das ungarisch-österreichische Staatsrecht: zur Lösung der Verfassungsfrage*. Wilhelm Braumüller, Bécs, p. 226., 329.

Madzsar J. (szerk.) (1928) *Társadalmi Lexikon*. Népszava Könyvkereskedés, Budapest, p. 575., 590.

Szilágyi S. (1898) *A magyar nemzet története* X. kötet II. könyv V. fejezet, Az 1861-iki országgyűlés és államcsiny. [Digitális kiadás.] Athenaeum Kiadó, Budapest, In: <https://mek.oszk.hu/00800/00893/html/doc/c400575.htm> (Letöltés időpontja: 2023. 07. 11.)

Vigyázó F. (1894) *A Pragmatica Sanctio* (közjogi értekezés). Európa Nyomda, Budapest, p. 70.

TANULMÁNYOK:

Deák Á. (2008) From Habsburg Neo-Absolutism to the Compromise 1849–1867–East European Monographs 737. New York, Atlantic Studies on Society Change. p. 558.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/AtlanticStudiesOnSocietyInChange_0131/?query=Lustkandl+%amp;pg=565&layout=s (Letöltés időpontja: 2023. 07. 11.)

Deák Á. (2005) Kiegyenlítési program-kövacsaink. p. 721.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Szazadok_2005/?query=%C3%A1prilisi+t%C3%B6rv%C3%A9nyek&pg=738&layout=s (Letöltés időpontja: 2023. 08. 11.)

Erdélyi L. (1926) Volt-e Magyarországon szabad királyválasztás?

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/BMEKonyvek_TarsadalomtudomanyiKonyvtar_3025158/?query=erd%C3%A9lyi+l%C3%A1szl%C3%B3&pg=11&layout=s (Letöltés időpontja: 2023. 08. 02.)

Galántai J. (1967) Osztrák–magyar egyezkedés. Századok, 1967. évi 6. sz., p. 1276.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Szazadok_1967/?query=lustkandl&pg=1301&layout=s (Letöltés időpontja: 2023. 07. 11.)

FOLYÓIRATCIKKEK:

A Népbarát (1865) A P. Napló és Lustkandl. 5. évf. 11. sz., p. 125.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/ANepbarat_1865/?query=Lustkandl+%amp;pg=112&layout=s&fbclid=IwAR15pzw1pAKpzEA2hrV95priGj2gF_4kfQUgRTYqOJz-QFYpzHYJ6-n0jGg (Letöltés időpontja: 2023. 06. 25.)

Pesti Napló (1865) 16. évf. 4088. sz., p. 1.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1865_04/?query=Lustkandl+%amp;pg=4&layout=s&fbclid=IwAR0Dj96T0MhZctvU-JrA_H0V2w9XtalTEoBqVanV8K9-jmJUueW-nJom3U (Letöltés időpontja: 2023. 06. 25.)

Sürgöny (1865) 5. évf. 195. sz., p. 1.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Surgony_1865_08/?query=lustkandl+%C3%A9s+de%C3%A1k&pg=104&layout=s (Letöltés időpontja: 2023. 07. 13.)

Trianoni Szemle (2017) A kiegyezés előtörténete: a duális államjogi rendszer létrejöttének elemei. Nagyvonalú magyarok: Deák vitáitól gróf Andrássy Gyula kormányának megalakulásáig (1865–1867). 9. évf. 1–2. sz., p. 25.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/TrianoniSzemle_2017/?query=Lustkandl+&pg=26&layout=s&fbclid=IwAR3nYmvqUSmmQQ_77aMDSE5Ze8knQAlZZtAlXp5kc08Yb6idTBGuaammnls (Letöltés időpontja: 2023. 06. 25.)

Történelmi Szemle (1974) Hanák Péter tanulmánya: Deák hűsvéti cikkének előzményei. 17. évf. 4. sz., p. 586.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/TortenelmiSzemle_1974/?query=Lustkandl+&pg=595&layout=s&fbclid=IwAR2fziOY1uRQaUNv_8rFkC6xSthDHLdHgDFRw1VNzEvWj4UgVxxtb39IK24 (Letöltés időpontja: 2023. 06. 25.)

Új Könyvek (1987) 24. évf. 23. sz., pp. 328–329.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/UjKonyvek_1987_3/?query=Lustkandl+&pg=327&layout=s&fbclid=IwAR3EVy_-0rC_YyAhyniFQgPjoye08E3SFunXSaY5Hav1yGBpBRPe9BZ31Ts (Letöltés időpontja: 2023. 06. 25.)

Valóság (2002) Frideczky Frigyes: Deák Ferenc – válogatott politikai írások és beszédek. 45. évf. 1. szám p. 110.

In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Valosag_2002/?query=Lustkandl+&pg=111&layout=s&fbclid=IwAR1f0DyC42jnt5wc0CRSb9t02DgsNCAQN5X4vyKARz4tNyNmujoslbWA-NQ (Letöltés időpontja: 2023. 07. 08.)

Bartl Bálint*

A hibás termékekért való felelősség új irányai

1. BEVEZETÉS

A hibás termékek miatt testi sérülést vagy vagyoni kárt szenvedett személyek kártérítésére egységes uniós szabályozási rendszer kialakítása indult meg¹ az Európai Unióban (a továbbiakban: EU), amelynek kapcsán az Európai Bizottság egy, *a hibás termékekért való felelősségről* szóló irányelvjavaslatot² (a továbbiakban: irányelvjavaslat) dolgozott ki. Megállapíthatjuk, hogy hazánk elkötelezett a termékbiztonsági szabályok korszerűsítése mellett, az „intelligens termékek” és mesterséges intelligencia egyre növekvő térnyerése pedig a nemzeti jogrendben kialakított felelősségi rendszer harmonizálását, kiegészítését indokolhatja. Ezen elköteleződés összhangban áll az uniós belső piac hatékony működésével, az áruk szabad mozgását és a piaci szereplők közötti torzulásmentes versenyt, illetve a fogyasztók egészségének és javainak magas szintű védelmét meghatározó európai célkitűzésekkel.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája³ szerint valamennyi uniós politika és tevékenység meghatározása és végrehajtása során biztosítani kell az emberi egészségvédelem magas szintjét, ami összhangban áll a hibás termékek miatti testi sérülés kapcsán a hiba elkerülésére, megelőzésére – ha pedig a testi sérülés létrejött – megfelelő kompenzálására vonatkozó szabályrendszer kialakításával.

Magyarország Alaptörvényének értelmében mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.⁴ Az említett alapvető jogot biztosítva Magyarország törekszik olyan szabályrendszer kialakítására, amely átlátható felelősségi keretet biztosít azonos károsultak számára, akiknél valamely termék hibája kapcsán halál, testi sérülés vagy egészségkárosodás mint kár következett be.

2. A TERMÉKFELELŐSSÉG TÉNYÁLLÁSA

A hibás termékekért való felelősség másodlagos jogforrásban, irányelvi szinten történő szabályozása nem új keletű

az EU-ban, elsőként a 85/374/EGK tanácsi irányelv⁵ (a továbbiakban: 85/374/EGK tanácsi irányelv) iktatta normába. Az említett uniós jogi aktus volt az első, amely polgári jogi szabályok harmonizálása által jelentős magánjogi hatást gyakorolt a kontinensre.⁶ A jogintézmény 1993-ban a magyar jogrendben⁷ is megjelent, több mint tíz évvel az uniós csatlakozásunk előtt. A hivatkozott törvényt hatályon kívül helyezte⁸ a nemzeti jogalkotó, így az közösségi szabályoknak való megfelelést⁹ 2014. március 15-től a *Polgári Törvénykönyvről* szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) termékfelelősségre vonatkozó rendelkezései biztosítják, azonban a jogintézmény kapcsán megállapítható, hogy az első 20 évében nem vált széles körben ismertté.¹⁰ A Ptk. kodifikációja során kérdéses volt, hogy a termékfelelősségi szabályokat a Ptk.-ba kell-e inkorporálni vagy külön jogszabályt kell inkább – *lex specialis* jelleggel – megalkotni,¹¹ amely kérdés az új irányelv implementálása során is felmerülhet. A szerződésen kívül okozott kárért való felelősség körében a Ptk. hármas célt követett, amelyek közül az egyik volt törvénybe integrálni a hatályos jogban külön törvényekben szabályozott, de a Ptk.-ba illeszthető felelősségi alakzatokat, és amelynek eredményeként került a kódexbe a termékfelelősség is. Hazánk hatékony felelősségi rendszert dolgozott ki a Ptk.-ban a szerződésen kívül okozott károkért való felelősségre, amelynek egyik speciális alakzata a leírtak alapján a termékfelelősség¹² tényállása.

5 *A hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről* szóló 1985. július 25-i 85/374/EGK tanácsi irányelv – 1985.8.7. – L 210/29.

6 TÖRKEY Balázs: *Szerződésen kívüli kötelek – Károkozás és az egyéb kötelemkeletkeztető tények*. HVG-ORAC, Budapest, 2020, 128. o.

7 *A termékfelelősségről* szóló 1993. évi X. törvény.

8 *A Polgári Törvénykönyvről* szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 67. § e) pontja.

9 A 85/374/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a *hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről* szóló 85/374/EGK tanácsi irányelv módosításáról szóló 1999/34/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv vonatkozó rendelkezéseinek.

10 KOVÁCS László: *Változások a kártérítés szabályaiban*. V. CH, HVG-ORAC, Budapest, 2016/10., 3. o.

11 VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz: Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről* szóló 2013. évi V. Törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, 2541. o., Lábady Tamás konkrét szövegtervezetet is készített az 1959. évi IV. törvénybe való integrálására.

12 Ptk. Negyedik Rész (Felelősség szerződésen kívül okozott kárért) XXVII. CÍM (A felelősség egyes esetei) LXXII. Fejezet (A termékfelelősség) 6:550–6:559. §.

* Bartl Bálint, Igazságügyi Minisztérium, Igazságügyi és Magánjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság, Civilisztikai és Igazságügyi Kodifikációs Főosztály, jogi szakreferens; Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató.

1 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5807 [letöltve: 2023. 05. 12.].

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0495> [letöltve: 2023. 05. 12.].

3 Az Európai Unió Alapjogi Chartája 35. cikk második mondat – 2016.6.7. – C 202/389.

4 Alaptörvény XX. cikk.

Fontosnak tartom elhatárolni a termékfelelősséget a termékszavatosságtól,¹³ amely, noha áttörve a kötelem relatív szerkezetét, a hibás teljesítés egyik jogkövetkezményeként szerződésszegéssel okozott kártérítési jogosultságot alapoz meg, míg a termékfelelősség szerződésen kívül okozott kártérítési felelősséget jelent. A jogintézmény elhatárolandó a veszélyes üzemi felelősségtől is.¹⁴ Mádl Ferenc hosszasan kutatta a „deliktualis” felelősség történeti alakulását.¹⁵

Az európai uniós jogalkotás egyik legfontosabb célkitűzése, hogy a tagállamok teljes körű és megfelelő kártérítést biztosítsanak a hibás termék által okozott károk károsultjai részére. A termékfelelősségi szabályok közvetlen kapcsolatot teremtenek a károsult és a gyártó között, a felelősséget oda telepítik, ahol a hiba oka ténylegesen keletkezett,¹⁶ mögöttes rendelkezéseit a Ptk. kártérítési felelősségre vonatkozó általános és közös szabályai¹⁷ rendezik. A Ptk. szerződésen kívül okozott károkért való felelősségi rendszerének általános szabályai megállapítják, hogy a károkozó a károsult teljes kárát köteles megtéríteni, amelynek körében a károsult vagyonaiban beállott értékcsökkenést, az elmaradt vagyoni előnyt és a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket kell érteni.¹⁸ Ez alapján Magyarország már most is megfelel az EU azon törekvésének, amely a teljes körű és megfelelő kártérítési kötelezettséget előírja; fontos azonban hangsúlyozni, hogy a hibás termékekért való felelősség valójában csak a személyi sérülések kapcsán alapoz meg teljes kártérítési kötelezettséget, mivel a hibás termék kárára nem terjed ki sem a Ptk., sem az irányelvjavaslat hatálya. Az irányelvjavaslat maximumharmonizációt¹⁹ vár majd el a tagállamoktól, ami a rendelkezések teljes átültetését követeli meg, de „csak” az irányelv hatályán belül. Mindez tehát nem zárja ki, hogy a tagállamok kiegészítő szabályozást vezessenek be. Megjegyzendő, hogy már a 85/374/EGK tanácsi irányelv is maximális harmonizációt (maximumharmonizáció) várt el a tagállamoktól, amit az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EU bíróság) több döntésében²⁰ is megállapított. Mindez azt jelenti, hogy a tagállamok nem határozhatnak meg eltérő felelősségi rendszert a termékfelelősség szabályai alá tartozó tényállásokra például a gyártó kimentésének megnevezése, vagy a károsultak (fogyasztók) számára kedvezőbb kártérítési szabályok alkalmazása révén.²¹ Menyhárd Attila hívja fel rá a figyelmet, hogy ha

egy történeti tényállás a veszélyes üzemi felelősség törvényi tényállásba is illeszkedne a termékfelelősség mellett, akkor sem alkalmazhatóak rá ezen szabályok, mivel a veszélyes üzemi felelősségnél szigorúbb kimentési rendelkezések érvényesülnek.²² E gondolat összhangban áll a kifejtettekkel. Fontos megállapítani, hogy az uniós irányelvjavaslat személyi hatálya nemcsak a fogyasztókra, hanem a természetes személyekre²³ is kiterjed, a jogi személyekre pedig nem, de kialakítható olyan kiegészítő szabályozás az említettek szerint, amely a jogi személyeket is potenciális károsultként jelöli meg, hiszen e kiegészítés nem „sérti” a javaslat maximumharmonizációt előíró rendelkezését. Egyértelmű újdonságot jelent, hogy bizonyos feltételek bekövetkezése esetén az online platform szolgáltatójának a felelősségét is megállapítja az irányelvjavaslat.²⁴

Az Európai Bizottság az anyagi jogi szabályok kialakítása mellett eljárásjogi garanciát is biztosítana a potenciális károsultak részére, amelyeket a termék hibáját kimondó vélelmek formájában fogalmazott meg. E vélelmekkel kapcsolatban a legfőbb gondot az jelentheti majd a szabályozás kialakítása során, hogy kizárólag az egyik fél vagy kizárólag a bíróság megállapításaitól teszik függővé a vélelem beállítását, illetve a bizonyítási teher megfordulását idézik elő (lásd később). Magyarország Alaptörvénye szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.²⁵ A tisztességes eljáráshoz való jog megfelelő érvényesülése érdekében elsődleges szempont ezek alapján, hogy mennyire felelnek meg ezen vélelmek az Alaptörvényben biztosított garanciáknak, hiszen az irányelvet átültető jogszabály sem lehet majd ellentétes az Alaptörvénnyel.²⁶

3. A TERMÉK FOGALMI KÖRÉNEK ÚJDONSÁGAI – SZOFTVER, FRISSÍTÉS ÉS FEJLESZTÉS

A hatályos szabályozás szerint minden ingó dolog terméknek minősül akkor is, ha utóbb más dolog alkotórészévé vált.²⁷ Kimondható *a contrario* tehát, hogy a termék fogalmába így nem tartozik bele az ingatlan, valamint a dolog tartozéka²⁸ sem. A termék fogalmának „újító” szándékához kapcsolódik, hogy a 85/374/EGK tanácsi irányelv több évtizede alkotott fogalom meghatározásait és fogalmait a modernkori digitális gazdaságban és körforgásos gazdaságban előállított termékekre már nehezen lehet alkalmazni. A termék fogalma a villamos energiát is magában foglalja,²⁹ ami a Ptk. alapján az ingó dolog kiterjesztő értelmezéséből is következik,³⁰ és abból levezethető, így külön nem mondta ki a jogalkotó a Ptk. 6:551. §-ában.

13 Ptk. 6:168–6:617. §.

14 Vö. TÓKEY (2020) 129. o. Megjegyzendő, hogy abban a tényállásban, amelyben az elektromos sebészkeszből kipattanó szikra lángra lobbantotta az alkoholos fertőtlenítő oldatot a beteg testén, s így súlyos égési sérüléseket szenvedett, a bíróságok a sebészkesz és az alkoholos folyadék együttes alkalmazását a veszélyes üzemi felelősség körében értékelték. (BÍRÓ György – CSEH Attila – FARKAS Attila László – FUGLINSZKY Ádám – KISFALUDI András – MOLNÁR Ambrus – PETRIK Béla – POMEISL András – VÉKÁS Lajos – WELLMANN György: *Polgári jog V/VI. – Kötelmi jog Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás*, HVG-ORAC, Budapest, 2021, 340. o., BH2005. 251.)

15 MÁDL Ferenc: *A deliktualis felelősség a társadalom és a jog fejlődésének történetében*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964. (Új kiadása: Mádl Ferenc Intézet, Budapest, 2022)

16 VÉKÁS–GÁRDOS (2020) 2540. o.

17 Ptk. XXVI. CÍM.

18 Ptk. 6:522. §.

19 Irányelvjavaslat 3. cikk.

20 Vö. C-52/02. sz. ügy; C-154/02. sz. ügy; C-183/02. sz. ügy.

21 VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 959. o.

22 FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési Jog*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 590. o.

23 Irányelvjavaslat 5. cikk (1) bekezdés.

24 Irányelvjavaslat 7. cikk (6) bekezdés.

25 Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés.

26 Alaptörvény T) cikk (3) bekezdés.

27 Ptk. 6:551. §.

28 Ptk. 5:16. §.

29 85/374/EGK tanácsi irányelv 2. cikk.

30 Ptk. 5:14. §.

3.1. SZOFTVER, FRISSÍTÉS, FEJLESZTÉS

A XXI. század egészen új, a jog számára nem mindig kel-
lőképpen definiált, és szabályozási kihívásokat jelentő újdon-
ságokat hozott magával (például a mesterséges intelligenciát,
az önvezető járműveket, drónokat, „okosotthon”-rendszereket,
illetve az említettek működéséhez szükséges szoftvereket, azok
frissítéseivel és fejlesztéseivel együtt), amelyek kapcsán uniós
jogalkotási törekvések indultak meg. Fontos megjegyezni,
hogy a szolgáltatás nem minősül terméknek a 85/374/EGK ta-
nácsi irányelv és a Ptk. alapján, de az Európai Bizottság a szá-
mítógép-alkatrészeket egyértelműen terméknek tekinti, a szá-
mítógépes programokat pedig kiterjesztő értelmezés által,
informatikai javakként vonta be a termék fogalmi kategóriájá-
ba.³¹ Az irányelvjavaslat nem határozza meg a szoftver, a frissít-
és vagy a fejlesztés fogalmait. A (12) preambulumbekzdés
szerint a szoftverek attól függetlenül terméknek minősülnek,
hogy a szoftvert eszközön tárolják-e, vagy felhőalapú techno-
ológiákon keresztül férnek-e hozzá, azonban a szoftver forrás-
kódja nem minősül terméknek, mivel az csupán információ.
A (13) preambulumbekzdés alapján az irányelvjavaslat nem
alkalmazandó a nem kereskedelmi tevékenység során kifej-
lesztett vagy rendelkezésre bocsátott szabad és nyílt forráskó-
dú szoftverekre. Így kimondhatjuk, hogy az irányelvjavaslat –
bizonyos kivételekkel – *expressis verbis* terméknek tekinti
a szoftvereket is, ami vélhetően lezárja e körben a régóta fenn-
álló szakirodalmi vitát.³²

Egy előzetes döntéshozatali ügyben megjelent bírósági íté-
let³³ megállapította, hogy a hibás termék fogalmát egy nyom-
tatott napilap példányára nem lehet kiterjesztően értelmezni
annak ellenére sem, hogy a nyomtatott napilap egyik példá-
nyában megjelent cikkben leírtak betartása kárt okozott a na-
pilap olvasójának. A főtanácsnoki indítvány arra a tényre is
rámutat, hogy – a már említettek szerint – a szolgáltatás nem
tartozik a termék fogalmi kategóriájába, bár a technológia fej-
lődése egyre nehezebbé teszi a termék és a szolgáltatás közötti
határvonal meghúzását.³⁴ Érdekes példát jelent továbbá a főta-
nácsnoki indítványban, hogy a kezelőorvosnak a hibás orvosi
tanácsért és nem a termékfelelősségi szabályok szerint áll be
az objektív kártérítési felelőssége azon az alapon, hogy az álta-
la megfogalmazott tanácsot tartalmazó papír aláírójaként
a végtermék gyártójának minősül.³⁵ Végző soron az ítélet rávi-
lágít arra, hogy egy újságban adott helytelen tanács által oko-
zott személyi sérülésért vagy dologi kárért való objektív fele-
lősség megállapítása nemcsak a 85/374/EGK tanácsi irányelv
célkitűzéseivel lenne ellentétes, de a sajtó szabadságára nézve
is sérelmesen hathat. Azt persze nem zárja ki a magyar jog-
rend, hogy a károsult a szerződésen kívüli károkozás általános

szabályai szerint kártérítést,³⁶ a személyiségi jogi jogsértés
miatt pedig sérelemdíjat követeljen, ha a bemutatotthoz ha-
sonló tényállás valósulna meg. Álláspontom szerint a szoftve-
rek, valamint azok frissítései és fejlesztései kapcsán elgondol-
kodtató az ítélet azon megállapítása, amely szerint „[a] 85/374
irányelv nem tartalmaz rendelkezéseket arra vonatkozóan, hogy
megállapítható a hibás termékekért való felelősség olyan szolgál-
tatás által okozott károkért, amelynek a termék csak fizikai hor-
dozója”.³⁷ A bemutatott eset jól szemlélteti, hogyan is érdemes
vizsgálni a termék fogalmi kategóriáját.

A szoftverek, frissítések és fejlesztések kapcsán fontos
utalni arra, hogy az irányelvjavaslat szerint³⁸ valamely termék
nem tekinthető hibásnak kizárólag amiatt, hogy egy jobb ter-
méket – ideértve a termék frissítését vagy fejlesztését is – már
forgalomba hoztak, vagy használatba vettek, vagy később for-
galomba hoznak vagy használatba vesznek. E szabálynak
a magyar Ptk.-ban kialakított megfelelője szerint a terméket
nem teszi hibássá önmagában az a tény, hogy később nagyobb
biztonságot nyújtó termék kerül a forgalomba.³⁹ Kérdésként
merül fel, kimondható-e egyértelműen egy adott termék (pél-
dául szoftver) kapcsán, hogy nem tekinthetjük azt hibásnak
kizárólag amiatt, mert egy újabb frissítését hozták később for-
galomba, ugyanis szoftver esetében a frissítés jelentheti új
funkció kialakítását, jelenthet egy teljesen új terméket, de egy
hiba javítását, vagy akár új hiba beépítését is. Így a frissítés jel-
legét a termék kategória és a frissítés oka is erőteljesen befolyá-
solhatja. (Köztudott továbbá, hogy a szoftverekhez tartozó
biztonsági frissítések jellemzően ingyenesek, amelyekkel kap-
csolatban vállalja a gyártó, hogy azokkal meghatározott ideig
ellátja az adott terméket.) Ennek alapján tehát a fő kérdés az,
hogy valóban nem tekinthető-e egy szoftver hibásnak abban
az esetben, ha a javító frissítését később forgalomba hozzák,
amivel a gyártó tulajdonképpen elismeri, hogy az „alap-
termék” hibás volt a piacra bocsátásakor.

4. A KÁR ÉS A TERMÉK HIBÁJA

A termék fogalmával szoros kapcsolatban áll a termék kár
fogalma,⁴⁰ amelyet a jogalkotó kettébontva szabályozott a ha-
tályos Ptk.-ban, így egyrészt a halál, testi sérülés vagy egész-
ségkárosodás miatt bekövetkezett olyan kárt jelenti (személyi
kár), amelyet a hibás termék okozott, másrészt az egyéb va-
gyoni kárt (más dologban okozott kárt, vagyis dologi kárt).⁴¹
A kár fogalmának distinkciója a kártérítés kapcsán nyer jelen-
tőséget, mivel az első eset teljes kártérítésre ad lehetőséget,
míg az egyéb vagyoni károk kapcsán a gyártót csak a más do-
logban okozott tényleges kár kapcsán terheli kártérítési kötele-
zettség, így az elmaradt vagyoni előny nem követelhető,⁴² to-
vábbá értékhátártól (500 euró) és feltételtől (magánfogyasztás,

31 BARTAL Géza – DARÁZS Lénárd – FARKAS Attila László – GÁSPÁR Móni-
ka – HARMATHY Attila – HAVASI Péter – KISS Mária – KOCSIS Otília –
KOVÁCS László – KÖRÖS András – MICZÁN Péter – MURÁNYI Katalin –
OSZTOVITS András – PETRIK Béla – POMEISL András – SALAMONNÉ
PILTZ Judit – SIMONNÉ GOMBOS Katalin – SZEIBERT Orsolya – SZENT-
IVÁNYI Iván – TAKÁTS Péter – WELLMANN György: *Polgári jog VI./VI. –
Kötelmi jog Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész Negyedik, átdol-
gozott, bővített kiadás*, HVG-ORAC, Budapest, 2021, 839. o.

32 FUGLINSZKY (2015) 614. o.

33 C-65/20. sz. ügy.

34 C-65/20. sz. ügy Főtanácsnoki indítvány 26. pont, 30. pont.

35 C-65/20. sz. ügy Főtanácsnoki indítvány 34. pont.

36 Ptk. 6:518–6:519. §.

37 C-65/20. sz. ügy 37. pont.

38 Irányelvjavaslat 6. cikk (2) bekezdés.

39 Ptk. 6:554. § (2) bekezdés.

40 Ptk. 6:552. §.

41 BARTAL–DARÁZS–FARKAS–GÁSPÁR–HARMATHY–HAVASI–KISS–
KOCSIS–KOVÁCS–KÖRÖS–MICZÁN–MURÁNYI–OSZTOVITS–PETRIK–PO-
MEISL–SALAMONNÉ PILTZ–SIMONNÉ GOMBOS–SZEIBERT–SZENTIVÁNYI–
TAKÁTS–WELLMANN (2021) 840. o.

42 Uo. 840. o.

magánhasználat) is függ a kártérítés mértéke.⁴³ E szabályozáson változtat koncepcionális jelleggel az EU, és eltörli az 500 eurós értékhatárt. Az Európai Bizottság szándékai szerint a halálesen és a személyi sérülésen felül a lelki egészség (pszichológiai integritás) orvosilag elismert károsodása is kártérítést alapozhat meg a jövőben.⁴⁴ A mentális egészség védelme egy előzetes döntéshozatali ügy⁴⁵ kapcsán került az EU bíróság látókörébe, amely szerint a pszichés sérülés a testi sérüléssel azonos kártérítési jogosultságot alapoz meg, ha a sérelmet szenvedett fél (vagyis a károsult) bizonyítja a lelki épségének olyan súlyos vagy intenzív sérelmét, amely az általános egészségi állapotát befolyásolja, és amely orvosi kezelés nélkül nem enyhül.⁴⁶ Az irányelvjavaslatban szabályozni szándékozott kárnak szintén orvosilag igazolhatónak kell lennie, vagyis legalább orvosi végzettséggel rendelkező személynek kell azt megállapítania. Így a depresszió enyhébb foka, a szomorúság vagy más lelki tényezők vélhetően nem alapoznak majd meg kártérítési igényt. A magyar szabályozás a nem vagyoni sérelem reparálására a sérelemdíj⁴⁷ jogintézményét vezette be. A Fővárosi Ítéltábla egyértelművé tette, hogy szerződéses jogviszonyban a szerződésszegésből fakadó bosszúság, aggodalmaskodás nem alapoz meg sérelemdíjat.⁴⁸

A tekintetben nincs változás a termékfelelősség szabályozásában, hogy a polgári jogban ismert úgynevezett „tapadó kár”, vagyis a hibás termék károsodására nem vonatkozik majd a termékfelelősség tényállása a jövőben sem, csupán a hibás termék által okozott „következménykárokról”. Egy példával szemléltetve, ha egy hibás televíziókészülék felrobban, tapadó kárnak minősül a hibátlan televízió hiánya, a lakásban és annak berendezési, felszerelési tárgyaiban bekövetkezett kár pedig a következménykár.⁴⁹ A károsultat mindez azonban nem zárja el más jogcímen, például termékszavatosság⁵⁰ útján az igényérvényesítés lehetőségétől. E szabályozás összhangban áll a magyar bírói gyakorlattal is.⁵¹

5. A GYÁRTÓ FOGALMI ÚJDONSÁGAI

A gyártó fogalmi körének kiterjesztése az irányelvjavaslat egyik központi eleme, amely egy új fogalommal, a gazdasági szereplő⁵² gyűjtőfogalmával határozza meg a hibás termékekért való felelősök körét.

Gazdasági szereplőnek minősül az irányelvjavaslat szerint

- valamely termék vagy alkotóelem gyártója,
- kapcsolódó szolgáltatás nyújtója,
- a gyártó meghatalmazott képviselője,
- az importőr,

- a logisztikai szolgáltató, és
- a forgalmazó.

A gyártó fogalmánál az angol szöveg szerint egy új kifejezést „választott” az uniós jogalkotó, mégpedig a korábbi „*Producer*”⁵³ helyett a „*manufacturer*”-t,⁵⁴ amely vélhetően egy tudatos lépés az Európai Bizottság részéről, deklarálva, hogy a manufaktúra szerinti gyártói szóhasználat „közelebb áll” a készített (gyártott) termékhez, mint a tömegtermelést hangsúlyozó „*producer*” kifejezés.

Az EU bíróság kimondta, hogy főszabály szerint a gyártó a felelős, az importőr és a szállító pedig csak bizonyos esetekben felel a kárért.⁵⁵ Elsősorban ugyan a gyártó felelősségét alapítja meg az irányelvjavaslat is, de a többi szereplő definiálása azért kiemelten fontos, mert a gyártó hiányában a felelősség rájuk „száll át”.⁵⁶ Hasonló szabályokról rendelkezik a hatályos Ptk. is,⁵⁷ azonban az irányelvjavaslat az unión kívüli székhellyel rendelkező gyártó esetén más szereplőket (meghatalmazott képviselő, az importőr, logisztikai szolgáltató)⁵⁸ tesz felelőssé a hibás termék által okozott kárért. Ezek alapján az említett szabályozás által akár egy ázsiai gyártó hibás terméke által okozott kártérítési keresetnek is lehet potenciális alperese. Érdekes elméleti kérdést vet fel, hogy ha a károsult közvetlenül a gyártótól vásárolta a hibás terméket, akkor a „*non-cumul*” szabály értelmében csak „*kontraktuális*” alapon érvényesítheti-e igényét.⁵⁹ A Ptk. nagykommentárja megadja e kérdésre a választ, mivel a termékfelelősség tényállása a szerződéses viszonyt (kötelem zárt, kétszemélyes struktúráját) „átörli”,⁶⁰ továbbá a termékfelelősség szabályai a közösségi jog nemzeti jogi implementációját tartalmazzák, amely a maximumharmonizáció jegyében született, s így e szabályokat a „*non-cumul*” szabály nemzeti rendelkezései sem írhatják felül.⁶¹

Ha a gyártó (vagy az alkotóelem gyártója) nem azonosítható, vagy az EU-n kívül rendelkezik székhellyel, és a korábbi szereplők sem vonhatóak felelősségre, a termék minden egyes forgalmazójára vonatkozik meghatározott feltételekkel – a kártérítési felelősség.⁶² Fontos megállapítást tesz a korábban említett uniós előzetes döntéshozatali ügyben született bírósági döntés, amely szerint „[a] szolgáltatók és a késztermékek gyártóinak felelőssége két külön felelősségi rendszert alkot, mivel a szolgáltatók tevékenysége nem hasonlítható a gyártók, az importőrök és a szállítók tevékenységéhez”.⁶³ A Kúria egy pb-gázpalackkal összefüggő alapügy felülvizsgálati döntésében⁶⁴ mutatott rá a gyártó és a forgalmazó közötti felelősségi kérdésekre, amelyek a hatályos joganyagban⁶⁵ is megjelennek és e szabályoktól

43 Ptk. 6:552. § b) pont.

44 Irányelvjavaslat 4. cikk 6. pont a) alpont.

45 C-111/21. sz. ügy.

46 C-111/21. sz. ügy.

47 Ptk. 2:52. §.

48 BÍRÓ–CSEH–FARKAS–FUGLINSZKY–KISFALUDI–MOLNÁR–PETRIK–POMEISL–VÉKÁS–WELLMANN (2021) 348. o.; Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.620/2018/6/II.

49 Uo. 384. o.

50 Ptk. 6:168–6:170. §; vö. 1/2012. (VI. 21.) PK véleménye.

51 Vö. BH2018. 48.; BH2005. 354.

52 Irányelvjavaslat 4. cikk 16. pont.

53 85/374/EGK tanácsi irányelv 3. cikk (1) bekezdés.

54 Irányelvjavaslat 4. cikk 11. pont.

55 C-402/03. sz. ügy. 29. pont.

56 Irányelvjavaslat 7. cikk.

57 Ptk. 6:553. §.

58 Irányelvjavaslat 7. cikk (2)–(3) bekezdések.

59 Ptk. 145. §; TÖKEY (2020) 129. o.

60 VÉKÁS–GÁRDOS (2020) 2542. o.

61 BÍRÓ–CSEH–FARKAS–FUGLINSZKY–KISFALUDI–MOLNÁR–PETRIK–POMEISL–VÉKÁS–WELLMANN (2021) 441. o.

62 Irányelvjavaslat 7. cikk (5) bekezdés.

63 C-402/03. sz. ügy. 38. pont.

64 Kúria Pfv.20.212/2021/6.

65 Ptk. 6:553. § (1)–(4) bekezdés.

az irányelvjavaslat sem tér el lényegesen a jövőben.⁶⁶ Megállapítható tehát, hogy a forgalmazó felelőssége másodlagos és feltehető.⁶⁷

Fűthető ágybetétek okozta égési sérülések kapcsán állapította meg szintén az EU bírósága, hogy az alapügy alperese mint egészségügyi szolgáltató (és mint a termék használója) nem tartozik a 85/374/EGK tanácsi irányelv hatálya alá,⁶⁸ vagyis nem feleltethető meg egyik szereplőnek (gyártó, importőr, forgalmazó stb.) sem. Mindez persze nem zárja ki, sőt, nem is gátolja a gyártói felelősségi rendszer hatékony érvényesülését abban az esetben, ha a tagállamok olyan szabályozást alakítanak ki, amely a kórházi ellátásokat igénybe vevő károsultnak az ilyen ellátások keretében hibás termék használatával kárt okozó szolgáltatásnyújtó vétkesség nélküli felelősségét írják elő,⁶⁹ de fenn kell, hogy maradjon annak a lehetősége, hogy a károsult és a szolgáltató a 85/374/EGK tanácsi irányelv alapján hivatkozasson a gyártó felelősségére, amennyiben az irányelvben meghatározott feltételek teljesülnek. Az eset azt is jól szemlélteti, hogy a tagállamok kiegészítő szabályokat hozhatnak majd létre nemzeti jogrendjükben az irányelvjavaslatához képest.⁷⁰

A környezetjog innovatív irányának számító körforgásos gazdaságot szem előtt tartó rendelkezést jelent, hogy a hibás alkotóelem gyártója is felelősségre vonható, ha a termék hibáját az említett alkotóelem okozta.⁷¹ E körben a károsult (potenciális felperes) igényérvényesítési lehetősége növekszik, mivel vélhetően dönthet majd arról a jövőben, hogy a termék vagy a hibás alkotóelem gyártója ellen él kártérítési igénnyel. Ha pedig a gyártó ellen indít pert a károsult, a hatályos szabályozás is egyértelművé teszi, hogy a gyártó nem mentesül a felelősség alól arra hivatkozással, hogy a kár bekövetkeztében harmadik személy magatartása is közrejátszott. E szabály azonban nem zárja ki, hogy a gyártó e harmadik személlyel szemben „fellépjen”.⁷²

6. A BIZONYÍTÁS KÉRDÉSEI, MENTESÜLÉS A FELELŐSSÉG ALÓL, A FELELŐSSÉG KIZÁRÁSA VAGY KORLÁTOZÁSA

A hatályos szabályozás egyértelműen fogalmaz: A termék hibáját a károsultnak kell bizonyítania.⁷³ A termékfelelősség olyan objektív felelősségi törvényi tényállást jelent a Ptk.-ban, amely kapcsán a felelősséget nem a felróhatóság, hanem a károkozás ténye alapozza meg.⁷⁴ (Így a károkozó a speciális

szabályok⁷⁵ szerint, és nem a szerződésen kívüli károkozásért való felelősség „egymondatos” mentesülési tényállása⁷⁶ szerint „szabadul” a kötelemből.) Az objektív felelősség súlyosabb terhet jelent a gyártó számára, mint a hagyományos felelősségi rendszer.⁷⁷ A tagállamok pedig nem határozhattak (és a jövőben sem határozhatnak) meg szigorúbb kimentési szabályokat, mint a 85/374/EGK tanácsi irányelv.⁷⁸

A károsultnak a termék hibáját, a kárt és a kettő közötti okozati összefüggést kell bizonyítania, vagyis a gyártó felelőségét nem. Egy termékfelelősséggel kapcsolatos, korábban említett bírói döntésben⁷⁹ a károsult a kiáramló gáz okozta szelepfagyással összefüggésben korszerűbb műszaki megoldások alkalmazására hivatkozott, de az ok-okozati összefüggés hiánya miatt a bizonyítása nem volt sikeres. Mindazonáltal a Fővárosi Ítéletábla döntése a károsult bizonyítási nehézségeire, a gyártó és a forgalmazó közötti határvonalra is rámutat, ami indokolhatja a károsult bizonyítási kötelezettségeinek az enyhítését.

6.1. BIZONYÍTÁS

Az irányelvjavaslat egyik újdonságát, újszerű szabályozási megoldását jelenti, hogy az EU nemcsak anyagi jogi szabályokat határozott meg, hanem eljárási jogi jellegű normák révén könnyítené a károsult bizonyítási kötelezettségét, valamint a bizonyítási teher viselését. E szabályok kialakítása támogató célkitűzést jelent, hiszen a károsult sok esetben nincs a kár, a termékhiba és a kettő közötti okozati összefüggéshez szükséges bizonyítékok birtokában. Az irányelvjavaslatban számos polgári eljárásjogi szempontból érdekes szabály található. Ilyen többek között, hogy a bíróság a szakértő szerepét „átvéve” döntené el, hogy tudományos és műszaki szempontból mikor összetett az előtte fekvő tényállás.⁸⁰ Szintén e körbe tartozik, hogy a termék hibáját meghatározott felperesi értékelések, megállapítások alapján vélelmezné az uniós jogalkotó.⁸¹ E körben tehát kérdésként merülhet fel, hogy az említett szabályok összhangban állnak-e a felek mellérendeltségére építő, „kontradiktórius” eljárásjogi modellt követő, a kérelemhez kötöttség és a tényállás szabad megállapításának elvét garantáló és deklaráló magyar polgári eljárásjoggal. E kérdés kapcsán figyelemre méltó az EU bíróságának azon döntése,⁸² amely szerint az oltóanyag hibájára, valamint az oltás beadása és a betegség jelentkezése közötti okozati összefüggés vélelmére alapított bizonyítási szabályrendszer nem egyeztethető össze a 85/374/EGK tanácsi irányelv 4. cikkével, ha az orvosi kutatás nem állapítja meg, de nem is tagadja az összefüggést az oltás beadása és a károsultat megtámadó betegség jelentkezése között. Az ilyen nemzeti szabály tehát a 85/374/EGK tanácsi

66 Irányelvjavaslat 7. cikk (5) bekezdés.

67 BARTAL-DARÁZS-FARKAS-GÁSPÁR-HARMATHY-HAVASI-KISS-KOCSIS-KOVÁCS-KÖRÖS-MICZÁN-MURÁNYI-OSZTOVITS-PETRIK-POMEISL-SALAMONNÉ PILTZ-SIMONNÉ GOMBOS-SZEIBERT-SZENTIVÁNYI-TAKÁTS-WELLMANN (2021) 840. o.; Ptk. 6:553. § (3)-(4) bekezdés.

68 C-495/10. sz. ügy 27. pont.

69 C-495/10. sz. ügy 29. pont.

70 C-495/10. sz. ügy 35. pont.

71 Irányelvjavaslat 7. cikk (1) bekezdés második mondat.

72 Ptk. 6:556. §.

73 Ptk. 6:554. § (3) bekezdés.

74 BARTAL-DARÁZS-FARKAS-GÁSPÁR-HARMATHY-HAVASI-KISS-KOCSIS-KOVÁCS-KÖRÖS-MICZÁN-MURÁNYI-OSZTOVITS-PETRIK-POMEISL-SALAMONNÉ PILTZ-SIMONNÉ GOMBOS-SZEIBERT-SZENTIVÁNYI-TAKÁTS-WELLMANN (2021) 842. o.

75 Ptk. 6:555. §.

76 Ptk. 6:519. §.

77 C-358/08. sz. ügy 42. pont.

78 C-183/00. sz. ügy.

79 A Fővárosi Ítéletábla Pf.20.389/2020/7. számú határozata sérelemdíj tárgyában.

80 Irányelvjavaslat 9. cikk (4) bekezdés.

81 Irányelvjavaslat 9. cikk (2) bekezdés b) és c) pont.

82 C-621/15. sz. ügy.

irányelv 4. cikkében meghatározott bizonyítási teherre vonatkozó szabály megsértését eredményezi.⁸³

Egy rövid gondolat erejéig – az irányelvjavaslat mentesülési okait áttekintve – érdemes elgondolkodni azon, hogy ha a termék forgalomba hozatala időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető (ún. fejlesztési kockázat), akkor szoftverek, frissítések és fejlesztések esetében is mentesülhet-e a gyártó. Mindez azért érdekes kérdés, mert az irányelvjavaslat kifejezetten kizárja, hogy abban az esetben mentesüljön szoftverek (azok frissítései és fejlesztései) kapcsán, ha az adott termék a forgalomba hozatal időpontjában hibátlan volt, vagy a hiba később keletkezett. De mi történik abban az esetben, ha a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető? Ebben az esetben látszólag konkurál az irányelvjavaslat két rendelkezése, amely e kérdés tisztázatlansága esetén nehézséget jelenthet a nemzeti jogalkotó számára, vagyis a gyártónak a tudomány és a technika állása szerinti felismerhetetlenség miatti kockázatot nem kell feltétlenül viselnie, a Ptk. is így „ültette át” a 85/374/EGK tanácsi irányelv vonatkozó szabályát.⁸⁴ E tekintetben – sikeres kimentés esetén – a frissítési és fejlesztési kockázatok következményét vélhetően a károsult (fogyasztó) viseli majd, mert a termék hibájáról a gyártó az ismeretek és tapasztalatok hiányában nem is tudott.⁸⁵ Szoftverek (frissítések, fejlesztések) kapcsán ez az esetkör pedig számos alkalommal előfordulhat a jövőben. Érdekes tanulmányban⁸⁶ foglalkozik Menyhárd Attila a tudomány és a technika állása szerinti kimentési oknak a gyógyszerekkel kapcsolatos szabályozási összefüggéseivel, amely vizsgálat során az ágazati normák jelentősége és az állam mögöttes felelőssége is felmerül. Bár szerződéses jogviszonyban, de a Bécsi Vételi Egyezmény⁸⁷ szakirodalma szerint a fejlesztési kockázat a szerződő fél ellenőrzési körébe tartozik, mivel a fél számára nyitva áll azon lehetőség, hogy a potenciális kockázatokat a szerződésben kezelje, vagyis a felelősséget kizárja vagy korlátozza.⁸⁸

A kártérítési felelősség kapcsán végezetül megjegyzendő, hogy a termékfelelősségi szabályozásban a gyártó felelősségének korlátozása vagy kizárása semmis.⁸⁹ Vagyis e speciális tényállásnál a gondatlanul okozott károkért való felelősséget sem lehet kizárni (például, ha a gyártó hanyagságból nem vette észre, hogy a szoftver hibás), így a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályaihoz képest e rendelkezés szigorúbb szabályozást jelent, hiszen az általános „deliktualis” alakzat csak a szándékosan okozott, továbbá az emberi életet, testi épséget vagy egészséget megkárosító

károkozásért való felelősség kizárását előíró kikötés érvénytelenségét mondja ki.⁹⁰

7. A JOGVESZTŐ HATÁRIDŐ MEGHOSSZABBÍTÁSA – LAPPANGÓ BETEGSÉGEK

A Ptk. egyértelműen meghatározza az elévülés és a jogvesztés közötti különbséget, amikor kimondja, hogy jogosultság gyakorlására és követelés érvényesítésére jogszabályban előírt határidő eltelte jogvesztéssel akkor jár, ha ezt jogszabály kifejezetten így rendeli.⁹¹ A termékfelelősség jelenleg hatályos szabályozása a határidők kapcsán elsődlegesen három évet ír elő az igényérvényesítésre, amely egy elévülési határidő, és akkor kezdődik, amikor a károsult tudomást szerzett vagy tudomást szerezhetett volna a kárról, a termék hibájáról és a gyártó személyéről.⁹² Fontos, hogy e feltételek konjunktívák. Továbbá megjegyzendő, hogy a határidő nem a kár bekövetkezésekor, hanem a károsult tudomásszerzésekor kezdődik.⁹³ Vagyis ez esetben nem nyugszik az elévülés, hanem a károsult tudomásszerzéséig el sem kezdődik.⁹⁴

A gyártót másrészt tíz évig terheli felelősség az adott termék forgalomba hozatalától, amit éppen a tudomány és technika állása alapoz meg, mivel annak gyors változása miatt észszerű a gyártó szigorú felelősségét egy (végső) határidőhöz kötni.⁹⁵ A Ptk. kimondja továbbá, hogy ezen utóbbi határidő elmulasztása jogvesztéssel jár.⁹⁶ A határidő kezdő időpontja kapcsán Fuglinszky Ádám megállapítja, hogy „[a]z adott termék előállításában vagy forgalmazásában részt vett potenciális alperesek (résztermék gyártója, késztermék gyártója, forgalmazó) tekintetében különbözö”.⁹⁷ A határidők jellege azért is kiemelten fontos, mert az elévülési jellegű határidőt nem, míg a jogvesztő határidőt hivatalból veszi figyelembe a bíróság, utóbbi kapcsán „[n]em pusztán a jog igényhelyezete, kikényszeríthetősége enyészett el az idő múlásának hatására, hanem maga a jog”.⁹⁸

Az irányelvjavaslat így a szubjektív (hároméves) elévülési jellegű és az objektív (tízéves) jogvesztő jellegű határidő mellé „épít be” egy újabb, az irányelvjavaslat jelenlegi szövege szerinti 15 éves jogvesztő jellegű határidőt.⁹⁹ Az említett határidőt azon objektív tény alapozza meg, hogy a károsult tíz éven belül nem tudott eljárást indítani a károkozóval szemben, mivel a betegségének lappangó jellege ezt nem tette számára lehetővé. Fontos hangsúlyozni, hogy e határidőt – álláspontom szerint – nem egy elkülönült harmadik határidőként, hanem a korábbi, tízéves jogvesztő határidő további évekként történő meghosszabbításaként kell kezelni. Ugyanis, ha a lappangó betegség tíz éven túl jelentkezik, akkor egy további időintervallum

83 C-621/15. sz. ügy 52. pont.

84 Ptk. 6:555. § (1) bekezdés d) pont.

85 BARTAL-DARÁZS-FARKAS-GÁSPÁR-HARMATHY-HAVASI-KISS-KOCSIS-KOVÁCS-KÖRÖS-MICZÁN-MURÁNYI-OSZTOVITS-PETRIK-POMEISL-SALAMONNÉ PILTZ-SIMONNÉ GOMBOS-SZEIBERT-SZENTIVÁNYI-TAKÁTS-WELLMANN (2021) 843. o.

86 MENYHÁRD Attila: A Legfelsőbb Bíróság elvi határozata a termékfelelősségről, *Jogesetek Magyarázata*, 2010/1.

87 *Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről* szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelet.

88 BÍRÓ-CSEH-FARKAS-FUGLINSZKY-KISFALUDI-MOLNÁR-PETRIK-POMEISL-VÉKÁS-WELLMANN (2021) 353. o.

89 Ptk. 6:557. §.

90 Ptk. 6:526. §.

91 Ptk. 6:21. §.

92 Ptk. 6:558. § (1)–(2) bekezdés.

93 KOVÁCS (2016) 4. o.

94 FUGLINSZKY (2015) 668. o.

95 *A termékfelelősségről* szóló 1993. évi X. törvény indokolása.

96 Ptk. 6:558. § (3) bekezdés.

97 FUGLINSZKY (2015) 670. o.

98 FUGLINSZKY (2015) 665. o.

99 Irányelvjavaslat 14. cikk (3) bekezdés.

lum áll rendelkezésre az igényérvényesítésre. E tekintetben elgondolkodhatunk azon, hogy a további évek elévülési vagy inkább jogvesztő jellegűek-e, mivel a jogvesztésnek kifejezetten az a célja, hogy az igényérvényesítés végső határidejét megszabja, azonban az elévülési határidő ismeri a nyugvás fogalmát is.¹⁰⁰ Mindazonáltal úgy vélem, az említett további, tíz éven felüli évek jogvesztő határidőt jelentenek, ami kibővíti az eddigi szabályozás szerinti 10. évben megszűnt igényérvényesítés lehetőségét. Vélhetően az említett 15 éves határidő mértéke is növekedni fog az irányelvjavaslat tárgyalása során, mivel az egész szabályozás célja a károsultak minél nagyobb fokú és hatékonyabb védelmének a biztosítása. Megjegyzem továbbá, hogy a szerződésen kívüli károkozás szabályozása során nem jelentett idegen „megoldást” az elévülési határidők meghosszabbítása (vö. bűncselekménnyel okozott károk), vagy az elévülési idő kezdő időpontjának az „eltolása” (vö. járadékkövetelések) sem.¹⁰¹

Az irányelvjavaslatban megjelenik a tízéves jogvesztő határidő kapcsán az a fordulat, amely szerint a károsult jogai nem szűnnek meg tíz év elteltével, ha a felperes időközben valamely nemzeti bíróság előtt eljárást indított valamely gazdasági szereplő ellen, amit azonban nem kell külön beiktatni a Ptk.-ba,¹⁰² továbbá – álláspontom szerint – az elévülés általános szabályaiból¹⁰³ – analógia útján – is következik.

Oltóanyag hibájával összefüggésben állapította meg az EU bírósága szintén előzetes döntéshozatali ügyben, hogy a gyártó személye kapcsán az alperes nem bocsátható el a perből, ha a tízéves jogvesztő határidő már eltelt, annak ellenére sem, hogy a károsult rossz gyártó ellen indított eljárást.¹⁰⁴ Ennek oka, hogy mindez áttörné a jogvesztő határidőt és jogbizonytalanságot eredményezne.¹⁰⁵ E döntés mind a gyártó személye, mind a tízéves jogvesztő határidő kapcsán fontos iránymutatást jelenthet a joggyakorlat számára.¹⁰⁶ A forgalomba hozatallal összefüggésben a nemzeti bíróságoknak azonban széles hatáskörük van, így megállapíthatják, hogy az érintett termék forgalomba hozataláról valójában az azt gyártó anyavállalat döntött-e. Ez esetben a leányvállalat elbocsátható

a perből, és az anyavállalat válhat alperessé.¹⁰⁷ Ugyanígy a személyi hatály fontosságára és a nemzeti szabályozás mozgásterére hívja fel a figyelmet egy korábbi, szintén uniós előzetes döntéshozatali ügy is.¹⁰⁸

8. ÖSSZEZGÉS

Jelen tanulmány fő célja, hogy bemutassa a hibás termékért való felelősség „legújabb” uniós jogalkotási törekvéseit. Megállapítható, hogy számos jogintézmény változatlan marad az elemzett bizottsági irányelvjavaslatban a hatályos Ptk. szövegéhez képest, de számos új fogalom is kialakításra kerül. Ilyen többek között a termék fogalmi körének a megújítása, amely az irányelvjavaslat szerint már *expressis verbis* a szoftverre is kiterjed. A termékkár fogalmából vélhetően kikerül az 500 eurós értékhatár, ami minden bizonnyal a károsultak érdekeit hivatott szolgálni. Egyértelmű, hogy a bizonyítás eljárásjogi szabályainak a könnyítése kapcsán is e célt tartja szem előtt az Európai Bizottság. A gyártó személyi hatályának a kiterjesztése a felelősök még konkrétabb meghatározása, továbbá a „könnyebb perlés” miatt vált szükségessé, amit egy lépcsőzetes, mögöttes felelősségi alakzatokra épülő szisztémával igyekezett kidolgozni az EU. Az igényérvényesítés határidejének meghosszabbítása a lappangó betegségek kapcsán pedig azt biztosíthatja a jövőben, hogy a hibás termék által okozott kár károsultjának szélesebb időintervallum álljon rendelkezésre a kártérítési per megindítására, ugyanakkor a „potenciális károkozó” számára is kiszámítható időkereteket szabjon. Fontos szempontot jelent az új termékfelelősségi irányelv kapcsán, hogy milyen szinten kerülnek majd kialakításra az egyes részletszabályok, vagyis legfőbb magánjogi kódexünk, a Ptk. módosítása is szükségessé válik-e, vagy esetleg egy új törvényben kívánja-e szabályozni a magyar jogalkotó a hibás termékért való felelősség új jogintézményeit.

100 Ptk. 6:24. §.

101 Ptk. 6:533. §.

102 „[m]inden igényérvényesítési határidőt akként kell értelmezni és alkalmazni, hogy a jog nem enyészik el, ha a jogosult igényét a határidőn belül bíróság előtt (avagy fizetési meghagyás esetén közjegyző közreműködésével) érvényesíti, vagyis az eljárást megindítja.” FUGLINSZKY (2015) 670. o.

103 Ptk. 6:25. § (1) bekezdés c) pont.

104 C-358/08. sz. ügy 48. pont.

105 C-358/08. sz. ügy 46–47. pont.

106 C-358/08. sz. ügy 35. pont.

107 C-358/08. sz. ügy 51–52., 63. pont.

108 C-127/04. sz. ügy.

Károlyi Balázs*

A hatáskörmegosztás elve az Európai Unió külkapcsolatainak terén, különös tekintettel a nemzetközi egyezmények megkötésére

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unió (EU vagy Unió), mint egy szupranacionális szervezet alkotmányos rendjének egyik sarokpontja a hatáskörök megosztásának elve. Ennek az egyik kardinális kérdése, hogy mely területeken ruházták át a tagállamok a hatásköröket az Unióra, és mely területeken őrizték meg azokat. Noha a Lisszaboni Szerződést követően az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) meghatározza az EU kizárólagos hatásköreit, az osztott és a tagállami hatásköröket, azokat az elérni kívánt célok mentén fekteti le, amely így egyáltalán nem egyértelmű azok dinamikus jellege és nyitott értelmezési lehetőségei okán. Ezt megerősíti a számos jogvita és politikai feszültség, ami a hatáskörmegosztás elvének értelmezése körül kering. A hatáskörök megosztásának kérdése nem csupán az EU belső szabályozása és működése szempontjából releváns, hanem a külső kompetenciákat, így a nemzetközi kapcsolatok porondján való tagállami/uniósi fellépés lehetőségét is befolyásolja.

Jelen tanulmány az utóbb említett, külső hatáskörmegosztás okozta feszültségek lehetséges területeire fókuszál. Azt vizsgálja, hogy milyen esetekben áll fenn a nemzetközi megállapodások megkötésére vonatkozó külső uniósi hatáskör, és amennyiben fennáll, az jellege alapján mikor minősül kizárólagosnak vagy a tagállamokkal megosztottnak. E kérdés megválaszolására a vizsgálat elsősorban az Európai Unió Bíróságának (EUB) esetjogára támaszkodik, illetve az Alapszerződések – az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSZ), illetve az EUMSZ releváns rendelkezéseire. Fontos kiemelni, hogy a külső hatáskörök, noha kapcsolódnak a belső hatáskörök megosztásához, önálló elemzés tárgyát kell, hogy képezzék, mivel meglétük és jellegük nem válaszolható meg a kapcsolódó belső hatáskörmegosztási szabályozás alapján. A külső hatáskörök kérdésének relevanciáját jól mutatja a számos jogvita, amely felmerült e tárgykörben. A jogfejlődést tekintve a külső hatáskörök elemzése különösen fontos a gazdasági külkapcsolatok kereté-

ben kötendő kereskedelmi egyezmények, illetve befektetésvédelmi egyezmények területén, amelyek jelenlegi természetét és keretrendszerét alapvetően befolyásolhatja.

A tanulmány a következők szerint épül fel: a bevezetőt követően a hatáskörmegosztás elvének bemutatása következik az Unió belső jogrendje tekintetében (2. fejezet). Ennek keretében a belső hatáskörök meghatározásának szabályairól szóló vázlatosan bemutatásra. Ezt követően a külső kompetencia kérdésének elemzése következik (3. fejezet). Ez a fejezet az Unió külső tevékenységére vonatkozó keretrendszer vizsgálatával kezdődik, amely meghatározza az e tevékenység során követendő alapelveket és elérni kívánt célokat (3.1.). Ezután az Unió külső hatáskörnek lehetséges jogalapjait mutatja be (3.2.). A fejezet harmadik alpontja azt elemzi, hogy az EUB miként értelmezte esetjogában az implicit külső hatáskörök meglétének feltételeit (3.3.). Ezt követően a meglévő uniósi külső hatáskörök jellegének – kizárólagos vagy a tagállamokkal megosztott –, EUB általi útmutatásának vizsgálata következik (3.4.). A fejezet záró része azt elemzi, hogy a Lisszaboni Szerződés releváns rendelkezése tekinthető-e az EUB külső hatáskörökre vonatkozó jogértelmezése szerződéses kodifikációjának. A tanulmány egy összegző fejezettel zárul, amelyben a konklúziók levonására kerül sor (4. fejezet).

2. A HATÁSKÖRMEGOSZTÁS ELVE AZ UNIÓ BELSŐ JOGRENDSZERÉBEN

A Lisszaboni Szerződés megkötését követően a hatáskörmegosztás elvét az EUSZ 5. cikke fekteti le. Ennek első bekezdése kimondja, hogy az Unió hatásköreinek elhatárolására a hatáskör-átruházás elve az irányadó, amelynek értelmében az Unió kizárólag a tagállamok által a szerződésekben ráruházott hatáskörök határain belül jár el a bennük foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében.¹ Minden olyan hatáskör, amelyet a szerződések nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad.² Ez a látszólag egyértelmű rendelkezés azonban sok

* Károlyi Balázs, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Nemzetközi és Uniósi Jogi Kutatási Főosztály.

1 EUSZ 5. cikk (1)–(2) bekezdései.

2 EUSZ 5. cikk (2) bekezdés második mondata.

bizonytalanságot rejt magában, hiszen a hatáskörmegosztás célkitűzések megvalósításához kapcsolódik, és a különböző célkitűzések elhatárolása (figyelembe véve azok dinamikus karakterét) rendkívül nehéz feladat. Ezen az sem segít, hogy az egyes célkitűzések és a hozzájuk kapcsolódó hatáskörök kifejtésre kerülnek az EUMSZ 3–6. cikkeiben. E cikkek alapján megkülönböztethetünk az Unió szempontjából kizárólagos, osztott és támogató-összehangoló-kiegészítő hatásköröket. Az Unió kizárólagos hatáskörrel rendelkezik – többek között – a vámunió, a belső piac működéséhez szükséges versenyjogi szabályok megállapítása és a közös kereskedelempolitika területén.³ Az Unió és a tagállamok osztott hatáskörrel rendelkeznek számos területen.⁴ Jelen tanulmány szempontjából különösen releváns, hogy a belső piaci célkitűzések kérdéskörében is osztott a hatáskör.⁵ Ennek két fő konzekvenciája van. Egyrészt, amíg az Unió nem gyakorolja hatáskörét az adott területen, az tagállami hatáskörben marad, ám ezt az EU joggal összhangban kell gyakorolni.⁶ Másrészt, amint az Unió gyakorolja hatáskörét, onnantól az adott terület az Unió kizárólagos rendelkezési területe. Ezért is nevezik az osztott hatáskört megelőző osztott hatáskörnek (shared competence with preemption).⁷

3. AZ UNIÓ KÜLSŐ TEVÉKENYSÉGE ÉS A KAPCSOLÓDÓ KÜLSŐ HATÁSKÖRÖK

3.1. AZ UNIÓ KÜLSŐ TEVÉKENYSÉGÉRE VONATKOZÓ KERETRENDSZER

Az EU külkapcsolataira (EU-n kívülre) irányuló tevékenységének keretét is az Alapszerződések biztosítják. Többek között az EUSZ 3. cikkének (5) bekezdése rendelkezik arról, hogy „A világ többi részéhez fűződő kapcsolataiban az Unió védelmezi és érvényre juttatja értékeit és érdekeit, és hozzájárul polgárainak védelméhez. Hozzájárul a békéhez, a biztonsághoz, a Föld fenntartható fejlődéséhez, a népek közötti szolidaritáshoz és kölcsönös tisztelethez, a szabad és tisztességes kereskedelemhez, a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez, továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben

tartásához.” Az EUSZ arról is rendelkezik, hogy e célkitűzéseket az Unió a ráruházott hatáskörök keretein belül valósítja meg.⁸

Az Unió külső tevékenységének meghatározása során egyfajta keretként, ún. chapeau-ként szolgál az EUMSZ 205. cikke, amely kimondja, hogy „[a]z Unió e rész szerinti nemzetközi szintű fellépése az Európai Unióról szóló szerződés V. címének 1. fejezetében meghatározott elvek alapján az ott meghatározott célkitűzések megvalósítására törekszik, az ugyanezen fejezetben megállapított általános rendelkezésekkel összhangban.”⁹

E rendelkezés visszautal az EUSZ 21. cikkében megfogalmazott elvekre, melyek például a szolidaritás elve, a demokrácia, a jogállamiság, az emberi jogok, emberi méltóság és nemzetközi jog tiszteletben tartása.¹⁰ Az Unió törekszik arra, hogy kapcsolatokat alakítson ki, és partnerségre lépjen azokkal a harmadik országokkal, valamint nemzetközi, regionális vagy univerzális szervezetekkel, amelyek osztoznak vele az említett elvekben.¹¹ Mindössze egyetlen pontja foglalkozik a 21. cikknek gazdasági célok megfogalmazásával, amelyben az található, hogy az Unió munkálkodik annak előmozdításán, hogy valamennyi ország bekapcsolódjon a világgazdaságba – egyebek mellett – a nemzetközi kereskedelemben érvényesülő korlátozások fokozatos megszüntetése révén.¹² Az EUSZ 21. cikke egyben az Unió külső tevékenységére vonatkozó célok külső rétegének tekinthető, amely célokra törekvés a megfogalmazás alapján kötelező jellegű, és a gazdasági célokon túlmutat.¹³

Az Unió külső tevékenységéhez kapcsolódó célok belső rétegét az EUMSZ 206. cikke fogalmazza meg: „[a] 28–32. cikk szerinti vámunió létrehozásával az Unió a közös érdekek megfelelően hozzájárul a világkereskedelem harmonikus fejlődéséhez, a nemzetközi kereskedelemre és a külföldi közvetlen befektetésekre vonatkozó korlátozások fokozatos megszüntetéséhez és a vám- és egyéb akadályok csökkentéséhez.” Ez – a külső réteggel ellentétben – a gazdasági jellegű célkitűzésekre koncentrált, és sok hasonlóságot mutat a WTO célkitűzéseivel a folyamatos kereskedelmi liberalizáció tekintetében.¹⁴

3.2. KÜLSŐ HATÁSKÖRÖK KELETKEZÉSE

A belső hatáskörök megosztásával szorosan összefüggő, de azzal nem azonos kérdés a külsők megosztása. Ez annak vizsgálatát veti fel, hogy egy adott tárgyterületen kinek van kompetenciája a nemzetközi szinten fellépni, nemzetközi egyezményeket megtárgyalni és azokat megkötni. A Lisszaboni Szerződés következtében az EUSZ 47. cikke leszögezi, hogy az Európai Unió jogi személyiséggel rendelkezik. Ugyanakkor a külső kompetencia meglétéről a jogi személyiség fennállása nem árul el semmit, ahhoz egy speciális átruházási szabály

3 EUMSZ 3. cikk (1) bekezdés a), b) és e) pontjai.

4 Az EUMSZ 4. cikk (2) bekezdése alapján az Unió és a tagállamok között megosztott hatáskörök a következő fő területeken alkalmazandók: belső piac; a szociálpolitikának az e szerződésben meghatározott vonatkozásai; gazdasági, társadalmi és területi kohézió; mezőgazdaság és halászat, kivéve a tengeri biológiai erőforrások megőrzését; környezetvédelem; fogyasztóvédelem; közlekedés; transzeurópai hálózatok; energiaügy; a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség; a közegészségügy terén jelentkező közös biztonsági kockázatoknak az e szerződésben meghatározott vonatkozásai.

5 EUMSZ 4. cikk (2) bekezdés a) pontja.

6 Lásd például: Az EUB 1995. febr. 14-én C-279/93. sz. *Schumacker*-ügyben hozott ítélete, 21. pont.

7 R. SZUDOCZKY – D. WEBER: *Constitutional Foundations: EU Tax Competences; Treaty Basis for Tax Integration; Sources and Enactment of EU Tax Law*, in: P. J. Wattel, O. Marres & H. Vermeulen (eds.): *Terra / Wattel, European Tax Law*, seventh edition, Kluwer (2019), p. 11.

8 EUSZ 3. cikk (6) bekezdése.

9 EUMSZ 205. cikk.

10 EUSZ 21. cikk (1) bekezdése.

11 EUSZ 21. cikk (1) bekezdése.

12 EUSZ 21. cikk (2) bekezdés e) pontja.

13 M. KRAJEWSKI: *The Reform of the Common Commercial Policy*. In: *EU law after Lisbon*, Oxford University Press, 2012, pp. 294., 297.

14 *Ibid*, p. 295.

szükséges.¹⁵ Ez kétféle módon történhet: vagy van egy kifejezett külső hatáskör, amelynek jogalapja az Alapszerződésekben található, vagy pedig ennek hiányában is lehetséges, hogy az Unió rendelkezik külső hatáskörrel az ún. bennefoglalt (implicit) hatáskörök doktrínája révén.

Kifejezett külső hatáskörrel beszélhetünk például a CCP területén az EUMSZ 207. cikkének értelmében,¹⁶ vagy a társulást létrehozó megállapodások területén az EUMSZ 217. cikkének értelmében.¹⁷

3.3. A BENNEFOGLALT (IMPLICIT) HATÁSKÖRÖK DOKTRÍNÁJÁNAK JOGFEJLŐDÉSI MÉRFÖLDKÖVEI

Az EUB joggyakorlata a külső uniós hatásköröket kibővítette – a kifejezett hatáskörök területén túlra is – a bennefoglalt (implicit) hatáskörök doktrínája révén. E doktrína az AETR/ERTA ítéletben jelent meg először. Az ügy háttere az volt, hogy az EU-n (akkor: Európai Közösségek) belül már elfogadtak egy rendeletet a közúti fuvarozásban részt vevő munkavállalókra vonatkozó szabályokról. Ezt követően a tagállamok aláírtak egy szintén e tárgyterületről szóló nemzetközi egyezményt – Európai Egyezmény (AETR) – harmadik államokkal. A tagállamok pozíciója, tárgyalási és aláírási felhatalmazása a Tanács eljárása során került megállapításra, ugyanakkor a Tanács erre vonatkozó hatáskörét az Európai Bizottság megkérdőjelezte, mert úgy vélte, hogy az ilyen tárgykörű nemzetközi megállapodás megkötése uniós hatáskör. Az EUB kimondta, hogy a külső „hatáskör nemcsak a Szerződés kifejezett felhatalmazásából eredhet [...] hanem a Szerződés más rendelkezéseiből és a közösségi intézmények által e rendelkezések keretében hozott jogi aktusokból is származhat.”¹⁸ Az adott ügyben az EUB gondolatmenete a következő volt: a kérdéses nemzetközi egyezmény a közlekedéspolitika területére tartozott, e körben pedig a szerződések úgy rendelkeznek, hogy a közlekedés területére vonatkozó célkitűzéseit egy közös politika keretében valósítják meg.¹⁹ E közös szabályokat a „valamely tagállam területére irányuló vagy onnan kiinduló, illetve egy vagy több tagállam területén áthaladó nemzetközi közlekedésre” kell alkalmazni, amely közösségi területen áthaladó útvonal-

rész vonatkozásában a harmadik államokból kiinduló vagy oda irányuló közlekedésre is vonatkozik.²⁰ Az említett rendelkezés tehát azt feltételezte, hogy a Közösség hatásköre kiterjed a nemzetközi jog hatálya alá tartozó kapcsolatokra, következésképpen magában foglalja az említett területen az érdekelt harmadik országokkal való megállapodások megkötésének szükségességét,²¹ jóllehet a közlekedéspolitikára vonatkozó Szerződéses rendelkezések nem írtak elő kifejezett uniós (akkor: közösségi) hatáskört nemzetközi megállapodások megkötésére. Ugyanakkor a belső uniós jogi szabályozás megléte az adott területen „szükségszerűen maga után vonta a Közösség azon hatáskörrel való felruházását, hogy az e rendelet által szabályozott területen harmadik államokkal megállapodásokat kössön”.²² „Mivel az AETR-ben szabályozott terület az [uniós] rendelet hatálya alá tartozik, a szóban forgó megállapodásról folytatott tárgyalás és a megállapodás megkötése a fenti rendelet hatálybalépése óta a Közösség hatáskörébe tartozik.”²³ Az EUB megjegyezte, hogy a külső hatáskör meglétének feltétele, hogy a közösség hatáskörrel való felruházás vagy maga a szerződés vagy az intézmények által hozott rendelkezések alapján már megtörtént.²⁴ Tehát az ítélet alapján a bennefoglalt hatáskör doktrínája csak abban az esetben alkalmazandó, ha az adott hatáskört már EU-n belül gyakorolta az Unió, ugyanis annak hiányában a hatáskör a tagállamoknál marad a nemzetközi egyezmények tekintetében is.²⁵

Hasonló konklúzióra jutott az EUB a Kramer összevont ügyekben, amely a tengeri biológiai források megőrzésének kapcsán meglévő hatásköröket vizsgálta. Megállapította, hogy e tekintetben van belső hatásköre az EU-nak (a közösségeknek), és hatékony megőrzéséhez szükséges harmadik országok bevonása, ezért nemzetközi szinten is megvan az EU-nak a külső hatásköre,²⁶ dacára annak, hogy az adott ügyben tárgyalta esetre nem terjedt ki a már elfogadott belső uniós szabályozás.

Említésre méltó még az EUB 1/76. sz. véleménye,²⁷ amelyben a külső hatáskör kérdését vízi szállítóeszközök finanszírozására vonatkozó nemzetközi egyezmény kontextusában vizsgálta. Az egyezmény célja bizonyos folyami utak túlzott igénybevétele folytán létrejövő zavarok elkerülése, és a folyami

15 Amennyiben az Unió megfelelő jogalap hiányában járna el, akkor ez a tény érvénytelenítheti azt az uniós aktust, amellyel a nemzetközi egyezmény megkötéséhez szükséges. Lásd például az EUB 1994. aug. 9-én a C-327/91. sz. Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélete, 43. pont.

16 „[a] közös kereskedelempolitika egységes elveken alapul; ez vonatkozik különösen a vámtarifák módosításaira, az áruk és szolgáltatások kereskedelméhez kapcsolódó vámtarifá- és kereskedelmi megállapodások megkötésére, valamint a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásaira, továbbá a külföldi közvetlen befektetésekre, a liberalizációs intézkedések egységesítésére, az exportpolitikára és az olyan kereskedelempolitikai intézkedésekre, mint a dömping vagy szubvenció esetén meghozandó intézkedések. A közös kereskedelempolitikát az Unió külső tevékenységének elvei és célkitűzései által meghatározott keretek között kell folytatni.”

17 „Az Unió egy vagy több harmadik országgal vagy nemzetközi szervezettel kölcsönös jogok és kötelezettségek, közös fellépés és különleges eljárások által jellemzett társulást létrehozó megállapodásokat köthet.”

18 Az EUB 1971. márc. 31-én a 22/70. sz. Bizottság kontra Tanács (AETR/ERTA) ügyben hozott ítéletének 16. pontja.

19 Ibid. 23. pont.

20 Ibid. 25–26. pontok.

21 Ibid. 27–28. pontok.

22 Ibid. 28. pont.

23 Ibid. 30. pont.

24 Ibid. 81. pont.

25 P. CRAIG – G. DE BURCA: *EU Law, Text, Cases, and Materials*, Sixth edition, Oxford, 2015, p. 325.

26 A Bíróság 3-76., 4-76. és 6-76. sz. Cornelis Kramer és társai egyesített ügyekben 1976. július 14-én hozott ítéletének 30. pontja.

27 Az EUB véleményét az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdése alapján lehet kérni: „[e]gy tagállam, az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság kérheti a Bíróság véleményét a tervezett megállapodásnak a Szerződésekkel való összeegyeztethetőségéről. Ha a Bíróság véleménye kedvezőtlen, a tervezett megállapodás csak akkor léphet hatályba, ha azt módosítják, vagy a Szerződéseket felülvizsgálják.” Ezt a lehetőséget az EUB tágran értelmezte, úgy, hogy az magában foglalja mind a hatáskör kérdését, mind annak kizárólagos vagy nem kizárólagos jellegének vizsgálatát. Ennek megfelelően gyakran került sor az EUB e véleményének kérésére, többek között a CCP köre kontúrjának a kapcsán is. Lásd P. J. KUIJPER et al.: *The Law of EU External Relations, Cases, Materials, and Commentary on the EU as an International Legal Actor*. Oxford University Press, 1st edition (2013), p. 377.

fuvarozóipar gazdasági helyzetének racionalizálása volt a közös közlekedéspolitikai keretében,²⁸ aminek hatékony megvalósításához szükséges volt az Uniót kívül Svájc nemzetközi egyezmény útján történő bevonása is, tekintettel arra, hogy ezen ország hajói is részt vettek a vízi fuvarozásban.²⁹ Az Uniót belüli közös közlekedéspolitikai önmagában tehát nem volt alkalmas a hatékony szabályozás kialakítására. Az EUB a benne foglalt hatáskör doktrínáját megerősítette, és kimondta, hogy ha van belső kompetencia egy, a szerződésekkel összhangban lévő cél elérésére, akkor az magában foglalja a külső kompetenciát is. Ami a korábbi jogesetektől eltérést – a külső hatáskör bővítését – jelentett, az az, hogy az EUB nem korlátozta a külső kompetencia meglétét azokra az esetekre, amikor a belső kompetencia gyakorlása megtörtént,³⁰ ami jelen esetben csak a nemzetközi szerződés megkötése után következett. Az ún. párhuzamosság elve alapján elégséges volt, hogy a szerződések megteremtették a belső kompetenciát, és hogy az Unió részvétele a nemzetközi szerződésben szükséges volt az EU céljának megvalósításához.³¹

3.4. A KÜLSŐ HATÁSKÖR JELLEGE

Az uniós külső hatáskörök esetében az elsődleges kérdést, vagyis, hogy ilyen kompetencia létezik-e az adott tárgykörben, ezt követően másodlagosan azt is meg kell vizsgálni, hogy ez a kompetencia osztott vagy kizárólagos-e. Utóbbi kérdés nem dönthető el az EUMSZ 3–6. cikkei, vagyis a belső hatáskörök jellege alapján, hanem a hatáskör-átruházó szerződési klauzula pontos kifejezéseit vagy az Unió adott területen végzett jogalkotói tevékenységét is figyelembe kell venni.³²

Az EUB az ERTA-ítéletében kifejtette, hogy *„[m]inden esetben, amikor a Szerződésben meghatározott valamely közös politika végrehajtása érdekében a Közösség olyan rendelkezéseket hoz, amelyek bármely formában közös szabályokat állapítanak meg, a tagállamok sem egyénileg, sem pedig közösen nem jogosultak többé e szabályokat érintő, kötelezettségeket tartalmazó megállapodásokat kötni a harmadik államokkal. Amint ugyanis e közös szabályok bevezetésére sor kerül, egyedül a Közösség jogosult a közösségi jogrendszer alkalmazási területének egészére vonatkozó hatállyal harmadik államokkal szemben szerződéses kötelezettségeket vállalni és teljesíteni. Következésképpen a Szerződés rendelkezéseinek végrehajtásában nem lehet szétválasztani a Közösségen belüli intézkedések rendszerét a külkapcsolatokétól.”*³³ Az EUB továbbá kifejtette, hogy mind ebből az következik: hogy *„...amennyiben a Szerződés céljainak megvalósítása érdekében közösségi szabályokat fogadtak el, a tagállamok a közös intézmények keretein kívül nem vállalhatnak olyan kötelezettségeket, amelyek a fenti szabályokat érinthetik, vagy módosíthatják azok hatályát. Ez a közösségi hatáskör kizárja a tagállamok versengő hatáskörének a lehetőségét, mivel*

*a közös intézmények keretein kívüli bármilyen kezdeményezés összeegyeztethetetlen a közös piac egységével és a közösségi jog egységes alkalmazásával.”*³⁴ Ezzel tehát az EUB az olyan esetekre, amikor egy esetleges nemzetközi megállapodás rendelkezései a megalkotott belső szabályokat érinthetik vagy módosíthatják, kizárólagos külső hatáskört állapított meg az Uniónak.

Egy időben az EUB joggyakorlata, az ERTA-ítélet és az 1/76. sz. vélemény alapján rendkívül széles körben húzta meg a kizárólagos külső uniós hatáskör kontúrjait, ami számos esetben túlmélt a kizárólagos belső hatáskör körén. E joggyakorlat azt mutatta, hogy a kizárólagos külső hatáskör akár a gyakorlása pillanatában is keletkezhet, a belső hatáskör előzetes gyakorlása nélkül, amennyiben a belső kompetencia csak a külső kompetencia gyakorlásával gyakorolható hatékonyan, és a nemzetközi egyezmény megkötése szükséges a szerződésekben foglalt cél megvalósítása érdekében.

Később azonban az EUB annyiban szűkítette ezt az álláspontját, hogy az ilyen jellegű hatáskör megléte arra az esetre korlátozódott, mint amelyet az 1/76 vélemény által tárgyalt belvízi fuvarozás is érintett: amikor nem lehet belső hatáskört gyakorolni a külső nélkül, míg minden más esetben a belső kompetencia gyakorlása előfeltétel a külső hatáskör kizárólagosságához. Amint azt az EUB az 1/94. sz. véleményében kimondta: *„...[k]izárt ugyanakkor az, hogy a harmonizációra vonatkozó belső hatáskör, amellyel egy meghatározott területen nem éltek, kizárólagos külső hatáskört eredményezzen ugyanezen a területen a Közösség számára [...] attól az esettől eltekintve, amikor a belső hatáskört csak a külső hatáskörrel egyidejűleg lehet hatékonyan gyakorolni, a belső hatáskör csak akkor eredményezhet kizárólagos külső hatáskört, ha azzal éltek.”*³⁵

A későbbi jogfejlődés alapján a kizárólagos külső hatáskör feltétele, hogy az érintett nemzetközi egyezmény olyan területet fedjen le, amely jelentős mértékben harmonizált EU-s szinten.³⁶ Ezekben az esetekben a kizárólagos hatáskör a hűségese együttműködés elvéből is levezethető, ugyanakkor az nem egyértelmű, hogy mi számít teljes vagy jelentős harmonizációnak/uniós lefedettségnek.³⁷

A külső hatáskörök és azok kizárólagos jellegének folyamatos expanziója tehát a 90-es évek joggyakorlatában korlátozásra került. Az EUB a különböző véleményeket és ítéleteket az 1/03. sz. véleményben (Luganói Egyezmény) kísérelte meg szintetizálni. Ebben a véleményben az EUB a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, új Luganói Egyezmény megkötéséhez kapcsolódó hatásköri kérdésre adott választ. Az EUB hangsúlyozta a hatáskör-átruházás elvét, miszerint az Unió (Közösség) csak ráruházott hatáskörökkel rendelkezik. Ennek megfelelően a Szerződésben nem kifejezetten előírt és kizárólagos hatáskör fennállásához szükséges, hogy a megkötendő nemzetközi egyezmény a közösségi szabályokat hát-

28 Az EUB 1977. ápr. 26-án hozott 1/76. sz. véleménye, 1. pont.

29 Az EUB 1977. ápr. 26-án hozott 1/76. sz. véleménye, 2. pont.

30 Az EUB 1977. ápr. 26-án hozott 1/76. sz. véleménye, 4. pont.

31 P. CRAIG – G. DE BURCA, *supra* n. 25, p. 326.

32 *Ibid.*, p. 335.

33 Az EUB 22/70. sz. Bizottság kontra Tanács ügyben (AETR/ERTA) 1971. márc. 31-én hozott ítéletének 17. pontja.

34 *Ibid.* 22. és 31. pontok.

35 Az EUB 1994. nov. 15-én hozott 1/94. sz. véleménye *A Közösség hatásköre a szolgáltatásokról és a szellemi tulajdon oltalmáról szóló nemzetközi szerződések megkötésére*, 88–89. pontjai.

36 Az EUB 1993. márc. 19-én hozott 2/91. sz. (ILO) véleményének 3–4. pontjai.

37 P. CRAIG – G. DE BURCA, *supra* n. 25, p. 329.

rányosan érintheti.³⁸ Ez a követelmény ugyanakkor nem követeli meg az uniós belső szabályozás és az egyezmény tartalma közötti teljes átfedést, ugyanakkor az adott tárgykörnek már jelentős részben szabályozottnak kell lennie az Unión belül, aminek eldöntéséhez szükséges a kérdéses szabályok terjedelmének, jellegének (pl. minimumkövetelmények meghatározása), tartalmának és az uniós jog továbbfejlődési perspektíváinak a vizsgálata is.³⁹ Csak egy ilyen átfogó és konkrét elemzés után dönthető el, hogy a közösség rendelkezik-e hatáskörrel valamely nemzetközi megállapodás megkötésére, és hogy ez a hatáskör kizárólagos-e. „Tehát az arról való megbizonyosodás érdekében, hogy a megállapodás nem sérti a közösségi szabályok egysége és koherens alkalmazását és az általuk létesített rendszer megfelelő működését, nemcsak a közösségi szabályok és a tervezett megállapodás rendelkezéseinek hatálya alá tartozó tárgykört kell figyelembe venni – már amennyiben e rendelkezések ismertek –, hanem e szabályok és rendelkezések jellegét és tartalmát is.”⁴⁰ Az EUB tehát hangsúlyozta a szabályozás kontextusának fontosságát a hatáskör és annak jellegének megállapításához, ezzel egyfajta rugalmasságot és mozgásteret biztosítva.

3.5. KODIFIKÁCIÓ A LISSZABONI SZERZŐDÉSSEN

A joggyakorlat kodifikációjára tett kísérletet a Lisszaboni Szerződés, amelynek következtében az EUMSZ 3. cikk (2) bekezdése a következőt tartalmazza: „az Unió szintén kizárólagos hatáskörrel rendelkezik nemzetközi megállapodás megkötésére, ha annak megkötését valamely uniós jogalkotási aktus írja elő, vagy ha az hatásköreinek belső gyakorlásához szükséges, illetve annyiban, amennyiben az a közös szabályokat érintheti, vagy azok alkalmazási körét megváltoztathatja”.

A kodifikációt követően az EUB az EUMSZ 3. cikk (2) bekezdését valóban a korábbi, implicit hatáskörök doktrínáját kifejtő esetjoga tükrében értelmezte. Például a *Bizottság kontra Tanács* ügyben kimondta, hogy a hivatkozott bekezdés utolsó két pontja (a nemzetközi egyezmény a közös szabályokat érintheti, vagy azok alkalmazási körét megváltoztathatja) az AETR-ítéletből következik, és akképpen is kell értelmezni.⁴¹ Ez az EUB szerint akkor áll fenn, ha a nemzetközi kötelezettségvállalások az uniós szabályok alkalmazási köréhez tartoznak, amelynek nem feltétele a tárgykörök közötti teljes egybeesés, elegendő, ha azok jelentős részben már szabályozott uniós tárgykörhöz tartoznak.⁴² A nemzetközi kötelezettségvállalás és az uniós szabályozás közötti ellentmondás nem feltétele a kizárólagos külső kompetencia megállapításának.⁴³

Ezt a megengedő álláspontot az EUB az 1/13. sz. véleményében is megerősítette: sem a teljes tárgyköri átfedés, sem pedig a kötelezettségek közötti konfliktus hiánya nem zárja ki a kizárólagos külső uniós hatáskör megállapítását.⁴⁴

Felmerül tehát a kérdés, hogy melyek azok a területek, ahol még külső osztott hatáskorról beszélhetünk, annak ellenére, hogy az Unió rendelkezik belső hatáskörrel az adott területen. Ilyen területek lehetnek, ahol ugyan az Uniónak van explicit, szerződésben lefektetett belső hatásköre, ugyanakkor a nemzetközi szintéren való tárgyalás jogát a szerződések fenntartják a tagállamoknak [például az EUMSZ 219. cikk (4) bekezdése a pénzügyi megállapodások területén vagy az EUMSZ 191. cikk (4) bekezdése és az EUMSZ 211. cikke a harmadik államokkal való együttműködés keretében köntendő nemzetközi megállapodások területén].⁴⁵

Osztott külső hatáskorról beszélhetünk akkor is, ha a belső hatáskör osztott, de az EU nem gyakorolta a hatáskörét. Amennyiben az uniós szabályozás csak minimumszabályokat tartalmaz, a tagállamok ezen túlmenően további kötelezettségeket vállalhatnak nemzetközi szerződésekben, anélkül, hogy érintenék az uniós szabályokat.⁴⁶

Továbbá osztott külső hatáskör áll fenn egy olyan nemzetközi egyezmény megkötése kapcsán, amely mind uniós hatáskört, mind pedig tagállami hatáskört lefed.⁴⁷

Végezetül akkor is osztott a külső hatáskör, ha az uniós jogi és tagállami szabályozás együttélése figyelhető meg az adott tárgykörben. Ilyen specifikus helyzet figyelhető meg a szellemi tulajdon védelmének szabályozása kapcsán.⁴⁸

4. ÖSSZEZÉS

Az Unió külső tevékenységére vonatkozó hatáskörök falkadhatnak kifejezett szerződéses rendelkezésekből, mint például a CCP területén, illetve az EUB által kidolgozott bennefoglalt vagy implicit hatáskörök doktrínája kapcsán. Utóbbi esetben a külső hatáskör egy nemzetközi egyezmény megkötésére akkor is fennáll, ha az szükséges ahhoz, hogy a létező belső hatáskört hatékonyan gyakorolni lehessen (1/76. sz. vélemény), továbbá, ha a már gyakorolt belső hatáskör alapján megalkotott belső uniós szabályozást a megköntendő nemzetközi egyezmény módosítaná vagy pedig érintené (ERTA-ítélet). Az EUB joggyakorlatában ez a '90-es években kristályosodott ki, amikor is különböző véleményeiben és ítéleteiben korlátozta a korábban nagyon megengedően értelmezett külső hatásköröket, amelyek tipikusan kizárólagos jellegűek voltak. Felmerült kérdésként, hogy a Lisszaboni Szerződés által megalkotott EUMSZ 3. cikk (2) bekezdés mennyiben tekinthető az EUB esetjoga hű kodifikációjának,

38 Az EUB 1/03. sz. véleménye (*Luganói Egyezmény*), 124. pontja.

39 *Ibid.* 126–127. pontok.

40 *Ibid.* 133. pont.

41 Az EUB 2014. szeptember 4-én a C-114/12. sz. *Bizottság kontra Tanács* ügyben hozott ítéletének 66–67. pontjai.

42 *Ibid.* 68–70. pontok.

43 *Ibid.* 71. pont.

44 Az EUB 2014. okt. 14-én hozott 1/13. sz. véleménye, 86. pont.

45 P. CRAIG & G. DE BURCA, *supra* n. 25, p. 334.

46 Az EUB 1993. márc. 19-én hozott 2/91. sz. (*ILO*) véleményének 4. pontja.

47 Az EUB 2009. nov. 30-án hozott 1/08. sz. véleménye, amely a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését megelőzően foglalkozott a GATS (szolgáltatások kereskedelmére vonatkozó egyezmény a WTO rendszerében) kapcsán fennálló hatásköri kérdésekkel.

48 P. CRAIG & G. DE BURCA, *supra* n. 25, p. 334.

azonban az EUB e rendelkezést a Lisszaboni Szerződés eset-jogára visszautalva értelmezi, így a gyakorlatban az implicit hatáskörök doktrínája szerződéses alapjának tekinthető.

Azon tárgykörökben, amelyek kapcsán van uniós belső hatáskör, és ezzel élve uniós szabályok kerültek lefektetésre, már csak szűk körben képzelhető el a külső hatáskör hiánya. Ezt figyelembe véve az implicit hatáskör doktrínája jelentősen kibővítette a külső uniós hatásköröket, ami a gazdasági külkapcsolatok terén – együttesen a CCP körének

bővülésével – megkérdőjelezi olyan korábbi tagállami hatáskörbe tartozó egyezmények egyedi megkötésének lehetőségét, mint a kétoldalú befektetésvédelmi egyezmények. Ennek várható hatása – a hatásköri vitákon kívül –, hogy az Unió egyre több területen fog egységesen, a tagállamokkal közösen vagy helyettük fellépni a nemzetközi gazdasági külkapcsolatokban.

Hulkó Gábor* – Pék Erzsébet**

Gyermekek képmáshoz való joga az online térben

Esettanulmányok Franciaország, Németország és Olaszország szabályozási rendszereiben

1. BEVEZETŐ

Korunkban a gyermekek egyre szélesebb köre vesz részt az online világban, ahol a megosztott képek és videók egyre gyakoribbá – lényegében szinte természetessé – váltak. A képmáshoz való jog a digitális technológia fejlődése és a közösségi média széles körű használata miatt kiemelt jelentőségűvé vált, jelentősen befolyásolva a magánélet védelméhez való jog kereteit. A kiskorúak esetében a képmáshoz való jog ugyanakkor sokkal összetettebb, ugyanis olyan személyeket érint, akik a legsérülékenyebbek, és nem rendelkeznek a jogaik megvédéséhez szükséges képességekkel és jogosultságokkal, illetve az őket fenyegető potenciális veszélyek felismeréséhez szükséges belátási képességgel. Ez különösen annak fényében jelentős, hogy a kiskorúak képezik a digitális technológiát használók legnagyobb hányadát, és életkoruknál fogva nem láthatják a saját maguk által folytatott digitális tevékenység következményeit. A kiskorúak így a megfelelő belátási képesség és tudatosság hiányában sokkal kitettebbek az adataikkal való visszaélésnek, veszélyeztetve fizikai, mentális és szexuális integritásukat, egészségüket és fejlődésüket. Esetükben emellett sok esetben a szülők közösségi médiában folytatott tevékenysége (*sharenting*)¹ is veszélyezteti magánéletük és személyiségi jogaik biztonságát, ami miatt akarattuktól függetlenül gyakran már születésük pillanatától digitális lábnyommal rendelkeznek a kiszélesedett online térben.

Jogi oldalról nézve e kérdéskör alulszabályozott. Speciális jogszabályi keretek jellemzően nem léteznek a közép- és kelet-európai rendszerváltó országok szabályozási környezetében. Egyidejűleg fontos azonban kiemelni, hogy a gyermek képmáshoz való jogának védelme nem csupán jogi, hanem társadalmi és kulturális kérdésként is értelmezhető. Az online

térben való felelős és biztonságos viselkedés kialakítása nemcsak a jogszabályokra és technikai megoldásokra épül, hanem az oktatásra, szülői tudatosságra és az online szolgáltatók felelősségteljes magatartására is. Ebben a megközelítésben a gyermek képmáshoz való joga védelmének több összetevője van, elvi alapjai:

- a) Hozzájárulás és önrendelkezés, azaz az az elvi szabály, hogy a gyermeknek joga van saját képmásához és az ahhoz kapcsolódó adatokhoz, az ezzel kapcsolatos döntését a legnagyobb mértékben támogatni kell, azaz a céllal, hogy a gyermek elsajátítsa a személyes adatok megosztásának lehetőségeit és veszélyeit.
- b) Magánszféra és védelem. A gyermeknek joga van magánszférájához és a személyes adatainak védelméhez, illetve kiemelt védelmet kell biztosítani számára azokban a helyzetekben, amelyekben a képmása vagy az online jelenléte sérülhet, zaklatásnak vagy más negatív következményeknek lehet kitéve.
- c) Szülői felelősség. A gyermek közvetlen környezetéből elsősorban a szülőknek van kiemelt szerepük e területen. Segíteniük kell gyermekeiket az online világ biztonságos és felelős használatában, valamint felhívniük a figyelmet az adatvédelem fontosságára.
- d) Az online szolgáltatók felelőssége, amelyeknek az adatvédelmi és biztonsági intézkedések magas szintjét kell biztosítaniuk annak érdekében, hogy megfelelő védelmet nyújtsanak a gyermekeknek az online térben.
- e) Jogszabályi keretek, amelyek meghatározzák a védelem minimális szintjét, illetve megteremtik a többi elvi összetevő (önrendelkezés, magánszféra, szülői szerep, online szolgáltatók felelőssége) érvényesülésének jogi környezetét. A jogi keretek biztosítása szükséges a gyermek képmáshoz való jogának megfelelő védelméhez és az online tér biztonságosabbá tételéhez.

Jelen tanulmány ez utóbbira fókuszál, azaz a témakör jogi szempontból történő megközelítésére. A gyermekek képmáshoz való joga a hazai szabályozásban speciálisan nem szabályozott. Bár a Ptk. 2:43. § g) pontja nevesíti a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog védelmének kereteit, amelyet a Ptk. 2:48. § erősít meg, mely szerint a képmás vagy hang-

* Hulkó Gábor, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Nemzetközi és Uniósi Jogi Kutatási Főosztály.

** Pék Erzsébet, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Nemzetközi és Uniósi Jogi Kutatási Főosztály.

1 *Sharenting* a szülők azon tevékenysége, amely keretében gyermekükre vonatkozó információt osztanak meg a közösségi médiában, felvetve a gyermek magánélethez való jogát és a felejtéshez való jogot (*right to be forgotten*).

felvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett hozzájárulása szükséges, ami alól csak a tömegfelvétel és a nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel kivétel. A hazai szabályozás azonban a gyermekek és nagykorúak között nem differenciál. Ez az online terek és közösségi médiaplatformok mindennapjaiban problémákhoz vezethet, ahol általánosnak nevezhető jelenség a gyermek képmásának rendszeres közzététele a szülő(k) által.

Míg a jogi szabályozás szintjén érvényes, hogy a szülőknek gyermekük adatkezelése során felelősségteljesen és a gyermek érdekeinek figyelembevételével kell eljárnia, a gyakorlatban azonban e szabály következetes alkalmazása sokszor hagy kívánnivalót maga után. Gondolhatunk itt olyan helyzetekre, mikor a gyermeket neveléses vagy kiszolgáltatott helyzetben ábrázolják (akár kifejezett erre irányuló szándék nélkül is), vagy ha a gyermek nagyobb korában tiltakozna az ilyen információk megosztása ellen. E helyzetet tovább bonyolíthatja az is, ha az ilyen jellegű adat- vagy képmásmegosztással az egyik szülő nem ért egyet.

Tekintettel arra, hogy jelenleg a hazai szabályozás nem tartalmaz különös rendelkezést a gyermekek vonatkozásában e témakörben, a jogértelmezés és -alkalmazás kérdéskörei a bírósági döntvények keretén belül kerülhetnek kimunkálásra. A bírói joggyakorlat azonban e kérdéskörben nem állandósult hazánkban, s ezen belül így több olyan jogértelmezési kérdés is felmerülhet, amelyben külföldi szabályozási, bírósági példák segítségül szolgálhatnak. Ebből a célból, e tanulmány keretein belül a francia, német és olasz szabályozási és bírói gyakorlatból mutatunk be jogeseteket, példákat, amelyek inspirációval szolgálhatnak e vonatkozásban. Az egyes esettanulmányok olyan tagállami modelleket mutatnak be, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak, bizonyos szempontból akár új irányokat vetíthetnek elő, a szülő-gyermek viszonyának meghatározása szempontjából az online térben. Ezek keretén belül így bemutatásra kerülnek a gyermekek adatvédelmének általánosabb keretei, illetve a szülői hozzájárulás kérdései és az ehhez kapcsolódó bírói jogvédelem tapasztalatai, francia, német, valamint olasz viszonylatban.

2. EURÓPAI SZABÁLYOZÁSI HÁTTÉR

A gyermekek képmáshoz való jogainak alapvető forrásai az Európai Unió jogalkotásában egyrészt az Európai Unió Alapjogi Chartája² magán- és családi élet tiszteletben tartásáról szóló 7. cikke,³ a személyes adatok védelméről szóló 8. cikke,⁴ valamint a gyermekek jogairól szóló 24. cikke.⁵ Emellett

2 Az Európai Unió Alapjogi Chartája. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> [letöltés: 2023. 06. 26.].

3 7. cikk: Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.

4 8. cikk: (1) Mindenkinnek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez. (2) Az ilyen adatokat csak tisztességesen és jóhiszeműen, meghatározott célokra, az érintett személy hozzájárulása alapján vagy valamilyen más, a törvényben rögzített jogos okból lehet kezelni. Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy a róla gyűjtött adatokat megismerje, és joga van azokat kijavíttatni. (3) E szabályok tiszteletben tartását független hatóságnak kell ellenőriznie.

5 24. cikk: (1) A gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A gyermekek véleményüket szabadon kifejez-

az EUMSZ 16. cikke⁶ szintén rögzíti, hogy „Mindenkinnek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez”. Az európai adatvédelmi jogalkotás alapdokumentuma ugyanakkor az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet (a továbbiakban: GDPR) hatályon kívül helyezéséről.⁷ A GDPR preambuluma (38) bekezdése rögzíti a gyermekek személyes adatai speciális védelmének szükségességét, mely szerint a gyermekek személyes adatai különös védelmet érdemelnek, mivel ők kevésbé lehetnek tisztában a személyes adatok kezelésével összefüggő kockázatokkal, következményekkel és az ahhoz kapcsolódó garanciákkal és jogosultságokkal. Ugyanakkor a preambuluma (18) bekezdése kimondja, hogy a GDPR nem alkalmazandó a személyes adatoknak a természetes személy által kizárólag személyes vagy otthoni tevékenység keretében végzett kezelésére, amely így semmilyen szakmai vagy üzleti tevékenységgel nem hozható összefüggésbe, megerősítve, hogy személyes vagy otthoni tevékenységnek minősül például a levelezés, a címtárolás, valamint az említett személyes és otthoni tevékenységek keretében végzett, közösségi hálózatokon történő kapcsolattartás és online tevékenységek. A GDPR preambuluma fenti két bekezdése így bár elismeri a gyermekek képmásuk védelméhez való jogát, ugyanakkor ezen joguk védelmét a szülők felelősségi körébe helyezi. A GDPR gyermek hozzájárulására vonatkozó 8. cikke szintén a 16. életév betöltése esetén tekinti jogszerűnek a közvetlenül gyermekeknek kínált, információs társadalommal összefüggő szolgáltatások vonatkozásában végzett személyes adatok kezelését, a 16 évnél fiatalabb gyermekek esetén az adatkezeléshez a szülők hozzájárulását írja elő. A GDPR így hiába tűzi ki célul a közösségi hálón aktív gyermekek személyiségének védelmét, azzal, hogy a szülők kezébe helyezi a gyermekek jogainak védelmét, a valóságban a szabályozás nem tudja elérni a célját és messze nem oldja meg a *sharenting* problémáját.⁸

Az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) a *Lindqvist*-ügyben⁹ 2003-ban hozott ítéletében a 95/46 EK rendelet otthoni tevékenység esetén fennálló mentességre

hetik. Az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. (2) A hatóságok és a magán-intézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenek fölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie. (3) Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, kivéve ha ez az érdekeivel ellentétes.

6 Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. [EUR-Lex - 12012E/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT) [letöltés: 2023. 06. 26.].

7 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet). [EUR-Lex - 32016R0679 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32016R0679) [letöltés: 2023. 06. 26.].

8 DONOVAN, Sheila: “Sharenting”: The Forgotten Children of the GDPR. *Peace Human Rights Governance*, 2020/4(1) sz., 35–59. o. <https://phrg.padovauniversitypress.it/system/files/papers/PHRG-2020-1-2.pdf> [letöltés: 2023. 06. 26.].

9 Case C-101/01 (6th November 2003). <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=48382&doclang=EN> [letöltés: 2023. 06. 26.].

vonatkozó rendelkezése vonatkozásában, amely azonos a GDPR 2. cikk (2) bekezdése c) pontjában¹⁰ foglalt mentességgel, kimondta, hogy az nem alkalmazható az interneten való nyilvánosságra hozatal esetében, mivel az meghatározatlan számú ember hozzáférést teszi lehetővé. Az ítélet ugyanakkor a GDPR elfogadását és hatálybalépését megelőzően született, illetve felnőtt személyes adatai feldolgozására vonatkozik. Az EUB a *Lindqvist*-ügyben hozott ítéletet követően fogadta el a *Renckhoff*-ügyben hozott C-161/17 számú ítéletét,¹¹ amelynek tárgya már kifejezetten egy interneten szabadon hozzáférhető fénykép engedély nélküli felhasználása volt. Ítéletében az EUB az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikkének (1) bekezdése alapján értelmezte a „nyilvánossághoz közvetítés” fogalmát, megállapítva, hogy a nyilvánossághoz közvetítést úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a korábban valamely internetes oldalon a szerzői jogi jogosult engedélyével, a letöltést megakadályozó korlátozó intézkedés nélkül közzétett valamely fényképnek egy másik internetes oldalon való online elérhetővé tételére. Az EUB ugyanakkor kifejezetten a kiskorú személyes adatai védelmére és képmáshoz való jogára vonatkozó ítéletet ez idáig nem hozott.

3. ESETTANULMÁNYOK

A kiskorúak képmása vonatkozásában Franciaországban egyedülként jelent meg a gyermek képmása üzleti célra történő felhasználásának, az influenzszer gyermekek (*les enfants influenceurs*) tevékenységének jogszabályi szintű szabályozása. A szabályozás indoka, hogy az internet különböző platformjain (*YouTube, TikTok, Instagram*) egyre nagyobb számban jelennek meg kiskorúak, akik tevékenységüket szabályozatlan módon, munkaszerződés, vagy azon kívüli tevékenység keretében folytatják. Az influenzszerként fellépő kiskorúak képmásainak megosztásával a szülők jelentős bevételre tesznek szert, a kiskorúakat jelentős veszélynek kitéve (cyberbullying, gyermekpornográfia). A vonatkozó törvényt¹² (2020–1266 sz. törvény a 16 évnél fiatalabb gyermekek képmása a megosztó platformokon történő üzleti célú felhasználásának szabályozásáról) a francia parlament 2020. október 19-én fogadta el és 2021. áprilisában lépett hatályba. A szabályozás célja a kiskorú influenzszer jogi védelmének biztosítása, a kereső tevékenységük jogi kereteinek megteremtése és a képmásuk üzleti célú felhasználásától való védelem biztosítása. A törvény alapján az influenzszer kiskorúak tevékenysége

a munka törvénykönyve (*Code du travail*) szerinti munkaviszonynak minősül, melyre érvényesek a munka törvénykönyvében biztosított védelmi szabályok. A 16 év alatti kiskorúak a törvény alapján csak a helyi hatóságtól a szülők kérelmére kiadott megállapodás formájában megvalósuló előzetes engedély alapján folytathatnak bármilyen tevékenységet. Az engedély megadásakor a hatóság tájékoztatja a szülőket a gyermek videók elkészítéséhez kapcsolódó jogainak védelméről, figyelemmel arra, hogy a gyermek képmásának a platformokon való megosztása a gyermek magánéletét érinti. A tájékoztatás célja a szülők érzékenyítése azzal a céllal, hogy tisztában legyenek gyermekük képmása megosztásának következményeivel. A törvény másik jelentős szabályozása, hogy a kiskorúak által szerzett jövedelem meghatározott részét a szülők kötelesek a gyermekre fordítani és a letéti pénztárnál (*Caisse des dépôts*) vezetett számlára átutalni a nagykorúság eléréséig. A törvény a szülők ezen kötelezettségének elmulasztása esetére szankcióként 3750 euró pénzbírság kiszabását, ismételt esetben négy hónap szabadságvesztés és 7500 euró pénzbírság kiszabását is lehetővé teszi. A törvény szabályozza továbbá azon esetet is, amikor a kiskorú által a videómegosztó platformokon végzett tevékenység nem éri el a munkaviszony szintjét. A törvény ezen esetekben, az időtartam, a megosztott videók száma és a bevétel mértéke meghatározásával lehetővé teszi, hogy a kiskorú a tevékenységet ne előzetes engedély, hanem a szülők hatóság előtt tett nyilatkozata alapján folytassa. A törvény ugyanakkor ez esetben is azonos védelmet biztosít a kiskorúak számára. Ez esetben is kötelező a szülők érzékenyítése és a szülők a befolyó jövedelem egy részét szintén kötelesek átutalni a kiskorú javára a letéti pénztárnál vezetett számlára. A törvény továbbá előírja, hogy amennyiben a tartalmak megosztására a törvény által előírt előzetes engedély, megállapodás, vagy tájékoztatás hiányában került sor, a hatóság jogosult bírósághoz fordulni a közvetlen károkozás megelőzése, vagy a nyilvánvalóan jogellenes cselekmény abbahagyása érdekében. A törvény szintén előremutató szabályozása, hogy javaslatot tesz a platformoknak a gyermekvédelmi szervezetekkel együttműködésben olyan eljárási szabályok elfogadására, melyekben vállalják a kiskorúak tájékoztatását a magánéletükhöz kapcsolódó képmásuk megosztásának következményeiről, illetve a megosztás pszichológiai és jogi következményeiről. Az audiovizuális és digitális hatóság (*ARCOM l'Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique*) feladata az ilyen eljárási szabályok aláírásának elősegítése. Hasonlóképpen előremutató a törvény felejtés jogára vonatkozó rendelkezése, amely szerint a kiskorú gyermek közvetlenül, a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülők hozzájárulása nélkül is kérheti személyes adatainak törlését, ideértve a megosztott videók törlését, összhangban az adatvédelmi törvénnyel.¹³

A kiskorúak képmáshoz való joga vonatkozásában Németországban jelentős szerepet játszott a GDPR hatálybalépése, illetve a GDPR-t a belső jogba átültető adatvédelmi törvény (*Bundesdatenschutzgesetz*).¹⁴ A GDPR a képmás vonatkozásában az elkészítéstől a nyilvánosságra hozatalt is magában

¹⁰ E rendelet nem alkalmazandó a személyes adatok kezelésére, ha azt természetes személyek kizárólag személyes vagy otthoni tevékenységük keretében végzik.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> [letöltés: 2023. 06. 26.].

¹² *Loi n. 2020-1266 du 19 octobre 2020 visant à encadrer l'exploitation commerciale de l'image d'enfants de moins de seize ans sur les plateformes en ligne.* <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000042439054/> [letöltés: 2023. 06. 26.].

¹³ 45. cikk, La loi Informatique et Libertés, <https://www.cnil.fr/fr/la-loi-informatique-et-libertes> [letöltés: 2023. 06. 26.].

¹⁴ *Bundesdatenschutzgesetz.* https://www.gesetze-im-internet.de/bdsg_2018/ [letöltés: 2023. 06. 26.].

foglaló teljes folyamatot szabályozza, amely a képmás interneten és közösségi médiában való megosztása esetében a GDPR szerinti adatfeldolgozásnak minősül. A kiskorúak képmáshoz való joga vonatkozásában egyrészt a GDPR 4. cikke irányadó, amely szerint a képmás személyes adatnak minősül. Figyelembe kell venni továbbá a GDPR 2. cikk második bekezdése c) pontjában rögzített otthoni tevékenységre vonatkozó kivételt, ugyanis az otthoni tevékenység kivétel hatálya alá tartozó, és a családi kört magában foglaló megosztások vonatkozásában a szerzői jogi törvény¹⁵ (*Kunsturhebergesetz*), ugyanakkor a szűk családi körön túlterjedő megosztás vonatkozásában már a GDPR irányadó. Az adatfeldolgozáshoz való hozzájárulás vonatkozásában a GDPR 8. cikke irányadó, mely esetben Németország nem határozott meg a GDPR-ban rögzített 16. életévtől alacsonyabb életkort. Ennek megfelelően a 16. életévét betöltött kiskorú adhat hozzájárulást személyes adatainak feldolgozásához, míg a 16. életévét be nem töltött kiskorúak esetén a személyes adatok kezelése csak a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülők hozzájárulása esetén jogszerű. Esetükben ugyanakkor érvényesül a német gyakorlatban kialakított *Doppelzuständigkeit*. Eszerint a megfelelő belátási képességgel rendelkező kiskorúak esetében az ún. kettős felelősség (*Doppelzuständigkeit*) érvényesül, miszerint a szülők és a kiskorúak egyetértése szükséges a nyilvánosságra hozatalhoz, illetve a szülők nem hagyhatják figyelmen kívül gyermekük véleményét. A gyermekfotók nyilvánosságra hozatalának jogszerűsége vonatkozásában a GDPR 6. cikk első bekezdés f) pontja is irányadó, amely szerint a gyermek érdekei, alapvető jogai és szabadságai elsőbbséget élveznek a szülők jogos érdekeivel szemben. Az adatvédelmi törvény alapján, szintén összhangban a GDPR-ral, a gyermekeket megilleti továbbá a feletéshez való jog, azaz az internet és szociális média esetében kérelmezhető a megosztott fényképek törlése. A GDPR hatálybalépésével a kiskorúak képmása vonatkozásában a szerzői jogi törvény és a GDPR egymást átfedve és kiegészítve érvényesülnek, ezáltal teljes körű jogi védelmet biztosítva a kiskorú képmáshoz való joga védelméhez. A német adatvédelmi hatóság (*der Bundesbeauftragte für den Datenschutz und die Informationsfreiheit BfDI*) is aktív szerepet vállalt a szülők és gyermekek tudatos közösségi média felhasználásának elősegítésében, ennek érdekében kifejezetten a fiatalok részére külön honlap (*YOUNGDATA*) került létrehozásra, amely tartalmazza az adatvédelmi jogaikkal kapcsolatos információkat és tanácsokat, beleértve a képmáshoz való jogot is.

Az olasz bíróságok kiskorúak képmáshoz való jogának védelme tárgyában kialakított ítélkezési gyakorlata kiterjed egyrészt a közös szülői felügyeleti jogot gyakorló szülők esetében a mindkét szülő hozzájárulásával történő nyilvánosságra hozatalra, de a kiskorú szülőkkel szemben történő fellépésére is. A kiskorúak képmása tárgyában a mantovai bíróság (*Tribunale Mantova*) 2017-ben hozott ítélete¹⁶ tekinthető irányadónak, melynek tárgya a gyermekekről készült fotóknak az anya által történő megosztása az apa kifejezett tiltakozása ellenére. Az íté-

letben a bíróság elrendelte a sértő cselekmény megszüntetését és a képek eltávolítását. A bíróság ítéletében megállapította továbbá, hogy még a szülők válása esetén is mindkét szülő hozzájárulása szükséges a kiskorú gyermekről készült felvétel interneten való nyilvánosságra hozatalához. A nápolyi bíróság (*Tribunale Napoli*) 2018-ban hozott határozatában¹⁷ szintén a kiskorú gyermek fényképének egyik szülő által a másik szülő tiltakozása ellenére történő nyilvánosságra hozatala tárgyában hozott ítéletet, azon indokolással, hogy a képek nyilvánosságra hozatala során a kép meghatározatlan számú ismeretlen személy által válik hozzáférhetővé, akik rossz szándékkal közeledhetnek a kiskorúakhoz. A Rieti bíróság (*Tribunale di Rieti*) 2019-ben hozott ítéletében¹⁸ már a GDPR hatálybalépését követően hozott ítéletében vizsgálta az elvált szülő élettársa által a kiskorú gyermekről készült fényképek megosztását az interneten, kimondva azon alapelvet, hogy a kiskorúak személyes adatainak kezeléséhez minden esetben a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülő hozzájárulása szükséges, továbbá mivel a kiskorúról készült képek megosztásáról szóló döntés a gyermek érdekében álló soron kívüli döntésnek minősül, ez esetben mindkét szülő hozzájárulása szükséges, még válás vagy különélés esetén is. Ugyanezen elvet erősítette meg a Ravennai bíróság (*Tribunale di Ravenna*) 2019-ben hozott ítélete,¹⁹ melyben egy 14 év alatti, nevelőszülőknél elhelyezett kiskorúról készült fotók megosztása esetében megerősítette, hogy mindkét szülő hozzájárulása szükséges a fotó nyilvánosságra hozatalához. Trani bírósága (*Tribunale di Trani*) 2021-ben hozott ítéletében²⁰ az elvált feleség által a TikTok-felületen kiskorú lányukról készült videó nyilvánosságra hozatala miatt elrendelte a felvétel azonnali eltávolítását, továbbá az anyát napi 50 euró megfizetésére kötelezte a törlés elmaradása esetére, mely összeget a kiskorú javára nyitott számlára kellett átutalni. A bíróság ítéletét a mantovai bíróság 2017-es ítéletére hivatkozással indokolta, mely szerint a kiskorúak fotóinak a közösségi médiában való nyilvánosságra hozatala a gyermekek szempontjából potenciálisan veszélyeztető tevékenység, mivel a fotókhoz nagyszámú, ismert és ismeretlen személy férhet hozzá, akik rossz szándékkal közeledhetnek a gyermekekhez az online hozzáférhetővé vált fotók révén, ami különösen olyan esetekben veszélyes, ha az online nyilvánosságra hozott fotókból pedofil montázsokat készítenek és terjesztenek az interneten. Az ítélkezési gyakorlatban nem példa nélküli a kiskorú gyermek szülőkkel szembeni fellépése a róla készült képek megosztása miatt. A római bíróság (*Tribunale di Roma*) 2017-ben hozott ítéletében²¹ egy 16 éves kiskorúról a tiltakozása ellenére

15 Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie. <https://www.gesetze-im-internet.de/kunsturhg/> [letöltés: 2023. 06. 26.].

16 Tribunale di Mantova, ordinanza 19 settembre 2017. <https://www.lexit.it/wp-content/uploads/2017/11/decreto-19.9.2017-Trib.Mantova.pdf> [letöltés: 2023. 06. 26.].

17 Tribunale Napoli Sez. spec. Impresa, 22/12/2018. https://www.laleggepertutti.it/420430_publicazione-foto-senza-consenso-ultime-sentenze [letöltés: 2023. 06. 26.].

18 Tribunale di Rieti, Sez. III, ord. 7 marzo 2019. <https://www.studiolegaledamoli.it/wp-content/uploads/2019/04/Tribunale-di-Rieti.pdf> [letöltés: 2023. 06. 26.].

19 Tribunale di Ravenna Sentenza 1038 del 15 ottobre 2019. <https://www.privacy.it/2019/11/16/foto-minore-social-consenso-genitori/#:~:text=Con%20Sentenza%201038%20del%2015,in%20regime%20di%20affido%20condiviso> [letöltés: 2023. 06. 26.].

20 Tribunale Trani ord. n. RG 3445/2021 del 30 agosto 2021. <https://news.avvocatoandreami.it/public/doc/blog/sentenze/Tribunale-Trani-ordinanza-30-agosto-2021.pdf> [letöltés: 2023. 06. 26.].

21 Tribunale di Roma, Ordinanza del 23 dicembre 2017. <http://www.farrisaresti.com/sentenze/tribunale-di-roma-sez-i-civile-ordinanza-23-dicembre-2017-66> [letöltés: 2023. 06. 26.].

az édesanya által megosztott képek ügyében járt el. A kiskorút a szülők válását követően a szülők szülői felügyeleti jogának megszüntetése mellett gyám felügyelete alá helyezték. A bíróság ítéletében a képek megosztása vonatkozásában megállapította a gyermek képmáshoz való jogának és jó hírnevének megsértését, kiegészítve azzal, hogy a megosztás sérelmes továbbá a kortársakkal való jelenlegi, és jövőbeni kapcsolataira és az édesanyjával szemben 10 000 euró bírságot szabott ki.

4. ÖSSZEGZÉS

A bemutatott esettanulmányok vonatkozásában alapvető párhuzamok és hasonló megközelítés tapasztalható. Mindhárom országban a képmáshoz való jog a magánélethez, a személyiség szabad fejlődéséhez, mint személyiségi joghoz kapcsolódó alapjogként került elismerésre, s mindhárom esettanulmány a képmáshoz való jog más-más aspektusát mutatja be. Franciaországban a szabályozás a polgári törvénykönyvön alapul, Németországban az alapvető szabályozást a szerzői jogi törvény tartalmazza, míg Olaszország esetében a polgári törvénykönyv és a szerzői jogi törvény együttesen irányadó. Franciaország esetében egyedülálló módon törvényi szinten szabályozott az influenszer gyermekek tevékenysége. Mindhárom országban kiemelt szerepet játszik emellett a GDPR, amely az irányadó polgári, szerzői jogon alapuló szabályozás adatvédelmi szabályokkal való kiegészítését biztosítja. A kiskorúak adatkezeléshez való hozzájárulása vonatkoz-

sában a három vizsgált ország eltérő utat választott. A személyes adatok kezeléséhez való hozzájárulás vonatkozásában Olaszország és Franciaország a GDPR 8. cikkében meghatározott 16 évvel szemben az életkor csökkentése mellett döntött, ami Olaszországban 14 év, Franciaország esetében 15 év. Németország ugyanakkor nem határozott meg a GDPR-ban rögzített 16. évnél alacsonyabb életkort, ám a gyakorlatban már a 14. életév betöltésével feltételezi a kiskorú adatkezeléshez való hozzájárulását.

A megfelelő szabályozás és a kiskorúak képmáshoz való jogát és a képmásukkal való visszaélés esetén a károkozóval szembeni fellépést elismerő ítélkezési gyakorlat ellenére is mindhárom országban fennmarad a kérdés, mindez elégséges-e ahhoz, hogy a szülők és maguk a kiskorúak is felelősségteljes döntéseket hozzanak a fényképek megosztásakor. A bíróságok esetjoga igazolja, hogy önmagában a konzekvens jogi szabályozás és ítélkezési gyakorlat nem elégséges a képmáshoz való jog érvényesüléséhez. Sokkal inkább döntő az internet és a közösségi média kihívásait tudatosan és felelősségteljesen kezelő szülői magatartás és hasonlóképpen a kiskorúak részéről tanúsított tudatos cselekvés, és az azt megalapozó tájékoztatás az illetékes hatóságok részéről, ami alapvető feltétele a képmáshoz való jog tényleges érvényesülésének. A tudatos és felelősségteljes magatartás hiányában és annak kialakulásáig azonban továbbra is marad az internet nem felejt igazsága, és a kiskorúak kiszolgáltatottsága.

Suri Noémi* – Szinek Csütörtöki Hajnalka**

Felsőbíróági reform Szlovákiában

Az igazságügyi reform elemzése, különös tekintettel a bíróságok működésére

1. BEVEZETÉS

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa (*Národná rada Slovenskej republiky*)¹ 2020. december 9. napján elfogadta a bírósági ítélkezésre vonatkozó egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényt,² amellyel 28 igazságügyi tárgyú törvényt módosítottak vagy egészítettek ki, valamint elfogadta a Szlovák Köztársaság Alkotmányának³ módosítására vonatkozó javaslatot. A szóban forgó két javaslatot a Szlovák Köztársaság Kormánya [*Vláda Slovenskej republiky* (Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma, *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky*)⁴] terjesztette elő.

Az elfogadott reformcsomag kapcsán rögzítendő, hogy a hatástanulmányokat összegző záradék szerint a törvény- (javaslat) által elérni kívánt állapot bizonyos kitűzött célok elérésével valósítható meg. Idetartozik például a Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsának⁵ (*Súdna rada Slovenskej Republiky*) összetételének megváltoztatása; a bírák és az igazságügyben dolgozók vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettségének bevezetése; a Szlovák Köztársaság Alkotmánybíróságát érintően az alkotmánybírák kinevezési eljárásának reformja, az eljárási szabályzat megváltoztatása; életkori cenzus bevezetése a bíróságok és az Alkotmánybíróság bíráinak tekintetében; az általános bírák jogállásának megváltoztatása; a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságának (*Najvyšší správny súd Slovenskej republiky*)⁶ létrehozása és ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság hatásköreinek változtatása; a bírósági jelölt (*justičný čakatel*)⁷ intézményének átalakítása szakmai

igazságügyi gyakorlattá (*odborná justičná stáž*);⁸ a bírák és az ügyészek bérpótlékkal kapcsolatos rendszerének megszüntetése; valamint a táppénz igénybevételének időbeli korlátozása.⁹ Jelen tanulmány elsődleges célja annak feltárása, hogy az előirányozott igazságügyi reformnak köszönhetően, az egyes módosítások közül az elmúlt három évben melyek kerültek tényleges megvalósításra.

A „legfrissebb” változásnak a 2023. június 1-jétől hatályba lépő bírósági térkép létrehozása tekinthető. E ponton megjegyzendő, hogy a végrehajtás fő terhe az egyes bíróságokon van, az Igazságügyi Minisztérium elsősorban módszertani és koordináló szerepet tölt be, és igyekszik segíteni a bíróságokat abban, hogy a változásokat a lehető legnagyobb mértékben végrehajtsák.¹⁰ A cél az igazságszolgáltatás hitelességének, teljesítményének és minőségének javítása, valamint a bírák és a bírósági alkalmazottak számára jobb munka- és döntéshozatali feltételek biztosítása. A bírósági térkép reformja része az igazságügyi helyreállítási és rugalmassági terv által támogatott reformoknak.¹¹

Tekintettel az igazságügyi reform által érintett területek komplexitására és bonyolultságára, tanulmányunkban a szóban forgó reform által érintett, általunk legfontosabbnak gondolt változások kerültek – a tanulmány terjedelmi korlátait figyelembe véve – felvázolásra, ismertetésre.

2. A BÍRÓSÁGI TÉRKÉP ÉS ANNAK KITŰZÖTT CÉLJAI

Előjáróban rögzítendő, hogy a szóban forgó térkép kitűzött céljai között szerepel a bírák specializálódása, a gyorsabb lefolyású perek biztosítása, illetve a megfelelő hozzáférhetőség, melyek az alábbiakban pontokba szedve kerülnek kifejtésre.

* Suri Noémi Ph.D., LL.M., vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Magánjogi Kutatási Főosztály; adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar.

** Szinek Csütörtöki Hajnalka, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Magánjogi Kutatási Főosztály.

1 A szövegben a továbbiakban: SZNT.

2 *Zákon č. 423/2020 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s reformou súdnictva.*

3 *Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.* A szövegben a továbbiakban: alkotmány vagy szlovák alkotmány.

4 A szövegben a továbbiakban: Igazságügyi Minisztérium.

5 A szövegben a továbbiakban: Bírói Tanács.

6 A szövegben a továbbiakban: LKB.

7 Az intézmény nagyon hasonló a magyar bírósági fogalmazóhoz. Szlovákiában az lehet bírósági jelölt, aki sikeresen teljesítette a bírósági felvételi kritériumokat és vizsgákat, legalább három év szakmai gyakorlattal rendelkezik, és maradéktalanul teljesíti a bírói kinevezéshez is szükséges feltételeket.

8 Szó szerinti fordításban: bírósági szakmai gyakorlat.

9 *Doložka vybraných vplyvov*, 3. pont.

10 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján megjelent hírt. *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Od 1. júna 2023 sa na Slovensku spúšťa najväčšia reforma súdnictva.* Elérhető: <https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/od-1-juna-2023-sa-na-slovensku-spusta-najvacsia-reforma-sudnictva/> [letöltve: 2023. június 1.].

11 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján megjelent hírt. *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Reforma súdnej mapy.* Elérhető: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/reforma-sudnej-mapy/> [letöltve: 2023. június 1.].

A) A BÍRÁK SPECIALIZÁLÓDÁSA, SZAKOSODÁSA

A bírósági körzetek méretének növelése lehetővé teszi a bírák számára, hogy egy-egy fő ügykörre specializálódjanak, amelyben tevékenykedni kívánnak. A bírósági térkép változásának köszönhetően tehát a bírák szakosodhatnak polgári, kereskedelmi (gazdasági), büntető, családi jogi, valamint közigazgatási ügyszakra. A specializálódott bíró könnyebben eligazodik a szakterületén, ami ezáltal jobb minőségű döntéshozatalt jelent.¹²

B) GYORSABB LEFOLYÁSÚ PEREK

A megkésett igazságszolgáltatás nem igazságszolgáltatás. Ha a döntés nem születik meg észszerű időn belül, nehéz igazságságosságról beszélni. A bíróságoknak nem okoz gondot az egyszerűbb és rutinügyek elmaradásának kezelése. Az igazi problémát az összetettebb, bonyolultabb ügyek jelentik, amelyek feldolgozása észszerűtlenül sok időt vesz igénybe. Ezt mind a polgárok, mind a vállalkozások a jog alacsony fokú végrehajthatóságaként érzékelik. A bírák szakosodása lehetővé teszi, hogy a bonyolultabb ügyek gyorsabban lezáruljanak.¹³

C) MEGFELELŐ HOZZÁFÉRHETŐSÉG

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést nem a bíróságra tett utazások hossza határozza meg, hanem a döntéshozatal gyorsasága és minősége. Az észszerű időn belüli tisztességes döntéshez való jog viszont létezik, ezt a jogot azonban csak a hatékonyan működő bíróságok tudják teljesíteni.¹⁴

Kiemelendő azonban, hogy a legfontosabb változásnak a bírósági körzetek számának növelése tekinthető, hiszen 2023. június 1-jétől 33 körzetben (*obvod*) 36 bíróság működik Szlovákiában. A bírósági körzetek számának növekedése azt jelenti, hogy több bíró dolgozik a körzetben, akik polgári, kereskedelmi, büntető- és családi jogi ügyekre is szakosodhatnak. Egy szakosodott bíró könnyebben eligazodik a saját szakterületén, ami jobb és gyorsabb döntéshozatalt jelent.¹⁵

A kibővített körben az állampolgár a törvényben előírt esetekben a legközelebbi kirendeltségen és a bíróság székhelyén is elő tudja terjeszteni beadványát. A fél a bíróság székhelyén és a kirendeltségen is részt vehet a tárgyalásokon és az egyéb eljárási cselekményeken. Lehetőség van továbbá arra is, hogy a tárgyalást egy másik hatóság kirendeltségén, például az illetékes Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatalban (*Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny*) tartsák meg. Ami pedig a polgári ügyeket illeti, lehetőség van online meghallgatásra is. A reformnak köszönhetően az eljárásban részt vevő fél bárhol részt vehet, ahol van online kapcsolat, de részt vehet

a tárgyaláson akár egy kirendeltségen található képernyő előtt is. E ponton szükségesnek tartjuk azt is rögzíteni, hogy az új bírósági térkép nem jár a bíróságok megszüntetésével, vagyis azzal, hogy egyes járásbíróságokat más járásbíróságokkal vonnának össze. Így például a Trencsényi kerületben (*Trenčiansky kraj*) eddig hat járásbíróság volt, a reform által pedig két járásbíróság és négy kirendeltség alakult.¹⁶ Megállapítható, hogy csak a bírósági adminisztráció koncentrálódik, maga a bírósági eljárás változatlan marad.

A második legfontosabb változásként a regionális bíróságok szakterületeinek változása emelhető ki.

A gazdasági jogvitákban a fellebbezési ügyeket három regionális bíróság kezeli: a Pozsonyi (*Bratislava*),¹⁷ a Besztercebányai (*Banská Bystrica*)¹⁸ és a Kassai (*Košice*).¹⁹ A családjogi fellebbezésekkel a Nagyszombati (*Trnava*),²⁰ a Zsolnai (*Žilina*)²¹ és az Eperjesi (*Prešov*)²² regionális bíróságok foglalkoznak. A bíróságok a jövőben a tárgyalások online formáját is nagyobb mértékben fogják tudni alkalmazni. Különösen a családjogi fellebbezéseknél vezették be azt a szabályt, hogy a bírák a járásban a félhez közelebbi regionális bíróságra utaznak. A polgári és büntetőjogi ügyekkel továbbra is valamennyi megyei bíróság foglalkozik, mivel elegendő, e területre szakosodott bíró van.²³

A harmadik jelentős változásnak a járásbíróság státuszú Kassai Városi Bíróság (*Mestský súd Košice*) létrehozása tekinthető. A három kassai járásbíróságból, amelyek egy épületben működtek, egy városi bíróságot hoztak létre – ez vette át a jelenlegi bíróságok és bírák napirendjét. A bírák szakosodnak, és kizárólag egy-egy jogterület – büntető, polgári, gazdasági és családi – ügyeivel foglalkoznak. Ez alátámasztja a bírósági térkép reformjának központi gondolatát, amely a bírák szakosodását jelenti.²⁴

Kiemelendő továbbá, hogy Pozsonyban négy városi bíróság alakult: a Pozsony I. Városi Bíróság (*Mestský súd Bratislava I*) büntetőjogra, a Pozsony II. Városi Bíróság (*Mestský súd Bratislava II*) családjogra, a Pozsony III. Városi Bíróság (*Mestský súd Bratislava III*) gazdasági jogra, a Pozsony IV. Városi Bíróság (*Mestský súd Bratislava IV*) pedig polgári jogra szakosodik.²⁵ A napirenden kívül a városi bíróságok a korábbi pozsonyi bíróságok bíráit és egyéb alkalmazottait is átvették.

16 Radoslav Varga: *Ako bude fungovať nová súdna mapa v praxi?* Elérhető: <https://trecin.standard.sk/11486/ako-bude-fungovat-nova-sudna-mapa-v-praxi/> [letöltve: 2023. június 5.].

17 Idetartozik a Nagyszombati és Nyitrai járás is (*okres Trnava a okres Nitra*).

18 Idetartozik a Trencsényi és Zsolnai járás is (*okres Trenčín a okres Žilina*).

19 Idetartozik az Eperjesi járás is (*okres Prešov*).

20 A Pozsonyi és a Nyitrai járás számára is (*okres Bratislava a okres Nitra*).

21 A Besztercebányai és a Nyitrai járás számára is (*okres Banská Bystrica a okres Nitra*).

22 A Kassai járás számára is (*okres Košice*).

23 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján megjelent hírt. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: *Od 1. júna 2023 sa na Slovensku spúšťa najväčšia reforma súdnictva*. Elérhető: <https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/od-1-juna-2023-sa-na-slovensku-spusta-najvacsia-reforma-sudnictva/> [letöltve: 2023. június 6.].

24 Uo.

25 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján megjelent hírt. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: *Upozornenie v súvislosti so začiatkom platnosti novej Súdnej mapy*. Elérhető: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/oznam-nova-sudna-mapa/> [letöltve: 2023. június 8.].

12 Uo.

13 Uo.

14 Uo.

15 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján megjelent hírt. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: *Od 1. júna 2023 sa na Slovensku spúšťa najväčšia reforma súdnictva*. Elérhető: <https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/od-1-juna-2023-sa-na-slovensku-spusta-najvacsia-reforma-sudnictva/> [letöltve: 2023. június 5.].

3. A LEGFELSŐBB KÖZIGAZGATÁSI BÍRÓSÁG (LKB) LÉTREHOZÁSA

A közigazgatási bíróságok létrehozása a jogállamiság egy fontos eleme. Tekintettel arra, hogy a közigazgatási ügyrend egy speciális ügyrend, az állampolgár és az állam közötti vita különbözik az állampolgárok egymás közti vitájától. Szlovákiában a polgárok és az állam közötti vitákat 2023. június elsejétől három közigazgatási bíróság kezeli – Besztercebányán, Kassán és Pozsonyban.²⁶

Fontos rámutatni arra is, hogy Szlovákiában a bírósági struktúrát az említett reform előtt *a*) a járásbíróságok (*okresné súdy*), *b*) a kerületi bíróságok (*krajské súdy*), és *c*) a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága²⁷ (*Najvyšší súd Slovenskej republiky*) alkották.²⁸ Az igazságügyi reform révén a Szlovák Köztársaság bírósági rendszere általános hatáskörű bíróságokból (*súdy všeobecného súdnictva*) és közigazgatási bíróságokból (*súdy správneho súdnictva*) áll.²⁹ Míg az általános hatáskörű bíróságok közé tartoznak a járásbíróságok, a kerületi bíróságok, a Specializált Büntetőbíróság (*Špecializovaný trestný súd*), és az LB, addig a második csoportba a közigazgatási bíróságok és az LKB sorolható.³⁰ E ponton megjegyzendő az is, hogy a városi bíróság (*mestský súd*) járásbírósági státuszszal rendelkezik.³¹

Ahogy ebből is látható, a bírósági rendszer egyik új elemként jelenik meg az LKB, amely a közigazgatási igazságszolgáltatás legfelsőbb szintjének független bíróságának tekinthető. Az LKB hatásköre a bírák, az ügyészek, az igazságügyi végrehajtók, a közjegyzők és más jogi hivatást gyakorló személyek fegyelmi ügyeire is kiterjed.³² Az LKB tehát a közigazgatási igazságszolgáltatással kapcsolatos ügyekben a legfőbb bírói szerv, amely biztosítja a döntéshozatal egységességét és jogszerűségét. A szlovák alkotmány a szóban forgó szervet 2021. január 1-jei hatállyal hozta létre, tevékenységét az azonban 2021. augusztus 1-jén kezdte meg.³³ Az LKB székhelye Pozsony; mindemellett a megalkotott módosítás által az LKB belső szervezetrendszerének (plénum, kollégiumok és szenátusok) létrehozása és azok hatásköreinek szabályozása; a szervezet igazgatásának részletes szabályozása;³⁴ bíráinak, tisztviselőinek és az ott dolgozó állami alkalmazottak jogállásának szabályozása; bíráinak és az állami alkalmazottak kiválasztási folyamatának szabályozása; valamint egyéb, a két legfelsőbb

bíróság szétválasztásának és státuszának meghatározása kapcsán felmerült feladatok végrehajtása is rögzítésre került.³⁵

Mindezek alapján megállapítható, hogy az LKB a bírósági hierarchiában az LB-vel egyenlő szinten kap helyet. Ebből következik, hogy a törvényjavaslat elfogadása után Szlovákiában két legfelsőbb bíróság alakult: az LKB, melynek hatásköre a közigazgatási igazságszolgáltatásra terjed ki, és az LB, melynek hatásköre a polgári, kereskedelmi és büntetőügyekre fókuszál.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni azt is, hogy a Szlovák Köztársaság Kormánya 2020–2024 közötti időszakra vonatkozó programnyilatkozatában (*Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020–2024*) rögzítésre került, hogy az LKB létrehozásának egyik legfontosabb célja az LB tehermentesítése.³⁶

Az LKB a közigazgatási igazságszolgáltatás területére kiterjedő általános hatásköre mellett fegyelmi bíróságként is eljár. A fegyelmi hatáskör kiterjed az általános bíróságok bíráira, az ügyészekre és az egyes törvények által meghatározott más személyekre³⁷ is. Ahogy az már fentebb is rögzítésre került, az LKB létrehozásának időpontja megegyezik a törvény (megjegyzés: a bírósági ítélezésre vonatkozó egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 423/2020. sz. törvény) hatálybalépésének időpontjával, azonban a szóban forgó bíróság a tényleges működését csak 2021 második felében kezdte meg.³⁸ Az LKB első fokon hatáskörrel rendelkezik az alkotmány és a Közigazgatási Perrendtartás³⁹ által meghatározott esetek tekintetében.⁴⁰ Az LKB dönt továbbá a 165/2015. sz., Közigazgatási Perrendtartásban foglalt feltételeknek megfelelően benyújtott érvénytelenítési⁴¹ panaszok ügyében is.⁴²

A törvénytervezet nagyon részletesen szabályozza a szenátussal, a kollégiummal és a plénummal kapcsolatos hatásköröket is. Az LKB szenátusa a bíróság három bírájából áll, akik közül az egyik a szenátus elnöke. A szenátus elnöke irányítja és szervezi a szenátus tevékenységét. Abban az esetben, ha az LKB szenátusainak döntései ellen benyújtott rendes vagy rendkívüli jogorvoslatról döntenek, az LKB döntőbizottsága az elnökből és négy bírából áll.⁴³ Ezen túlmenően a szóban forgó jogszabály meghatározhatja, hogy az LKB szenátusának háromnál több bíró is tagja lehet. A szenátusi tagok számának mindig páratlannak kell lennie.⁴⁴

26 Ennek kapcsán lásd a közigazgatási bíróságok létrehozásáról szóló 151/2022. sz. törvényt (*Zákon č. 151/2022 Z. z. o zriadení správnych súdov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*).

27 A szövegben a továbbiakban: LB.

28 Ennek kapcsán lásd 2020. december 31-ig hatályban lévő, a bíróságokról szóló 757/2004. sz. törvény 5. § (1) bekezdését (*zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch*).

29 A bíróságokról szóló 757/2004. sz. törvény 5. §.

30 A bíróságokról szóló 757/2004. sz. törvény 5. § (2) és (4) bekezdés.

31 A bíróságokról szóló 757/2004. sz. törvény 5. § (3) bekezdés.

32 Petra Pohorelá: Zriadenie Najvyššieho správneho súdu. <https://www.podnikajte.sk/pripravovane-zmeny-v-legislative/zriadenie-najvyssieho-spravneho-sudu> [letöltve: 2023. június 13.].

33 Lásd a LKB honlapját: <https://www.nssud.sk/sk/sud/o-sude/> [letöltve: 2023. június 13.].

34 A szervezet irányítását a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság Hivatala látja el.

35 najpravo.sk: Zákon o reforme súdnictva bude meniť aj Civilný sporový poriadok. <https://www.najpravo.sk/clanky/zakon-o-reforme-sudnictva-bude-menit-aj-civilny-sporovy-poriadok.html> [letöltve: 2023. június 13.].

36 Lásd a Szlovák Köztársaság Kormányhivatalának honlapját: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24756/1> [letöltve: 2023. június 14.].

37 A „más személyek”-kel kapcsolatban nem találtunk további információt, viszont a törvény szövegéből kiindulva úgy gondoljuk, hogy nem csak jogászai hivatást gyakorló személyekről van szó.

38 Bővebb információk a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján érhetők el: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2930> [letöltve: 2023. június 14.].

39 *Zákon č. 165/2015 Z. z., Správny súdny poriadok*.

40 A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 8a. § (2) bekezdés.

41 A szlovák megfogalmazás tükröfordításban a „kasszációs” szót használja, ami egyaránt jelenthet megsemmisítést és érvénytelenítést is.

42 A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 8a. § (1) bekezdés. Lásd még a 162/2015 sz. törvény (a Közigazgatási Perrendtartás) 11. §-át.

43 A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 24b. §.

44 A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 24b. §.

Ami a plénumot illeti megállapítható, hogy az az LKB tanácskozási szerve, amely többek között határoz az LKB tanácskozási rendjéről, illetve az egyes kollégiumok elnökeinek kinevezéséről és visszahívásáról szóló szabályzatról. A kollégiumok⁴⁵ az LKB fakultatívan létrehozandó szakmai szervei, amelyek feladatai közé tartozik az állásfoglalások megfogalmazása. A kollégiumot a plénum előzetes hozzájárulásával a bíróság elnöke hozhatja létre.

Az LKB igazgatását, tevékenységének szakmai, szervezési, személyzeti, gazdasági, igazgatási és technikai szervezését a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság Hivatala⁴⁶ (*Kancelária Najvyššieho správneho súdu*) látja el. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság Hivatala állami költségvetési szerv (*štátna rozpočtová organizácia*), melyet a hivatalvezető irányít.⁴⁷ A hivatal vezetőjét az LKB elnöke nevezi ki és menti fel, akinek a tevékenységéért az elnök felel. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság Hivatalának vezetőjét az LKB elnöke nevezi ki.⁴⁸

A Szlovák Köztársaság elnöke az LKB elnökét és alelnökét az LKB bírái közül nevezi ki ötéves időtartamra a Bírói Tanács javaslatára. Rögzítendő továbbá, hogy az LB elnöke és alelnöke, illetve az LKB elnöke és alelnöke legfeljebb két egymást követő ciklusra nevezhető ki. A Szlovák Köztársaság elnöke a hivatali idő lejárta előtt a szlovák alkotmány 147. cikkében meghatározott okok alapján felmentheti az LB elnökét és alelnökét, valamint az LKB elnökét és alelnökét.⁴⁹

4. A BÍRÓI TANÁCS MŰKÖDÉSÉNEK MEGVÁLTOZTATÁSA, KÜLÖNÖS FIGYELEMEL A BÍRÓI KINEVEZÉSEL NEM RENDELKEZŐ TAGOK LEHETŐSÉGÉRE

A Bírói Tanács hatásköri szabályozását az alkotmányban és a vonatkozó jogszabályban elszórta található. A megalkotott törvényjavaslat egyébiránt nemcsak a Bírói Tanács hatásköreinek megváltoztatását érinti, de annak összetételére is kihat – bevezeti ugyanis a regionalitás elvét. A törvényjavaslat indokolása szerint erre azért volt szükség, mert korábban a nyugati régiók bíráinak felülreprezentáltsága miatt számos kritika érte a szervezetet.

A reformnak köszönhetően a Bírói Tanács hatásköre ezen kívül fontos és új pontokkal bővült. A törvényjavaslat elfogadása után a szóban forgó szerv jogosult a bírák vagyoni viszonyainak ellenőrzésére is.⁵⁰

Az alkotmány 2020. december 31-ig hatályos 141.a cikke a Bírói Tanács összetételét az alábbi módon szabályozta: a Bírói Tanács a tanács elnökét választja meg tagjai sorából és hívja vissza tisztségéből. A Bírói Tanács tagjai: kilenc bíró, akit a Szlovák Köztársaság bírói választanak és hívnak vissza; három tag, akit a parlament választ és hív vissza; három tag, akit a Szlovák Köztársaság elnöke nevez ki és menti fel; három tag,

akit a Szlovák Köztársaság Kormánya nevez ki és menti fel. A Bírói Tanács elnöke, illetve tagja csak büntetlen előéletű, felsőfokú jogi végzettségű, és jogi területen folytatott, legalább 15 éves szakmai gyakorlattal rendelkező személy lehet.⁵¹

4.1. A BÍRÓI TANÁCS ÖSSZETÉTELÉNEK ÚJ SZABÁLYAI

A Bírói Tanács a bírói legitimitáció alkotmányos szerve, amelynek az elnökét és az alelnökét a Bírói Tanács választja meg tagjai közül, illetve hívja vissza tisztségéből.

Az elfogadott módosítások következtében a Bírói Tanács összetétele módosult. Ennek következtében a Bírói Tanács tagja: egy olyan bíró, akit az LB bírái és az LKB bírái együtt választanak meg és hívnak vissza funkciójából; nyolc bíró, akit több választókerület bíróságainak bírái választanak meg és hívnak vissza funkciójukból;⁵² a parlament által megválasztott és visszahívott három tag; a Szlovák Köztársaság elnöke által kinevezett és visszahívott három tag; a Szlovák Köztársaság Kormánya által kinevezett és visszahívott három tag.⁵³

Az előző szabályozáshoz képest a legfontosabb különbség abban rejlik, hogy a Bírói Tanács elnökévé, alelnökévé és tagjává csak olyan személy nevezhető ki, aki büntetlen előéletű, felsőfokú jogi végzettséggel és legalább 15 éves szakmai tapasztalattal⁵⁴ rendelkezik. A Bírói Tanács a szóban forgó törvény 141.a cikk (2) bekezdés c)–e) pontja szerinti tagjává továbbá csak olyan személy nevezhető ki, aki nem tölt be bírói tisztséget.⁵⁵ Szemben tehát a korábbi szabályozással, amikor a végrehajtó hatalom és a parlament által kinevezett személyek a bírák köréből is kikerülhettek. Fontos kiemelni, hogy a fentiek alapján, a Bírói Tanácsnak nem bíróként tevékenykedő tagjai is vannak.

A Bírói Tanács tagjainak hivatali ideje egységesen öt év. Ugyanazt a személyt egy adott funkcióra legfeljebb két egymást követő ciklusban lehet újra megválasztani. Ugyanazt a személyt a Bírói Tanács elnökévé megválasztani, a Bírói Tanács tagjává megválasztani vagy kinevezni legfeljebb két egymást követő ciklusra lehet. A Bírói Tanács elnöke, alelnöke és tagja hivatali idejének lejárta előtt bármikor felmenthető.⁵⁶

A Bírói Tanács saját hatáskörében biztosítja az igazságszolgáltatás nyilvános ellenőrzésével kapcsolatos feladatok elvégzését; megállapítja a bírójelölt jelöléséhez szükséges megfelelő feltételek meglétét; benyújtja a Szlovák Köztársaság köztársasági elnökének a bírák kinevezésére irányuló jelöltekkel kapcsolatos javaslatait és a bírák visszahívására vonatkozó javaslatokat; dönt a bírák adott bíróságra történő kirendeléséről és azok áthelyezéséről (átirányításáról); javaslatokat tesz a Szlovák Köztársaság elnöke elé az LB elnökének és alelnökének, az LKB elnökének és alelnökének kinevezésére, valamint

51 Lásd az akkor hatályos alkotmány szövegezését.

52 A választókerületek úgy vannak kialakítva, hogy a bírók megválasztásához és visszahívásához összehasonlítható számú bírói szavazat legyen szükséges.

53 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141.a cikk (2) bekezdés.

54 A szlovák nyelv nem tesz egyértelmű különbséget a szakmai tapasztalat és a szakmai gyakorlat között, így jelen tanulmányban a tapasztalat alatt a szakmai gyakorlatot is értjük.

55 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141.a cikk (3) bekezdés.

56 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141.a cikk (5) bekezdés.

45 Lásd bővebben: A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 24e. §.

46 Szó szerinti fordítás alapján: a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság Irodája.

47 A bíróságokról szóló 757/2002. sz. törvény 24f. § (4) bekezdés.

48 Uo.

49 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 145. cikk (3) bekezdés.

50 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141.a cikk (6) bekezdés i) pont.

javaslatot tesz azok visszahívására; javaslatokat nyújt be a Szlovák Köztársaság Kormányához a nemzetközi igazságügyi szervezeteknél tevékenykedő bírák személyére; az állami költségvetés tervezetének elkészítésekor véleményezi a Szlovák Köztársaság bíróságainak költségvetési tervezetét, és véleményt nyújt be a parlamentnek a bíróságok költségvetési tervezetéről; felügyeli, hogy a bíró megfelel-e a bírói jelöléshez szükséges előfeltételeknek, amelyek garantálják, hogy a bírói feladatkör ellátásának teljes időtartama alatt megfelelően ellátja a bírói feladatait; felügyeli és eljár a bírók vagyoni viszonyaival összefüggő ügyekben; az igazságügyi önkormányzati szervekkel együttműködve kiadja az etikai kódexet; és egyéb, jogszabály által előírt kiegészítő feladatokat lát el.⁵⁷ A Bírói Tanács határozatának elfogadásához a tagok egyszerű többsége (*nadpolovičná väčšina*) szükséges.⁵⁸

A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2002. sz. törvény⁵⁹ módosításait illetően új hatáskörként jelenik meg a bírák írásbeli nyilatkozatának⁶⁰ és vagyonyilatkozatának, valamint a bírák tulajdonviszonyainak ügyében való eljárási hatásköre. Az eljárás célja annak biztosítása, hogy az adott bíró feladatait szabályszerűen fogja ellátni. A Bírói Tanács ellenőrző tevékenységet folytathat a bírák felett és a bírójelöltek kapcsán ellenőrizheti a bíróvá válás feltételeinek teljesülését. Továbbá a jogszabályi felhatalmazás alapján állásfoglalásokat fogalmaz meg, és a bírák elleni fegyelmi eljárások indítására tehet javaslatot.⁶¹

4.2. A BÍRÓI TANÁCS TAGJAINAK BÍRÁK ÁLTALI MEGVÁLASZTÁSA

Az alkotmány 141a. cikke (2) bekezdésének *a*) pontja szerint a Bírói Tanács tagjának megválasztására vonatkozó jog az LB bírót és a LKB azon bírót illeti meg, akik a választás időpontjában bírói tisztséget töltenek be. Az alkotmány 141a. cikke (2) bekezdésének *b*) pontja szerinti Bírói Tanács tagjának megválasztására a járásbíróság, a megyei bíróság, a közigazgatási bíróság vagy a Specializált Büntetőbíróság azon bírái jogosultak, akik a választás napján az adott választási körzetben bírói tisztséget töltenek be.⁶² A választójog gyakorlásának akadálya a személyes szabadságnak a közegészség védelme érdekében külön rendelet alapján történő korlátozása.⁶³

A választandó tag személyére javaslatot tehetnek: *a*) az LB vagy az LKB Bírói Tanácsa, *b*) a járásbíróságok bírói tanácsa, a megyei bíróságok bírói tanácsa, a Specializált Büntetőbíróság bírói tanácsa vagy a közigazgatási bíróság bírói tanácsa arra a választási körzetre vonatkozóan, amelyben a bíróság székhelye található, ha az alkotmány 141a. cikke (2) bekezdésének *b*) pontja szerinti bírói tanács tagjának megválasztásáról

van szó, *c*) a bírák hivatásrendi szervezete (*stavovská organizácia sudcov*),⁶⁴ *d*) ugyanazon választási körzetben tevékenykedő legalább 10 bíróból álló csoport [amennyiben az alkotmány 141a. cikke (2) bekezdésének *b*) pontja szerinti bírói tanács tagjának megválasztásáról van szó], *e*) a LB és az LKB legalább 10 bírója [amennyiben az alkotmány 141a. cikke (2) bekezdésének *a*) pontja szerinti bírói tanács tagjának megválasztásáról van szó].

4.3. KÖRZETI BÍRÓI TANÁCSOK

A Bírói Tanácson belül az alábbi körzetek kerültek kialakításra:

- a nyugat-szlovákiai régió 4 mandátummal rendelkezik, idetartoznak a Pozsonyi Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Bratislave*), a Nagyszombati Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Trnave*), a Nyitrai Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Nitre*) és a Trencsényi Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Trenčíne*);
- a közép-szlovákiai régió 2 mandátummal rendelkezik, idetartoznak: a Besztercebányai Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Banskej Bystrici*) és a Zsolnai Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Žiline*);
- a kelet-szlovákiai régió 2 mandátummal rendelkezik, idetartoznak: a Kassai Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Košiciach*) és az Eperjesi Kerületi Bíróság (*Krajský súd v Prešove*).

A Bírói Tanács tagjainak megválasztására létrehozzák: a fő választóbizottságot, az LB és az LKB választóbizottságát, és a vonatkozó törvény 11a. § szerinti választókörzeti választási bizottságokat.⁶⁵

5. EGYÉB MÓDOSÍTÁSOK

5.1. A BÍRÁK DÖNTÉSI IMMUNITÁSÁNAK MEGSZŰNÉSE

A hatályos szlovák alkotmány 148. cikkének (4) bekezdése deklarálja, hogy „Döntéséért sem a bíró, sem a bírósági ülnök nem vonható felelősségre, tisztsége megszűnését követően sem, kivéve, ha azzal bűncselekményt követett el; ez a bíró fegyelmi felelősségét nem érinti.”⁶⁶ Érdekességként megemlítendő, hogy a 2020. szeptember 30-án elfogadott javaslatcsomag tartalmazza a 2020. december 31-ig hatályban lévő verzió alkotmányból való törlését. A Szlovák Köztársaság Kormányának programnyilatkozatából – Mária Kolíková (akkori) igazságügyi miniszter szavai alapján – egyértelműen kitűnik, hogy a programnyilatkozatnak két része is foglalkozik a témakörrel: az általános részből következtetni lehet a fent említett mondat alkotmányból való teljes kitörlésére, ellenben a programnyilatkozat különös része már arról rendelkezik, hogy mérlegelni fogják a fent említett mondat alkotmányba való illeszkedését,

57 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141a. cikk (6) bekezdés.

58 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 141a. cikk (7) bekezdés.

59 *Zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky*.

60 A bíró alkalmasságáról szóló írásbeli nyilatkozatot a bíró a bírói tevékenység megkezdésekor, illetve minden év március 31-ig köteles leadni.

61 Lásd még a Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2002. sz. törvény 3b. §-át.

62 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2002. sz. törvény 10. § (2) bekezdés.

63 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2002. sz. törvény 10. § (3) bekezdés.

64 A szervezet az összes bírót tömörítő Szlovák Bírák Egyesülete.

65 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2002. sz. törvény 12. §.

66 Vö. a 2020. december 31-ig hatályban lévő, alkotmány 148. cikk (4) bekezdésének szövegével: „Döntéséért sem a bíró, sem a bírósági ülnök nem vonható felelősségre, tisztsége megszűnését követően sem.”

esetleges módosítását. Az indokolás egyébként – a mentelmi jog eltörlése kapcsán – többletinformációt nem tartalmaz.

5.2. A BÍRÁK ÁTVILÁGÍTÁSA

Az eredeti törvényjavaslat indokolásából kitűnik, hogy a szabályozás előírja a pályázó azon kötelezettségét, hogy a pályázatba történő felvétel iránti jelentkezéssel együtt olyan vagyonyilatkozatot nyújtson be, amelynek tartalmaznia kell a bírőról és bírósági ülnökökről szóló 385/2000. sz. törvényben⁶⁷ meghatározott adatokat. A bíró alkalmasságát a Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvénynek megfelelően a Bírói Tanács ítéli meg. Ezzel a szabályozással megvalósul az igazságszolgáltatás feletti nyilvános ellenőrzés és az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítása.

A javaslat válaszként tekinthető a Szlovák Köztársaság Alkotmánybíróságának (*Ústavný súd Slovenskej republiky*) a bírák átvilágításával kapcsolatos PL. ÚS 21/2014 sz. határozatára, azáltal, hogy biztosítja a Bírói Tanács által a bírák alkalmasságának ellenőrzését. A szóban forgó alkotmánybírósági határozat megsemmisítette a bírák átfogó biztonsi ellenőrzését, mivel ezeket a Nemzetbiztonsági Hivatal biztosította. Az indokolás szerint a Bírói Tanácsnak önállóan kell értékelnie, hogy az adott személyeknél fennállnak-e a bírói alkalmasság feltételei.

5.3. A BÍRÓI TANÁCS ÉS A BÍRÓI ALKALMASSÁG, ILLETVE A BÍRÁK ANYAGI HELYZETÉNEK ELLENŐRZÉSE

Abban az esetben, ha a bíró nem nyújtja be időben a bírói alkalmasságról szóló írásbeli nyilatkozatát vagy a vagyonyilatkozatát, a Bírói Tanács elnöke felszólítja a bírót, hogy kötelességét utólagosan, 30 napos határidőn belül pótolja.⁶⁸ Amennyiben a Bírói Tanács a lefolytatott vizsgálat alapján úgy ítéli meg, hogy az írásbeli nyilatkozat és a vagyonyilatkozat nem tartalmazza teljeskörűen az elvárt információkat, felszólítják a bírót, hogy a hiányzó adatokat 30 napon belül pontosítsa vagy egészítse ki.⁶⁹ Amennyiben a felhívás ellenére a bíró 30 napon belül nem pótolja, pontosítja vagy egészíti ki a hiányosságot, a Bírói Tanács elnöke javaslatot tesz a fegyelmi eljárás megindítására.⁷⁰

Ami a bíró vagyoni viszonyaival kapcsolatos eljárást illeti, elmondható, hogy a Bírói Tanács a vagyonyilatkozatok teljeségét ellenőrzi. Ehhez a tagjai közül három tagból álló ellenőrző bizottságot állít fel, amelynek állandó tagjai: legalább egy, a bírók által választott Bírói Tanács tag, és legalább egy olyan tag, aki nem bíró. A bizottság elnökét a Bírói Tanács jelöli ki.⁷¹

Ha a Bírói Tanács ellenőrző bizottsága a vagyonyilatkozat értékelése során megállapítja, hogy a bíró vagyona legalább 5000 euróval meghaladja a jövedelmét, vagy ha megalapozott kétségek merülnek fel a vagyontárgyak eredetével kapcsolatban, a bíró a Bírói Tanács ellenőrző bizottságának felszólítása alapján köteles igazolni azok eredetét. A szóban forgó bizottság megállapításairól tájékoztatja a Bírói Tanács valamennyi tagját.⁷²

A fentebb említettek okán a bizottság felszólíthatja a bírót, hogy nyújtsa be az adóbevallását, vagy olyan iratot, amely igazolja a bevételét és a vagyonszerzését, illetve annak mértékét; igazolja a vagyonyilatkozatában felsorolt források eredetét; igazolja az írásbeli becsületbeli nyilatkozatban felsorolt források eredetét; mutassa be a felnőtt korú gyermekének vagyoni helyzetét és vagyonának eredetét, csakúgy a nem felnőttkorú gyermekének és a vele egy háztartásban élő házastársának vagyónát, és ezt köteles megtenni abban az esetben is, amennyiben a házastársak megállapodást kötöttek az osztatlan közös tulajdon szűkítéséről vagy bővítéséről, vagy megállapodást kötöttek a közös vagyon kezeléséről; mutassa be a kapott ajándékok eredetét, illetve az örökölt tulajdon eredetét.⁷³

A fentiek teljesítésére a bizottság megfelelő időtartamot határoz meg, amely azonban nem lehet 60 napnál hosszabb. Amennyiben a bizottság nem ítéli szavahihetőnek a bíró által bizonyítottakat, és megalapozott gyanúja van a bíró vagyonának jogellenes eredetéről, a bírót szóban kihallgatja. Amennyiben szükséges, más érintetteket is kihallgathatnak, főként a bíróhoz közel álló személyeket. A szóbeli kihallgatás zárt ülésen történik.⁷⁴

Abban az esetben, amennyiben az ügy teljes feltárásához és a kétségek eloszlásához szükséges, a bizottság a szóbeli kihallgatás után a Bírói Tanács Hivatalát⁷⁵ (*Kancelária Súdnej rady*) is felkérheti, hogy kérje le például a bíró bankszámlamozgásait és egyéb pénzügyi tranzakcióit. A Bírói Tanács Hivatala erre a célra a saját szervezeti felépítésén belül egy egységet hoz létre, melynek alkalmazottai hatályos tanúsítvánnyal rendelkeznek a nemzetbiztonsági átvilágítás IV. („szigorúan bizalmas”) fokozatáról. A Bírói Tanács Hivatala a begyűjtött információk alapján egy listát készít a bankszámlákról és a 266 eurót meghaladó tranzakciókról.⁷⁶

A bizottság lehetőséget biztosít a bírónak írásban is kifejteni a véleményét a begyűjtött információk kapcsán. Szükség esetén újra ki lehet őt hallgatni. Amennyiben a bíró hiteles módon nem tudja bebizonyítani a vagyonának eredetét, a Bírói Tanács elnöke javaslatot nyújt be a bíróval szembeni fegyelmi eljárás megindítására.⁷⁷

A szóban forgó törvény részletesen szabályozza a bírói alkalmasság felügyeletét is, különös tekintettel arra az esetre,

67 *Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a prisediacich.*

68 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27h. § (1) bekezdés.

69 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27h. § (2) bekezdés.

70 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27h. § (3) bekezdés.

71 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (1) bekezdés.

72 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (2) bekezdés.

73 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (3) bekezdés.

74 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (4) és (5) bekezdés.

75 Szó szerinti fordítás alapján: Bírói Tanács Irodája.

76 Bővebb információkért lásd a Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (6) bekezdését.

77 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27ha. § (8) bekezdés.

ha a szervezett bűnözéshez köthető személlyel kerül a bíró üzleti, vagyoni vagy anyagi kapcsolatba.⁷⁸

5.4. A BÍRÓI NYUGDÍJKORHATÁR RÖGZÍTÉSE

Az igazságügyi reform kapcsán a bírák nyugdíjkorhatárának alkotmányban való rögzítésére is sor került. Eredetileg több lehetséges alternatíva jelent meg a világhálón: a bírák vonatkozásában 65 éves korban javasolták a nyugdíjba vonulást, 68 éves korban a kötelező nyugdíjba vonulást; az alkotmánybírák esetében pedig 72 évet emlegettek. A kormány 2020–2024-es évre szóló programnyilatkozata viszont csak a 65 éves korhatárt említi, a 68 éves korhatárról nem találtunk rendelkezéseket.⁷⁹ A programnyilatkozatban az alkotmánybírák esetében a 72 év helyett a 70 évet rögzítik.⁸⁰ A jelenleg is hatályos szabályok alapján az alkotmánybírák nyugdíjkorhatára 72 év,⁸¹ míg az általános bírák esetében az alkotmány 67 évet rögzít.⁸²

6. ÖSSZEGRZÉS

A szlovákiai bíróságokat érintő legfontosabb változások 2023. június 1. napjától az alábbiakban foglalhatók össze. A 33 körzetben 36 járásbíróság alakult; a regionális bíróságok száma megmaradt – továbbra is 8 van belőlük, de a szakosodásuk megváltozott; létrejött a Kassai Városi Bíróság; Po-

zsonyban négy városi bíróság alakult. A polgárok és az állam közötti vitás ügyeket három új közigazgatási bíróság kezeli: Pozsonyban, Besztercebányán és Kassán. Kiemelendő továbbá, hogy a gazdasági és kereskedelmi jogvitákkal három regionális bíróság foglalkozik – szintén – a pozsonyi, besztercebányai és kassai bíróságok, míg a családjogi fellebbezésekkel a nagyszombati, zsolnai és eperjesi regionális bíróságok foglalkoznak. A polgári és büntetőjogi ügyekkel továbbra is valamennyi regionális bíróság foglalkozik. Mindemellett a bírósági körzetek kibővítésre kerültek, hogy több, egy-egy ügytípusra – polgári, gazdasági (kereskedelmi), büntető- és családjogi ügyekre – szakosodott bíró dolgozhasson, hiszen egy szakosodott bíró könnyebben eligazodik a szakterületén, ami a minőségi és gyors döntés előfeltétele. A fél mind a bíróság székhelyén, mind a kirendeltségen részt vehet a tárgyalásokon vagy egyéb eljárási cselekményeken. Lehetőség van arra is, hogy a tárgyalásokat más hatóságnál, például a Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatalnál tartsák. Polgári ügyekben lehetőség van online is részt venni a tárgyalásokon. Különösen a családjogi ügyekben a fellebbezések esetében kerül bevezetésre az a szabály, hogy a bírák a felekhez közelebbi regionális bíróságra utaznak. Továbbá kiemelendő, hogy az igazságügyi reform eredményeként a Bírói Tanács összetétele módosult, a bírák nyugdíjkorhatárának alkotmányban való rögzítésére is sor került.

78 A Szlovák Köztársaság Bírói Tanácsáról szóló 185/2000. sz. törvény 27hb. §.

79 Uo.

80 Lásd a Szlovák Köztársaság Kormányhivatalának honlapját: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24756/1> [letöltve: 2023. június 26.].

81 Ennek kapcsán lásd a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 138. cikk (3) bekezdését. Vö. a Szlovák Köztársaság Alkotmánybíróságáról szóló 314/2018. sz. törvény (Zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky) 17. § (2) bekezdés c) pontjával.

82 Szlovák Köztársaság Alkotmánya 146. cikk (2) bekezdés.

Traser Julianna Sára*

Az uniós jogalkotási aktusok jogalapjának megválasztásával – beleértve az ún. rugalmassági klauzula, és a belső piaci jogalap alkalmazhatóságával – szemben támasztott feltételek az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlatában

Az Európai Unió jogalkotási aktusai¹ *anyagi jogi jogalapja* megválasztásának az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) *alkotmányos jellegű jelentősége*² tulajdonít, tekintettel arra, hogy az Európai Unió nem rendelkezik a saját hatáskörének meghatározására vonatkozó hatáskörrel (lásd az ún. *kompetenz-kompetenz*³ doktrínát), így egyes jogterületek szabályozásakor *csak a tagállamok által átruházott hatáskörök határain belül járhat el*.⁴ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) rendelkezései ennek megfelelően az egyes szakpolitikai területekhez a hatáskör-áttruházás mértékének megfelelően rendelik hozzá a jogalkotási aktusok elfogadásának lehetőségét és meghatározzák a jog-

alkotási aktusok elfogadására alkalmazandó eljárési szabályokat is,⁵ így az anyagi jogi jogalap helyes megválasztásából a megfelelő eljárásjogi jogalap is következik.

Az EUMSZ-ben meghatározott szakpolitika-specifikus (*speciális*) *anyagi jogi jogalapokon* kívül⁶ az EUMSZ ugyanakkor két *általános jogalapot* is tartalmaz, amelyek kiegészítő jelleggel adnak lehetőséget az uniós jogalkotónak egyrészt a *belső piac céljainak* (lásd EUMSZ 114. cikk), másrészt a *Szerződésekben foglalt valamely célkitűzésnek* a megvalósításához (lásd EUMSZ 352. cikk, azaz a rugalmassági klauzula). Ez utóbbi cikkekre akkor alapítható uniós jogi szabályozás, ha a Szerződések az Unió fellépéséhez egyébként nem biztosítják a szükséges hatáskört (lásd alább).⁷ Az uniós intézmények

* Traser Julianna Sára, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Nemzetközi és Uniós Jogi Kutatási Főosztály.

1 A jogalkotási aktusok típusait (rendelet, irányelv, határozat) és jellemzőit az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 288. cikke határozza meg. Az EUMSZ 290. és 291. cikkében szereplő felhatalmazáson alapuló és végrehajtási aktusok, amelyek elfogadása valamely jogalkotási aktuson alapul, ugyanakkor nem minősülnek jogalkotási aktusnak. A közös kül- és biztonságpolitika területén az Európai Unióról szóló Szerződés 31. cikke értelmében a jogalkotási aktusok elfogadása kizárt, az EUSZ 25. cikkében szereplő határozatok elfogadása egyhangúsággal történik, mivel a területre a kormányközi döntéshozatal továbbra is alkalmazandó.

2 Lásd pl. a C-687/15. sz. ügy 49. pontját (Európai Bizottság kontra az Európai Unió Tanácsa, 2017. október 25.), vagy a T 529/09. sz. ügy 47. pontját (Sophie in 't Veld kontra Európai Unió Tanácsa, 2012. május 2.).

3 A „kompetenz-kompetenz” értelmezési kereteiről lásd pl. Fanni Teinilä: *The problematic legal basis: Analysis of the Flexibility Clause as a legal basis for the proposed European Monetary Fund* (72–76. oldalak). Elérhető: https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147220/Teinila_Fanni_opinnyayte.pdf;jsessionid=FFC6AA579BE865542EA971AFFFAA954E?sequence=1 [letöltve: 2023. szeptember 25.].

4 Lásd az Európai Unióról szóló Szerződés 5. cikk (2) bekezdését: „A hatáskör-áttruházás elvének megfelelően az Unió kizárólag a tagállamok által a Szerződésekben ráruházott hatáskörök határain belül jár el a Szerződésekben foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében. Minden olyan hatáskör, amelyet a Szerződések nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad.”

5 Lásd pl. az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 46. cikkének bevezető sorait, amely a munkavállalók szabad mozgásával összefüggésben a jogalkotási aktusok elfogadásának lehetőségéről, a jogalkotási aktusok típusáról és a jogalkotási eljárás jellegéről így rendelkezik: „Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően irányelvek vagy rendeletek formájában megállapítja azokat az intézkedéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a munkavállalók 45. cikkben meghatározott szabad mozgását megvalósítsák, különösen: ...”

6 A belső piaci általános, és a speciális jogalapok, valamint az egyes területeken alkalmazandó jogalkotási eljárások áttekintéséről lásd Chaterine Barnard: *Competence Review: the internal market* (23–28. oldalak). Elérhető: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74fb9040f0b6360e4726b5/bis-13-1064-competence-review-internal-market.pdf> [letöltve: 2023. szeptember 25.].

7 Anélkül, hogy a jelen cikk az Európai Unió és a tagállamok közti hatáskörmegosztás problematikájának jogirodalmi és joggyakorlati kérdéseire ki kívánna térni, a rugalmassági klauzulával kapcsolatban szükséges megjegyezni, hogy az EUMSZ 352. cikke alkalmazásának a Szerződésekben meghatározott politikákhoz kell kapcsolódnia, azaz önmagában e klauzula új szakpolitikai területek uniós szabályozás alá vonását nem teszi lehetővé. Lásd erről: Robert Schütze: *Organized Change towards and 'Ever Closer Union': Article 308 EC and the Limits to the Community's Legislative Competence*, Yearbook of European Law, Vol. 22, 2003., 114. o.

által az egyes jogalkotási aktusok elfogadása érdekében választott anyagi jogi jogalaprak a Szerződésekhez, és uniós hatáskörhöz viszonyított legalitását a Bíróság ellenőrizni jogosult, aminek keretében a Törvényszék és a Bíróság igen kiterjedt és részletekbe menő bírósági ítélezési gyakorlatot dolgozott ki többek között (1.) az anyagi jogi jogalap beazonosításának lényegi elemeire, (2.) a kettős jogalaprak elfogadhatóságára, (3.) az általános jogalaprak alkalmazhatóságára, valamint (4.) a nemzetközi megállapodások jogalapjának helyes megválasztására vonatkozóan. Az alábbiakban az Európai Unió Bíróságának releváns joggyakorlatát tekintjük át a fenti részterületek vonatkozásában.

1. AZ UNIÓS JOGALKOTÁSI AKTUSOK ANYAGI JOGI JOGALAPJA BEAZONOSÍTÁSÁNAK BÍRÓSÁG ÁLTAL KIDOLGOZOTT SZEMPONTJAI

A Bíróság állandó ítélezési gyakorlata értelmében az uniós jogalkotónak minden jogalkotási aktust a Szerződések azon cikkéhez, vagy cikkeihez kell kötnie, amely, vagy amelyek az Uniót az adott jogi aktus elfogadására ténylegesen felhatalmazzák, tekintettel arra, hogy a „joghatás kiváltására irányuló jogi aktus a kötelező erejét az aktus jogi formáját előíró azon uniós jogi rendelkezésből származtatja, amelyet jogalapként kifejezetten meg kell jelölni”.⁸ Az anyagi jogi jogalaprakból – amint láttuk – ugyanis a jogalkotási aktus elfogadására irányuló eljárási szabályok is egyenesen következnek,⁹ amelyek egy tévesen megválasztott rendelkezés esetén nemcsak az intézmények részvételének és hatáskörének mértékét tekintve hozhatnak eltérést (lásd rendes vagy rendkívüli jogalkotási eljárás), de a Tanácson belüli szavazási szabályokra is kihatással lehetnek. Az anyagi jogi jogalaprakból így a minősített többségi döntéshozatal, de akár az egyhangúság követelményének alkalmazása is következhet a tagállamok számára. A Bíróság kivételesen a jogalap kifejezett megjelölésének elmulasztása esetén is érvényesnek fogadja el a jogalkotási aktust, és a hivatkozás elmulasztását nem minősíti lényeges hibának, de csak abban az esetben, amikor a jogalap a jogalkotási aktus más elemei alapján meghatározható. Amennyiben azonban a pontos jogalap az érintettek és a Bíróság számára – megjelölés hiányában – bizonytalan maradna, úgy az anyagi jogi jogalaprak való hivatkozás a Bíróság értékelése szerint nélkülözhetetlen.¹⁰

A rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadandó uniós jogalkotási aktusokra vonatkozó javaslattétel jogát az EUMSZ 289. cikkének (1) bekezdése az Európai Bizottsághoz telepíti, amiből az anyagi (és következtetésként az eljárási jogi) jogalap beazonosítására és megválasztására vonatkozó javaslattétel joga is következik. A jogalkotási eljárás során az intézmények a jogalaprakot megváltoztathatják, vagy kiegészíthetik, az eljárás

során azonban az EUSZ 13. cikk (2) bekezdése értelmében *jóhiszeműen és kölcsönösen együtt kell, hogy működjenek egymással*.¹¹ A jóhiszemű együttműködés kötelezettségét a Bíróság az anyagi jogi jogalap megválasztására vonatkozóan úgy értelmezte, hogy ezen együttműködésre tekintettel a Tanács a bizottsági javaslat célját és irányát, következtetésként pedig a Bizottság által választott anyagi jogi jogalaprakot is csak korlátozott mértékben módosíthatja. Ugyanis „a Tanács módosítási jogköre nem terjeszkedhet addig, hogy olyan irányban fordítsa el a jogalkotási aktusra irányuló javaslatot, amely megakadályozza a bizottsági javaslat célkitűzéseinek elérését, és amely ennél fogva okafogyottá teszi azt”.¹² Az anyagi jogi jogalap téves megválasztása (adott esetben pedig egy másodlagos jogalap téves beazonosítása) a Bíróság értelmezésében tekinthető pusztán *alaki jellegű hibának*, kivéve, ha az anyagi jogi jogalaprakból következő eljárási jogalap a jogszabály elfogadása során alkalmazott eljárás szabálytalanságát eredményezte.¹³

Az Unió és a tagállamok, valamint az intézmények közti hatáskör-átruházás elvéből következően a jogalkotási aktusok jogalapjának megválasztásakor a jogalkotónak az *arányosság elvét*¹⁴ is tiszteletben kell tartania, amely a jogalkotó számára ugyan széles mérlegelési jogkört biztosít,¹⁵ de a Bíróság állandó ítélezési gyakorlata értelmében az anyagi jogi jogalap megválasztását a jogalkotónak ekkor is olyan *objektív elemekre kell alapítania, amelyek bírósági felülvizsgálat tárgyát képezhetik*.¹⁶ E bírói felülvizsgálatot ugyanakkor lehetetlenné teszi, ha a jogalkotó az anyagi jogi jogalap megválasztását a tervezett uniós intézkedések *valószínű hatásával kapcsolatos feltételezésekre* alapította, amelyek természetüknél fogva *spekulatív* jellegűek.¹⁷ A spekulatív feltételezésekkel ellentétben viszont az *előzetes hatásvizsgálatra alapított* jogi megfontolásokkal

11 „Az egyes intézmények a Szerződésekben rájuk ruházott hatáskörök határain belül, az ott meghatározott eljárások, feltételek és célok szerint járnak el. Az intézmények jóhiszeműen és kölcsönösen együttműködnek egymással.”

12 C-48/14. sz. ügy, Európai Parlament kontra Európai Unió Tanácsa, 2015. február 12., 57–58. pontok, valamint C-24/20. sz. ügy, Bizottság kontra Tanács (Genfi Szöveghez való csatlakozás), 93–94. pontok.

13 C-210/03. sz. ügy, The Queen, kérelme alapján Swedish Match AB és Swedish Match UK Ltd. kérelmére kontra Secretary of State for Health, 2004. december 14., 44. pont, valamint a C-491/01. sz. ügy, The Queen kontra Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd. és Imperial Tobacco Ltd., 2002. december 10., 98. pont és az e pontokban hivatkozott ítélezési gyakorlat.

14 „Az állandó ítélezési gyakorlat szerint az arányosság elve az uniós jog általános elvei közé tartozik, és megköveteli, hogy az uniós jog valamely rendelkezése által alkalmazott eszközök alkalmasak legyenek az érintett szabályozással kitűzött célok megvalósítására, és ne menjenek túl az azok eléréséhez szükséges mértéken.” Lásd C-482/17. sz. ügy, Cseh Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa, 2019. december 3., 76. pont.

15 C-482/17. sz. ügy 78–79. pontok.

16 Lásd pl. a C-244/17. sz. ügy 36. pontját és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlatot. A C-180/20. sz. ügy, Európai Bizottság kontra az Európai Unió Tanácsa (Örményországgal kötött megállapodás), 2021. szeptember 2., 33. pontjában pedig a Bíróság így fogalmazza meg az objektív szempontokra vonatkozó feltételt: „Az egyes kritériumokhoz kapcsolódó valamennyi azonosítható objektív tényező alapján kell ugyanis az egyes konkrét esetekben meghatározni, hogy valamely jogi aktus mely területre tartozik.”

17 C-5/16. sz. ügy, Lengyel Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa, 2018. június 21., 41. pont.

8 C-687/15. sz. ügy, Európai Bizottság kontra az Európai Unió Tanácsa, 2017. október 25., 53. pont.

9 A közös kül- és biztonságpolitika területén az EUMSZ 218. cikkének (8) bekezdésének második albekezdése teremt kapcsolatot az anyagi jogalap, valamint az eljárási és a szavazási szabályok között. Lásd erről a C-244/17. sz. ügy, Európai Bizottság kontra az Európai Unió Tanácsa (Kazahsztánnal kötött megállapodás), 2018. szeptember 4., 29. pontját.

10 C-687/15. sz. ügy 55. és 57. pontok.

kapcsolatban a Bíróság kivételt látszik tenni, ugyanis az uniós jogalkotási folyamatba épített hatásvizsgálatok annak eldöntésében segíthetik a jogalkotót, hogy felmérje egy tervezett jogalkotási aktus arányos jellegét. Az arányosság szempontját pedig az intézményeknek minden egyes esetben meg kell vizsgálniuk annak érdekében, hogy eldönthessék, hogy az Unió egy tervezett intézkedéssel nem lépne-e túl a hatáskörei gyakorlásának megengedett mértékét.¹⁸ Ezt az értékelést a jogalkotónak azonban nem feltétlenül kell hatásvizsgálati eredményekre alapítania, azaz a hatásvizsgálat – az arányosság értékelésének keretében történő – elmaradása nem érvényteleníti a jogalap megválasztását.¹⁹

Egy jogalkotási aktus anyagi jogi jogalapját az aktus *tartalma és fő tárgya* alapján kell meghatározni.²⁰ Annak értékelésekor, hogy a jogalkotó az anyagi jogi jogalap megválasztását *objektív elemekhez* kötötte-e, az állandó ítélezési gyakorlat alapján a Bíróság a *jogi aktus célját és tartalmát*,²¹ valamint az aktus *hátterét alkotó összefüggéseket*²² vizsgálja meg. Módosító jogszabály esetén a jogi aktus hátterének vizsgálata szempontjából a *módosítandó (hatályos) szabályozás célja és tartalma* is figyelembe vehető.²³

2. A BÍRÓSÁG ÁLLÁSPONTJA A KETTŐS JOGALAPOK ELFOGADHATÓSÁGÁRÓL

Egy tervezett szabályozás „fő tárgyának” meghatározására vonatkozó követelmény megkívánja a jogalkotótól, hogy egy adott szakpolitikai területhez kapcsolódó uniós jogalkotási aktust egy pontosan beazonosítható anyagi jogi jogalaphoz kössön. A Bíróság ezt a megközelítést alkalmazza azokban az esetekben is, amikor az uniós szabályozás tárgya összetett, több célkitűzést követ, vagy adott esetben a *pillérek közötti „átjárást”* valósít meg (lásd alább a közös kül- és biztonságpolitika égisze alatt a gazdasági korlátozó intézkedések és a pénzügyi szankciók elfogadását). A másodlagos jogalap az esetek többségében érdemi szakpolitikai szabályozási területre vonatkozik, azonban a Bíróság meghatározott feltételek mellett *általános jogalapok kiegészítő jogalapként* történő alkalmazását is elfogadja (lásd alább).

A „fő tárgy” megállapításának bírósági eszköze az ún. *súlypontteszt*,²⁴ melynek lényege annak megállapításában áll, hogy a szabályozandó célok közül valamelyik összetevő *járulékos*

jellegűnek minősül-e, vagy sem. Eszerint: „*Ha valamely uniós jogi aktus vizsgálatából az derül ki, hogy az kettős cél elérésére irányul, vagy két összetevőt foglal magában, és ezek egyike elsődlegesnek mutatkozik, míg a másik csak járulékos jellegű, az aktust csak egy jogalapra kell alapítani, mégpedig arra, amelyet az elsődleges vagy túlnyomórészt meghatározó cél, illetve összetevő megkövetel.*”²⁵ A Bíróság értelmezésében egy jogalkotási aktus tehát csak *kivételesen alapítható különböző jogalapokra*,²⁶ amennyiben a másodlagos célnak megfelelő jogalap a jogi aktus által követett elsődleges célhoz képest nem járulékos jellegű.

A járulékos jelleg adódhat abból, hogy bár a jogalkotási aktusban szereplő egyes rendelkezések eltérő célokra irányulnak, és más összetevőket foglalnak magukban, de valójában *a jogalkotási aktus más rendelkezései hatékonyságának megvalósításához szükségesek.*²⁷ A másodlagos jogalap járulékos jellegének megállapítását segítő további szempontot képez, ha a jogi aktus által követett *másodlagos cél rendkívül korlátozott hatállyal rendelkezik.* A Bíróság e korlátozott hatály megállapítása érdekében a jogi aktus azon rendelkezéseinek *csékély számát* is figyelembe veszi, amelyek a másodlagos „*céllal vagy összetevővel foglalkoznak, tekintettel e jogi aktus rendelkezéseinek összességére, valamint az e rendelkezésekben kimondott kötelezettségek tartalmára és terjedelmére.*”²⁸

Még ha a két jogalap egymáshoz viszonyított elemzése arra is vezetne, hogy a jogalkotási aktus által követett célok nem járulékos jellegűek, a másodlagos rendelkezések nem az elsődleges cél megvalósításához szükségesek, továbbá e rendelkezések számszerűségüket és jelentőségüket tekintve sem minősülnek korlátozott hatályúnak, a két jogalap egyidejű alkalmazása azonban mégis mindenképpen kizárt lesz, ha „*az azokra külön-külön előírt eljárások egymással összeegyeztethetetlenek.*”²⁹ Az egy adott aktuson belül azonos súllyal rendelkező szabályozási célok, amelyek az anyagi jogi jogalapjuk értelmében a Tanácsban belül *egymást kölcsönösen kizáró* szavazási módokat (egyhangúság vagy minősített többség) eredményeznének, főszabály szerint tehát az anyagi jogalapok összeegyeztethetlenségét eredményezik, és *a jogalkotási aktus szétbontását teszi szükségessé.*³⁰ Következésképpen egy jogalkotási aktus elfogadásához *tévesen megválasztott másodlagos jogalap* csak abban az esetben vonja maga után a jogalkotási aktus érvénytelenségét, amennyiben e másodlagos jogalpnak a jogi aktus tartalmára is kihatása volt, pl. amiatt, mert a másodlagos jogalap alkalmazása a jogi aktus elfogadásához alkalmazandó eljárást szabálytalanná tette³¹ adott esetben az Európai Parlament részvételének korlátozott mértéke, vagy a Tanácsban alkalmazandó szavazási szabályoktól való eltérés miatt.

A Bíróság a közös kül- és biztonságpolitika jogi eszköztárába tartozó *közös álláspontnak a közösségi jogi aktusok* anyagi jogi jogalapjai közé történő beillesztését kizárta, mivel a közös

18 C-482/17. sz. ügy 82. és 84. pontok.

19 Önmagában ugyanis a hatásvizsgálat elmaradása nem értékelhető az arányosság elve megsértésének és ezáltal nem érvényteleníti a jogalap megválasztását, amennyiben „*az uniós jogalkotó olyan sajátos helyzetben van, amely szükségessé teszi számára, hogy attól eltekintsen, és elegendő információval rendelkezik ahhoz, hogy a meghozott intézkedés arányosságának értékelését elvégezhesse.*” Lásd C-482/17. sz. ügy 85. pont.

20 C-436/03. sz. ügy, Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa, 2006. május 2., 35. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

21 Lásd pl. a C-491/01. sz. ügy 93. pontját és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlatot.

22 C-81/13. sz. ügy, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága kontra Európai Unió Tanácsa, 2014. december 18., 38. pont, és a Bíróság 1/19. sz. véleménye (Isztambuli Egyezmény), 2021. október 6., 284. pont.

23 C-482/17. sz. ügy 42. és 45. pontok.

24 Az angol terminológia szerint: *centre of gravity test*. Lásd erről pl. Szpunar főtanácsnok indítványának 90–92. pontjait a C-360/15. és C-31/16. sz. egyesített ügyekben.

25 1/19. sz. vélemény 285. pont.

26 1/19. sz. vélemény 285. pont.

27 1/19. sz. vélemény 286. pont.

28 1/19. sz. vélemény 287. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

29 A Bíróság 1/15. sz. véleménye (EU-Kanada PNR-megállapodás), 2017. július 26., 78. pont.

30 1/19. sz. vélemény 230–331. pontok.

31 T-53/10. sz. ügy, Peter Reischl kontra Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, 2011. október 18., 41. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

álláspontok elfogadására az EUSZ, a közösségi jogi aktusok elfogadására pedig az EUMSZ rendelkezései alkalmazandók.³² A *másodlagos jogalapra* alapított jogi aktusok, valamint a jogi aktusok *végrehajtási intézkedéseinek másodlagos jogi aktusokban előírt jogalapjára történő alapítása* kapcsán a Bíróság úgy foglalt állást, hogy e másodlagos jogalapok alkalmazása által az intézmények nem térhetnek el a Szerződésben foglalt eljárási szabályoktól, azaz azokat nem alkalmazhatják annak érdekében, hogy valamely jogi aktus elfogadását megkönnyítsék vagy megnehezítsék.³³ Annak elismerése ugyanis, hogy valamely intézmény jogalkotási aktusok vagy végrehajtási intézkedések elfogadását lehetővé tevő másodlagos jogalapot hozzon létre, a Szerződésben előírt hatáskörökön túlterjeszkedő jogalkotási hatáskört telepítene az adott intézményhez, ami azonban a hatáskör-átruházás elvével összeegyeztethetetlen lenne.³⁴

3. ÁLTALÁNOS JOGALAPOK ALKALMAZHATÓSÁGA

Speciális (szakpolitikai) anyagi jogi jogalap rendelkezésre állása esetén a jogalkotónak a jogi aktust e rendelkezésre kell alapítania,³⁵ ugyanakkor a Bíróság a *rugalmassági záradék* (EUMSZ 352. cikk) *önálló*,³⁶ és egy speciális jogalappal együtt *kiegészítő jogalkotóként történő alkalmazhatóságát* is elfogadta, ítélezési gyakorlatában pontosítva e cikk alkalmazásának feltételeit. Az EUMSZ 352. cikkének (1) bekezdése értelmében a közösségi jogalkotó abban az esetben folyamodhat e cikk alkalmazásához, amennyiben „a Szerződésben meghatározott politikák keretében az Unió fellépése bizonyul szükségesnek ahhoz, hogy a Szerződésben foglalt célkitűzések valamelyike megvalósuljon, és [ehhez] a Szerződés nem biztosítja a szükséges hatáskört”. A Bíróság megfogalmazása szerint a 352. cikk kiegészítő jogalkotóként történő alkalmazása „csak abban az esetben igazolható, amennyiben a Szerződés egyetlen másik rendelkezése sem biztosítja a közösségi intézményeknek a kérdéses jogi aktus meghozatalára vonatkozó hatáskört”.³⁷

A 352. cikkre alapított jogalkotási aktusok tervezetével szemben tehát hatványozottan érvényesül a *szubszidiaritás* követelményének ellenőrzése, mivel az Unió hatásköreinek

esetleges bővítése³⁸ a cikk alkalmazásának korlátját képezi.³⁹ Az EUMSZ 352. cikkére alapított jogalkotási aktus nem eredményezheti újabb szakpolitikai területek közösségi hatáskörbe integrálását, ugyanis a Lisszaboni Szerződés által bevezetett pontosított megfogalmazás a 352. cikk anyagi jogi jogalapként történő hivatkozását csak a már létező szakpolitikák keretében teszi lehetővé.⁴⁰ Ezt támasztja alá Bíróság értelmezése, miszerint „nem lehet az EK 308. [újrászámozást követően EUMSZ 352.] cikket úgy értelmezni, mintha az általános felhatalmazást adna az intézményeknek, hogy az EU-Szerződés valamely céljának megvalósítását erre a rendelkezésre alapítsák”, mivel a Szerződés „nem hatalmazza fel sem az intézményeket, sem a tagállamokat, hogy az Unió valamely céljának végrehajtásához szükséges közösségi hatáskör hiányát az EK 308. cikk rugalmassági záradékára hivatkozással leplezzék”.

A Bíróság a rugalmassági záradék kiegészítő jogalapként történő alkalmazását elfogadhatónak tartotta az Unió közös kül- és biztonságpolitikai céljainak végrehajtása érdekében elfogadott gazdasági és pénzügyi szankciók jogalapjaként is, mivel az Unió közös kül- és biztonságpolitikai céljai ihletet adhatnak a Közösség tevékenységének a saját hatáskörei területén, illetve egy közös kül- és biztonságpolitika területén elfogadott közös álláspont közösségi fellépést tehet szükségessé például a tőkemozgások és a fizetési műveletek vonatkozásában.⁴¹ A Bíróság ezáltal lehetővé teszi az Unió céljainak közösségi pillér alá tartozó jogi eszközökkel történő megvalósíthatóságát – a Közösség ilyen irányú speciális felhatalmazásának megléte nélkül is.⁴²

Az EUMSZ 352. cikkétől eltérően, amely általában, a Szerződésben foglalt valamely célkitűzés megvalósítását teszi lehetővé erre vonatkozó szükséges hatáskör hiányában, az EUMSZ 114. cikke, azaz az ún. *belső piaci jogalap* konkrétan a *belső piac megteremtése és működése érdekében* teszi lehetővé az intézményeknek, hogy rendes jogalkotási eljárás keretében a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítésére vonatkozó intézkedéseket fogadjanak el. E cikk anyagi jogi jogalapként történő hivatkozása-

32 C-548/09 P. sz. ügy, Bank Mellé Iran kontra az Európai Unió Tanácsa, 2011. november 16., 70. és 71. pontok.

33 C-317/13. és C-679/13. sz. egyesített ügyek, Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa, 2015. április 16., 42. és 43. pontok.

34 C-14/15. és C-116/15. sz. egyesített ügyek, Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa (Prümi Szerződés), 2016. szeptember 22., 36. pont.

35 C-48/14. sz. ügy 36. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

36 C-436/03. sz. ügy 46. pont. Az ügyben az Európai Parlament által benyújtott megsemmisítési kereset tárgyát a Tanácsnak az európai szövetkezet (SCE) státútumáról szóló 1435/2003/EK rendelete (2003. július 22.) képezte, amelyet a Tanács egyedül az Európai Közösségekről szóló Szerződés 308. cikkére (új számozás szerint az EUMSZ 352. cikkére) alapítva, és az ott előírt eljárás szerint az Európai Parlament egyetértését követően egyhangúlag fogadott el. Az Európai Parlament álláspontja szerint a rendeletet a belső piaci jogalapra (új számozás szerint EUMSZ 114. cikk) alapítva kellett volna elfogadni, amely érvet azonban a Bíróság elutasított.

37 C-436/03. sz. ügy 36. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

38 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződéshez csatolt 42. Nyilatkozat tovább pontosítja a 352. cikk alkalmazásának korlátait, miszerint: „[...] az Európai Unió Bíróságának állandó ítélezési gyakorlatával összhangban, mivel az Európai Unió működéséről szóló szerződés 352. cikke a hatáskör-átruházás elvére épülő intézményi rendszer szerves része, nem szolgálhat alapként az Unió hatáskörének olyan mértékű kiszélesítéséhez, amely túlmutat a Szerződés egészére, és különösen az Unió feladatait és tevékenységeit meghatározó rendelkezések által létrehozott általános keretben. A 352. cikk semmilyen esetben sem alkalmazható olyan rendelkezések elfogadására, amelyek hatása lényegében a Szerződés módosítását eredményezné az e célt szolgáló eljárások tiszteletben tartása nélkül.”

39 E tekintetben lásd pl. T-315/01. sz. ügy, Yassin Abdullah Kadi kontra az Európai Unió Tanácsa és az Európai Közösségek Bizottsága, 2005. szeptember 21., 134. pont.

40 Az Európai Közösségeknek a környezetvédelem, mint új szakpolitika terén történő fellépésének ugyanakkor még a – korábbi számozás szerinti – 308. cikk volt a jogalapja. Az EUMSZ 352. cikk új megfogalmazása azonban ilyen jellegű bővítést már nem tesz lehetővé. Lásd erről Fanni Teinilä i. m. 30–31. oldalak.

41 T-306/01. sz. ügy 165. pont.

42 T-306/01. sz. ügy 166. pont.

sának lehetőségét a Bíróság számos jogesetben értelmezte.⁴³ Eszerint az EUMSZ 114. cikkének alkalmazását a Bíróság az alábbi feltételekhez köti: a nemzeti szabályozások közti eltérések gátolják az alapvető szabadságok érvényesülését, és ezáltal közvetlenül érintik a belső piac működését, illetve a verseny érzékelhető torzulásához vezetnek. Az EUMSZ 114. cikkére akkor is lehet hivatkozni, ha a nemzeti szabályozások eltérő alakulásából adódó jövőbeni *kereskedelmi akadályok megelőzése* a cél. Azonban az ilyen – adott esetben tehát a nemzeti jogi szabályozások heterogén fejlődéséből következő⁴⁴ – akadályok keletkezésének valószínűnek kell lenniük, a közösségi intézkedéseknek pedig ezen akadályok megelőzésére kell irányulniuk.⁴⁵

A Szerződésekben elismert *általános érdekek védelmének biztosítására* irányuló feladatainak ellátása érdekében az uniós jogalkotó az adott jogterületet korábban szabályozó jogi aktust a körülmények változásához, vagy az ismeretek fejlődéséhez is hozzáigazíthatja, illetve kiigazíthatja⁴⁶ azt, még akkor is, ha az adott jogterületen, amelyet teljesen harmonizált, már minden kereskedelmi akadályt felszámolt.⁴⁷ Az EUMSZ 114. cikkére alapított közösségi jogi aktusok ugyanis a tagállamokat kötelezhetik egy adott termék vagy termékek forgalmazásának engedélyezésére, az engedélyezési kötelezettség bizonyos feltételekhez kötésére, vagy akár valamely termék vagy termékek forgalmazásának átmeneti vagy végleges tilalmára is.⁴⁸

4. AZ ANYAGI JOGI JOGALAP MEGVÁLASZTÁSÁNAK JELENTŐSÉGE NEMZETKÖZI MEGÁLLAPODÁSOK ESETÉN

A jogalap megválasztásának a belső jogi aktusok vonatkozásában kidolgozott feltételeit a Bíróság a nemzetközi megállapodások megkötésének eseteire is alkalmazza.⁴⁹ Az Unió és a harmadik országok, illetve nemzetközi szervezetek közötti megállapodások megtárgyalására és megkötésére vonatkozó eljárási szabályokat az EUMSZ 218. cikke (8) bekezdésének második albekezdése a szavazási szabályokkal is összeköti,

amikor meghatározza, hogy ha egy nemzetközi magállapodás olyan területre vonatkozik, ahol az uniós jogi aktusok elfogadásához egyhangúságra van szükség, úgy a Tanácsnak is egyhangúlag kell eljárnia. „[...] ez az eset ily módon kapcsolatot teremt az említett cikk alapján hozott határozat anyagi jogi jogalapja és az annak elfogadásához alkalmazandó szavazási szabály között. [...] Az EUMSZ 218. cikk (9) bekezdésében előírt eljárás során elfogadott határozatok anyagi jogi jogalapja és az ezen határozatok elfogadásához alkalmazandó szavazási szabály között ily módon biztosított kapcsolat ezenfelül hozzájárul az Unió belső cselekvéseire vonatkozó eljárások és a külső cselekvéseire vonatkozó eljárások közötti szimmetria megőrzéséhez a Szerződések megalkotói által létrehozott intézményi egyensúly tiszteletben tartása mellett.”⁵⁰

A vegyes (tehát az Unió és a tagállamok által kötött) nemzetközi megállapodások tárgyalásával és megkötésével összefüggésben az Európai Unió Bírósága alapvetően a külső hatáskörök *fennállásának*, majd e hatáskörök *gyakorlásának* elveit dolgozta ki, amely szempontok ez esetben is elválaszthatatlannak a jogalapválasztás kérdésétől. A Bíróság értelmezése szerint ugyanis nyilvánvaló, hogy egy „nemzetközi megállapodás megkötéséről szóló határozat jogalapjának megválasztásával az Unió az ilyen megállapodásban részes többi félnek is jelzéssel szolgál először is e határozat jogi hatályát, ezt követően az e megállapodással kapcsolatos uniós hatáskör terjedelmét, végül pedig a hatásköröknek az Unió és tagállamai közötti megosztását illetően, mivel az említett hatáskörmegosztást a megállapodás uniós szintű végrehajtása során is figyelembe kell venni”⁵¹

A Bíróság ugyanakkor a közös kül- és biztonságpolitika hatálya alá is tartozó nemzetközi megállapodások megkötése kapcsán pontosan a súlypontteszt alkalmazása, illetve az egyes közös kül- és biztonságpolitikai rendelkezések *járvulékos jellegének megállapítása* nyomán engedte meg, hogy a járvulékos jellegű, és egyébként eljárásjogi szempontból az egyhangúság követelményét eredményező anyagi jogi jogalap „átadja a helyét” az elsődlegesnek és meghatározottnak tekintett jogalapnak, amely ez esetben *minősített többségi döntéshozattal tett lehetővé a Tanácsban*.⁵² A Bíróság ezáltal az elsődleges vagy túlnyomórészt meghatározó célra vagy összetevőre (a konkrét esetben a Kazahsztánnal kötendő *partnerségi megállapodás*)

43 Az ítélkezési gyakorlat fejlődésének, valamint az EUMSZ 114. cikke alkalmazhatósága feltételeinek átfogó áttekintéséért lásd Jens-Uwe Franck, Giorgio Monti, Alexandre de Streel: *Article 114 TFEU as a Legal Basis for Strengthened Control of Acquisitions by Digital Gatekeepers (Legal Opinion commissioned by the Federal Ministry for Economic Affairs and Energy)*. Elérhető: https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/Wirtschaft/article-114-tfeu-as-a-legal-basis-for-strengthened-control-of-acquisitions-by-digital-gatekeepers.pdf?__blob=publicationFile&v=1 [letöltve: 2023. szeptember 25.].

44 Lásd C-436/03. sz. ügy 39. pont, valamint a C-491/01. sz. ügy 61. pont és az ezekben hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

45 C-398/13 P. ügy, Inuit Tapiriit Kanatami és társai kontra Európai Bizottság, 2015. szeptember 3., 26–27. pontok és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

46 C-482/17. sz. ügy 38–39. és 56. pontok.

47 C-491/01. sz. ügy 78. és 179. pontok.

48 C-482/17. sz. ügy 61. pont.

49 C-263/14. sz. ügy, Európai Parlament kontra Európai Unió Tanácsa (EU Tanzánia megállapodás), 2016. június 14., 43. pont és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a C-180/20. sz. ügy 33–34., 46., 54. és 56. pontok.

50 C-244/17. sz. ügy 29–30. pontok, valamint C-275/20. sz. ügy, Európai Bizottság kontra az Európai Unió Tanácsa (a Koreai Köztársasággal kötött megállapodás), 2022. március 1., 46–48. pontok.

51 1/19. sz. vélemény 262. pont és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

52 „Az előzőekből következik, hogy a nemzetközi megállapodás Unió általi megkötésére vonatkozó határozathoz hasonlóan az olyan határozatot, amellyel a Tanács az EUMSZ 218. cikk (9) bekezdése alapján kialakítja a valamely megállapodással létrehozott szervben az Unió által képviselendő álláspontot, és amely kizárólag a KKBP-re vonatkozik, az EUMSZ 218. cikk (8) bekezdése második albekezdésének megfelelően főszabály szerint egyhangúlag kell elfogadni. Ellenben, ha az ilyen határozat több összetevőt foglal magában vagy több cél elérésére irányul, amely közül egyes célok a KKBP hatálya alá tartoznak, az elfogadásához alkalmazandó szavazási szabályt elsődleges vagy túlnyomórészt meghatározó céljára vagy összetevőjére tekintettel kell meghatározni. Ezért ha a határozat elsődleges vagy túlnyomórészt meghatározó célja vagy összetevője olyan terület hatálya alá tartozik, amely esetében valamely uniós jogi aktus elfogadásához nincs megkövetelve az egyhangúság, az említett határozatot az EUMSZ 218. cikk (8) bekezdése első albekezdésének megfelelően minősített többséggel kell elfogadni.” C-244/17. sz. ügy 38. pont.

tekintettel a közösségi pillér, valamint a közös kül- és biztonságpolitikai pillér eltérő szavazási szabályai esetén sem követte meg a nemzetközi megállapodás kettébontását, hanem ez utóbbi célok járulékos jellegére tekintettel „alárendelte” azokat a partnerségi megállapodás minősített többséggel történő döntéshozatalt lehetővé tevő rendelkezéseinek.

Az Unió és/vagy a tagállamok nemzetközi fellépését megalapozó anyagi jogi jogalap helyes megválasztásának a megállapodás által létrehozott intézményekben (pl. vegyes bizottság, vitarendezési fórum stb.) képviselendő közös álláspont kialakítása során is jelentősége van. A Tanács az adott nemzetközi megállapodás végrehajtására irányuló szervekben, amennyiben az ilyen szerveknek joghatással bíró jogi aktust kell elfogadniuk, az Unió által képviselendő álláspontok kialakítása érdekében határozatot fogad el.⁵³ Az így létrejövő jogi aktus elfogadási eljárása igazodik az adott szakpolitikai területre irányadó eljárási és szavazási szabályokhoz.⁵⁴ A szabályozási terület meghatározásához szintén valamennyi azonosítható objektív tényezőt figyelembe kell venni,⁵⁵ ugyanakkor a határozat összetevőit, és adott esetben ezek domináns jellegét ilyenkor is meg kell vizsgálni, ami végső soron az egyhangúság követelményétől való eltérést eredményezhet.⁵⁶

A nemzetközi megállapodások vonatkozásában tehát megállapítható, hogy a Bíróság az Unió külső tevékenysége anyagi jogi jogalapjának meghatározásakor is alkalmazza a súlyponttesztet, és így a jogalapot a megállapodás egészének értékelése alapján állapítja meg. A nemzetközi megállapodás által létrehozott szervezetekben képviselendő álláspontot meghatározó tanácsi határozatok jogalapjának beazonosításakor szintén a megállapodás egészére irányadó anyagi jogi jogalapot veszi figyelembe, ugyanakkor az ilyen határozatok kettéválasztását is megengedi, amennyiben egyébként maga a megállapodás is külön összetevőket

tartalmaz, és az ezen (megállapodásbeli) összetevőknek megfeleltethető anyagi jogi jogalapot használják a nemzetközi szervezetben képviselendő álláspontokról szóló tanácsi határozat elfogadásához is.⁵⁷

5. ÖSSZEZGÉS

Egy uniós jogalkotási aktus anyagi jogi jogalapjának megválasztása sem a tagállamok, sem a jogalkotásban részt vevő intézmények, sem pedig a jogalkotási aktusok legalitását ellenőrizni jogosult Bíróság szempontjából nem tekinthető pusztán technikai vagy eljárási kérdésnek. Az anyagi jogi jogalapok pontos beazonosítása ugyanis elválaszthatatlanul kapcsolódik az Európai Unióra ruházott hatáskörök mértékéhez és e hatáskörök gyakorlásának korlátaihoz, valamint az intézményi egyensúlyhoz, továbbá hozzájárul az Európai Unió külső és belső cselekvése közti szimmetria kialakításához is. A (látszólag) kötött hatásköri kereteket azonban az intézmények a jogalapok tudatos megválasztásával, adott esetben pedig az – uniós szabályozási környezetnek az új társadalmi-gazdasági helyzetekhez való igazíthatóságát lehetővé tevő – általános jogalapok használatával rugalmasan képesek alakítani, amit az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata is támogat. Tekintettel továbbá arra, hogy egy jogalkotási aktus által követett másodlagos szabályozási célok csak kivételes esetben igazolhatják egy másodlagos jogalap elfogadását is, az elsődleges célokhoz igazodó anyagi jogi jogalaptól következő eljárási és szavazási szabályok végső soron a tagállamok egymással, illetve az Unióval szembeni mozgásterének csökkentése irányába hathatnak.

53 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 218. cikk (9) bekezdése értelmében: „A Tanács a Bizottságnak vagy az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján határozatot fogad el valamely megállapodás alkalmazásának felfüggesztésére, valamint a megállapodásokkal létrehozott szervekben az Unió által képviselendő álláspontok kialakítására vonatkozóan, amennyiben az ilyen szervnek joghatással bíró jogi aktust kell elfogadnia, kivéve a megállapodás intézményi kereteit kiegészítő vagy módosító jogi aktusokat.”

54 C-180/20. sz. ügy 31. pont.

55 C-180/20. sz. ügy 33. pont.

56 C-244/17. sz. ügy 38. pont.

57 A C-180/20. sz. ügy bírósági összefoglalóját. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=245549&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&id=3800904> [letöltve: 2023. szeptember 25.].

Csemáné Váradi Erika* – Lindt Roland**

A játékfüggőség jelentésárnyalatai: a kóros szerencsejáték- és videojáték-használatból fakadó társadalmi kihívások és jogi megoldások 2023-ban

Jelen tanulmány célkitűzése, hogy egy, a hazai kriminológiai szakirodalom által kevésbé tárgyalt területbe, a viselkedési addikciók világába nyújtson bepillantást, továbbá értékelje, hogy a hatályos magyar jog milyen módszerekkel igyekszik reagálni az e kérdéskör kapcsán megjelenő bizonyos társadalmi problémákra. A jelenség komplexitásának megértése interdiszciplináris megközelítést igényel, ebből kifolyólag az alább olvasható gondolatok gazdagon építenek a jogtudományi ismeretekre kívül az orvostudomány, a pszichológia és a szociológia eredményeire is. A tárgyalt mentális rendellenességek mechanizmusának megértése végett kiválasztottuk a köznyelvben csak *szerencsejáték-függőségként* ismert tünetegyüttest – részben azért is, mert a vele összefüggő, cizellált jogi szabályozás kiváló példája annak az esetnek, amikor a jogalkotó megfelelően kezel egy aránylag nagyfokú látenciával jellemezhető, de kellően súlyos társadalmi problémát –, valamint ezzel kontársztba állítottuk a *videójáték-függőséget*, mivel ez utóbbi képében egy alapvetően hasonló – ugyanakkor voltaképp hazánkban teljesen látens módon jelen lévő – körképről beszélhetünk.

1. A VISELKEDESI ADDIKCIÓKRÓL ÉS KOCKÁZATAIKRÓL ÁLTALÁBAN

A bűnügyi tudományok körébe tartozó segédtudományként meghatározható kriminológia fókuszában a deviáns magatartások – illetve ezek büntetőjogi szempontból is releváns szegmense – állnak, ugyanakkor nem beszélhetünk teljes tudományos konszenzusról e fogalmat illetően – részben azért sem, mert a fogalommal a kriminológusokon kívül több társadalomtudomány művelői is foglalkoztak.¹ Az egyszerűség

kedvéért jelen tanulmány keretei között devianciaként azon magatartásokat értjük, amelyek egy adott társadalomban egy meghatározott időpontban uralkodó normarendszerrel² össze nem egyeztethetők, illetve annak szabályaitól eltérnek. Érezhető, hogy a bűncselekmények körét magában foglaló, de annál szignifikánsan tágabb kategóriáról beszélhetünk, azaz olyan magatartásformák is a fogalom alá tartoznak, amelyek társadalomra veszélyessége nem éri el azt a szintet, hogy a jogalkotó a „jogrendszer zárkövének” eszközrendszerét vegye igénybe. A bűnözés mellett tehát ide sorolunk olyan, az uralkodó társadalmi normákkal össze nem egyeztethető, ebből következően általános rosszallást kiváltó viselkedési formákat és jelenségeket is, mint az öngyilkosság, a prostitúció vagy a mentális betegségek.

A devianciák utóbbi csoportja megint csak rendkívül tág, lehatárolása végett a nemzetközi szakirodalomban elfogadott és a praktikumban is alkalmazott klasszifikációs rendszert vesszük alapul: az Amerikai Pszichiátriai Társaság (*American Psychiatric Association*) által kibocsátott „Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyvét”.³ E döntést indokolja, hogy az Egészségügyi Világszervezet (a továbbiakban: WHO) által elfogadott, betegségek nemzetközi osztályozását szolgáló kódrendszer⁴ is nagyban épít erre a kiadványra a szerencsejáték-függőség kórisméjével összefüggésben, ugyanakkor a videójáték-függőség kapcsán fel kell hívnunk a figyelmet az eltérésekre is.

Az említett klasszifikációs rendszerek részletesen ismertetik a mentális zavarok terrénján belül a különböző függő-

* Csemáné Váradi Erika, vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály; egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

** Lindt Roland, kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály; PhD-hallgató, Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

1 A fogalmi megközelítésekről lásd például Anthony GIDDENS: *Szociológia*. Osiris, Budapest, 2008, 613–627. o.; CSEPELI György: A deviancia változatai. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Philosophica*, 2009/1. sz., 7–11. o.; IRK Ferenc: Deviancia, bűn, bűncselekmény, makrokriminalitás. *Jogtudományi Közöny*, 2014/4. sz., 180–184. o.

2 E kontextusban nem kizárólag jogi, hanem más (pl. vallási, erkölcsi) normákra is kiterjed a fogalom.

3 A kézikönyv ötödik változatának 2022-es revideált kiadását vettük alapul. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION: *Diagnostical and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, Text Revision*. Washington, DC, American Psychiatric Association, 2022. (a továbbiakban: DSM-5-TR); a kézikönyv elérhető eredeti nyelven itt: <https://www.migna.ir/images/docs/files/000058/nf00058253-2.pdf> [letöltve: 2023. 06. 25.].

4 A legfrissebb, tizenegyedik kiadás (*International Classification of Diseases, 11th Revision*; a továbbiakban: ICD-11) elérhető itt: <https://icd.who.int/en> [letöltve: 2023. 06. 25.].

ségeket,⁵ melyeket alapvetően két alcsoportba sorolhatunk: megkülönböztethetünk kémiai⁶ és viselkedési addikciókat.⁷ Előbbi alcsoportba azon rendellenességek tartoznak, melyek valamilyen anyag, szer fogyasztásához köthetők, míg az utóbbihoz tartozó zavarok középpontjában egy adott viselkedési forma kórossá válása áll. A magyar nyelven hozzáférhető kriminológiai tankönyvirodalom a kémiai addikciókra, kiváltképp az alkoholizmusra és a kábítószer-problémára koncentrált,⁸ míg a viselkedési addikciók a szakmai érdeklődés perifériájára szorulnak. Ennek ellenére a két alcsoportban számos jellegzetesség egyaránt megjelenik, továbbá a lehetséges következmények tekintetében is elmondható, hogy a viselkedési addikciók is el nem hanyagolható kockázatot jelentenek az egyénnek, az egyén közvetlen környezetének, valamint a társadalomnak a szintjén.

A szenvedélybetegség kialakulása mindkét körbe tartozó rendellenességeknél közel azonos. Az alany leendő függősége tárgyával megismerkedik, eleinte csak néha él vele stressz-

csökkentés céljából. E cselekvés idővel rendszeressé válik, ekkor már negatív hatások jelentkezhetnek az életminőségre nézve, de még nem klinikai értelemben vett betegség. Addikció kialakulásáról azon a ponton beszélhetünk, amikor a sóvárgás a viselkedést kontrollálhatatlanná teszi, az alany örömközpontját már csak a függőség tárgya tudja aktiválni. Ezzel párhuzamosan jelennek meg a megvonási tünetek.⁹

Több szerző is rögzíti, hogy a kémiai és a viselkedési addikciók túlnyomórészt megegyező ismérvekkel rendelkeznek (táblázat).¹⁰ A közös tünetek egyértelműen indokolták a DSM-5 kiadványban megjelenő új szemléletmódot, miszerint az előzőleg impulzuskontroll-zavarként minősített mentális zavarokat (így a DSM-5 előtt például a szerencsejáték-függőséget) érdemes függőségként kezelni. Látható, hogy – bár eltérő megfogalmazásban – mindhárom forrás kiemeli azokat a főbb tényezőket, amelyeket az ATKINSON-HILGARD szerzőpáros a kábítószer-függőséggel összefüggésben.¹¹

Farkas (2018)	Németh – Demetrovics – Kun (2018)	Germán Mancebo (2010)
<ul style="list-style-type: none"> – sóvárgás, vagyis a függőség tárgyával való intenzív foglalkozás – tolerancia – a kontroll elvesztése – megvonás; a tevékenység szüneteltetése révén irritáció jelentkezik – interperszonális viszonyok megromlása – teljesítmény romlása a magánéletben és a szakmai életben 	<ul style="list-style-type: none"> – szalientia, vagyis a tevékenység végzésének kiugró jellege – módosult hangulat – tolerancia – megvonási tünetek – konfliktusok intra- és interpszichés szinten, az érintett életének több területén – visszaesés – egészségügyi és egyéb problémák 	<ul style="list-style-type: none"> – tolerancia (tolerancia) – megvonási tünetek (<i>síndrome de abstinencia</i>) – kényszer, szenvedély (<i>compulsión</i>) – függőségi tünetek (<i>síndrome de dependencia</i>)

Táblázat: a kémiai és a viselkedési addikciók közös ismérvei (saját szerkesztés)

2. A SZERENCSEJÁTÉK-FÜGGŐSÉG JELLEMZŐI

2.1. A SZERENCSEJÁTÉK-FÜGGŐSÉG TÜNETEI, LEFOLYÁSA, KIALAKULÁSÁNAK OKAI

A szerencsejáték-függőség pszichiátriai története kezdődatumának az 1980. esztendőöt tekinthetjük, amikor is a „Mentá-

lis zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének” harmadik felülvizsgált kiadásában első ízben jelent meg a leírása. Ekkor még a „patológiás szerencsejáték-használat” (*Pathological Gambling*) terminust alkalmazták, továbbá nem az addikciók, hanem a már említett impulzuskontroll-zavarok (*Impulse-Control Disorders*) kategóriájába sorolták. A koncepcióváltás – a szakirodalom nyomására – a DSM-5 (2013) kiadásával következett be.

5 Jelen tanulmányban függőség alatt arra az állapotra utalunk, amikor egy viselkedés vagy cselekvés az ember életében rendszeresen ismétlődik, vagyis ciklikus lefolyású, amely a beteg esetében ritualizált és kontrollvesztéssel jár. A terminus megközelítéséről lásd még FARKAS Judit: A szerencsejáték és szerhasználati zavar szűrése, problémabecslés, skálák és önbecslés. In: PETKE Zsolt – TREMKÓ Mariann (szerk.): *Felépülés a függőségből: Szerencsejáték és szerhasználat*. Medicina, Budapest, 2018, 59. o.

6 DSM-5-TR: *Substance-Related Disorders*; ICD-11: *Disorders due to substance use*.

7 DSM-5-TR: *Non-Substance-Related Disorders*; ICD-11: *Disorders due to addictive behaviours*.

8 Freda ADLER – Gerhard O. W. MUELLER – William S. LAUFER: *Kriminológia*. Osiris, Budapest, 2005, 456–476. o.; DOMOKOS Andrea – NEMES Zsófia: *Tételek, gondolatok a kriminológia tudományából*. Patrocínium, Budapest, 2016, 61–63., 109–110. o.; LÉVAY Miklós – RITTER Ildikó: Az alkoholfogyasztás, a kábítószer-probléma és a bűnözés összefüggései. In: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KERESZI Klára – LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 522–550. o.

9 GRÁDNÉ FEKETE Mária – GRÁD András: *Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak*. HVG-ORAC, Budapest, 2020, 288–289. o.

10 A táblázathoz felhasznált források: FARKAS i. m. 60.; NÉMETH Attila – DEMETROVICS Zsolt – KUN Bernadette: Szerencsejáték-használati zavar: tünettan, epidemiológia, kezelés. In: PETKE Zsolt – TREMKÓ Mariann (szerk.): *Felépülés a függőségből: Szerencsejáték és szerhasználat*. Medicina, Budapest, 2018, 155. o.; Isabel GERMÁN MANCEBO: La relevancia criminológica de las adicciones sin sustancia a determinadas conductas y de su tratamiento. *International E-Journal of Criminal Sciences*, 2010/4. sz., 3.

11 A közös jellegzetességek: tolerancia, vagyis azonos hatás eléréséhez idővel egyre több szer fogyasztása szükséges; testi és pszichés megvonási tünetek; kényszeres használat, vagyis a beteg képtelenné válik az önkorlátozásra. Richard Chatham ATKINSON – Ernest HILGARD: *Pszichológia*. Osiris, Budapest, 2005, 237. o.

A jelenleg „szerencsejáték-használat zavara” (*Gambling Disorder*)¹² elnevezésű kórkép a nem szerhez kötődő függőségek (*Non-Substance Related Disorders*) között helyezkedik el. A terminológia kisebb változásain túl két jelentős módosítás került átvezetésre az előző változatokhoz képest: egyrészt a pozitív feltétel esetében – amely meghatározott számú tünet fennállását követeli meg a diagnózis felállításához –, annak teljesülését a vizsgálatot megelőző egy évre nézve kell ellenőrizni, másrészt a DSM-IV-ben szereplő tíz tünet közül kikerült „az illegális cselekmények elkövetése a szerencsejáték finanszírozása érdekében”, így a kézikönyv friss változatában szereplő kilenc tünetből négy megléte szükséges a diagnózishoz. A konkrét esetekben a zavar súlyosságát a tünetek száma alapján differenciálja a hatályos rendszer, vagyis 4-5 tünetnél enyhe, 6-7 tünetnél közepes súlyosságú, 8-9 tünetnél súlyos zavarról beszélhetünk.¹³ A diagnózis negatív feltétele – miszerint a kérdéses viselkedésforma nem magyarázható jobban valamely mániás epizóddal – változatlan maradt.

A 2022-től hivatalosan alkalmazandó ICD-11 a meghatározás és a megnevezés terén követte a DSM-5 változásait a kórkép tartalmát tekintve, valamint viselkedési addikcióból következő zavarként (*Disorder due to addictive behaviours*) sorolta be a rendellenességet.¹⁴ Az ICD-10-hez hasonlóan szintén rögzítésre kerültek más betegségek, melyek kizárják a diagnózist.¹⁵ Újdonság, hogy elkülönítésre kerül a túlnyomórészt online és offline szerencsejáték-használat alkategória.

A szerencsejáték-függőséget szükséges elhatárolni a normális szerencsejáték-használattól. A GRÁD házaspár interpretációjában a kóros játékszenvedélytől szenvedő beteg, és a szenvedélyes, de mentálisan egészséges játékos közötti fő különbség, hogy utóbbi – látván cselekvésének negatív hatásait – „képes leállni”,¹⁶ vagyis a kontroll meglétében látják a választóvonalat. BALÁZS és munkatársai elkülönítik a *szociális* vagy *rekreációs* játékot, amely kontrollált részvételt feltételez, és az *excesszív* vagy *mértéktelen* játékot, amely kóros intenzitást takar. Utóbbi kategórián belül megkülönböztetik a *problémás* játékot, amikor már károsodik az érintett intra- és interperszonális szinten is, de a DSM-kritériumok még nem teljesülnek, valamint *patológiás*, *kóros* vagy *kompulzív* játékot, amely már megfelel a DSM-ben foglaltaknak.¹⁷ Ez utóbbi modellben is a mértékletesség, a kontroll az egészséges és káros szerencsejáték-használat közötti különbség, míg a problémás játék a patológiás játék előszobájának tekinthető.

12 DSM-5-TR: F63.0, 661–665.

13 A diagnosztikai kritériumokról és ezek változásairól részletesen lásd NÉMETH–DEMÉTRÓVICS–KUN i. m. 155–156. o.

14 ICD-11: 6C50.

15 ICD-11: 6A60-61. (bipoláris személyiségzavar típusai), QE21 (veszélyes szerencsejáték vagy fogadás). Ez utóbbi azon eseteket fedi le, amikor a szerencsejáték-használat zavarának diagnózisa még az objektív kritériumok hiányában nem állítható fel, azonban a külső szemlélő számára érzékelhető, káros hatások már jelentkeznek.

16 GRÁDNÉ FEKETE – GRÁD i. m. 330. o.

17 BALÁZS Hedvig – DEMÉTRÓVICS Zsolt – KUN Bernadette: Kóros játékszenvedély. In: DEMÉTRÓVICS Zsolt – KUN Bernadette (szerk.): *Az addiktológia alapjai*. IV. kötet. ELTE Eötvös, Budapest, 2010, 43–44. o.; A rekreációs és kóros esetek közti egyes különbségekről egy kanadai felmérés tükrében lásd BRIAN J. COX – MURRAY W. ENNS – VALERIE MICHAUD: Comparisons Between the South Oaks Gambling Screen and a DSM-IV-Based Interview in a Community Survey of Problem Gambling. *Canadian Journal of Psychiatry*, 2004/4. sz., 261. o.

A szerencsejáték-függőség speciális tünetei között említhetjük, hogy bár a betegek vágyaik azonnali kielégítésére törekcsenek, a szexualitás kérdése számukra sokszor indifferens. Önértékelésük hullámzó, gyakran az aktuális játék kimenetelétől függ. Gondolkodásuk merev, „mágikus-misztikus” képzeleteik vannak. Jellemző a nagymértékű kockázatvállalás, ezzel párhuzamosan a kockázat megítélésének zavara, valamint érdektelenség a következményekkel kapcsolatban.¹⁸ Az ún. *kognitív modell* szerint a szerencsejáték-függőségben szenvedők nem „racionális hiedelmek” rendszere alapján végzik tevékenységüket. Jellemző a „kontroll illúziója”, miszerint a játékosok úgy vélik, tudják kontrollálni a játék eredményét. Sok esetben azt is hiszik, hogy a sorozatos vereség növeli a győzelem esélyét, holott ez matematikailag aggályos.¹⁹ A leggyakoribb kognitív torzításokat MÓROTZ gyűjtötte össze:²⁰

- nyereséget és veszteséget érintő téves következtetések (előbbit a személyes kvalitás eredményeként, utóbbit bal-szerencseként éli meg a beteg);
- részleges emlékezet (a veszteséges alkalmakat szelektálja a memória);
- időérzékelés torzulása (nyertes és vesztes napok közti időközök terén is);
- saját képesség túlbecsülése (gyakran előfordul az eseményeket befolyásoló összefüggés megtalálásának tévképzete);
- véletlent érintő kontroll illúziója (játékkimenet befolyásolhatóságának tévképzete);
- játékesemények irracionális értelmezése (hit, hogy a pozitív és negatív kimenetek kiegyenlítődnek, ekképp több vesztes alkalmat szükségszerűen nyeres követ).

Megfigyelhető, hogy a torzítások jelentős része a káros magatartásminta racionalizálását szolgálja, vagyis egyfajta igazolás a beteg részéről mind önmaga, mind a külvilág felé.

A viselkedési addikciók esetében – így a szerencsejáték-függőségnél is – beszélhetünk stádiumokról vagy fázisokról. Annak meghatározása, hogy éppen a betegség mely szakaszában találja a szakember a beteget, kulcsfontosságú a kezelés meghatározásában.

BLUME a kóros játékszenvedély lefolyásának négy fázisát különbözteti el:²¹

Nyereség szakasza: a betegek kezdetben gyakran nagyobb értékű nyereményekre tesznek szert, amelyek az onnipotencia illúzióját keltik. Már ekkor is vannak veszteségek, de azok tagadása, lekicsinyítése jellemző a „nagy nyereségek” mellett. Már ebben a szakaszban kialakul a tolerancia és a kontrollvesztés.

Veszteség szakasza: gyakran egy nagyobb veszteséggel kezdődik, ami a függőt „nárcisztikus csapásként” éri, az onnipotencia illúziója megrendül, elkezdődik a visszanyerés hajszolása. Elkezdődik továbbá a szenvedély tagadása, a kölcsönök

18 GRÁDNÉ FEKETE – GRÁD i. m. 330–331. o.

19 E tévhitet a logika területén a szerencsejátékos tévedésének (*gamblers' fallacy*) vagy Monte-Carlo téveszmének (*fallacy of Monte Carlo*) is szokták nevezni. Giulia VICO: Non mi diverto più! Il gioco d'azzardo patologico. *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, 2011/1. sz., 113. o.

20 MÓROTZ Kenéz gondolatait idézi: FARKAS i. m. 72. o.

21 BLUME elméletét részletesen idézik: NÉMETH–DEMÉTRÓVICS–KUN i. m. 157–158. o.; BALÁZS–DEMÉTRÓVICS–KUN i. m. 50. o.; vö. GRÁDNÉ FEKETE – GRÁD i. m. 328–329. o.

kérése ismerősöktől és a családi tartalékok felélése (utóbbiakat gyakran nem adósságrendezésre, hanem a játék folytatására fordítják).

Kétségbeesés szakasza: az anyagi források kimerülnek, azokat már csak törvénytelen eszközökkel lehet biztosítani. Itt éri el a beteg a mélypontot, a nagy nyereségre vetett irreális hit vissza-visszatér.

Reménytelenség szakasza: a játékos lemond a „mindent visszanyerek” eszméről, de fontos marad az „akcióban lét” érzése, továbbra is igényli a játékelményt.

Egy másik modell szerint csak három szakasz különíthető el: a nyerő fázis (*fase vincente*), a vesztes fázis (*fase perdente*) és a kétségbeesés fázisa (*fase della disperazione*).²² Tartalmilag ez a felosztás megegyezik a BLUME-féle leírással, csupán a reménytelenség szakaszában elmondottak nem különülnek el a kétségbeesés szakaszától. Potenciális végkifejletként az öngyilkosság, az igazságszolgáltatással való szembekerülés és a segítségkérés alternatívái merülnek fel.

Nyilvánvaló, hogy egy szakembernek teljesen máshogy kell állnia egy szuicid gondolatokkal küzdő függőhöz, mint egy korai stádiumban lévő pácienshez. Legideálisabb, ha a beteget a testi-lelki-egzisztenciális leépüléshez vezető útról minél hamarabb sikerül visszaterelni a normális életvitelhez.

A viselkedési addikciók jellemzője, hogy „olyan multifaktoriális betegségek, melyeknek megjelenéséhez biológiai-pszichológiai-szociokulturális hatások is szükségesek”.²³ A családokon belüli halmozódás biológiai determináltságot feltételez, míg a pszichológiai és a szociokulturális tényezők változatosak lehetnek.

A biológiai okcsoporton belül két fő okról érdemes szót ejteni. Az egyiket az orvostudományban használt terminussal élve nevezhetjük *genetikai vulnerabilitásnak*. Számos tanulmány számolt be adatokról, miszerint a normál populációhoz képest a szerencsejáték-függőségben szenvedők elsőfokú rokonai között nagyobb valószínűséggel található hasonló zavarral küzdő személy, továbbá gyakoribb az alkoholizmus, a súlyos depresszió, a bipoláris zavar és kábítószerrel való visszaélés is.²⁴ Ez a jelenség nemcsak szociológiai, hanem genetikai okokkal is magyarázható, ugyanis az ún. dopamin D₂-receptor (DRD2R) A1 allélt hordozó személyek köre bizonyítottan hajlamosabb a tárgyalt mentális zavarra.²⁵

A másik magyarázó tényezőt a neurobiológia tudományterülete szolgáltatja. A fiziológiai funkciók, mint az izgalom, az impulzuskontroll, a jutalmazás és az öröm szabályozása ún. *neurotranszmitter-rendszereken* keresztül történik. Az addikció képes felborítani a szervezet fiziológiás hormonszabályozását, így az olyan hormonok, mint a dopamin, a noradrenalin vagy a szerotonin a kóros tevékenység folytatásakor – és idővel csak ekkor – kezdenek koncentrálni a szervezetben.

Ezzel összefüggésben kell megemlékeznünk az *incentív motivációs elméletnek* nevezett teóriáról. A pszichológiai indítatókat magyarázó elméletek között ezen elmélet – a *készletelés-elméletekkel* szemben, amelyek szükségletből fakadó ösztönös igényekről beszélnek – azt az álláspontot képviseli, hogy a cselekvéseink motivációját a külvilágból érkező ingerek adják. Adott dolog kapcsán pozitív vagy negatív affektus (élvezet vagy irtózás) alakul ki. Elsősorban azok az ingerek váltanak ki pozitív affektust, amelyek a létfenntartást vagy a fajfenntartást szolgálják. Ez az elgondolás azonban nem ad magyarázatot a káros szenvedélyek kialakulására, hisz azok egyik említett célt sem szolgálják. Miben rejlik hát vonzerejük?

ATKINSON és HILGARD a kábítószerrel összefüggésben a következő magyarázatot adják: ezek a szerek hatnak az agy incentive rendszereire, a *dopaminerg rendszerek* aktivitását túlzottan megemelik. Az élvezeti rendszer kibillen az egyensúlyából, megjelenik a sóvárgás és a megvonási tünetek. A kábítószer olyan intenzív változást is előidézhet az agyban, amely a megvonási tünetek megszűntével is fenntartja a sóvárgást. Ezt hívjuk *idegi szintetizációnak*, az érintett idegsejteket csak az adott cselekmény fogja tudni aktiválni.²⁶ Hangsúlyozandó, hogy ezen eszmefuttatás kifejezetten a kémiai addikciókra vonatkozik, azonban a viselkedési addikciók terén is hasonló folyamatok zajlanak le.

A pszichológiai aspektusok vonatkozásában már közel sem ilyen letisztult a kép, az elmúlt évszázadban egymással versengő teóriák láttak napvilágot. Kiindulópontként elfogadható állítás, hogy a koragyerekkori pszichotraumák valamilyen módon mindig szerepet játszanak a kérdésben.

A *pszichodinamikus* modell az első analitikus szerzőkig nyúlik vissza. FREUD a tudattalan szexuális konfliktusokkal magyarázta a szerencsejáték-függőséget, míg BERGLER a gyermeki megalomániából, *omnipotencia-élmény frusztrációból* eredő tudattalan veszteségi vágyat, mint mazochisztikus tendenciát vélt felfedezni a zavar mögött. A *behaviorista* vagy magatartástani elmélet a kóros játékszenvedélyt „tanult maladaptív viselkedésként értelmezi, amely klasszikus és operáns kondicionálás eredménye”. A *kognitív* modell diszfunkcionális gondolatok, percepciók, motivációk és az elégtelen megküzdési képesség szerepét emeli ki. Ez a magyarázat a már említett kognitív torzításokra, tévképzetekre fókuszál.²⁷

Az előbbieknél jobban leírja a jelenséget JACOBS *általános addikció* elmélete, mely szerint a betegek egy megváltozott identitásállapot felé törekszenek. Játék közben egy ún. *önindukált disszociatív* állapot áll elő, vagyis mesterségesen képes a játékos elhatárolódni a mindennapok valóságától. Ezt az állapotot az alábbiak jellemzik:

- a tudat beszűkülése;
- általában a személyiség megváltozása;
- a realitáskontroll fellazulása és
- a tér-idő élmény drasztikus megváltozása.

Ez utóbbi tényező végzetes lehet, éppen ezért büntetőjogi relevanciával is bírhat. A szakirodalom említ egy esetet,

22 VICO i. m. 111. o.

23 GRÁDNÉ FEKETE – GRÁD i. m. 323. o.

24 COX-ENNS-MICHAUD i. m. 261. o.; Suck Won KIM – Jon E. GRANT – Elke D. ECKERT – Patricia L. FARIS – Boyd K. HARTMAN: Pathological gambling and mood disorders: Clinical associations and treatment implications. *Journal of Affective Disorders*, 2006/1. sz., 113. o.

25 NÉMETH-DEMÉTRÓVICS-KUN i. m. 164. o.

26 Bővebben lásd ATKINSON-HILGARD i. m. 382-385. o.

27 Az elméletekről bővebben lásd NÉMETH-DEMÉTRÓVICS-KUN i. m. 165-166. o.

melyben egy amerikai nagymama „beugrott pár percre” a kaszinóba, aminek következtében pár óra elteltével a néhány éves unokája életét vesztette a felforrósodott gépjárműben.²⁸

Bár ez utóbbi megközelítés inkább leíró, mintsem magyarázó jellegű, az átlagember számára mégis fogódzót nyújthat a problémás esetek felismeréséhez.

A társadalomtudományok művelői számára talán a szociokulturális okcsoport a legérdekesítőbb, egyúttal ez váltja ki a leghevesebb vitákat, illetve meggyőződésünk, hogy e területen korántsem azonosított valamennyi releváns aspektus.

Azt mondhatjuk, hogy néhány kockázati faktor tekintetében széles körű konszenzus áll fenn, míg néhányat csak egyes szerzők említnek. Több helyen rizikófaktorként emlegetik a férfinemet, a serdülőkort, az alacsony szocio-ökonomiai státuszt, a kisebbségi csoporthoz tartozást, a pszichiátriai problémákat (ideértve a pszichoaktív szer-használatot) és a bűnözésre való hajlamot. Hazai felmérések szociáldemográfiai elemzése nyomán ide kell sorolnunk még az alacsony iskolázottságot és a „nem házas” státuszt.²⁹ Más tanulmányokban említik még a migrációs hátteret és a munkanélküliséget,³⁰ valamint az időskort és a kaszinókban való munkavégzést,³¹ mint kockázatnövelő faktort.

2.2. A SZERENCSEJÁTÉK-FÜGGŐSÉG FŐBB KRIMINOLÓGIAI VONATKOZÁSAI

Először is fontos tisztázni, hogy a szerencsejáték-használat mely ponttól számít devianciának, ha egyáltalán akként kezelhető e magatartás.

Azt, hogy mi minősül bűncselekménynek, jogszabály határozza meg. Ellenben a deviancia kérdése mindig társadalmi értékítéleten alapul. Így elfogadható a címkézésemélet alap tézise, miszerint „egyik magatartás sem inherensen deviáns vagy bűnös, hanem azt mindig csak a társadalmi reakció ruházza fel ezzel a minőséggel”. A reakció szempontjából a jogi normákon kívül komoly szerepet játszanak a különböző vallási és erkölcsi normarendszerek.³² Így például egy iszlám országban a Korán tanítása alapján a szerencsejáték szigorúan tilos, míg az egyre liberalizálódó nyugati országok teret engednek neki.

Véleményünk szerint, a tiltott szerencsejáték – mely Magyarországon deliktumnak minősül, ezért kétségkívül a kriminológusok érdeklődési körébe esik (illetve kellene esnie) – az ún. *áldozat nélküli bűncselekmények* tág értelemben vett kategóriájába tartozik. Klasszikusan ide sorolja a szakirodalom a kábítószer- és a konszenzuális szexuális bűncselekményeket, mivel az elkövetők nem tekintenek magukra áldozatként, mindazonáltal fennáll a tömeges viktimizáció veszélye.³³

A szerencsejáték-függőségnek hosszú távon az egyén, az egyén környezetének és a társadalomnak a szintjén is súlyos negatív hatásai jelentkeznek.

A játékos idővel – ahogy egyre többet veszít – kénytelen kölcsönhöz folyamodni, aminek következtében könnyen adósságspirálba kerülhet. A pénzügyi nehézségeken kívül a megnövekedett stressz miatt szomatikus tünetként előfordulhat magas vérnyomás, gasztrointesztinális és szívpanasz, inszomnia, fejfájás etc.³⁴ A játék miatt a beteg gyakran kimarad munkából, elveszíti az állását, így képtelenné válna a családfenntartásra. Az adósságok miatt folytonossá válnak a hazugságok, amelyek a családi milió megromlásához vezethetnek. Mindennek okán az érintett elszigetelődik szeretteitől, egyedül marad gondjaival.

Társadalmi szintű ártalmakról legalább három vonatkozásban beszélhetünk. Egyrészt a munkahely elvesztése révén az érintett rászorul az állami segélyezési rendszerre, vagyis az államháztartás számára kiadást jelent az eltartása. Szintén növekszik a kriminalizálódás veszélye, illetőleg a függő maga is könnyebben válik bűncselekmény áldozatává (zsarolás, uzsora-bűncselekmény etc.).³⁵ Végül a problémából fakadó családi gondok gyakran válásba torkollnak, részben ennek is köszönhetően a gyerekeknel pszichoszociális zavar léphet fel, náluk is nő az elkövetővé válás esélye.³⁶

Bár a szerencsejáték-függőség önmagában nem büntetendő, és nem áll fenn a klasszikus büntetőjog szerint figyelembe vehető tudatváltozás sem, mégis jelentős a büntetőjogi relevanciája.³⁷

Számos külföldi kutatás fókuszált a túlzott szerencsejáték-használat és egyes elkövetési tendenciák összefüggéseire. Spanyol kimutatások szerint a függők által leggyakrabban elkövetett cselekmények a lopás, a rablás és az orgazdajellegű magatartások, míg kisebb számban fordult elő csekkhamisítás és készpénz-helyettesítő fizetési eszköz jogosulatlan használata. Ezen cselekmények – a rablást kivéve – nem erőszakosak, céljuk a játék finanszírozása.³⁸ Egy kanadai felmérés, mely megkülönböztette a nem játékos, a nem problémás és a problémás játékos csoportokat, férfiakra és nőkre lebontva vizsgálta az elkövetési tendenciákat hét különböző bűncselekmény vonatkozásában (volt köztük vagyon és személy elleni is). Az elkövetések száma mind a hét esetben magasabb volt a problémás játékosoknál, mint a másik két csoportban.³⁹

Gondolhatnánk, hogy csupán cél-eszköz viszony van egyes bűncselekmények és a szerencsejáték-függőség között, holott van kutatás, amely bizonyítja, hogy a csalás, a lopás és

28 Az általános addikció elméletéről bővebben lásd GRÁDNÉ FEKETE – GRÁD i. m. 332–333. o.

29 NÉMETH–DEMETROVICS–KUN i. m. 159, 162–163. o.

30 Nina ROMANCUK–SEIFERTH – Chantal MÖRSEN – Andreas HEINZ: *Patologisches Glücksspiel und Delinquenz. Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 2016/3. sz., 158. o.

31 BALÁZS–DEMETROVICS–KUN i. m. 48. o.

32 GyÖRY Csaba: *Címkézésemleletek*. In: BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 170. o.

33 ADLER–MUELLER–LAUFER i. m. 455.

34 BALÁZS–DEMETROVICS–KUN i. m. 51. o.

35 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) 367. és 381. §.

36 NÉMETH–DEMETROVICS–KUN i. m. 173. o.

37 Börtönpopulációkon végzett nemzetközi felmérésekről, melyekben a szerencsejáték szerepét vizsgálták az elkövetés motivációi kapcsán lásd TESSÉNYI Judit – KOVÁCS Péter: *Szerencsejáték-függőség és bűnözés. Statisztikai Szemle*, 2011/4. sz., 401–402. o.

38 GERMÁN MANCEBO i. m. 6–7. o.

39 Natacha BRUNELLE – Danielle LECLERC – Marie-Marthe COUSINEAU – Magali DUFOUR – Annie GENDRON: *Relation entre les jeux virtuels de hasard et d'argent et certaines conduites déviantes chez des jeunes du Québec. Criminologie*, 2012/2. sz., 116–117., 120–121. o.

a személy elleni erőszakos cselekmények, a pszichoaktív szer-
használat és a szerencsejáték-függőség mögött álló okok közt
jelentős átfedés van.⁴⁰

Magyarországon a 2010-es évek elején zajlott kutatás
szintén érdekes összefüggéseket tárt fel az elítéltek viszonyá-
ról a szerencsejátékkal. A rögzített adatok szerint azon fogva-
tartottak körében, ahol az apa szerencsejáték-problémával
küzdött, ott a gyerekek 60,7%-ánál is kimutatható volt
a rendellenesség, míg ez a korreláció a normál populáció ese-
tében csak 36,7%-ban állt fenn. Ennél is meglepőbb adat,
hogy a többszörösen büntetettek körében a használt mérő-
eszköz szerint a szenvedélybetegek aránya meghaladja
az 50%-ot.⁴¹

Összegezve láthatjuk, hogy a szerencsejáték-függőség és
a bűnözés kapcsolata kettős: gyakran cél-eszköz viszonyban
állnak, de általában a fogvatartottak körében is magas a bete-
gek aránya függetlenül az elkövetés motivációjától.

A szerencsejáték-függőség kapcsán – lévén, hogy mentális
zavarként elismert – felmerül a kérdés, hogy megalapozhatja-e
a kóros elmeállapot⁴² minősítését. Bár a törvényszöveg explicit
nem zárja ki a lehetőséget, ilyen döntést tartalmazó jogerős
magyar határozatról nincs tudomásunk.

A jóval kötetlenebb büntetéskiszabási hagyományokkal
rendelkező USA-ban született két ítélet az 1980-as években
(*State v. Campanero*, New Jersey és *State v. Lafferty*, Connecti-
cut), amelyekben a bíróság helyt adott ilyen irányú érvelésnek,
azonban a jogásztársadalom heves kritikával fogadta a dönté-
seket, így nem váltak precedensértékűvé. Az államokbeli jog-
alkalmazás utóbb sem hagyta figyelmen kívül a mentális zavar
súlyát, így például született olyan jogerős ítélet, amely szabad-
ságvesztés kiszabása helyett elvonóra küldte a terheltet (noha
az indokolásban nem jelent meg a szerencsejáték-függőség
érvként).⁴³

Olaszországban is több ítélet elemezte a szerencsejáték-
függőség és a beszámíthatóság kérdését, azonban itt sem ke-
rült sor elfogadására büntethetőséget kizáró okként.⁴⁴

Összességében elmondható, hogy e függőség nem zárja ki
a beszámíthatóságot még a magyar szabályozásnál kevésbé
sztrikt joganyag alapján kibontakozó joggyakorlat tükrében
sem, bár volt példa nemzetközi szinten olyan döntésre, amely
más irányba mutat.⁴⁵

40 E kutatásban ugyanazokat a fiatalokat vizsgálták 12, 16, majd 23 éves ko-
rúban. Kiderült, hogy e viselkedési formákat gyakran előzi meg gyerek-
korban jelentkező impulzivitás, az erkölcsösség hiánya, affektív problé-
mák, családban jelentkező deviancia és rossz anyagi körülmények. Frank
VITARO – Brigitte WANNER – René CARBONNEAU – Richard E. TREMBLAY:
La pratique des jeux de hasard et d'argent, les délinquants et la
consommation problématique de substances psychotropes: une
perspective développementale. *Criminologie*, 2007/1. sz., 62–64., 71–72. o.

41 TESSÉNYI – KOVÁCS i. m. 409, 412.

42 Btk. 17–18. §.

43 Részletesen lásd Ronald J. RYCHLAK – Julie JARRELL: Compulsive
Gambling as a Criminal Defense. *Gaming Law Review*, 2000/4. 335–337.

44 Részletesen lásd Raffaele BIANCHETTI: Disturbo da gioco d'azzardo ed
imputabilità. *Diritto penale contemporaneo*, 2015/1. 395–405.

45 Jed RAKOFF, amerikai bíró az ügyészi indítványban szereplő közel 16 év
helyett, csak 4 év szabadságvesztést szabott ki a vádlottra, mivel az elme-
orvos-szakértő szerint függősége jelentős mértékben befolyásolta az el-
követett bűncselekmények kapcsán. [https://nypost.com/2016/11/05/
judge-buys-gambling-addict-defense-lets-disgraced-banker-off-easy/
\[letöltve: 2023. 06. 29.\]](https://nypost.com/2016/11/05/judge-buys-gambling-addict-defense-lets-disgraced-banker-off-easy/)

3. A XXI. SZÁZAD ÚJ ADDIKCIÓJA: A VIDEÓJÁTÉK-FÜGGŐSÉG

A számítógépes játékok egy részénél megjelenhet a sze-
rencsejáték fogalmi kritériumainak néhány eleme. Ilyen lehet,
ha a videójátékban loot-boxok is vannak; ezek olyan, valódi
pénzért vásárolható csomagok, amelyek különböző mennyisé-
gű, a játékban többnyire másként el nem érhető, magasabb
vagy alacsonyabb presztízű virtuális elemeket tartalmaznak,
melyek megszerzésére előre meghatározott esély van. A cso-
mag kinyitásokon ezen elemek közül véletlenszerűen kap meg
egyet a játékos [például az FPS-típusú Counter-Strike Global
Offensive játékszoftverben fegyverkiegészítőket,⁴⁶ külső díszí-
tőelemeket (koponya-ábrázolások a „Dia de los Muertos” stí-
lusában)].

Bár ez esetben a videójátékok használata átfedésben van
a szerencsejáték-viselkedéssel, sőt, az képes befolyásolni a sze-
rencsejáték-zavar lefolyását is, a videójáték-függőség önálló
kategóriaként nevesítendő; így – értelemszerűen – szigorúan
elkülönül azon esetkörtől, amikor a szerencsejáték körébe so-
rolható magatartás folytatására az online térben, az internetes
platformok segítségével kerül sor. Ez a korábban tárgyalt visel-
kedési zavar kategóriája alá tartozik.

Bár az online térben játszható programok igen eltérőek
lehetnek, azonban számos közös jellemzőjük okán problémás
használatuk hasonló kritériumok mentén írható le.

A problémás videójáték-használat azonban még nem füg-
gőség. Jelenleg a videójátékok kóros mennyiségű használatá-
nak addikcióként való minősítése tekintetében nincs globális
konszenzus, noha számos, függőségeket kutató szakember
foglalkozott már a jelenséggel.

Az Amerikai Pszichiátriai Társaság nem ismer el hivatalo-
san ilyen mentális zavart, ugyanakkor a DSM-5-TR tartalmaz-
za az „internetes játékhasználat zavarát” (*Internet Gaming
Disorder*) elnevezésű kórképpajvaslatot.⁴⁷ Úgy fogalmaz az ak-
tuális kiadvány, hogy e területen indokolt további kutatásokat
folytatni, hogy egy későbbi változatban már önálló, végleges
kórképként szerepelhessen e rendellenesség.⁴⁸ A javasolt fogal-
lom szerint az internet – gyakran más játékosokkal közösen
folytatott – játék céljából történő tartós és ismétlődő használa-
taról van szó, amely klinikailag jelentős károsodáshoz vagy
jelentős stresszhez vezet. A nevesített kilenc diagnosztikai kri-
tériumból⁴⁹ öt fennállása esetén tartja a kiadvány indokoltnak
a diagnózis felállítását. Ezek közé sorolandó például, ha
az a mindennapi élet domináns tevékenységévé válik (így
az egyén vagy a korábbi, már lezajlott, vagy a következő, előtte
álló játékra gondol). Ha ez elmarad, vagy ebben megzavarják,
akkor általában ingerlékenyvé válik, szorong vagy szomorú-
nak érzi magát. Hasonlóan a kábítószer-függőséghez, itt is
megjelenik az igény az egyre hosszabb játékidőre, mert a meg-
élt pszichés élményekkel kapcsolatban kialakul egyfajta tole-
rancía. Részben ezek miatt elveszíti a játéktevékenység, illetve

46 Például az Anubis kollekció darabjait ismerteti a Counter-Strike Global
Offensive 2023. 04. 24. blogbejegyzésében. [https://blog.counter-strike.
net/](https://blog.counter-strike.net/) [megtekintve: 2023. 06. 20.].

47 DSM-5-TR: 913–916.

48 DSM-5-TR: 903.

49 DSM-5-TR: 913–914.

az erre való készítés feletti kontrollt, egyre erősebben jelentkező pszichoszociális problémái ellenére is. A való világból való kilépés, az így kapott élmények lehetőségét egyre inkább használja egyfajta megküzdési eszközként – és erre egyre inkább szüksége is van. A játék iránti vágy olyan erővel jelentkezik, hogy emiatt nemcsak korábbi szórakozási, kikapcsolódási formáiról mond le, de – akárcsak más, kémiai függőség esetén – képes mindent feláldozni: emberi, családi, baráti kapcsolatait, hitelességét (ha kell, hazudik a tényleges játékidőről, vagy annak tényéről), munkahelyét, iskolai előrehaladását, életútbeli fejlődését. Ugyanakkor ezek miatt tehetetlennek érzi magát, szorong, büntudata van, melynek feloldására újra és még erőteljesebben nyúl a számítógépes játékokhoz, s merül el annak nem létező világába.

A kritériumrendszer elemeiből is látható, hogy a javaslat szerint sem tartozik a kórképhez a túlzott internetes szerencsejáték-használat, az online szexuális tartalmak túlfogyasztása, illetve a munkával összefüggő túlzott internethasználat, mivel ezek más zavarok esetében nyernek értékelést. A leírásban kiemelten veszélyeztetett személyekként kerültek megjelölésre a serdülőkorú fiúk. Potenciális következményeként azonosították a rossz iskolai teljesítményt, a munkahely elvesztését, valamint a családi és párkapcsolatok megromlását.

Az elmondottakkal ellentétben az ICD-11 már viselkedési addikcióként ismeri el a „játékhasználati zavart” (*Gaming Disorder*).⁵⁰ A WHO játékkal összefüggő tartós viselkedésmintázatként definiálja, melynek jellemző tünetei a kontrollvesztés, a mindennapi élet egyéb területeinek elhanyagolása és az ezzel járó negatív következmények a magán- és a professzionális életben. A diagnózis felállításához szükséges, hogy a kérdéses állapot legalább tizenkét hónapon keresztül fennálljon – valamennyi tünet intenzív jelentkezése esetén, kivételesen rövidebb időintervallumon belül is megállapítható. A szerencsejáték-függőséghez hasonlóan szintén nem diagnosztizálható, ha a tünetek jobban magyarázhatók bipoláris személyiségzavarral vagy „a veszélyes szerencsejáték vagy fogadás” kórképével.⁵¹ Az ICD-11 itt is megkülönböztet döntően online és offline alkategóriát.

Más szakemberek – így például DEMETROVICS Zsolt – véleménye szerint az online játékfüggőség kialakulásához öt kritériumnak kell teljesülnie. Ezek az eufória érzése, az egészségügyi problémák megjelenése, a konfliktusok az intraperszonális és interperszonális környezetben, az önuralom hiánya és a virtuális kapcsolatok előnyben részesítése a valódikkal szemben.⁵²

A magyar szakirodalomban a két tárgyalt játékfüggőség lehetséges kapcsolódási pontjait érintő kérdéskör szintén kevésbé tárgyalt. Mindazonáltal egy, a jelenség fontosabb aspektusait tisztázó korábbi tanulmány két megközelítést emel ki: az online játékfüggőséget a videójáték-függőség egyik típusának tekintő teória szerint az valójában a szerencsejáték-függőség non-financiális formája. Egy másik interpretáció azt tekinti „problémás videójáték-használónak, akinél felmerül egy vagy több videójáték mértéktelen használata, elvesztik

a kontrollt felette és számos negatív pszichológiai és fizikális tünetet produkálnak.”⁵³ A felvázoltak alapján látható, hogy e mentális zavar kapcsán nem beszélhetünk széles körű tudományos konszenzusról nemzetközi szinten.

A kialakulást – lévén, hogy az első tünetek leggyakrabban serdülőkorban jelentkeznek – nagyban elősegíti, hogy az érintett fiatal szülei csak a súlyosabb tünetek jelentkezésekor érzékelik a problémát, például az iskolai teljesítmény jelentős romlása esetén. Ezen a ponton már gyakran kialakult függőséggel állnak szemben; a gyermek elveszti más elfoglaltságai iránti érdeklődését, emberi kapcsolatai a „játékosársakra” redukálódnak.

A viselkedési addikciókra általában jellemző biológiai és pszichológiai kiváltó okok újbóli bemutatásától eltekintve e helyen csak a szerencsejáték-függőségtől részben eltérő szociokulturális okokról ejtünk szót.

A videójáték-függőség bizonyítottan összefüggést mutat a családi diszfunkcióból eredeztethető magányossággal – részben ennek is köszönhető, hogy a fiatalok mellett a harmincas, negyvenes éveikben járó nők is sérülékeny csoportként jelennek meg. Hasonlóképp veszélyeztető tényező a depresszió és az alacsony önértékelés is. A tizennegyedik és huszonegyedik életév közötti gimnazisták körében végzett kutatás azt támasztotta alá, hogy az önértékelés fontos előrejelzője a fiatalok pszichoszociális egészségének. A virtuális világ ugyanúgy erősítheti, mint ahogy le is rombolhatja azt. A közösségi terek (pl. Facebook, Twitter etc.) képesek a fiatal önbecsülésének „megtépázására”, valamely tulajdonságának kifigurázására, ami súlyos esetekben akár öngyilkossághoz is vezethet. Az interneten túl a média, illetve az általa közvetített idea piedesztálra emelése és a fiatal megfelelési vágya szintén képes erőteljes negatív hatást gyakorolni az annak megfelelni nem, vagy nehezen tudó fiatalnak. Erre jelenthet részben megoldást a videójátékok világa, hisz magában hordozza a siker ígérését: a felvett karakter tulajdonságait, adottságait, külső megjelenését maga választhatja meg, és pozitív élményben részesülhet egy-egy virtuális „kaland” nyomán.⁵⁴

A következmények a videójáték-függőség esetében is hasonló szinteken alakulnak. Egyéni szinten a testi és lelki egészség romlása (például nyak- és hátfájás, szemproblémák, gyors testtömegváltozás, magányosság, jóllét csökkenése etc.) jelentkezik már rövidebb távon. Az egyén közvetlen környezetének szintjén a családi és baráti kapcsolatok, így a magánélet megromlása jellemző. Közvetett negatív társadalmi hatásként értelmezhető, hogy az érintett gyermekek iskolai teljesítményének visszaesése elnehezíti a társadalomba való beilleszkedést, illetve a későbbi érvényesülést. Idősebb betegek esetében

50 ICD-11: 6C51.

51 Lásd lj. 15.

52 DEMETROVICS Zsolt: *Viselkedési addikciók: Spektrumszemléletű kutatások*. Akadémiai Doktori Értekezés, Budapest, 2013, 47. o.

53 NAGYGÖRGY Katalin – PÁPAY Orsolya – URBÁN Róbert – FARKAS Judit – KUN Bernadette – GRIFFITHS Mark – DEMETROVICS Zsolt: Problémás onlinejáték-használat: szakirodalmi áttekintés. *Hungarica Psychiatria*, 2013/2. sz., 125. o.

54 Részletesen lásd CSEMÁNÉ VÁRADI Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés alapkérdései. In: FARKAS Ákos (szerk.): *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből*. Doktori tanulmányok 3., Miskolc, 2013, 38–40. o.; A betegség kialakulásával és a főbb rizikófaktorokkal összefüggésben lásd még BANYAI Fanni – ZSILA Ágnes – DEMETROVICS Zsolt – KIRÁLY Orsolya: A problémás videójáték-használat újabb elméleti és gyakorlati megközelítései. *Információs Társadalom*, 2018/1. sz., 98–99. o.

munkahelyi és magánéleti kötelezettségek elhanyagolása egyaránt gyakori.⁵⁵

Fontos megjegyezni, hogy az online játékfüggőség is – mint más addikció – jelentős együttthatást mutat például az olyan önsértő, önkárosító magatartásokkal, mint az öngyilkosság.⁵⁶

Az elmondottakat összegezve elmondható, hogy a videójátékokkal összefüggésben kialakuló viselkedési addikció is – bár a társadalom eltérő csoportjait érinti – a szerencsejáték-függőséghez hasonlóan súlyos negatív következményekkel járhat, ugyanakkor detektálása – főként az első tünetek nehézkes észlelhetősége okán – problematikusabb korai stádiumban.

4. JOGI VÁLASZOK A VISELKEDÉSI ADDIKCIÓKRA MAGYARORSZÁGON

A viselkedési addikciók esetében a megfelelő preventív hatást biztosító jogi szabályozás megalkotása a kémiai addikciókhoz mérten jóval nagyobb kihívás a jogalkotó számára, hiszen utóbbiak esetében (például a kábítószeres tekintetében) észszerű lehet a teljes intolerancia, míg előbbieknél csak enyhébb korlátozások, illetve fogyasztóvédelmi normák tekinthetők indokoltnak.

A szerencsejáték-szervezés – és így a játékosvédelem – kérdéskörét jogágakon átívelő szabályrendszer rendezi: találhatunk releváns rendelkezéseket a közigazgatási jog és a büntetőjog terrénumán kívül a büntetőeljárás-, szabálysértési, polgári és fogyasztóvédelmi jogi joganyagban is, ezek részletes bemutatásától azonban – terjedelmi korlátok miatt – eltekintünk,⁵⁷ illetve elsősorban a büntetőjog területéről a „tiltott szerencsejáték szervezése” elnevezésű bűncselekményt⁵⁸ vesszük górcső alá, hiszen e tényállás hivatott az illegális szerencsejátékhöz való hozzáférést korlátok közé szorítani.

A tiltott szerencsejáték szervezése büntettének szövege a „közigazgatás rendje elleni bűncselekmények” című fejezetben található. E fejezet célja az államapparátus törvényes működésének védelme, a közbizalom és a köznyugalom megóvása. Az állam elleni bűncselekményektől akképp határolható el, hogy ez utóbbi körbe tartozó magatartások az államot léteiben, alapjaiban veszélyeztetik, míg a tárgyalta fejezet az állami feladatellátást sértő vagy veszélyeztető tevékenységeket szankcionál,⁵⁹ vagyis kisebb súlyú deliktumokról beszélhetünk.

A tárgyalta jogszabályhely által védett jogi tárgy meghatározását illetően részben eltérő álláspontok lelhetők fel. Egy régebbi megközelítés a közrendet és a közbiztonságot nevezi meg⁶⁰ (habár ez az egész fejezet vonatkozásában igaz). Egy frissebb interpretáció szerint „a szerencsejátékkal kapcsolatos igazgatási szabályok teljesítéséhez fűződő társadalmi érdek” a jogi tárgy.⁶¹ A törvény kommentárja „a szerencsejáték-ágazat társadalmi kockázatai miatt fennálló fokozott állami szerepvállalás garantálásához fűződő társadalmi érdek” szerepét emeli ki.⁶² Ez utóbbi megfogalmazás ugyan utal a játékosvédelmi szempontokra is, azonban érezhetően az állam pénzügyi érdeke van előtérben.

Az alany mindhárom fordulat esetében részben speciális, hiszen jogellenes szervezői magatartást csak szerencsejáték-szervezési engedéllyel nem rendelkező személy követhet el, míg a második két fordulatot csak a szervezőtől eltérő személy valósíthatja meg. Szervezésnek minősül a játék irányítása, illetve mást rávenni a részvételre, azonban nem követelmény, hogy a szervező maga is részt vegyen a játékban. A második fordulat szerinti magatartás *sui generis* bűnsegéd-, míg a harmadik fordulat szerinti *sui generis* előkészület-jellegű alakzat. Előbbinél a rendelkezésre bocsátott helyiség nem feltétlenül az elkövető tulajdona, illetve az átengedés történhet visszatérően és ingyenesen is. Eszköz alatt rendszerint külföldi játékban való részvételt lehetővé tevő informatikai eszközre kell gondolni.⁶³ A részvételre felhívás rábírnai törekvést jelent, vagyis nem feltétele, hogy a felhívás címzettje utóbb résztvevővé váljon.⁶⁴

Kísérlet elméletben lehetséges, ha egy esemény már megvalósult, és az elkövető újabb alkalmat előkészítő magatartást fejt ki. A részecselekmények természetes egységbe olvadnak, viszont lehetséges halmazat csalással és tiltott állatviadal szervezésével.⁶⁵

Az elkövetés három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, mely történeti előzményekre figyelemmel az eddigi legszigorúbb potenciális büntetés, illetve kitiltásnak is helye van.⁶⁶

A jogalkalmazás kapcsán két vitás kérdés emelhető ki. A tényállásban szereplő rendszeresség kritériumával több ízben foglalkozott a gyakorlat. Egy régi bírósági határozat szerint a szervezés rendszeres, ha az elkövető a magatartást többször fejt ki, ilyenkor természetes egységről beszélünk, azaz folytatolagosság megállapítása kizárt.⁶⁷ Ebből persze nem derül ki, hogy hány alkalom szükséges minimum a tényállásszerűséghez. A rendszeresség fogalmát néhány éve a Kúria értelmezte: az alkalmosság kizárja, feltételezi az elkövető alkalmakat összekapcsoló tudatállapotát; legalább két elköve-

55 NAGYGYÖRGY-PÁPAY-URBÁN-FARKAS-KUN-GRIFFITHS-DEMETROVICS: i. m. 133. o.

56 Lásd erre részletesebben: VÖRÖS VIKTOR: *Az öngyilkos viselkedés komplex stressz-diatézis szemlélete. Az integratív megközelítés alkalmazása szuicid páciensekkel végzett epidemiológiai és klinikai vizsgálataink során.* PhD értekezés, PTE ÁOK, Pécs, 2010.

57 A komplex rendszerről részletesen lásd CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA – LINDT ROLAND: *A szerencsejáték-függőség kialakulásának megelőzését, illetve káros hatásainak csökkentését szolgáló főbb rendelkezések a hatályos magyar jogban.* In: *Diáktudomány – A miskolci egyetem tudományos diákköri munkáiból.* Miskolci Egyetem (megjelenés alatt), Miskolc, 3–6. o.

58 Btk. 360. §.

59 GÖRGÉNYI ILONA: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények.* In: GÖRGÉNYI ILONA – GULA JÓZSEF – HORVÁTH TIBOR – JACSO JUDIT – LÉVAY MIKLÓS – SÁNTHA FERENC – VÁRADI ERIKA: *Magyar Büntetőjog – Különös rész.* Wolters Kluwer, Budapest, 2020, 623. o.

60 NÉMETH SZILVIA: *A tiltott szerencsejáték szervezésének vétségéről.* *Ügyészek Lapja*, 2000/4. sz., 34. o.

61 GÖRGÉNYI I. m. 649.

62 KATONA TAMÁS: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények.* In: KARSAI K. (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez.* Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 833. o.

63 2015. évi LXXVI. törvény indokolása, 34.

64 KATONA I. m. 834.; GÖRGÉNYI I. m. 650. o.

65 KATONA I. m. 835.; Btk. 247. és 373. §.

66 Btk. 364. §.

67 BH1996. 1.11.

tés esetén is megállapítható.⁶⁸ Ez a megközelítés sem foglalkozik azzal, hogy két alkalom között legfeljebb mennyi idő telhet el. E tényező máig nem tisztázott. NÉMETH utal egy bírói döntésre, melyben a kicsit több, mint öt hónap időköz még tényállásszerűnek minősült, míg hat hónap már nem.⁶⁹

A másik felmerült dilemma, hogy a szerencsejátékból eredő követelés erőszak vagy fenyegetés révén történő érvényesítése önbíráskodásnak vagy zsarolásnak minősül.⁷⁰ Az akkori Legfelsőbb Bíróság szerint a követelés objektíve jogos, jogosnak vélhető vagy jogszerűtlen volta adja az elhatárolási szempontot,⁷¹ ekképp a magánjogi szabályokra kell figyelemmel lenni, hogy az adott követelés bírósági úton kikényszeríthetően vagy esetleg semmis a szerencsejáték körülményeitől függetlenül. Egységes válasz így e kérdésben sem állapítható meg.

A Btk.-t kiegészítő a szabálysértési törvény⁷² ismeri a „tiltott szerencsejáték” tényállását,⁷³ amely büntetni rendeli azt, aki közterületen vagy nyilvános helyen tiltott szerencsejátékot szervez, illetve abban részt vesz, vagyis szabálysértésként jelenik meg a tiltott szerencsejátékban való részvétel a meghatározott elkövetési helyen.

A szerencsejáték közigazgatási jogi szabályozása kapcsán elengedhetetlen említést tenni a szerencsejátékról szóló törvényről,⁷⁴ valamint a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága által kibocsátott játékosvédelmi rendeletről.⁷⁵ A teljesség igénye nélkül a játékosok védelmét szolgáló jogintézmények között említhetjük például a „sérülékeny személy” fokozottan védett kategóriáját, valamint az önkéntesen megtehető önkorlátozó nyilatkozat intézményét.

A videójáték-piacot tekintve deklarálni lehet, hogy kötelező erővel bíró, releváns, speciális jogforrásnak nem kell megfelelnie a piaci szereplőknek. Az ágazaton belül azonban nem elhanyagolható módon jelenik meg az önszabályozás, ami a fogyasztók szüleinek tájékoztatását célozza. Az Egységes Európai Játékinformációs Rendszer (*Pan European Game Information*; a továbbiakban: PEGI) egy 2003-ban megalkotott európai korhatár, és tartalom-besorolási rendszer, melyhez a játéklejlesztők önként csatlakozhatnak.

Ábra: PEGI korhatár címkék. (Forrás: <https://pegi.info>)

E rendszer alapján a videójátékok nyolc szempontot figyelembe véve⁷⁶ öt kategóriába (Ábra) sorolhatók. Hangsúlyozandó, hogy a megjelölt korhatár nem kötelező jellegű (mint például az alkohol- vagy dohánytermékek esetében), csupán tájékoztató jellegű a felelős vásárlást elősegítő.

Az ágazat bemutatott önszabályozó mechanizmusának két hiányosságát kell kiemelnünk: egyrészt – lévén, hogy senki sem kötelezheti a videójáték-fejlesztőket, hogy csatlakozzanak a kezdeményezéshez – a szülők könnyen abba a hibába eshetnek, hogy a jelzéssel el nem látott termékekről azt feltételezik, hogy gyermekük számára teljesen ártalmatlan; másrészt a jelzés pusztán tájékoztató jellegéből fakadóan megkívánja a szülői tudatosságot, amely előfeltétel sok családban nem teljesül.

A kötelező szabályozás megalkotásának, illetve a jó gyakorlatok továbbfejlesztésének igénye megjelenik az Európai Unió intézményeiben. 2023. január 18-án az Európai Parlament állásfoglalást⁷⁷ fogadott el, mely szorgalmazza a PEGI rendszer népszerűsítését a játéklejlesztők körében, „felhívja a [z Európai] Bizottságot, hogy dolgozzon ki minimumnormákat a magánélet védelmére vonatkozóan, és értékelje az életkorról való bizonyosságszerzés biztonságos és inkluzív rendszerének szükségességét”, illetve felhívja az Európai Bizottságot és a tagállami fogyasztóvédelmi hatóságokat, hogy a fogyasztóvédelmi szabályok betartásának ösztönzése végett hajtsanak végre online ellenőrzési akciókat, valamint foganatosítsanak egyéb szükséges intézkedéseket.

Megállapítható tehát, hogy az Európai Unió jogforrásai között sincs jelenleg kifejezetten a videójáték-iparra vonatkozó, kötelező szabályanyag, azonban az általános fogyasztóvédelmi normák érvényesítésének fontosságát folyamatosan hangsúlyozzák e területen is, valamint támogatják az ágazati önszabályozó kezdeményezéseket.

5. KONKLÚZIÓ

A kémiai addikciókhoz képest a viselkedési addikciók kutatása a tudományos érdeklődés perifériáján van Magyarországon, holott a potenciálisan társadalmi szinten jelentkező hatások korántsem elhanyagolhatók; a jogalkotó szempontjából ugyanakkor a problémakör tudományterületeken átívelő jellege és komplex, gazdasági, társadalmi, közegészségügyi stb. érintettsége miatt jóval nagyobb kihívás az ideális szabályozás létrehozása.

A szerencsejáték-ipar területén részletes, jogágakon átívelő normatömeg van jelenleg is hatályban, amelyek

68 EBH2017. B.17.

69 NÉMETH i. m. 37. o.

70 Btk. 367–368. §.

71 BH1995. 2.80.

72 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (a továbbiakban: Szabs. tv.).

73 Szabs. tv. 191. §.

74 1991. évi XXXIV. törvény a szerencsejáték szervezéséről. E törvény definiálja a büntetőjogi szempontból releváns tiltott szerencsejáték fogalmát is (37. § 14. pont).

75 5/2021. (X. 21.) SZTFH rendelet a felelős játékszervezés részletes szabályairól.

76 A nyolc besorolási szempont: durva beszéd (*bad language*), diszkrimináció (*discrimination*), kábítószer (drugs), ijesztő játékelemek (*fear*), szerencsejáték (*gambling*), szexualitás (*sex*), erőszak (*violence*), játékon belüli vásárlási lehetőség (*in-game purchases*). A szempontok részletes ismertetését és a besorolás szabályait lásd <https://pegi.info/what-do-the-labels-mean> [letöltve: 2023. 06. 04.].

77 Európai Parlament: Az online videójátékok fogyasztóvédelme: európai egységes piaci megközelítés – Az Európai Parlament 2023. január 18-i állásfoglalása a fogyasztóvédelem megerősítéséről az online videójátékok területén: az európai egységes piac szintjén történő megközelítés [P9_TA(2023)0008]. A dokumentum elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0008_HU.html [letöltve: 2023. 06. 06.].

egyik kulcskérdése a hatékony játékosvédelem; mindazonáltal a cizellált joganyag egyaránt célozza a magyar állam pénzügyi érdekeinek védelmét is.⁷⁸ A közigazgatási jogi szabályozás ameliorációja érdekében – meglátásunk szerint – megfontolásra méltónak érezzük a következő javaslatot: a kaszinókban már létező, kötelező személyazonosítással egybekötött belépési rendszerhez tartozó adatbázist érdemes lenne összekapcsolni a szociális ellátási rendszer nyilvántartásaival, hogy ezáltal a társadalom kiszolgáltatott rétegeihez tartozó személyek szerencsejátékhoz való hozzáférése korlátozható legyen, ezzel elősegítve, hogy az állam által biztosított pénzbeli támogatások funkciójuknak megfelelően kerüljenek felhasználásra. A felvetés nem példa nélküli: hasonló, az EU elvárásait nem sértő, prevenciót célzó rendszer működik a tagállami Szlovákiában, hogy ezzel a szigorú előírással érdemi lépést tegyen az állam az alacsony szocio-ökonómiai státuszú személyek

körében a függőség kialakulása objektív feltételét biztosító lehetőségek csökkentése érdekében. Ezen keresztül – végső soron – fel kívánnak lépni az olyan élőszködő, kizsákmányoló jellegű magatartásokkal szemben is, mint például az uzsora, melyeknek a sokszor alacsony önérdek-érvényesítő képességű, kiszolgáltatott személyi kör áldozatául esik.

A videójáték-ipar tekintetében szinte teljes szabályozási hiattal kell szembesülnünk. Az általános fogyasztóvédelmi normák és az iparági önszabályozás (például a PEGI-n keresztül) gyakorlatban nem képesek biztosítani a megfelelő és valódi védelmet. E területen indokolt lenne – akár európai, akár tagállami szinten – egy immár kötelező besorolási rendszer bevezetése, amely „egységes képet” adna a piaci szegmensnek, továbbá kevésbé hagyatkozna a felelős szülői attitűdre.

78 Egyes államokban – például Oroszországban – az állami bevételek védelme a domináns szabályozási szempont, míg a hatékony játékosvédelem másodlagos. Bővebben lásd Roland LINDT: A gap in criminal law harmonization: different reactions to illegal gambling in different legal cultures. *International Journal of Legal and Social Order*, 2023/1. sz., 9–12. o.

Sereg Péter*

A Királyi Curia szervezete és működése a reformkorban

1. A HÉTSZEMÉLYES TÁBLA ÉS A KIRÁLYI TÁBLA

A reformkori Magyarországon a legfelsőbb bíró fórum a Királyi Curia volt, amely a király nevében gyakorolta a bírói hatalmat.¹ Nagy-Britanniát leszámítva hazánk Királyi Curiája a legrégebbi múltra visszatekintő legfelsőbb bírósági szerv a világon.²

A legfőbb bírói tevékenységet ellátó személyek feladatköreinek megjelenése és kialakulása a 12–15. század közé tehető, amikor a királyt ítélkező tevékenységében az országos főméltóságok – nádor, országbíró, kancellár, királyi személynök, tárnokmester³ – helyettesíthették, és a növekvő ügyszám, valamint a király tehermentesítése érdekében gyakorolhatták a bírói hatalmat. Az oklevelek gyakran a király ezen jogának alkalmazását legfőbb jogszolgáltatói (summus justitarius⁴) tevékenységnek nevezték.⁵

A joganyag és az elbírálandó ügyek számának növekedésével azonban szükségessé vált egy állandó összetételű és székhelyű legfelsőbb bíró fórum, amely szervezetileg stabilitást mutatott. Jelentős kodifikációs folyamat indult el 1723-ban hazánkban, amely legfontosabb eredményének tekinthető azon elv felismerése és törvényben való megfogalmazása, mely szerint a bírói hatalmat nemcsak horizontálisan,⁶ hanem vertikálisan⁷ is meghatározottá kell tenni. Ezen követelmények

kielégítése érdekében születtek meg az 1723. évi XXIV., XXV. és XXVI. törvénycikkek, amelyek alapján⁸ Pesten állandó székhellyel rendelkező Hétszemélyes tábla és Királyi tábla került felállításra intézményesített formában.⁹ A két táblát közös név alatt együtt Királyi Curiának¹⁰ nevezték: „*A tekintetes Királyi tábla és az ország fő-törvényszéke (a Nagyméltóságú Hétszemélyes Tábla) együtt a Fenséges Királyi Curiát teszik.*”¹¹ A hazai legfelsőbb bírói fórum székhelyét a Budai várban való rövid működését követően 1791-ben ismét Pestre helyezték vissza.¹²

A Királyi Curia fejlődéstörténetének elengedhetetlen eleme a Királyi tábla és a Hétszemélyes tábla témánk szempontjából legfontosabb jogtörténeti elemeinek összefoglalása.¹³ A két tábla közül a Királyi tábla munkája jelentős mértékben meghaladta a felette álló Hétszemélyes tábla munkáját,

8 CIH., 1723. évi XXIV. és XXV. törvénycikk.

9 MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon, IV. kötet*. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1903 (a továbbiakban: MJL IV.), 799. o.; lásd még VINKLER János: *A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig, I. kötet*. A központi igazságügyi szervezet fejlődése, Dunántúl Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1927 (a továbbiakban: VINKLER), 237. o.; DARÁK Péter ünnepi megemlékezése: *Az igazság a hatalom talpköve*. In: *Ügyvédek lapja*, LI. évf., 3. sz., 2012. május–június, 5. o.; MENDELÉNYI, 5. o.

10 MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon, III. kötet*. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1900 (a továbbiakban: MJL III.), Döntvény. A szócikket szerkesztette: GAAL Vilmos 87. o.; MJL IV., 799. o.; lásd még HEGEDŰS Lajos: *A magyar közjog alapvonalai*. Heckenast Gusztáv nyomdája, Pest, 1861 (a továbbiakban: HEGEDŰS), 159. o.; POMOGYI, 724. o.; VARGA Endre – VERES Miklós: *Bírósági levéltárak 1526–1869*. Szerkesztette: SASHEGYI, 7. o.; WENZEL Gusztáv: *Visszapillantás az előbbi Magyar Királyi Curiának 1724–1769-iki működésére*. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár Hivatala, Budapest, 1875, 6. o.; ZINNER Tibor: *Utak és tévutak – Adalékok a magyar felsőbb-ráskodás 1000 esztendejéhez*. In: *Bírák lapja*, A Magyar Bírói Egyesület folyóirata, VII. évf., 1997, 1–2. sz. (a továbbiakban: ZINNER, 1997.), 46. o.; VARGA Endre: *Polgári peres eljárás a királyi curián 1724–1848/49*. Különlenyomat a Levéltári Közlemények XXXIX. évfolyamából, Budapest, 1969 (a továbbiakban: VARGA, 1969), 270. o.; MENDELÉNYI, 5. o.

11 FRANK Ignác: *A közigazgatás törvénye Magyarhonban, I. rész*. A Magyar Királyi Egyetem betűivel, Buda, 1845, 72. o.

12 CIH., 1791. évi XXXIX. törvénycikk preambuluma: „*Mivelhog mind a jog és igazság könnyebb és gyorsabb kiszolgáltatása, mind a Dunán innen fekvő három kerület érdeke, mind végül a hely fekvése és a pörösködők nagyobb kényelme s a költségek megtakarítása követeli, hogy a királyi Curia Pestre, mint előbb is annak állandó tartózkodáshelyére, visszavittessék.*”

13 Fontos kiemelni, hogy a Hétszemélyes tábla és a Királyi tábla már a korábbi időszakban is működtek, azonban az akkori szervezeti felépítés meglehetősen szabályozatlan volt. Jelen tanulmánynak nem célja ezen korábbi időszakok vizsgálata, hiszen ezekből már készültek komoly átfogó munkák.

* Sereg Péter, jogász, okleveles közgazdász, pénzügyi szakjogász, a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola PhD hallgatója, az Igazságügyi Minisztérium Közigazgatási Államtitkárságának titkárságvezető főosztályvezetője, drseregpete@gmail.com.

1 Récsi Emil: *Magyarország közjoga a mint 1848-ig s 1848-ban fenállott*. Pfeifer Ferdinánd, Buda-Pest, 1861. (a továbbiakban: Récsi), 236. o.

2 MENDELÉNYI László: *A M. Kir. Curia*. A Német Birodalmi Főtörvényszék („Reichsgericht”) fennállásának 50 éves évfordulója alkalmából Lipcsében 1929. év október havában kiadott „Die höchsten gerichte der welt” című munkában megjelent ismertetés, *A Jogállam Könyvtára* 26. Jogállam Könyvtára, Budapest, 1929. (a továbbiakban: MENDELÉNYI), 1. o.

3 POMOGYI László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Mérték Kiadó Kft., Budapest, 2008 (a továbbiakban: Pomogyi), 724. o.; Erről a korszakról részletesen lásd HAJNIK Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1899

4 Halmosy Endre: *Tervezet törvénykezésünk rendezéséhez*, Kladja Eggenberger Ferdinánd, M. Akad. Könyvkereskedése, Pest, 1867 (a továbbiakban: Halmosy), 12. o.

5 RÉCSI, 235. o., lásd még MENDELÉNYI I. o.

6 A végrehajtó hatalomtól való eltávolodást szabályozta az 1723. évi XXIV. és XXV. törvénycikk.

7 *Corpus Iuris Hungarici Milleneumi Emlékiadás*. Franklin Társulat, Budapest, 1896 (a továbbiakban: CIH.), 1723. évi XXX. és XXXI. törvénycikk.

hiszen a peres eljárások érdemi része itt zajlott.¹⁴ A Királyi tábla élén a királyi személynök mint a tábla elnöke állt, akinek feladatai közé tartozott a bíróság vezetése, továbbá irányította a magyar ügyvédképzést, valamint 1848-ig¹⁵ elnököl az alsó tábla ülésén.¹⁶

A Királyi tábla tagjai voltak: két egyházi és két országnagy – táblabírák –, az ország rendes bíráinak helyettesei – alnádor, alországbíró, akiket 1848-ig a nádor és országbíró nevezett ki és eskettek fel¹⁷ –, négy ítélőmester – egy a nádoré, egy az országbíróé, kettő pedig a királyi személynöké –, tíz rendes és számfeletti közbíró, valamint a királyi ügyész és a kincstári ügyek igazgatója.¹⁸ 1723-ban a bányászati előadó kinevezése által huszonhárom főre,¹⁹ majd 1846-ban további nyolc fővel emelkedett tagjainak száma.²⁰

Érdekesség, hogy a fent említett tisztségviselők után az alkalmazottak rangsorában az ajtónálló, fűtő, a kapus és a szolgák után következnek csak az úgynevezett „szegények ügyvédei”. Ezek az ügyvédek félig álltak csak a Királyi Curia alkalmazásában, mert önálló praxist is folytathattak,²¹ a legfőbb bírói fórumon azonban feladatuk a vagyontalan ügyfelek perbeli képviselésének ellátására, valamint ügyeik vitelére terjedt csak ki.²² A védelemhez való jog gyakorlati érvényesülését volt hivatott elősegíteni ezen szabály, azonban az ellenszolgáltatás nélkül végzett jogi tevékenység hatékonysága közel sem volt olyan, mint az ellentételezéssel végzetté.

Ugyanakkor a kötelező ügyellátáson kívül az ügyvédi tevékenység már a 19. században is kifizetődő szakmának számított. „Az ügyvédesség koromból” című jóízű rajzban Mikszáth Kálmán maga örökíti meg humorosan ügyvédbojtári pályafutását: „Igen, igen – írja itt – valamikor én is okos embernek készültem. A prókátorság képezte törekvéseim célját. Apám mindig azt mondta: Pompás egy mesterség! az ember hazudik egy keveset és kap érte sok pénzt. Bárcsak hallgattam volna apámra, most nem kellene újságírónak lennem, ahol az ember éppen megfordítva sokat hazudik és kevés pénzt kap érte.”²³

A Királyi tábla teljes ülésén az összes bírói személy részt vett, határozathozatalhoz az elnökkel együtt legalább kilenc tag jelenlétére volt szükség.²⁴ A teljes ülés egy nyilvános és egy zárt ülésre tagozódott. A nyilvános ülésen történt az ügyek felvétele, az ítélethirdetés és az ügyvédek felesketése is. Ezt követően került sor a zárt ülésre, ahol az egyes ügyekkel megbízott előadók – ítélőmester, majd később a közbírók is előadók

lettek²⁵ – olvasták fel az ügyek iratait.²⁶ A zárt ülésen csak a bírók és az ügyvédek vehettek részt.²⁷ A hatékonyság növelése érdekében tanácsokat alakítottak, és osztályüléseket is tartottak, ahol polgári, büntető- és bányáügyeket bíráltak el.²⁸

Hatásköre nemcsak fellebbviteli ügyekre terjedt ki,²⁹ hanem egyes esetekben elsőfokú bíróságként is eljárta³⁰ a polgári és a büntetőperek egyes speciális típusai esetén,³¹ például az adományos ellen indítható perben³² vagy a királyi fiscus aktív és passzív pereiben.³³ Kijelenthető, hogy az alsóbb bíróságokon indult, és a fellebbezés folytán a Királyi tábla elé került ügyek jóval rövidebb lefolyásúak voltak, mint azok, amelyek itt indultak.³⁴ Illetékessége a Magyar Királyság területére, azonban egyes esetekben Horvát-Szlavóniára is kiterjedt.³⁵ A Királyi tábla bizonyos esetekben kiküldött bíróságként is eljárta, amelyet szeretett volna állandósítani, azonban illetékességének ilyen körű kiterjesztésére nem került sor a többszöri próbálkozások ellenére.³⁶ A határozatok végrehajtása fellebbviteli ügy esetén az első fokon eljáró bíróságra hárult. A Királyi táblának csak abban az ügyben volt feladata a végrehajtás, amelyikben elsőfokú bíróságként járt el.³⁷

A Hétszemélyes tábla tagjai az 1715. évi XXIV. törvény-cikk értelmében az ország rendes hét bírója volt: a nádor, az országbíró, a főkancellár, a tárnokmester, a fősenechal, a horvát és az erdélyi bán.³⁸ A Hétszemélyes tábla voltaképpen a nádor bírósága volt, a tagok az ő – később az országbíró – elnökletével ítéleztek fellebbviteli ügyekben.³⁹

Tagjainak a száma többször is emelkedett, 1723-ban nyolccal,⁴⁰ 1741-ben öttel,⁴¹ és végül 1844-ben kettővel. Így lehetséges az, hogy 1846-ban huszonhárom tagja volt a Hétszemélyes táblának.⁴² Érvényes határozathozatalhoz az elnök jelenlétére kívül további tíz tag jelenléte szükségeltetett.⁴³ A Hétszemélyes tábla kizárólag fellebbviteli ügyekben járt el.⁴⁴

Az ügyek előadó bírái ugyanazon személyek voltak, akik a Királyi táblán is előadták azt,⁴⁵ de a Hétszemélyes tábla ülésén szavazati jog nem illette meg őket.⁴⁶ A perek tárgyalása

14 SEREG Péter: A Magyar Királyi Curia szervezeti átalakítása a dualizmus korszakában. In: *Diáktudomány, A Miskolci Egyetem tudományos diákköri munkáiból 2015–2016.*, IX. kötet. Miskolci Egyetem, Miskolc-Egyetemváros, 2016 (a továbbiakban: SEREG), 164. o.

15 *MJL. IV.*, 800. o.

16 VARGA Endre: *A királyi curia 1780–1850.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974 (a továbbiakban: VARGA, 1974), 156. o.

17 VARGA, 1974, 160. o.

18 *MJL. IV.*, 800. o.; lásd még VINKLER, 237. o., 263. o.

19 VINKLER, 263. o.

20 FRANK Ignác: *A közigazgatás törvénye Magyarhonban.* Második rész I. darab, A Magyar Királyi Egyetem betűivel, Buda, 1846, 5–6. o. (a továbbiakban: FRANK II.); lásd még VINKLER, 263. o.

21 VARGA, 1974, 167. o.

22 *MJL. IV.*, 800. o.

23 KRÁHL Vilmos: *Mikszáth a jogász.* Dr. Vajna és Bokor Kiadása, Radó István Nyomdai Műintézete, Budapest, 1941 (a továbbiakban: KRÁHL), 23. o.

24 *CIH.*, 1723. évi XXV. törvénycikk 3. §; lásd még VINKLER, 254. o., 255. o.; VARGA, 1974, 173. o.; MENDELÉNYI, 5. o.

25 *MJL. IV.*, 800. o.

26 VARGA, 1974, 173. o.

27 VARGA, 1974, 173. o.

28 *MJL. IV.*, 800. o.

29 VINKLER, 252. o.

30 POMOGYI, 584. o.; lásd még *MJL. IV.*, 800. o.

31 VINKLER, 251. o.

32 VARGA, 1974, 178. o.

33 VARGA, 1969, 270. o.

34 VARGA, 1969, 271. o.

35 VARGA, 1974, 187. o.

36 MÁTHÉ Gábor: A Curia szerepe a törvényelőkészítésben; Adalékok a kodifikáció szervezetéhez (1867–1875). In: *Acta Facultatis Politico-Iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis De Rolando Eötvös Nominatae, Tomus XXI, Redigit: Comissio Scientiae Studiorum Facultatis, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 1978, 288. o.*

37 *MJL. IV.*, 800. o.

38 *CIH.*, 1715. évi XXIV. törvénycikk

39 *MJL. IV.*, 799. o.; lásd még VINKLER, 267. o.; POMOGYI, 430. o., MENDELÉNYI, 1. o.

40 MENDELÉNYI, 5. o.

41 VINKLER, 264. o.

42 FRANK II., 5. o.

43 VINKLER, 237. o.; lásd még *MJL. IV.*, 799. o.

44 VARGA, 1974, 188. o.; lásd még VINKLER, 241. o., 242. o.

45 *MJL. IV.*, 799. o.; lásd még VARGA, 1974, 188. o.; VINKLER 268. o.

46 SASHEGYI, 25. o.; lásd még VINKLER, 268. o.

mindig teljes és zárt ülés keretében zajlott le.⁴⁷ A két tábla közös ítéletlevelet alkotott, amely a király nevében és a királyi bírói pecséttel,⁴⁸ valamint a királyi személynök aláírásával el látva nyerte el hitelességét, hiszen a Hétszemélyes táblának nem volt királyi pecsétje és joga az ítéletlevél aláírásához.⁴⁹

Az ítéletlevelek érthetőségét jelentős mértékben elősegítő jogszabály volt az 1836. évi III. törvénycikk, amely előírta a Királyi tábla és az ezen a jogszabályhelyen Királyi Udvari Fő-Törvényszék névvel meghatározott Hétszemélyes tábla számára, hogy az előttük tárgyalt perekben született ítéleteket magyar nyelven hozzák meg.⁵⁰ A reformkor éveiben két okból is mérföldkönek számított ez a törvény. Az első, hogy nyolc évvel az 1844. évi III. törvénycikk megszületése előtt már törvényi szinten szabályozták a magyar nyelv használatát az ítélezői és törvényhozói tevékenység során egyaránt. A második pedig, hogy a perben álló felek számára az eddig kizárólagos elsőbbséget élvező latin és német nyelvekkel szemben könnyebben érthetővé és ezáltal megismerhetővé váltak a magyar nyelvű ítéletlevélben foglaltak.

Az ítéletek kihirdetésük pillanatától jogerőre emelkedtek, hiszen azokat jogorvoslattal megtámadni nem lehetett, leszámítva a perújítást. „Vitás kérdés, hogy valjon jogosítva van-e a fejedelem, a halálra ítéltnek kegyelmet adni vagy sem? Hazánkban a koronának ezen legszebb kiváltsága tételes törvények (többek között 1715:45 tcz.) által kétségen fölül van helyezve. Ezen fejedelmi jog azonban nem önkényesen, hanem a fenforgó körülmények megfontolása s tekintetbe vételével gyakorolhatik.”⁵¹ Következésképpen az ítélet tartalmára vonatkozóan a végső döntés az uralkodót illette meg, ugyanis jogkörébe tartozott a halálbüntetések kiszabása esetén az ítélet megerősítése, valamint a hozzá intézett kegyelmi kérvények felett döntési joggal is rendelkezett.⁵²

A halálbüntetések uralkodói megerősítésének joggyakorlatban történő alkalmazását olvashatjuk Mikszáth Kálmán *Farkas a Verhovinán* című munkájában, ahol egyben szép példáját is találjuk az ítéletek megváltoztatásának:

„A bíróságok sokáig piszmoztak, de végre eldőlt az ügy a septemvirális táblán is. Pallos általi halál. Senki sem folyamodott kegyelemért, még Nagyidayné se. Csak egyszerű megerősítés végett ment fel az ítélet a királyhoz. Tihanyi Tamás udvari consiliárius referálta, mint «extraordinárius aktát.» A király csipős kedély hangulatban volt s amint fölemlíté ebecki Tihanyi, hogy az elítélt Nagyiday Ferencz királynak adta ki magát, közbe szólt:

– Egyszerűen bolond!

S mikor az jött sorra, – mikép is mondjam csak – hogy azt a bizonyos száz virágot letörte, kedélyesen kiáltott fel:

– Még se bolond!

Majd mereven tekintve a referendárius semmit mondó szürke szemeibe, mintegy tünődve jegyzé meg:

– Sok, egy kicsit sok.

47 VARGA, 1974, 193. o.

48 HEGEDŰS, 159. o.; lásd még VINKLER, 268. o.

49 VARGA, 1974, 188. o.

50 CIH., 1836. évi III. törvénycikk a Magyar Nyelvről, 2. §: „A jelen Törvény kihirdetésétől a perlekedők a királyi Itéltő Tábla előtt pereiket magyar nyelven kezdenek, folytathatják, - a Királyi Udvari Fő-Törvényszék pedig azokban Ítéletet ugyan magyar nyelven hozzon.”

51 HEGEDŰS, 161. o.

52 MJL. IV., 799. o.; lásd még MENDELÉNYI, 10. o.

A mármarosai hagyományok szerint feltűnő érdeklődéssel kegyeskedett aztán végig hallgatni a részleteket, de az ítéletnél a lábával toppantott:

– Sok, nagyon sok! Pallos általi halál! Hogy is ne?

– A mi uraink – folytatá szokott panaszkodó, fáradt hangjába esve – helytelenül kormányoznak nevemben és rendeleteket akarnak: ez a szegény ördög mindössze helytelenül mulatott a nevemben. Nem találja kedves Tihanyi?

– Mély alázattal bátorkodom ellentmondani fölséges ur. Az elítélt több rendbeli büntényeken kívül egyszersmind fölségsértést követett el, mert egyenesen a fölséged reputációját csorbitotta.

A király elmosolyodott s kedvencz öreg tanácsosának kordialisan veregette meg a vállát.

– Ejh, hagyjuk ezt. Ha jól meggondolom, kedves Tihanyi, az ellenkező állítás se látszanék alaptalannak.

A referendárius savanyu ember volt, – egyszerűen meghajította magát.

– Fogságra kegyelmezem meg – utasítá I. Ferencz.

– Mennyit parancsol fölséged?

Gondolkozott egy pillanatig.

– Nos, mondjuk talán, egy leány egy hónap. Száz leány tehát száz hónap. ... S lőn a halálítéletből kilencz évi rabság.⁵³

2. A VÁLTÓ-FELTÖRVÉNYSZÉK

A kereskedelmi jog anyagának feldúsulása, valamint az új jogintézmények megjelenésével szükségessé vált egy, az ilyen ügyekre specializálódott többszintű bírósági szervezetrendszer kialakítása.⁵⁴ Erre a hiányra jelentett megoldást a Királyi Curia harmadik részeként, az 1840. évi XV. törvénycikk által felállított Váltó-feltörvényszék.⁵⁵ Egy, a rendi korszak intézményeivel szakító, a polgári korszak beköszöntét előrejelző kereskedelmi és váltóügyekkel foglalkozó⁵⁶ szakbíróságot állítottak fel ekkor, ahol az elnöki tisztséget szakmai kvalitás alapján lehetett betölteni, és nem mint országos méltóság kapta meg ezt a posztot az azt betöltő személy. Ellentétben a Hétszemélyes tábla nádorával és a Királyi tábla királyi személynökével szemben.⁵⁷ Az elnök főhivatású bíró volt, közte és a többi bíró között rang és rendi státusz alapján nem tettek különbséget.⁵⁸

53 MIKSZÁTH Kálmán: *Pernye*. Negyedik kiadás, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1903 (a továbbiakban: MIKSZÁTH – Pernye), 219–221. o.

54 SZABÓ István: *A magyar igazságszolgáltatás történetének vázlata az államalapítástól napjainkig*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004 (a továbbiakban: Szabó, 2004), 22. o.

55 MJL. IV., 799. o.; lásd még POMOGYI, 724. o.; PALLAS X., 565. o.; SASHEGYI, 10. o.; FRANK II., 6. o.; VINKLER, 270. o.; ZINNER, 1997., 48. o.; SOLT Pál – ZANATHY János – ZINNER Tibor (eds.): *The History of the Supreme Courts of Europe and the Development of the Human Rights*. Alföldi Nyomda Co., Debrecen, 1999 (a továbbiakban: *The History of the Supreme Courts of Europe*), 187. o.; SEREG, 164. o.

56 VARGA, 1969, 308. o.; lásd még Pomogyi, 1204. o.

57 VARGA, 1974, 196. o.

58 STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Második, javított kiadás, Multiplex Media – Debrecen U. P., Debrecen, 1998 (a továbbiakban: STIPTA), 106. o.

A bíróság egy elnökből és hat további bíróból állt, tagjaink számát szükség esetén a király növelhette,⁵⁹ amelyre 1845. május 15-én kelt királyi rendeletben sor is került, így hat helyett már nyolc állandó tagja volt.⁶⁰ Első elnöke Végh Ignác – egykori nádori ítélmester – volt, akit elnöki székében egészen a Királyi Curia működésének 1849-es megszüntetéséig Gosztonyi Miklós követett.⁶¹ Személyzetéhez tartozott a tanácsjegyző és két segédje, az iktató, a kiadó, két írnok, három fogalmazógyakornok, változó számú – legfeljebb hat – gyakornok, és három törvényszolga.⁶²

A király az elnököt és a bírákat 1840 végén kinevezte, és a Királyi Curiahoz 1840. december 30-án intézett leiratában elrendelte, hogy mint legújabb felsőbbbírósnak a Váltó-feltörvényszéknek meg kell kezdenie a működését.⁶³ A királyi leiratnak megfelelően 1841. január 1-jén megindította a jogorvoslattal megtámadott váltóügyek elbírálását.⁶⁴ A Hétszemélyes tábla alá rendelték, hasonlóan a Királyi táblához, de ügyszámából kifolyólag érezhetően kisebb jelentőségű bíróságként – amelyet mutatott az is, hogy a királyi pecsétjének mérete kisebb volt a Királyi táblai pecsétéhez képest⁶⁵ – vállalt szerepet a hazai legfelsőbb bírói szinten. Hatáskörébe tartoztak a váltóügyek, kereskedők és gyárosok egymás közötti vitái olyan esetekben, amikor az üzleti könyveket kellett megvizsgálni, vagy az áruszállítási szerződésekből eredt jogviták.⁶⁶

Országosan hét elsőfokú váltótörvényszéket hoztak létre – Pest, Pozsony, Sopron, Károlyváros, Arad, Debrecen, Eperjes székhellyel⁶⁷ –, ezektől lehetett a Váltó-feltörvényszékhez,⁶⁸ mint másodfokú fellebbviteli bírósághoz jogorvoslattal élni,⁶⁹ amely csak fellebbviteli ügyekben járt el.⁷⁰ A fellebbezésre a váltótörvényszéki végzés felekkel való közlésétől számított huszonnégy órán belül volt lehetőség.⁷¹ A határozatokat, az elnököt is magában foglaló öttagú tanácsban hozta meg.⁷² Innen egyenesen a Hétszemélyes táblához lehetett felülvizsgálati kérelmet beadni.⁷³ Az 1844. évi VI. törvénycikk 11. § értelmében a Hétszemélyes táblán külön váltóügyekkel foglalkozó osztályt hoztak létre váltóosztály néven, és két váltóügyi bíróval bővítették ki tagjainak számát.⁷⁴ A Hétszemélyes tábla váltó-

osztályán az ítéleteket héttagú tanácsokban hozták meg,⁷⁵ az elnöki teendőket a Hétszemélyes tábla elnöke végezte el.⁷⁶

Érdekes, hogy ezen bírónak nem kellett nemesi származásúaknak lenniük, amely eddig példanélküli volt a Királyi Curia, hiszen még az ajtónálló is nemes volt.⁷⁷ Újabb megerősítése volt ez a rendelkezés az 1844. évi V. törvénycikkben foglaltaknak, miszerint nem nemeseket is lehetett alkalmazni a közhivatalokban.⁷⁸

3. A KIRÁLYI CURIA MINT EGYSÉG

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a fent ismertetett Hétszemélyes tábla és Királyi tábla, valamint az 1840-ben felállított Váltó-feltörvényszék egy nagy intézmény, a Királyi Curia részét képezték, és közös szervezeti egységgé váltak.⁷⁹ Többek között az egyes bírók hivatali előrelépésével is megfigyelhető a hazai legfelsőbb bíróság egyes fórumai közötti kapcsolódás, hiszen általában a Váltó-feltörvényszékről a Királyi táblára, onnan pedig a Hétszemélyes táblára történt a bírók hivatali előmenetele.⁸⁰

Ennél szorosabb kapcsolódási pontot jelentett azonban a két tábla közös ítélethozatala, amely a korábbiakban már bemutatásra került. A két tábla közös levéltárral és alhivatalokkal is rendelkezett, így a jegyzőket leszámítva közös hivatali szervezetet tartott fent.⁸¹ A legfontosabb és egyben a legszorosabb kapcsolódási pontot jelentette az, hogy a Királyi Curia kezdetben két, majd három része közös üléseket tartott, és az ezen keletkezett iratokat Királyi Curia névvel látták el.⁸²

Megállapítható, hogy nem egy egyszerű, hierarchizált felépítésű legfelsőbb bíróságról volt szó, hanem egy sokkal összetettebb intézményrendszeréről, amelyben speciális érintkezési pontok figyelhetőek meg, mind az eljárásjog, mind pedig a hivatalszervezet tekintetében. A két tábla, majd a felállított Váltó-feltörvényszék egymás működését kölcsönösen elősegítve folytatta munkáját a jogszabályi keretek között, azonban a fent leírt kapcsolódási pontokat leszámítva feladataikat egymástól teljesen elkülönülve végezték.⁸³

4. A KIRÁLYI CURIA 1844-TŐL A SZABADSÁGHARC VÉGÉIG

Az előző fejezetben kifejtettek alapján egyértelmű, hogy a Királyi Curia a 18–19. század fordulóján, valamint a 19. század első felében általános hatáskörű legfelsőbb bírósággá nőtte ki magát.⁸⁴

Az immár három fórummal működő Királyi Curia történetében újabb jelentős előrelépésnek nevezhető „a Hétszemélyes Táblának ezentúl a husvétutáni törvényszakban is leendő öszveüléséről, s a decretalis napok megszüntetéséről” szóló

59 CIH., 1840. évi XV. törvénycikk 6. §; lásd még VINKLER, 270. o.

60 VARGA, 1974, 197. o.

61 VARGA, 1974, 196. o.

62 VARGA, 1974, 197. o.

63 VARGA, 1974, 198. o.; lásd még MENDELÉNYI, 6. o.; SEREG, 164. o.

64 BÓNIS György – DEGRÉ Alajos – VARGA Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*. Második, bővített kiadás. Szerkesztette: MOLNÁR András. Zala Megyei Bíróság és Magyar Jogászegylet Zala Megyei Szervezete, Zalaegerszeg, 1996 (a továbbiakban: BÓNIS–DEGRÉ–VARGA), 95. o.; lásd még SASHEGYI: 11. o.

65 VARGA, 1974, 198–199. o.

66 POMOGYI, 1203. o.

67 STIPTA, 105. o.

68 CIH., 1840. évi XV. törvénycikk 132. §.

69 VARGA, 1974, 200. o.

70 MJL. IV., 801. o.

71 CIH., 1840. évi XV. törvénycikk 133. §.

72 CIH., 1840. évi XV. törvénycikk 6. §; lásd még VINKLER, 270. o.

73 VARGA, 1974, 200. o.; lásd még MJL. IV., 801. o.

74 CIH., 1844. évi VI. törvénycikk 11. §: „Váltói, s mindazon ügyekben, mellyek felelbbvitel útján a váltó feltörvényszékre tartoznak, felelbbvitel esetében legfelsőbb ítélőszék a Hétszemélyes Tábla egyik osztálya leendő, mellyhez ő Felsege két előadó ülnököt a kir. városokból és kerületekből, ha bár nem nemeseket is, ugy szintén több más előadókat, s ülnököket is szüretésre tekintet nélkül a szükséghez képest adand...”; lásd még VARGA, 1969, 308. o.

75 CIH., 1844. évi VI. törvénycikk 11. §; lásd még VINKLER, 270. o.

76 STIPTA, 106. o.

77 VARGA, 1974, 128. o.

78 CIH., 1844. évi V. törvénycikk

79 BÓNIS–DEGRÉ–VARGA, 95. o.; lásd még RÉCSI, 506. o.

80 VARGA, 1974, 201. o.

81 RÉCSI, 506. o.; lásd még VINKLER, 269. o.

82 VARGA, 1974, 203. o.

83 SEREG, 165. o.

84 POMOGYI, 725. o.

1844. évi VIII. törvénycikk.⁸⁵ A törvény megszületése előtt a Hétszemélyes tábla évente 120-130 napot ülésezett, három törvénykezési időszakot tartva meg. Ezt követően azonban mind a négy törvénykezési időszakot megtartotta, valamint az évtized végére a Királyi tábla üléseinek száma is jelentős mértékben növekedett.⁸⁶

Az 1838-as nagy pesti árvízét követően csak az 1847. augusztus 21-én kezdődő Szent István-i törvénykezési időszakot tudta megkezdeni a régi épületében, hiszen a történelmi léptékben is kiemelkedő áradás a Királyi Curia épületét sem kímélte, így kilenc évig másik épületben volt kénytelen működni.⁸⁷

Az ügyek számának emelkedésével az ülések száma is emelkedett mind a Hétszemélyes, mind a Királyi táblán. Az elhúzóó ősiségi joggal kapcsolatos örökösödési és birtokperек egyszerre voltak jelen a polgári korszakba átvezető modernebb és gyorsabb lefolyású váltóügyekkel, amely hűen tükrözte a korszakra is jellemző – a régi és az új rend közötti – kettőséget.⁸⁸

Az 1848-as események kihatással voltak a magyar legfelsőbb bírói fórum működésére is. Az 1848. évi III. törvénycikk értelmében ugyanis a Királyi Curia feletti törvényességi felügyelet a kancelláriától a felállításra kerülő igazságügyi minisztériumhoz – Igazságszolgáltatás és kegyelem⁸⁹ – tevődött át.⁹⁰ Az 1848. évi IX. és X. törvénycikkek alapján az úrbéri ügyek lefolytatása átkerült a törvényhatóságoktól a szolgabírák és megyei törvényszékek hatáskörébe,⁹¹ amely így végső fokon a Királyi Curia hatáskörét jelentette.⁹² A jogszabály jelentősége abban is állt, hogy a bírói függetlenséget kimondó 1869. évi IV. törvénycikk megalkotása előtt húsz évvel már jelentkezett az igény a végrehajtói és a bírói hatalmi ágak szétválasztása iránt.

A Királyi tábla ügyvitelét könnyítő intézkedés volt az 1848. évi IV. törvénycikk, amely kimondta, hogy az országgyűlés alsó táblájának elnöke, alelnöke és jegyzője már nem voltak automatikusan a Királyi tábla bírái. A törvény hatálybalépését követően az országgyűlés alsó táblájának tagjai maguk közül választották meg ezen tisztségek betöltésére a megfelelő személyeket.⁹³ Így az országgyűlések nem szakíthatták meg a Királyi tábla ügyvitelét. Az 1848. évi XXVIII. törvénycikk értelmében a nádor bírászkodási jogköre megszűnt,⁹⁴ ezt a nádor és Deák Ferenc igazságügyi miniszter közös rendelete a Hétszemélyes táblára ruházta át.⁹⁵

A legjelentősebb előrelépést azonban az 1848. évi XV. törvénycikk jelentette,⁹⁶ amely eltörölve az ősiséget, a legnagyobb

ügyteherrel szabadította meg a magyar legfelsőbb bírói fórumot, és egyértelműsítette az igazságszolgáltatás polgári alakulását törvényi keretek között is. Ezt követően ugyanis nem volt lehetőség további ősiségi perek indítására, csak a folyamatban lévő perek tárgyalása emlékeztetett a rendi korszakra. Ezen jogintézmény végleges eltörlését szolgálta az 1852. november 29-i ősiségi pátenst, amely megerősítette a törvénycikkben foglalt perindítási tilalmat.⁹⁷

Az utolsó pozsonyi országgyűlés végét követően – 1848. április 14. – a Királyi Curia folytatta működését Pesten a törvényben lefektetett változtatásoknak megfelelően. A „semmi-ből életre hívott” igazságügyi minisztérium 1848. május 5-én értesítette a Királyi Curiát, hogy „a kancellária helyett hozzá kell fordulni”.⁹⁸ Deák Ferenc igazságügyi miniszter a hatékonyabb és gyorsabb ügyvitelt előmozdító rendeleteket adott ki, példának okáért a Hétszemélyes tábla és a Királyi tábla bírának számát táblánként harmincháromra emelte, a Váltó-feltörvényszéken pedig tizenkettőre.⁹⁹ Az 1848-as évben a Királyi Curia folyamatosan ülésezett, ügyei vitelében, bírászkodásában azonban nem figyelhető meg a törvények által előirányzott változás, hiszen a feltorlódott ügyhátralék miatt javarészt az 1848. március 15-e előtt megindult pereket tárgyalta.¹⁰⁰

A fenti reformok ellenére azonban az újonnan létrejött kormány egy fontos dolgot figyelmen kívül hagyott: a Királyi Curia személyzetét. A javarészt aulikus érzelmű bírákból álló Királyi Curiától nem volt meglepő döntés, hogy Kossuth Lajos parancsa ellenére 1848 decemberében Pesten maradt, holott Pestről szinte minden országos illetékességű intézmény Debrecenbe menekült.¹⁰¹ Alfred zu Windisch-Grätz¹⁰² vezetésével az osztrák haderő 1849. január 5-én szállta meg Pest-Budát.¹⁰³ Ezt követően a Királyi táblán szünetelt az ítélezés, majd 1849. január 29-én ismét összeült,¹⁰⁴ és azt követően egészen március 31-ig¹⁰⁵ működött. A Hétszemélyes tábla 1849. április 10-éig, a Váltó-feltörvényszék egészen április 24-éig folytatta munkáját.¹⁰⁶

Irányi Dániel kormánybiztos Kossuth Lajos kormányzóelnök rendeletére hivatkozva igazolásra szólította fel a tavaszi hadjárat következtében 1849. május 1-jén visszafoglalt Pest városában maradt „magyar főtörvényszéket” – a detronizáció következtében nem voltak tovább használhatóak a „Királyi tábla” és „Királyi Curia” kifejezések sem –, adjon magyarázatot, miért maradt Pesten a költözésre felszólító parancs ellenére. Az 1849. május 6-án összeült Királyi Curia választásában Irányi Dániel kormánybiztos nem fogadta el. Másnap közölte a Királyi Curiával Vukovics Sebő igazságügy minisz-

85 CIH., 1844. évi VIII. törvénycikk; VARGA, 1974, 129. o.: decentralis napok: ezeken a napokon ítéletet hozni lehetett, de kihirdetni és végrehajtani nem.

86 VARGA, 1974, 130. o.

87 VARGA, 1974, 131. o.

88 VARGA, 1974, 131–132. o.

89 CIH., 1848. évi III. törvénycikk 14. § f) pont.

90 BÓNIS-DEGRÉ-VARGA, 95. o., lásd még STIPTA, 108. o.; Varga: 132. o.; ZINNER, 1997, 48. o.; *The History of the Supreme Courts of Europe*, 187. o.

91 CIH., 1848. évi IX. és X. törvénycikk

92 BÓNIS-DEGRÉ-VARGA, 96. o.; lásd még STIPTA, 108. o.

93 VARGA, 1974, 132. o.

94 CIH., 1848. évi XXVIII. törvénycikk.

95 STIPTA, 108. o.

96 VARGA, 1974, 132. o.

97 KRÁHL, 39. o.

98 VARGA, 1974, 133. o.

99 VARGA, 1974, 133. o.

100 SARLÓS Béla: *Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc büntetőjoga*. Közgazdasági és jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959, 73–74. o.; lásd még VARGA, 1974, 137. o.

101 SASHEGYI, 58. o.

102 Nevének írásalakját a Varga Endre által használt írásmóddal azonosan fogom megjeleníteni a továbbiakban.

103 VARGA, 1974, 138. o.

104 VARGA, 1974, 139. o.

105 SASHEGYI, 63. o.

106 VARGA, 1974, 139. o.

ternek az 1849. május 3-án kelt rendeletét, amely alapján a Királyi Curia „bíráskodását ideiglenesen felfüggesztette”.¹⁰⁷

Vukovics Sebő ennyivel azonban nem érte be. Intézkedési javaslatokat tett kilenc pontban, amelynek első pontja: „Az eddigi főtörvényszékek: a Hétszemélyes tábla, a »volt« Királyi tábla s a Váltó-feltörvényszék feloszlattassanak.”¹⁰⁸ A kilenc javaslati pontot Kossuth Lajos kormányzóelnök 1849. május 29-én elfogadta, és ezzel az egy és negyed évszázados működés után a Királyi Curia működése megszűnt.¹⁰⁹ Vukovics Sebő kilenc pontjában a Királyi Curia megszüntetése mellett felállításra javasolta a szabadságharc felsőbíróságát is. A legfelsőbb bíróság a Hétszemélyes törvényszék volt, alatta az Országos törvényszék és a Váltó-feltörvényszék helyezkedett el. A bíróságok tagjai mind egyelők voltak, egyedül a Hétszemélyes törvényszék elnökének titulusa – országbíró – emlékeztetett a régi bírósági rendszerre.¹¹⁰

A Királyi Curia egykori személyzetét a kormányzat lecserélte, és mindent megtett annak érdekében, hogy az új rend alapján az országban minél hamarabb elindulhasson a legfőbb igazságszolgáltatás.¹¹¹ A felállított új fórumok – az Országos Főtörvényszéket leszámítva – a tényleges munkát azonban nem kezdték meg, hiszen mire előkészítettek volna mindent – június 26–28. – már az ellenséges haderő minden oldalról körülzártta Pestet.¹¹²

Vukovics Sebő igazságügyi miniszter 1849. június 30-án kelt rendeletében ideiglenesen felfüggesztette a szabadságharc felsőbíróságának működését,¹¹³ amely döntés a történelmi események következtében végleges hatályúnak bizonyult. Ezzel kezdetét vette az egész birodalomra kiterjedő, központosított és egységes legfelsőbb bírósági szervezetrendszer kialakítása.

107 ZINNER, 1997., 49. o.; lásd még VARGA, 1974, 140. o.; *The History of the Supreme Courts of Europe*, 187. o.

108 VARGA, 1974, 142. o.

109 VARGA, 1974, 141–142. o.; lásd még BÓNIS–DEGRÉ–VARGA, 96. o.; SASHEGYI 58. o.

110 ZINNER, 1997., 49. o.; lásd még VARGA, 1974, 143. o.; *The History of the Supreme Courts of Europe*, 188. o.

111 VARGA, 1974, 144–145. o.

112 SASHEGYI, 58. o.; lásd még VARGA, 1974, 148. o.

113 ZINNER, 1997., 49. o.; lásd még VARGA, 1974, 149. o.; *The History of the Supreme Courts of Europe*, 188. o.

Móricz Aliz*

A biztosítási intézkedés jogintézményének főbb sarokpontjai az adóvégrehajtási eljárásban

Az adóhatóság által foganatosított végrehajtási eljárás lényege, hogy azon természetes személyek vagy szervezetek esetében, amelyek önkéntesen, esedékességre nem tesznek eleget fizetési kötelezettségüknek, a teljesítést az adóhatóság kikényszerítheti.

A klasszikus végrehajtási intézkedések egy már „jogilag biztos” jogviszonyt követően állnak rendelkezésre, hiszen végrehajtható okirat birtokában az adóhatóságnak széles körű intézkedési jogosultsága van arra, hogy a végrehajtás eredményesen lefolytatható legyen. Bizonyos esetekben azonban az időbeliség kérdése felértékelődik – ezen helyzetek az adós magatartásából adódnak. Ha a jogosult kivár, hagyományos eljárás keretében próbálja meg követelését érvényesíteni, felmerülhet, hogy már nem lesz olyan vagyon, amire mindazt meg lehet valósítani. Erre tekintettel alakította ki a jogalkotó, valamint a joggyakorlat a végrehajtás egyfajta korai, idő előtti fajtáját, a biztosítási intézkedések lehetőségét – természetesen mindezt szigorú garanciális feltételekhez kötve.

A biztosítási intézkedés előzetesen igénybe vehető jogintézményként a jogosult érdekeit helyezi törvényi védelem alá oly módon, hogy a törvényi feltételek fennállása esetén meghatározott, speciális végrehajtási cselekmények révén lehetővé teszi az alapügy tárgyát képező követelés biztosítását, valamint későbbi időpontban kielégítését. Ezáltal annak is gátat szab, hogy az adózó (adós) az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes magatartás tanúsításával, rosszhiszemű ügyletek megkötésével elvonja végrehajtható vagyonát, és így meghiúsítsa a kielégítési végrehajtás sikerét.

Kutatásomban elsődlegesen arra helyeztem a hangsúlyt, hogy átfogó szemlélettel bemutassam az adóhatósági végrehajtás biztosítási intézkedéseinek körét, eljárásban betöltött szerepét, a jogintézmény alkalmazásának kezdetétől egészen napjainkig.

* Móricz Aliz LL.M., végrehajtási jogi szakjogász, PhD hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

1. A JOGINTÉZMÉNY TÖRTÉNETI GYÖKEREI

1.1. AZ ADÓJOG KEZDETI ÖNÁLLÓSULÁSI TÖREKVÉSEI: AZ 1990. ÉVI XCI. TÖRVÉNY

Interdiszciplináris szemléletben vizsgálva a biztosítási intézkedés nagy múltra visszatekintő jogintézmény, azonban az önálló, közigazgatási jogból kivált adójogi jogviszonyokban megjelenése és térnyerése relatíve sokáig váratott magára.

A mai értelemben vett adózás és adóigazgatás első lépcsőfoka az 1990. évi XCI. törvény (a továbbiakban: 1990-es Art.), amely hazánkban először rendezte önálló jogszabályi formába az adójogra irányadó főbb szabályokat,¹ mely kezdetben nem tartalmazott biztosítási intézkedéseket előíró rendelkezéseket. Így háttérjogszabályként, a 4. § (1) bekezdése alapján az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) szabályozása volt alkalmazandó.² A változást az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosítását tartalmazó 2002. évi XLII. törvény hozta el, amely a biztosítási intézkedést az egyre önálló sodó adóvégrehajtás során igénybe vehető jogintézmények közé emelte.

Ezen módosítással kiegészülve az 1990-es Art. nem vette át teljes mértékben az Áe.-ben részletezett szabályokat (az adóvégrehajtás sajátosságaira tekintettel nem is tehetette), csupán elrendelésének szempontjait és két fajtáját rögzítette hasonló-

1 Az 1990-es Art. kísérletet tett arra, hogy egyetlen jogszabályban rendezze az adóigazgatásra és az adóvégrehajtásra irányadó szabályokat – bár ez nem valósult meg teljes mértékben, hiszen a korszakban az adózást érintő joganyagot (főként a részletszabályokat) szétszórtan, több törvényben, kormányrendeletben szabályozták. Az adórendszer 1988-as reformjáról és az 1990-es Art. megalkotásának történeti háttéréről lásd bővebben: ERDŐS Éva: A pénzügyi jog fejlődési tendenciái. *Sectio Juridica et Politica*, 2004/22. sz., 213–230. o.

2 Megjegyzendő, hogy a hatálybalépését követő szinte negyed évszázadig maga az Áe. sem tartalmazott rendelkezéseket a biztosítási intézkedésre azokat az Áe.-t módosító 1981. évi I. törvény vezette be hiánypótló jelleggel. Tehát a jogintézmény eddig az időpontig még az általános értelemben vett közigazgatási végrehajtásban sem volt jelen. Az Áe.-be utólag beiktatott 87. §-ról lásd bővebben: Miniszteri indokolás az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegről szóló 1981. évi I. törvényhez; Részletes indoklás a 87. §-hoz.

képp: amennyiben a biztosítási intézkedés törvényi feltételei adottak voltak, az adóhatóság elrendelhetette a pénzkövetelés biztosítását, illetve meghatározott dolog zárlatát.³ A törvény az ideiglenes biztosítási intézkedés jogintézményét nem ismerte – mint ahogyan az Áe. sem. A biztosítási intézkedés foganatosítására az 1990-es Art. speciális rendelkezéseket nem nevesített, ám a 91. § (4) bekezdésében foglalt utaló szabállyal a továbbiakra a végrehajtási eljárás szabályainak alkalmazását rendelte el.⁴ Összességében úgy vélem, első kódexjellegű törvényünk kiváló alapot nyújtott a biztosítási intézkedést érintő szabályozás fejlődéséhez – mi több, a jogszabályban foglaltak nagymértékben hasonlóságot mutatnak a hatályos Air.-ban lefektetett joganyaggal.

1.2. BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS A 2003-AS ART.-BAN

Az 1990-es Art. hatálybalépését követő időszakban felszínre kerültek a jogszabály hiányosságai – amelyet az is tükröz, hogy tizenhárom éve alatt több mint ötven alkalommal módosult kisebb-nagyobb mértékben. Ez odáig vezetett, hogy a törvény szabályai egyenetlenül szabályozták az adózással összefüggő jogokat, kötelezettségeket és az adótechnikai előírásokat. A szabályrendszer korszerűsítése is felmerült annak érdekében, hogy a szabályozás elősegítse az adózók jogainak könnyebb gyakorlását, illetőleg a kötelezettségek teljesítése – az egyszerűsítés jegyében – minél korszerűbb technikákkal valósuljon meg. Az elektronikus adóigazgatás érdekében is komoly változások váltak szükségessé.⁵ Tekintettel arra, hogy ezen módosítások a jogszabály kétharmadát érintették, a jogalkotó jobbnak látta egységes szerkezetben egy új törvénybe foglalni az adóigazgatási eljárás rendelkezéseit. Így született meg a 2003. évi XCII. törvény, amely – elődjéhez hasonlóan – magában foglalta az adóvégrehajtás szabályozását is.

Véleményem szerint a 2003-as Art. kulcsfontosságú kodifikációs alkotás volt, hiszen a napjainkban ismert adóigazgatási szabályok megjelenése e törvény hatálybalépéséhez köthető. Ami a biztosítási intézkedést illeti, a jogszabály teljes mértékben átemelte első generációs adótörvényünk passzusait, így a Vht. adóügyekben alkalmazása még mindig szükséges volt – azzal a kiegészítéssel, hogy a gépjármű – biztosítási a gépjármű lefoglalását a foglalási jegyzőkönyvben fel kellett tüntetni, illetve, a törzskönyv lefoglalását is. A kulturális javak, a különleges védelem időtartama alatt nem foglalhatók le.⁶

Fontos kiemelni, hogy ezen törvényünkhöz kötődik az ideiglenes biztosítási intézkedés adóvégrehajtáskor alkalmazása is, hiszen az Áe.-t felváltó, a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény

(a továbbiakban: Ket.) novelláris módosítása⁷ törvényi szintre emelte e jogintézményt. Az ideiglenes biztosítási intézkedés megalkotásának elsődleges célja az volt, hogy a hatóságoknak az azonnali intézkedést igénylő esetekben megfelelő eszközök álljanak rendelkezésre.⁸ Erre tekintettel a 2003-as Art. 5. §-át kiegészítették a (2b) bekezdéssel, amely deklarálta, hogy az ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelésére a Ket. szabályai az irányadóak – így a közigazgatási eljárás tárgyában született törvény alkalmazási köre újfent kiterjedt a legfőbb adójogi jogszabályra is.

1.3. A NAPJAINK SZABÁLYOZÁSÁHOZ VEZETŐ ÚT

Határozottan kijelenthető, hogy az adójog az egyik, ha nem a legdinamikusabban fejlődő és leggyakrabban változó jogterület. Fontos kíváncságot, hogy a mindenkori adózási szabályok megfeleljenek a sokszínű életviszonyok szerinti elvárásoknak, és lépést tartsanak a folyamatos átalakulásban lévő jogi környezettel is. Ennek következtében a jogszabályok időnkénti felülvizsgálata és korszerűsítése feltétlenül szükséges és indokolt.

A 2010-es években ismét célkitűzésként fogalmazódott meg az egyes eljárási törvények egyszerűbbé, közérthetőbbé tétele, illetve a kor elvárásainak megfelelő eljárási szabályok megalkotása. A jogalkotó döntése nyomán a közigazgatási és más eljárásjogok kodifikációjával kapcsolatban az adózás rendjére vonatkozó szabályok szintén górcső alá kerültek.

A Kormány 2016. április 4-i ülésén tárgyalta és elfogadta az Art. koncepciója szerint az újraszabályozás célját az adja, hogy az állam az adóhatóságon keresztül ügyfélközpontú szolgáltatást nyújtson, segítse az adózókat adókötelezettségeik teljesítésében, ugyanakkor ezt oly módon tegye, hogy a költségvetés bevételi érdekei ne sérüljenek, és az adózók önkéntes jogkövetését elősegítse.⁹ A lehetőségekhez mérten fontos szempont volt egy rövid, átlátható, közérthető és könnyen követhető szabályozási környezet megteremtése; az eljárási határidők és a jogorvoslati rend felülvizsgálatával olyan eljárások kialakítása, melyek észszerű időn belül lezárhatóak; az adóhatóság rendelkezésére álló információk, adatok hatékonyabb felhasználásával az adózókkal való személyes kapcsolatfelvétel esetei szűküljenek az adózók adminisztrációs terhei csökkenjenek.¹⁰ További elvárásként fogalmazódott meg, hogy az adójogi szabályok reformjával¹¹ a jogterület újabb lépést tegyen

3 1990-es Art. 91. § (1) bek.

4 Tekintettel arra, hogy a biztosítási intézkedésre vonatkozó szabályanyag csupán 2003. január 1-jén vált az 1990-es Art. részévé, ekkor már háttérjogszabályként a ma is hatályos Vht. rendelkezései voltak irányadók.

5 Miniszteri indokolás az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvényhez – Általános indokolás.

6 2003-as Art. 149. § (4) bek. – Megjegyzendő, hogy ezen passzusok napjainkban az Avt.-ben találhatók.

7 A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény módosításáról szóló 2008. évi CXI. törvény.

8 TÓTH Kincső: Az elsőfokú eljárás. In: PETRIK Ferenc (szerk.): *A közigazgatási eljárás szabályai I–II. – Kommentár a gyakorlat számára.* HVG-ORAC, Budapest, 2016. 2016. évi Jogkódex-formátumú kiadás.

9 Miniszteri indokolás az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvényhez – Általános indokolás.

10 Miniszteri indokolás az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvényhez – Általános indokolás

11 Az Air., az Art., illetve az Avt. szabályozási körét érintő változásokról lásd bővebben Kővágó Zoltán: Az adózás rendjének újraszabályozása. *Adóvilág*, 2017/13–14. sz., 2–11. o.

a közigazgatási jogból való kiválás felé, és önállósága a korábbi törvényekhez képest nagyobb legyen. Ennek eredményként egy teljesen új struktúrára épülő jogi szabályozás megalkotására került sor, új kihívások elé állítva az adózókat, az adóhatóságokat, a bíróságokat.¹² 2018. január 1-jétől az adóigazgatási eljárásban egy hárompillérű szabályozási rendszer az irányadó:¹³

- az adózás rendjéről szóló törvény, amely az adóigazgatás részletes szabályait, illetve az egyes eljárásokra irányadó rendelkezéseket tartalmazza;
- az adóigazgatási rendtartásról szóló törvény, mely általános jelleggel foglalja keretbe az adóigazgatás egészét;
- az adóhatóság által foganatosítható végrehajtási eljárásokról szóló törvény, ami az adóhatóság végrehajtási tevékenységére alkalmazandó külön szabályozást rögzíti.

A biztosítási intézkedés szabályozásával kapcsolatban a reform szintén némi technikai jellegű változással járt; a jogintézmény lényege és funkciója alapján véve nem változott. A 2003-as Art.-ban deklarált rendelkezéseket az Art.-ból kikerülve az Air.-ban szabályozták, a biztosítási intézkedésre irányadó joganyag az adóhatósági végrehajtásról szóló Avt.-be. Kiemelendő, hogy az ideiglenes biztosítási intézkedésre vonatkozó szabályanyag önálló, adóvégrehajtásban alkalmazandó jogintézmény néven szerepel az adóigazgatási rendtartásban, akárcsak a kifizetés engedélyezésének vadonatúj, speciális lehetősége.

Összességében úgy vélem, hogy a több ponton módosult adójogi rendszer nagymértékben hozzájárult az adóigazgatást érintő szabályozás önállóvá válásához. Álláspontom szerint, ami talán az adójogi reformok legnagyobb hozománya, hogy a Ket.-et ugyancsak 2018-tól felváltó Ákr. tárgyi hatálya alól kizárta az adó- és vámigazgatási eljárásokat.¹⁴ Ezáltal a jogalkotó szakított a 2003-as Art. alapján érvényben volt jogforrási hierarchiával és a közigazgatási eljárási törvény adóigazgatási eljárásokra alkalmazhatóságával, így az Air.-ban és az Art.-ban már nincs olyan előírás, amely mögöttes jogforrásként az Ákr. alkalmazását írta elő.¹⁵

2. A BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS ELRENDELÉSÉT ÉRINTŐ DOGMATIKAI KÉRDÉSEK

2.1. ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

Az adóvégrehajtást megelőző eljárás (tipikus esetben adóellenőrzési eljárás) keretei között könnyen előállhat egy olyan

helyzet, amikor kiderül egy fizetési kötelezettség (példának okán a revizor adóhiányt állapít meg), vagy számítani lehet arra, hogy az adóhatóság a fennálló követelés tárgyában határozatot fog hozni. Ha már az előzetes eljárás során alapos okkal feltételezhető, hogy az adós a rendelkezésére álló vagyont elvonná, hogy ezáltal a későbbi adóvégrehajtási eljárás sikeres lefolytatását megghiúsítsa, elengedhetetlen egy olyan jogintézmény megléte, amelyet az adóhatóság a követelés biztosítása érdekében igénybe vehet, hogy az adós állami kényszerrel eleget tegyen kötelezettségének – ezt hivatott szolgálni a biztosítási intézkedés jogintézménye.

Univerzális, átfogó megközelítésben a biztosítási intézkedés nem önálló hatósági ügy, hanem az adóhatóság azonnali végrehajtható cselekvése a törvényben foglalt esetekben és feltételek mellett.¹⁶ Voltaképpen egy, a végrehajtási eljárást megelőzően igénybe vehető, biztosítási, átmeneti jellegű speciális jogintézmény, amely – tartalmát tekintve – az adóhatóságot védelmezi oly formában, hogy egy garanciális helyzet megteremtésével lehetővé teszi a későbbi kielégítési végrehajtás sikerét. Tehát a jogintézmény célját nem az azonnali kielégítés, hanem a szóban forgó követelés egy későbbi időpontban történő teljesítése adja. Segítségével megakadályozható, hogy az adós visszaélészerű magatartása révén elvonja a még nem hozzáférhető fedezetet,¹⁷ és így a kielégítési végrehajtás adminisztrációs késedelmet szenvedjen. Megjegyzendő, hogy a jogintézmény alkalmazása értelem szerűen csak akkor célszerű, amikor az adós rendelkezésére áll – vagy alaposan feltehető, hogy rövid időn belül rendelkezésére fog állni – egy olyan vagyon, melyből a biztosítási intézkedés végrehajtható.

A biztosítási intézkedés elrendelésére vonatkozó szabályanyag az Air.-ban, míg a foganatosítására irányadó rendelkezések az Avt.-ben találhatóak, azzal a megjegyzéssel, hogy az Avt. 3. §-ában foglaltakra tekintettel mögöttes szabályként a Vht. rendelkezései is alkalmazandók. Az Air.-ban lefektetett passzusokra figyelemmel a jogintézmény elrendelésének két fontos eleméről beszélhetünk: egyrészt szükséges egy kötelezettséget megállapító vagy azt valószínűsítő irat (amely lehet határozat, de akár egy feljegyzés, jegyzőkönyv is), illetve egy végzés, amelyben a biztosítási intézkedést elrendelik. E végzést az az adóhatóság jogosult kiadni, amely a fizetési kötelezettséget megállapító döntést hozta,¹⁸ majd a biztosítási intézkedést az elrendelő végzésben foglalt tartalomnak megfelelően¹⁹ az adózó (adós) illetékessége szerinti végrehajtási szerv (adóvégrehajtó) foganatosítja. Az Air. 82. § (4) bekezdésének értelmében az adóhatóság biztosítási intézkedést elrendelő végzésével szemben önálló fellebbezésnek van helye – a végzést megtámadó fellebbezés

12 PFEFFER Zsolt: A joggal való visszaélés tilalma az adójogban. *Magyar Jog*, 2018/4. sz., 193. o.

13 Ez a megállapítás azzal a kiegészítéssel igaz, hogy adójogi jogszabályaink körébe az egyes anyagi jogi törvények, valamint a részletszabályokat tartalmazó alacsonyabb szintű jogszabályok úgyszintén beletartoznak, és kötelezően alkalmazandóak.

14 Ákr. 8. § (1) bek. c) pont.

15 KAMPLER Béla: Valóban adózóbarát? Az adóigazgatásban érvényesülő jogorvoslati rend és a 2018-tól hatályba lépett új előírásainak elemzése. In: GELLÉN Klára (szerk.): *Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018, 116. o.

16 KOVÁCS Ferenc: Az adóigazgatási eljárás általános szabályai. In: Kovács Ferenc (szerk.): *Nagykommentár az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLL. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. 2023. évi Optijus-formátumú kiadás, 82. §-hoz fűzött magyarázat. [a továbbiakban: Kovács Ferenc (Air.)]

17 SIMON István: Végrehajtható okiratok és a biztosítási intézkedés. In: SIMON István (szerk.): *Pénzügyi jog II*. Osiris, Budapest, 2007, 111. o.

18 Air. 82. § (3) bek.

19 A biztosítási intézkedést elrendelő végzésben az adóhatóság megjelöli azt az illetékes adóvégrehajtót, aki a biztosítási intézkedést foganatosítja, a pénzkövetelés behajtása céljából.

azonban a végzés végrehajtására nézve nem bír halasztó hatállyal.

A biztosítási intézkedés kapcsán 2019-től egyértelmű, hogy amennyiben biztosítási intézkedést követően a végrehajtási eljárás megindul, akkor a biztosítási intézkedést elrendelő végzés végrehajtása során történetek hatálya kiterjed a végrehajtási eljárásra is. E szabály garantálja azt, hogy amennyiben az adózóval szemben a végrehajtási eljárás megindul, ne kelljen valamennyi biztosítási intézkedéskor a követelés érvényesítése érdekében végzeteket megismételni.²⁰

Fontos kiemelni, hogy a jogintézmény elnevezése quasi gyűjtőfogalomnak minősül, hiszen – attól függően, hogy az előzetes eljárás milyen szakaszban van – egyrészt magában foglalja az úgynevezett „klasszikus” biztosítási intézkedést – bizonyos törvényi feltételek fennállása esetén – az ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelését is. Ebből fakadóan szükségesnek tartom az adóhatósági végrehajtás biztosítási intézkedéseinek bemutatását, vizsgálatát és elemzését.

2.2. „KLASSZIKUS” BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS: PÉNZKÖVETELÉS BIZTOSÍTÁSA

Az Air. 82. § (1)–(2) bekezdése alapján az adóhatóság végzésében „klasszikus” biztosítási intézkedésként elrendeli a pénzkövetelés biztosítását, amennyiben a követelés későbbi időpontban történő kielégítése veszélyben forog, és a fizetési kötelezettséget megállapító adóhatósági döntésben meghatározott teljesítési határidő még nem telt le. Tehát a jogszabály konjunktív feltételeket határoz meg, e két feltétel együttes fennállását követeli meg: egyrészt az adóhatóságot megillető követelés még nem elégíthető ki, így annak behajtására végrehajtási eljárás sem kezdeményezhető, mivel valamely jogszabályi feltétele még hiányzik. Tehát az adóhatósági határozat még nem hajtható végre (mivel például a fellebbezésre jogosult az adóhatóság végzésével szemben fellebbezéssel élt), vagy végrehajtható ugyan, viszont a határozatban megállapított, önkéntes teljesítésre adott határidő még nem telt le. Másrészt, alapos okkal feltételezhető, hogy a követelés későbbi kielégítése meghiúsulhat.

A követelés veszélyeztetettségének fennállása lényeges feltétel, amelyet a biztosítási intézkedést elrendelő végzésben megfelelően indokolni kell az okok kifejezett megjelölésével. A valószínűsítés során vizsgálni kell az adózó korábbi adózási fegyelmét, a fizetési kötelezettséget megállapító adóhatósági eljárás során tanúsított magatartását, vagyoni helyzetét, valamint tekintettel kell lenni a biztosítási intézkedés alapjául szolgáló összeg nagyságára is. A követelés későbbi időpontban történő kielégítésének veszélyeztetettségét az alábbi, gyakorlatban tipikusan előforduló példák támasztják alá: az adózó a tárgyévben vagy az azt megelőző évben felszámolási eljárással megszűnt társaság vezető tisztségviselője volt; – az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes tevékenységet folytat; – ha az adózó számára korábban az adóhatóság fizetési kedvezményt engedélyezett, azonban annak

feltételeit nem teljesítette, továbbá, amennyiben az adózó kapcsolt vállalkozását felszámolási vagy kényszersztörési eljárással szüntette meg.

2.3. AZ IDEIGLENES BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS

Ha megalapozottan feltételezhető, hogy az érdemi döntésben elrendelhető kötelezettség későbbi teljesítése veszélyben van, az adóhatóság az ügyben a döntéshozatalt megelőzően, az erre okot adó körülményekről való tudomást szerzéstől számított öt napon belül ideiglenes biztosítási intézkedésként elrendelheti a pénzkövetelés biztosítását.²¹

Az Air. ezen passzusát, valamint a „klasszikus” biztosítási intézkedésre irányadó rendelkezéseket egybevetve megállapítható, hogy e két jogintézmény első olvasatra szinte teljes mértékben megegyezik egymással – ugyanakkor néhány árnyalatnyi, de annál jelentősebb különbség is van.

Elsődlegesen – talán a legfontosabb eltérést kiemelve – hangsúlyozandó, hogy amíg „klasszikus” pénzkövetelés biztosításánál adott egy már meglévő adóhatósági döntés, addig ideiglenes biztosítási intézkedéskor fizetési kötelezettséget megállapító érdemi határozatról még nem beszélhetünk. Voltaképpen ebben az esetben egy olyan helyzet áll elő, amelynek során az adózó számíthat arra, hogy az adóhatóság az elkövetkezendőkben rendelkezni fog a fizetési kötelezettségéről, de erre a döntéshozatalra még nem került sor. Mégis megalapozottan feltehető, hogy a későbbiekben akár átruházással, akár egyéb rosszhiszeműügylettel arra törekedne, hogy a rendelkezésre álló vagyonát kivonja a végrehajtás alól. Ezáltal az Air. lehetőséget teremt az adóhatóság számára, hogy az adós vagyontárgyaira nézve pénzkövetelés biztosítását rendelje el ideiglenes biztosítási intézkedésként – tekintettel arra, hogy érdemi határozat hiányában „klasszikus” biztosítási intézkedés elrendelésének nincs helye.

Példának okáért ez a helyzet állhat elő, ha az adóhatóság épületbontásra, mint meghatározott cselekmény végrehajtására kijelöli a közreműködő szervezetet, amely döntésben már szerepel az elvégzendő cselekményre megjelölt árajánlat összege, de az eljárás ebben a szakaszában még nem hozható meg a végrehajtási költséget kiszabó végzés (azt csak a cselekmény tényleges végrehajtása után és számla kiállítását követően hozhatja meg a végrehajtó szerv). A meghatározott cselekményre kötelezett ekkor már tudatában lesz annak, hogy milyen költség fogja a későbbiekben terhelni, és rosszhiszeműen eljárva a cselekmény helyszínét képező ingatlanát (vagy akár egyéb vagyontárgyait) megterhelheti, elidegenítheti. Amennyiben az adózó tisztességtelen, az ésszerű gazdálkodás követelményeivel teljes mértékben ellentétes magatartására fény derül, az adóhatóság az adózó vagyonára ideiglenes biztosítási intézkedést rendel el, hogy a követelését biztosítsa.

További jelentős kitétel és különbség, hogy „klasszikus” biztosítási intézkedésre addig nyílik lehetőség, amíg az adó-

20 Kovács Ferenc (Air.): i. m. 82. §-hoz fűzött magyarázat.

21 Air. 83. § (1) bek.

hatósági határozat esedékessé nem válik. Ezzel szemben ideiglenes biztosítási intézkedés esetén az adóhatóságnak mindössze öt nap áll a rendelkezésére ahhoz, hogy ideiglenes biztosítási intézkedés elrendeléséről határozzon. A szóban forgó ötnapos határidőt az erre okot adó körülmények felmerülésétől kell számítani, amely feltételt a Kúria eseti döntésében is nyomatékositotta.²² Kiemelendő, hogy ez az ötnapos határidő jogvesztőnek minősül, vagyis elteltét követően a továbbiakban ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelésére nincsen mód. Amennyiben mégis öt napon túl kerülne sor pénzkövetelés biztosításának ideiglenes elrendelésére, az elkésettnek minősül, és foganatosítása nem lehetséges.²³

Mindent összevetve tehát, a meghatározott cselekmény végrehajtásának költségével példázva az ideiglenes és a „klasszikus” biztosítási intézkedés elhatárolásának esetkorei a következők:

- Ha a cselekmény elvégzésére a közreműködő szervezetet kijelölő végzés megszületik (tehát a végrehajtási költség tárgyában meghozott végzésről még nem beszélhetünk), és öt napon belül az adósnak olyan magatartása jut az adóhatóság tudomására, amiből a későbbi kielégítés veszélyeztetettségére lehet következtetni, akkor *ideiglenes biztosítási intézkedés* elrendelésének van helye.
- Ha már megtörténik a cselekmény elvégzése, a számla kiállítása, és így az adóhatóság meghozza a készkiadás jellegű végrehajtási költség végzését, de az még nem végrehajtható (nem végleges, nem esedékes), ebben az esetben „*klasszikus*” *biztosítási intézkedés* elrendelésének lehet helye.

2.4. KIFIZETÉS ENGEDÉLYEZÉSE

Az Air. 2018. január 1-jétől egy új jogintézménnyel bővítette a biztosítási intézkedés szabályait: a kifizetés engedélyezésének speciális lehetőségével. Az adózó kifejezett kérelmére – az általa meghatározott sorrendben és összegben – az adóhatóság engedélyezheti a zárolt fizetési számláról kifizetések meghatározott személyek részére közvetlen teljesítését, amennyiben az adóhatóság az adóellenőrzés során az adózó fizetési számláját biztosítási vagy ideiglenes biztosítási intézkedés keretében zárolta. A kifizetés engedélyezését a biztosítási intézkedést elrendelő, és nem a végrehajtó szervhez kell benyújtani. Fontos, hogy az adózónak kérelmében a megfelelő dokumentumok benyújtásával igazolnia kell, hogy a zárolt vagyonán kívül nem rendelkezik olyan egyéb forrással, amelyből kifizetéseit teljesíteni tudná, vagy azzal a tevékenysége aránytalan korlátozást ne szenvedne. A zárolt fizetési számláról kifizetés azonban csak a biztosítási intézkedés alapjául szolgáló, fizetési kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásáig engedélyezhető.

²² A Kúria Kfv.I.35.171/2020/4. számú eseti döntése.

²³ Ennek megállapítására került sor az említett kúriai döntésben is, amelynek tényállásáról lásd bővebben DARAI Péter: Egy kúriai döntéssel kapcsolatos aggályok. *Magyar Jog*, 2021/12. sz., 685–694. o.

A jogszabály az engedélyezési eljárás lefolytatására az adóhatóság részére egy rövid, tizenöt napos ügyintézési határidőt ír elő. Az engedélyezés kérdésében az adóhatóság végzés formájában dönt, amely lehet a kérelemnek teljes egészében vagy részben helyt adó, vagy azt elutasító végzés. Az Air. 84. § (4) bekezdése lehetővé teszi a kifizetés engedélyezését elutasító és a kifizetést részben engedélyező végzés elleni önálló fellebbezést azzal a megjegyzéssel, hogy a részben engedélyező végzés ellen benyújtott fellebbezés a végzés végrehajtására nézve nem bír halasztó hatállyal.

Amennyiben az adózó igazolási kötelezettségének eleget tesz, az állami adó- és vámhatóság a kifizetés engedélyezésének teljes egészében helyt ad. Értelemszerűen ezen végzés ellen az Air. hallgatólágon kizárja az önálló vagy egyéb fellebbezési lehetőséget, így a kifizetést teljes mértékben engedélyező végzés a döntés közlésével jogerőssé válik, és végrehajtható lesz.

A kifizetés engedélyezése esetén – annak teljesítése érdekében – az adóhatóság haladéktalanul megkeresi az adózó fizetési számláját vezető pénzforgalmi szolgáltatót, hiszen a kifizetés nem az adózó részére történik, hanem azt a pénzforgalmi szolgáltató teljesíti közvetlenül a jogosult személyek számára.²⁴ A kifizetéssel érintett összeg végrehajtás alól mentesnek minősül, és más követelés fedezetére nem számolható el.

3. A BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS FOGANATOSÍTÁSÁNAK SZABÁLYAI

3.1. AZ ADÓHATÓSÁGI INTÉZKEDÉSEK EGYES FORMÁI

Biztosítási intézkedés tekintetében a végrehajtható okirat maga a biztosítási intézkedést elrendelő végzés, amely lehetővé teszi a jogintézmény keretei között végrehajtani kívánt intézkedést, és ezáltal a veszélyeztetett követelés biztosítását. Az Avt. 96. §-ának értelmében a pénzkövetelés biztosítását elrendelő végzést a végrehajtó a helyszínen (az adós lakóhelyén, székhelyén) adja át az adósnak – hiszen kiemelt jelentőségű, hogy a biztosítási intézkedés – és ily módon a követelés biztosítása – váratlanul érje az adóst, és ne legyen lehetősége vagyonának végrehajtás alóli elvonására. Ezáltal a kézbesítési sorrend is felborul, hiszen amennyiben az adósnak képviselője van, a végrehajtónak elsődlegesen a képviselőt kellene értesítenie az adóssal szemben elrendelt biztosítási intézkedésről – ez viszont komoly aggályokat vetne fel, mivel maga után vonná az adós idő előtti értesülését, rosszhiszemű magatartásának tanúsítását.

A végzés átadásakor a végrehajtó felhívja az adóst a biztosítandó összeg *azonnali megfizetésére*: amennyiben ennek eleget tesz, a biztosítási intézkedés végrehajtása befejeződik. A teljesítés elmaradásakor a végrehajtó *lefoglalja az adós vagyontárgyait*. Hasonló az eljárás abban az esetben is,

²⁴ KOVÁCS Ferenc (Air.): i. m. 84. §-hoz fűzött magyarázat.

az adós (illetőleg képviselője) nincs jelen a kézbesítés megkísérlésekor, hiszen ha a végrehajtható okiratot nem sikerül átadni, ez nem képezi akadályát a vagyontárgyak lefoglalásának. A végrehajtó a lefoglalt vagyontárgyakról foglalási jegyzőkönyvet készít, amelynek másolatát a végrehajtható okirattal együtt postán kézbesíti az adósnak és képviselőjének. E rendelkezések indokát a biztosítási intézkedés célja adja, amely az adóhatóság azonnali intézkedésének lehetősége azért, hogy az eljárás tárgyát képező kötelezettség teljesítése biztosított legyen az alapügyben hozott döntés végrehajthatóvá válását követő időszakra.²⁵ Ha az adós rendelkezik olyan vagyontárgyakkal, amik a helyszínen lefoglalhatóak, és megfelelő fedezetet nyújtanak a követelés biztosítására, további intézkedések megtételére nincs szükség – ellenkező esetben a végrehajtó tovább lép.

Fontos megjegyezni, hogy az Avt. 5. §-a deklarálja, hogy a végrehajtási cselekmények sorrendjét, időpontját maga az adóhatóság jogosult meghatározni – ezen alapelv értelmében az adóhatósági végrehajtásban főszabály szerint a végrehajtási cselekményekben nem érvényesül sorrendiség. A főszabálytól eltérően a biztosítási intézkedés szabályozása kapcsán az Avt. mégis magában foglal egy bizonyos sorrendiséget: a végrehajtó csak abban az esetben kezdeményezheti további intézkedés megtételét, ha az azt megelőző intézkedés nem vezetett eredményre – ám ebben az esetben is csak az arányosság és a hatékony eljárás elvének figyelembevételével. A jogszabály által felállított sorrendre fokozottan figyelemmel kell lenni, mint ahogyan arra is, hogy a biztosítási intézkedés nem járhat az adós és a vele együtt élő közeli hozzátartozók megélhetésének veszélyeztetésével, gazdálkodási tevékenységének ellehetlenítésével.

Ha a helyszíni foglalás kísérlete sikertelennek bizonyult, következő lépésként az adóhatóságnak lehetősége van a pénzkövetelés biztosítását elrendelő végzésben meghatározott kötelezettség erejéig külön végzésével *zárolni* az általa felülvizsgált, adóssal megillető *költségvetési támogatást* (ideértve az adó-visszaigénylést és az adó-visszatérítést is). Az intézkedés jogkövetkezménye, hogy a biztosítási intézkedés időtartama alatt a zárolt összeg felett az adós rendelkezési joga szünetel: a támogatással nem rendelkezhet, azonban a zárolt összeget biztosítottként kell figyelembe venni.²⁶

Visszatartható költségvetési támogatás hiányában az adós *ingó- és ingatlanvagyonának lefoglalására* kerül sor. Az Avt. az általános szabályokhoz képest speciális rendelkezést határoz meg a biztosítási intézkedés keretében a *járműfoglalás* kapcsán, hiszen ebben az esetben a lefoglalás mindössze a jármű foglalási jegyzőkönyvben való feltüntetésével, illetve, ha lehetséges, a törzskönyv lefoglalásával realizálódik.

Amennyiben *ingatlan* lefoglalása válik szükségessé, az adóhatóság haladéktalanul megkeresi az ingatlanügyi hatóságot a pénzkövetelés biztosítására irányuló végrehajtási jog ingatlan-nyilvántartásba bejegyzése végett – a továbbiakra az ingatlan-végrehajtás VIII. fejezetében meghatározott általános szabályok az irányadók. Kiemelendő, hogy az Avt. 96. § (6) bekezdésében kizárja a biztosítási intézkedést elrendelő végzést meghatározott kulturális javakra nézve.

Ha az adósnak nincs lefoglalható vagyontárgya, az adóhatóság a *pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegre* foganatosítja a biztosítási intézkedés végrehajtását – ezt nevezzük zárolás iránti végrehajtói felhívásnak, amellyel az adós bankszámláját zárolják. Az adóhatóság ebben az esetben – az Avt. 96. § (7) bekezdésében foglaltakra tekintettel – felhívja az adóssal pénzforgalmi szolgáltatóját, hogy a biztosítandó összeget a számláról ne fizesse ki sem az adós, sem más javára, ha pedig a számla egyenlege nem éri el a biztosítandó összeget, a jövőbeni befizetések esetén is hasonlóan járjon el. A zárolás végrehajtói felhívása nincs kötve meghatározott alakisághoz, ellenben szükségesek hozzá mindazon adatok (az adózó megnevezése, adószáma, pénzforgalmi számlaszáma, a biztosítandó összeg számszerűsítése), melyek a pénzügyi oldalról nézve a felhívás végrehajtása érdekében nélkülözhetetlennek minősülnek.²⁷ A pénzforgalmi szolgáltató köteles haladéktalanul megkezdeni a zárolásból adódó intézkedéseket, tájékoztatási kötelezettségének is eleget kell tennie az adóhatóság irányába: a felhívás kézbesítésétől számított nyolc napon belül tudatja az adóhatósággal, hogy milyen összegre nézve foganatosította az intézkedést. Amennyiben a zárolás részben eredményre vezetett, úgy az adós még le nem foglalt vagyontárgyai csupán a fennmaradó követelés erejéig vonhatóak végrehajtás alá. A biztosítási intézkedés keretei közötti bankszámlazároláskor is tekintettel kell lenni a fizetési számla összegére vonatkozó mentességi szabályokra.

Különös helyzet áll fenn abban az esetben, ha az adós pénzforgalmi számláján lévő összeg kellő fedezetet nyújt a követelés biztosítására, ám korábban vagyonelemeinek lefoglalására került sor. Ekkor az adóhatóságnak döntenie kell, hogy a vagyontárgyak avagy a bankszámla tekintetében tartja fent a foglalás hatályát – amennyiben az utóbbi mellett dönt, úgy a vagyontárgyak foglalás feloldása válik szükségessé.

A biztosítási intézkedés keretei közötti végrehajtási cselekmények sorrendjében az utolsó helyen a *jövedelemletiltás* szerepel, ugyanis a végrehajtás adós jövedelmére kiterjesztésére csak a legvégső esetben kerülhet sor, amennyiben más végrehajtás alá vonható vagyontárggyal nem rendelkezik. Megjegyzendő, hogy a jövedelemre vonatkozó mentességi szabályokat ebben az esetben is alkalmazni kell.

25 Kovács Ferenc: A biztosítási és ideiglenes biztosítási intézkedés keretében foganatosított végrehajtási cselekmények szabályai. In: Kovács Ferenc (szerk.): *Nagykommentár az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. 2023. évi Optijus-formátumú kiadás, 96. §-hoz fűzött magyarázat. [a továbbiakban: Kovács Ferenc (Avt.)]

26 Miniszteri indokolás az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvényhez – Részletes indokolás a 95–97. §-hoz.

27 DARAI Péter: A zárolás iránti végrehajtói felhívás I. *Céghírnök*, 2018/5. sz., 7. o.

3.2. SPECIALITÁSOK A FOGANATOSÍTÁS KÖRÉBEN

Az Avt. 95. § (2) bekezdése rögzíti, hogy az Ákr.-en alapuló, a behajtást kérő hatóság által hozott, meghatározott dolog ideiglenes biztosítási intézkedésként, illetve biztosítási intézkedésként zár alá vételét vagy lefoglalását elrendelő döntését az állami adó- és vámhatóság a Vht. zárlatra vonatkozó szabályainak alkalmazásával hajtja végre. Ebben az esetben a követelés egyedileg meghatározott vagyontárgyra vonatkozó igény.²⁸ Ezen passzus alapján a szabályozás aszerint alakul, hogy ingó vagy ingatlan zár alá vételére vagy lefoglalására kerül sor.

Ingóság esetén a végrehajtó a helyszínen átadja az adós részére a meghatározott ingóság zár alá vételét, lefoglalását elrendelő határozatot, és egyúttal lefoglalja az ingóságot. Az ingófogalás az ingó vagyon megtekintésével, majd foglalási jegyzőkönyvbe vételével történik. Amennyiben az ingóság zár alá vételére kerül sor, a végrehajtó a lefoglalt ingó vagyontárgyat lezárt, lepecsételt helyiségben, tárolóban helyezi el. Ha romlandó dolog lefoglalása szükséges, annak haladéktalan értékesítéséről szintén intézkedni kell.

Ha a behajtást kérő hatóság döntése ingatlan lefoglalására vagy zár alá vételére irányul, a végrehajtó haladéktalanul megkeresi az ingatlanügyi hatóságot, hogy a zárlat tényét jegyezze be az ingatlan-nyilvántartásba. Ezt követően – a törvényi feltételek fennállása esetén – a végrehajtó az ingatlant zárgondnok gondozásába adja.²⁹

Biztosítási intézkedéskor a foglalási cselekmények a foglalással, zár alá vétellel, költségvetési támogatás zárolásával; követelés lefoglalása és jövedelem letiltása esetén az elkülönített számlára befizetéssel, a pénzforgalmi szolgáltatóhoz felhívás kiadásával befejeződnek.³⁰ A lefoglalt vagyontárgyak értékesítésére csupán a kielégítési végrehajtást követően kerülhet sor – fontos kiemelni, hogy e szabály alól kivételt képez a romlandó dolog, amelyet ebben az esetben is haladéktalanul értékesíteni szükséges. Az adóstól átvett, illetve az eljárás során befolyt összeg tekintetében szintén hasonló rendelkezést rögzít az Avt., amikor deklarálja, hogy ezen összegeket a kielégítési végrehajtás hatályának beálltaig a kötelezettségre nézve nem lehet felosztani, elszámolni, azokat a végrehajtói számlán kell kezelni – a visszatartott költségvetési támogatás kivételével. Az Avt. 97. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az ideiglenes biztosítási vagy biztosítási intézkedés végrehajtása során zárolt pénzüsszeget az egyéb tartozásokra indított végrehajtás során az adóhatóság mégis elszámolhatja, illetve a lefoglalt vagyontárgyat értékesítheti abban az esetben is, ha az ideiglenes biztosítási intézkedéssel vagy a biztosítási intézkedéssel érintett ügyben a kielégítési jog még nem nyílt meg, de az egyéb tartozásokra indított végrehajtás más végrehajtási cselekményekkel eredményesen nem fejezhető be.

3.3. A BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS HATÁLYA; A MEGSZŰNÉS, MEGSZÜNTETÉS ESETKÖREI

Ami a biztosítási intézkedés hatályát illeti, a törvény rögzíti, hogy a végrehajtási eljárás megindítását követően nem kell megismételni a biztosítási intézkedést elrendelő végzés alapján foganatosított cselekményeket – mint ahogyan az ideiglenes biztosítási intézkedés hatálya alatti cselekményeket sem érinti annak megszüntetése. A biztosítási intézkedést elrendelő végzés végrehajtásakor elvégzett foglalás hatályára nézve szintén hasonló szabály érvényesül, hiszen a foglalás a végrehajtási eljárásra is kiterjed.

A jogintézmény megszűnésének, megszüntetésének eseteit az Avt., illetőleg az Air. deklarálja. Az Air. értelmében, ha a fizetési kötelezettséget megállapító, végrehajtható adóhatósági döntésben meghatározott teljesítési határidő lejárt, a biztosítási intézkedés megszűnik. Ebben az esetben az adóhatósági végrehajtás elől „elhárulnak az akadályok”, végrehajtható okirat birtokában megindítható a kielégítési végrehajtás, amelynek időpontjától kezdődően biztosítási intézkedésről nem beszélhetünk. A megszüntetés kapcsán az Avt. rögzíti, hogy az adóhatóság a fizetési kötelezettséget megállapító adóhatósági döntésében köteles rendelkezni az ideiglenes biztosítási intézkedés megszüntetéséről (illetve, a törvényi feltételek fennállása esetén „klasszikus” biztosítási intézkedés elrendeléséről). Amennyiben a biztosítási intézkedés tárgyára a büntetőeljárásban zár alá vételt vagy lefoglalást rendeltek el, a biztosítási intézkedés végrehajtására irányuló, folyamatban lévő eljárást meg kell szüntetni.

Abban az esetben, ha a biztosítási intézkedést megszüntették; az adós a biztosítandó összeget a foglalást követően kifizette; a pénzforgalmi szolgáltatónak kiadott felhívás teljesítésével az adós számláján, betétjén a követelés fedezete biztosítva van; az adós a biztosítandó követelésre nézve egyéb, megfelelő biztosítékot nyújt, a lefoglalt vagyontárgyakat fel kell oldani a foglalás alól.

3.4. A VÉGREHAJTÁSI KÖLTSÉG

Minden olyan költség, kiadás, amely a végrehajtási eljárásban a tartozás behajtásával összefüggésben felmerül, végrehajtási költségnek minősül. Végrehajtási költségként az adóhatóságot költségminimum, költségátalány és készkiadás illeti meg, amelyeket főszabályként az adóhatóság előlegez, és az adós visel.³¹ E rendelkezés a biztosítási intézkedést elrendelő végzés szerinti végrehajtási cselekményekben szintén irányadó. Fontos rögzíteni, hogy a végrehajtási költségre vonatkozó általános szabályokat az Avt. X. fejezetében foglalt speciális passzusokra figyelemmel kell alkalmazni, illetve szintén tekintettel kell lenni a részletszabályokat tartalmazó 8/2018. (III. 19.) NGM rendeletre is (a továbbiakban: Rendelet).

28 PESTOVICS Ilona: *Bírósági végrehajtás*. Novissima Kiadó, Budapest, 2005, 239. o.

29 Lásd bővebben: SZÉLL-CSELÓSZKI Dóra: A biztosítási intézkedés. *Executio*, 2019/1. sz., 53–55. o.

30 Avt. 97. § (1) bek.

31 Kivételt képez a főszabály alól az az esetkör, amikor az eljárásban szakértő-becsűst rendelnek ki – ekkor a kirendelés díját az viseli, aki a szakértő-becsűs eljárását indítványozta.

Ingó- és ingatlanfoglalás esetében költségminimumként tízezer forint fizetendő, amelyet a rendelet alapján az azonos helyszínen, egyidejűleg foganatosított (vagy foganatosítani megkísérelt) több ingófogalaskor egyszer, míg a járműnyilvántartáson, illetve vízi és légi jármű-nyilvántartáson alapuló ingó- és ingatlanfoglalásokkor foglalásonként külön-külön kell felszámítani.³²

A költségátalány összegét szintén tízezer forintban állapítja meg az Avt. – főszabály szerint pénzkövetelés végrehajtásáért, (annak biztosításáért), meghatározott cselekmények végrehajtására irányuló eljárásért szintén tízezer forint illet meg az adóhatóságot, ez utóbbi esetben a költségátalányt helyszíni eljárásonként kell felszámítani. Az adóhatóság nyolc napon belül értesíti az adóst a költségátalány és a költségminimum felszámításáról, aki a költségek felszámítását az azok alapjául szolgáló végrehajtási cselekménnyel szemben benyújtható végrehajtási kifogásban vitathatja. Az egyéb költségekről az adóhatóság végzést hoz.

A Rendelet meghatározza azon költségek körét, melyet az adóhatóság a végrehajtással kapcsolatban készkiadásként felszámolhat.³³ Biztosítási intézkedéskor felmerülhet a közreműködő szervezetet megillető közreműködői díj, a zár-gondnok díja, az eljárásban résztvevő ügygondnok díja (amennyiben az adós például külföldön lakik, és nincs képviselője), illetve minden egyéb, számlával igazolt költség.

A biztosítási intézkedés során felmerült költségek végrehajtási költségként felszámítása csupán a végrehajtási eljárás hatályának beálltát követő nyolc napon belül történhet. Amennyiben az eljárás a biztosítási intézkedéssel véget ér, és nem kerül sor kielégítési végrehajtásra, a felmerült költségeket az adóhatóság, illetve megkeresésre folytatott végrehajtás esetében a behajtást kérő hatóság viseli.

Ha a végrehajtás költségét az adóügyben behajtani nem lehet, azt az adóhatóság viseli – ugyanezen esetben a megkeresésre történő biztosítási intézkedés végrehajtásakor sajátos költségmegosztás érvényesül. Amennyiben a biztosítási intézkedés kizárólag a külső megkereső javára folyt, a meg nem térült költséget a megkereső, ha pedig adó- és más köztartozás érvényesítésére sor került, az adóhatóság és a megkereső követelésarányosan köteles viselni.³⁴ Ha a megkereső fizetési kötelezettségének nem tesz eleget, az adóhatóság határozattal kötelezheti erre. A határozat végrehajtható okiratnak minősül.

4. A BIZTOSÍTÁSI INTÉZKEDÉS JOGINTÉZMÉNYÉNEK GYAKORLATI VETÜLETEI

Az adóügyben hozott döntések közigazgatási felülvizsgálata kapcsán megállapítható, hogy a biztosítási intézkedést érintő bírósági joggyakorlat nem elenyésző. Tekintettel arra,

hogy az ítélezési gyakorlat különös jelentőséggel bír, indokolt néhány eseti döntés ismertetése, amelyek rávilágítanak a főbb, biztosítási intézkedéseket célzó jogvitákra, felperesi érvelésekre, azon kardinális pontokra, melyeket a bíróság a jogszabályok alkalmazása során kiemelt.

A *Kúria Kfv.35.025/2021/7.* számú precedensképes határozatának középpontjában egy adóellenőrzés során megállapított, ötvenmillió forintot meghaladó adókülönbözlet és járulékalai tárgyában elrendelt ideiglenes biztosítási intézkedés áll. Az adóhatóság elrendelő végzésében arra hivatkozott, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján az adózó egy olyan láncolat tagja, melyet adóelkerülés érdekében hoztak létre, emellett ügyvezetője az elmúlt húsz évben számos olyan cégben vállalt szerepet, amelyek később felszámolási vagy kényszerterelési eljárást követően szüntek meg, és adóhátralékot halmoztak fel. Az adózó a végzéssel szemben fellebbezéssel élt, ám azt a másodfokú adóhatóság helybenhagyta, így közigazgatási pert indított. Keresetében vitatta a későbbi teljesítés veszélyeztetettségének fennálltát, az Air. által előírt ötnapos határidő megtartottságát, továbbá, hogy adókijátszásra létrehozott láncolat tagja lenne – azonban a bíróság keresetét alaptalannak nyilvánította, és elutasította.

Ezt követően az eljárás felperese felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, amelyben kérte a jogerős ítélet, valamint az adóhatóság által meghozott végzés hatályon kívül helyezését. Indokolásában előadta, hogy az ideiglenes biztosítási intézkedést elrendelő végzés jogszabálysértő, mivel az elsőfokú adóhatóság nem bizonyította kellőképpen, hogy a követelés későbbi időpontban kielégítése veszélyben forog. A Kúria a határozatot hatályában fenntartotta, és kiemelte, hogy a jogalkotó ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelésekor a követelés későbbi teljesítése veszélyeztetett, *nem teljes bizonyosságot, illetve bizonyítottságot, hanem a bizonyosság alacsonyabb fokát „megalapozott feltételezést”* követel meg.

A *Budapest Környéki Törvényszék K.702.149/2022/13.* számú határozata szintén hasonló tényállás tárgyában született. Az ellenőrzést végző adóhatóság több mint négyszázmillió forint kötelezettség erejéig ideiglenes biztosítási intézkedésként pénzkövetelés biztosítását rendelte el a felperes terhére. Ennek keretei között zárta a felperesi cég bankszámláját, lefoglalt két járművet, illetve végrehajtási jog bejegyzését kérte a felperesi társaság tulajdonában lévő ingatlanra. Az adóhatóság kiemelte: az ideiglenes biztosítási intézkedés alapját az adja, hogy a per során a felperesi pozíciót elfoglaló adózó az alapeljárás során nem működött együtt az adóhatósággal, adóbevallási kötelezettségének több mint két éve nem tesz eleget, továbbá korábban már végrehajtási eljárás kezdeményezésére került sor vele szemben. Az ideiglenes biztosítási intézkedés ellen a felperes fellebbezést nyújtott be, melyet az adóhatóság elutasított; időközben az ideiglenes biztosítási intézkedést megszüntették, tekintettel arra, az adóhatóság kiadta az elsőfokú határozatát, és ezzel egyidejűleg biztosítási intézkedést rendelt el. Az elsőfokú hatóság a döntését azzal indokolta, hogy a felperesi adózó eddigi magatartása okán alappal feltételezhető: együttműködési kötelezettségének a későbbiekben sem fog eleget tenni, és a terhére megállapított fizetési kötelezettséget nem fogja teljesíteni.

³² 8/2018. (III. 19.) NGM rendelet 2. § (4) bek.

³³ Lásd 8/2018. (III. 19.) NGM rendelet 2. § (1) bek.

³⁴ Miniszteri indokolás az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények módosításáról, valamint a bevándorlási különadóról szóló 2018. évi XLI. törvényhez – Részletes indokolás a 208. § 5. pontjához.

A felperes keresetében arra hivatkozott, hogy az elsőfokú adóhatóság elrendelő végzése rendkívül hiányos, mivel nem tártak fel olyan hitelt érdemlő körülményt, mely konkrétan igazolná a tartozás későbbi megtérítésének a veszélyét. A Törvényszék döntésében rögzítette, hogy az adóhatóság végzésében *a tényállást mindenre kiterjedően tisztázta, a releváns tényállási elemeket feltárta*, így a felperesi kereset nem megalapozott.

A Budapest Környéki Törvényszék K.701.832/2022/9. számú eseti döntése az adóhatóság által, ideiglenes biztosítási intézkedés keretei közötti bankszámlázórendszer jogszerűségének vizsgálatára irányul. A végrehajtási intézkedéssel szemben a felperes végrehajtási kifogást nyújtott be, majd a kifogást elutasító végzéssel szemben fellebbezést, azonban a másodfokú adóhatóság az elsőfokú végzést helyben hagyta. A felperesi pozíciót elfoglaló adózó keresettel élt, amelyben úgy nyilatkozott, hogy jogsértőnek találja a szóban forgó végzést és annak alapján zárolást, így annak megsemmisítését kérte a bíróságtól. Ám a Törvényszék nem talált jogsértésre utaló jeleket, és tekintettel arra, hogy a felperes *csak állított, de nem bizonyított, nem fejtette ki hivatkozott jogsérelmét*, a keresetet elutasította.

A Kúria Kfv.35.448/2022/10. számú, precedensképes határozata – véleményem szerint – kiemelt jelentőségű. Az adózó ellen a NAV Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatósága végrehajtási eljárást indított több mint kétszázmillió forintban megállapított adóhiány és járulékeinak behajtására. Az adós gazdasági társaság csődeljárást kezdeményezett – amelyre az adóhatóság bejelentette hitelezői igényét –, majd csődegyezséget kötött, és vállalta a tartozás egy részének adóhatóság javára történő megfizetését.

Ezt követően a NAV Kelet-budapesti Adó- és Vámigazgatósága, mint elsőfokú hatóság adóellenőrzési eljárás keretei között szintén nagyobb összegű adóhiányt állapított meg a felperes gazdasági társaságánál, és ideiglenes biztosítási intézkedésként pénzkövetelés biztosítását rendelte el. Értékelése szerint a követelés későbbi időpontban kielégítésének veszélyeztettségét arra tekintettel állapította meg, hogy az adózó:

- adóelkerülő gyakorlatot folytat;
- levonásba helyezett számlái összegének jelentős részét tették ki fiktív számlák;
- a rendelkezésre álló adatok alapján jogtalan adóelőny elérése érdekében kialakított számlázási láncolatban vett részt;
- adóhátraléka közelíti a hatszázhetvenmillió forintot;
- fizetési könnyítés keretében vállalt kötelezettségének nem tett eleget; valamint
- a korábban kötött csődegyezés szerint az adóhatóságnak tartozásából elenyésző összeg megtérítését vállalta.

A gazdasági társaság az elrendelő végzéssel szemben fellebbezéssel élt, amely azonban nem járt eredménnyel. Így keresetet terjesztett elő az elsőfokú bíróságnál arra hivatkozással, hogy az adóhatóság megsértette az ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelésére vonatkozó rendelkezéseket, valamint az adózó tulajdonhoz és a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjogait. A felperes álláspontja szerint az adóhatóság nem valószínűsítette, hogy jövőbeli fizetési kötelezettségének teljesítése veszélyben lenne. Úgy vélte, a csődegyezés

jóváhagyása nem olyan új tény, amelyre tekintettel az ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelhető, így az adóhatóság az ideiglenes biztosítási intézkedéssel az adóvégrehajtási eljárás szabályait visszaélésszerűen alkalmazta. Mivel az elsőfokú bíróság részben alaposnak találta a keresetet, az alperes adóhatóság végzését az elsőfokú végzésre is kiterjedő hatállyal megsemmisítette; az adóhatóság felülvizsgálati kérelemmel fordult a Kúriához.

A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében arra hivatkozott, hogy az adóhatóság az ideiglenes biztosítási intézkedésre okot adó körülményként kizárólag a csődegyezséget jelölte meg. Érvéle szerint az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a követelés veszélyeztettségének alapjául szolgáló körülmények már jóval az alperesi döntést megelőzően fennálltak, a csődegyezés jóváhagyásáról szóló végzés tartalma a korábban ismert tényekhez képest újdonságot nem tartalmazott, ezért az intézkedés elkésztett.

A Kúria az alperesi pozícióban lévő adóhatóság javára döntött – megállapította, hogy az elsőfokú bíróság tévesen fogadta el a felperes érvelését, és helytelenül értelmezte a csődegyezés jóváhagyásának következményeit is. Határozatában deklarálta, hogy *a csődegyezséget jóváhagyó és a csődeljárás befejezéséről szóló bírósági végzés adóhatóság által történő kézhezvétele ideiglenes biztosítási intézkedés megtételét alapozhatja meg*, amennyiben az adóhatóság, mint hitelező annak folytán a korábban végleges határozatával megállapított adó tartozáshoz sem jut hozzá, mivel e tény *az adózó jövőbeni fizetési képességére, illetve fizetési hajlandóságára vonatkozó lényeges információt jelent*.

Összességében, az ítélezési joggyakorlatot érintő vizsgálataimra támaszkodva úgy vélem, a felperesek főként a jogintézmény elrendelésének körülményeit vitatják bíróság előtt, mintsem a konkrét végrehajtási cselekmények jogszerűségét – habár ez korántsem tekinthető kizárólagosnak. Álláspontom szerint az elbírált ügyek döntő többségében az ideiglenes biztosítási intézkedés elrendelése adja a vizsgálat tárgyát, míg a „klasszikus” értelemben vett biztosítási intézkedésre nézve a bírósági joggyakorlatban csak elvétve található példa – mint ahogyan csekély számban fordul elő a felperesi keresetnek teljes mértékben megfelelő bírósági döntés meghozatala is.

5. ZÁRÓ GONDOLATOK

Kutatásom eredményeit összevetve úgy vélem, hogy a biztosítási, valamint az ideiglenes biztosítási intézkedés jogintézménye az adóhatósági végrehajtás elengedhetetlen részét képezi. Tekintettel arra, hogy a rosszhiszemű, visszaélésszerű adósi magatartások rendkívül széles skálán mozoghatnak, és ezáltal könnyedén megghiúsíthatják a későbbi kielégítési végrehajtás eredményes lefolytatását, az adóhatósági és a költségvetési érdekek is csorbát szenvedhetnek. Így feltétlenül szükséges egy olyan eszköz az adóhatóság kezében, amelynek igénybevételével az adóvégrehajtás ellehetlenítésére tett kísérletek megakadályozhatóak.

A jogintézmény fejlődési ívét vizsgálva arra a megállapításra jutottam, hogy az elmúlt éveket jellemző adójogi reformok hatására a biztosítási intézkedések tekintetében

a korábban szétagolt, erősen háttérjogszabályokra támaszkodó rendelkezések helyett egységes joganyag jött létre. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy az adóügyek kikerültek az Ákr. alkalmazási köréből, és bár a Vht. passzusai még irányadónak tekintendők, fő színterét nem a biztosítási intézkedések területe adja. Véleményem szerint ez az új jogalkotói felfogás nagyban elősegíti, és egyszerűsíti mind a jogalkalmazás terét, mind az elméleti jogászok vizsgálódásait és elemzéseit.

A hatályos joganyag tanulmányozása kapcsán úgy gondolom, hogy a szabályozás átfogó és korszerű, maga a jog-

intézmény pedig hasznos és nélkülözhetetlen. Bár két formájának elrendelése szigorú törvényi feltételekhez kötött, valamint alkalmazása a végrehajtási eljárást megelőzően, egy rendkívüli, intézkedést igénylő, speciális helyzetben lehetséges, álláspontom szerint éppen ez adja lényegi funkcióját: a kielégítési végrehajtás hatékonyságának szolgálatát, illetőleg az adóhatóság mint jogosult érdekeinek biztosítását.

Ungvári Álmos*

Beszámoló a *Deák 220 – Joggal a hazáért!* című tudományos konferenciáról

Deák Ferenc születésének 220. évfordulója alkalmából az Igazságügyi Minisztérium tudományos konferenciát szervezett 2023. október 17-én a Pesti Vigadóban.

A haza bölcseként és a nemzet prókatoraként is emlegetett Deák jogi tanulmányai elvégzését követően Zala vármegyében lett tiszti ügyész, jegyző, majd pedig helyettes alispán, mielőtt 1833-tól követként részt vett a pozsonyi Országgyűlésen. Jogi tudásának, politikai érzékének és retorikai készségeinek köszönhetően az 1839–40-es diéta idejére már a liberális ellenzék vezéralakjaként ismerték el. Emellett – a kodifikációs bizottság elnökeként – komoly szerepet vállalt a büntető törvénykönyv tervezetének kidolgozásában 1843–44-ben. 1848 áprilisától szeptember 11-ig az első felelős magyar kormány igazságügy-minisztere volt. A szabadságharc leverését és a megtorlást követően az abszolutizmus ideje alatt a passzív ellenállás vezéralakjává vált. A Pesti Naplóban 1865. április 16-án megjelent húsvéti cikkével mutatott a kiegyezéshez vezető új irányt a birodalmi politikának. Az erre irányuló tárgyalásokon pedig aktív szerepet vállalt, amely eredményeként 1867. február 17-én visszaállították a magyar alkotmányt, és elfogadták a *magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról szóló 1867. évi XII. törvénycikket*,¹ amely rögzítette Magyarország közjogi önállóságát és önkormányzatiságát a külügy, a hadügy és az ezek fedezését szolgáló pénzügyek közössége mellett. A Kiegyezést követően még rövid ideig az Országgyűlésben részt vett Deák, ám kormány megbízatást már nem vállalt és fokozatosan háttérbe is húzódott, leginkább egyházpolitikai kérdésekben nyilvánult meg. A XIX. század egyik legkiemelkedőbb államférfija, jogásza születésének 220. évfordulója alkalmával rendezett konferencia egyszerre volt tisztelgés Deák Ferenc emléke előtt, de legalább ennyire fontos volt a szellemi hagyaték számbavétele, a mának szóló üzenet vizsgálata.

A konferencia ünnepélyes megnyitását megelőzően a jelenlévők egyperces néma csennel adóztak a közelmúltban elhunyt Sólyom László, Magyarország korábbi köztársasági elnöke, az Alkotmánybíróság első elnöke, nagy hatású jogász-professzor emléke előtt.

Megnyitóbeszédében Tuzson Bence igazságügyi miniszter köszönetet mondott hivatali elődjének, Varga Juditnak a konferencia szervezésének elindításáért, valamint az előadóknek az eseményen való közreműködésért. Beszédében az igazságügyi miniszter kiemelte, hogy bár 175 év telt el azóta, hogy a Batthyány-kormány befejezte működését – amelyről szintén megemlékeztek az előadók – az olyan kérdések, mint a nemzeti szuverenitás védelme, illetve a jogbiztonság garanciái máig nem veszítettek aktualitásukból. A Deák által kialakított, a birodalmi és a nemzetállami érdekeket összehangoló, a közösen, valamint külön gyakorolható jogköröket világosan meghatározó kormányzati keretrendszer a XXI. században is iránymutatásul szolgálhat. Így még Deák – az igazságügyi miniszter saját számítása szerint – hetvenegyedik utódjaként is érdemes felidézni vagy akár alkalmazni a nagy előd gondolatait.

Ünnepi köszöntőjében Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnöke párhuzamot vont a nemrég elhunyt Sólyom László és Deák Ferenc alakja között: mindketten egy nehézségekkel terhelt időszak, egy rendszer-, illetőleg államberendezkedés-változás korszakának jogtudós etalonjainak tekinthetők. Az alkotmánybíróság elnöke szerint a jog akkor nem csorbul, akkor nem veszít ethoszából, ha azt alázattal és hazaszeretettel, Deák híres sorát – „...*jobban tudom szeretni e hazát, mint gyűlölni ellenségeinket...*” – szem előtt tartva művelik. Sulyok Tamás felelegette, hogy a történeti alkotmány – melynek vívmányait az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezésekor szem előtt kell tartani² – fogalmának első meghatározását is neki köszönhetjük. Deák szerint ugyanis „[a]lkotmányunk történelmi alkotmány, nem egyszerre készült, hanem a nemzet életéből fejlett ki, s a nemzet szükségéhez és a kor igényeihez képest mind a nemzet jogait, mind a királyi jogokat illetőleg, lényegben és formában, időnként változásokon ment keresztül”.³ A köszöntő zárásaként Deák Ferenc hétköznapijait foglalta össze a hallgatóságnak. Deák Ferenc – aki magát bivalyként jellemezte – fáradhatatlanul dolgozott az Országgyűlésben, az ülésekre mindig saját költségen utazott, gondosan összeírva azon áruk bevásárlólistáját, amelyet csak ott tudott beszerezni. Mértékletesen evett, alkoholra rá se nézett, viszont akkor is szívesen adomázott, ha senki sem kérdezte. Öregkorára pedig

* Ungvári Álmos, hivatalvezető-helyettes, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet; doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Doktori Iskola.

1 MÁTTHÉ GÁBOR: *Közép-Európa újkori születése. A magyar közjog elemi forrásai 16–20. század.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2021, 66. o.

2 Magyarország Alaptörvénye R) cikk (3) bekezdés.

3 DEÁK FERENC: *Adalék a magyar közjoghoz. Észrevételek: Lustkandl Venczel munkájára: „Das Ungarisch-Österreichische Staatsrecht”, A magyar közjog történelmének szempontjából.* Pest, 1865; Reprint: Budapest, 1987, 88–89. o.

az állatkerti séták nyújtottak neki kikapcsolódást, ahol leginkább a bozontos medve nyerte el tetszését.

A konferencia ünnepélyes megnyitó részét Vejkey Imre, az Országgyűlés Igazságügyi Bizottsága elnökének ünnepi bevezető beszéde zárta. Köszöntője elején megjegyezte, hogy a konferencián a hűség és a hazaszeretet előtti főhajtásra gyűltünk össze, megemlékezve a nemzet prófétájáról, aki révén bukása ellenére mégis győzedelmeskedett a '48-as szabadságharc. Deák az elnyomás ideje alatt hitet és reményt öntött a levert nemzetbe, az abszolutizmus idején belülről építette a népet. Vejkey is a hazaszeretetet emelte ki, mint a Deákra jellemző olyan követendő erényt, amelyet a jelen kor kihívásai és nehézségei közepette mi magunk is folyamatosan szem előtt kell, hogy tartsunk.

A konferencia keretében került sor az államférfi születésének 220. évfordulója alkalmából kibocsátott emlékérmére, valamint ünnepi bélyeg kibocsátási ünnepségére is.

A Magyar Nemzeti Bank által „Deák Ferenc” megnevezéssel kibocsátott 15 000 Ft névértékű ezüst- és 3000 Ft névértékű színesfém emlékérmék fókuszában Deák Ferenc jogalkotói tevékenysége áll, hiszen jogászként és miniszterként aktív közreműködője volt a polgári átalakulás és a nemzeti modernizáció jogi kereteit és joganyagát megvalósító törvényhozási és igazgatási tevékenységnek. A Bitó Balázs iparművész által tervezett – éremképüket tekintve azonos, kizárólag értékjelzésükben eltérő – jubileumi emlékérmék előoldalán körvonallal határolt középmezőben az 1848-as igazságügyi miniszteri pecsét viaszlenyomata, a jogalkotás hitelességének egyik biztosító látható az emlékérmék kötelező elemeivel. Virág Barnabás, a Magyar Nemzeti Bank alelnöke a kibocsátási ünnepség során mondott beszédében számba vette a kor gazdasági virágzásának pilléreit – úgymint a gazdaság modernizálása, a vasúti és folyami közlekedés infrastrukturális fejlődése vagy éppen állami támogatások biztosítása –, amelyek nyomán, véleménye szerint, joggal nevezhető a kiegyezés időszaka Magyarország aranykorának.

Az ünnepi bélyegblokk kibocsátási ünnepségén mondott beszédében Balczó Barnabás, a Magyar Posta Zrt. elnöke vezérigazgatója Deák Ferenc cselekvésre és felelősségvállalásra felszólító intelmeit idézte fel. Hangsúlyozta, hogy a Deákra jellemző, politikai és jogtudói pályafutásán is túlmutató, őt igazán államférfivá emelő odaadás, elkötelezettség és emberség ma is zsinórmértékül kell, hogy szolgáljon. Az Elekes Attila André grafikusművész tervei alapján készült bélyeg központi eleme Franz Eybl Deák Ferencet ábrázoló olajfestményének részlete, a keretrajzot pedig az ünnepi év arculati elemei díszítik. Ez utóbbiak adják az alkalmi boríték grafikai alapját is, amelyet Deák Ferenc sokat idézett mondása egészít ki: „Kockáztathatunk mindent a Hazáért, de a Hazát kockáztatni semmiért nem szabad.”

A konferencia első, *Deák Ferenc székében* címet viselő szekciójában Tuzson Bence igazságügyi miniszter beszélgetett Deák Ferenc hagyatékáról és a ma igazságügyi kihívásairól (f. Lomnici Zoltán alkotmányjogással). A beszélgetés során a jogtudomány aktuális kérdései kerültek terítékre, mindig Deák Ferenc egy-egy idézetével felvezetve a témákat. Igazolva ezáltal Lomnici kiinduló felvetését, miszerint Deák gondolatai kiállták az idő próbáját, mind a mai napig korszerűnek hatnak. Elsőként a jogbiztonság – miniszteri nyitóbeszédben már

érintett – kérdéskörét járták körbe. Tekintettel ugyanis arra, hogy a jogalkotó igyekszik az élet gyors változásaira reagálni, egyre gyakrabban merül fel a túlszabályozás problematikája, amely a jogszabályi környezet átláthatatlanságát eredményezi. A jogszabályok átláthatóvá tétele mellett kiemelten fontos a jogbiztonság szempontjából az egységes jogértelmezés is. Az igazságügyi miniszter ezzel kapcsolatban lát előrelépési lehetőséget. Véleménye szerint érdemes más országok gyakorlatát megvizsgálni, hiszen Magyarországon a törvények indokolása kevés támpontot ad a jogalkalmazónak a jogszabályok értelmezéséhez. Példaként hozta fel az uniós normák hosszú preambulumait, amelyek sajátos keretet biztosítanak az értelmezéshez. Felvetette, hogy az ilyen típusú preambulumokat a magyar jogszabályok – nemcsak a törvények, hanem akár a miniszteri rendeletek – vonatkozásában is alkalmazni lehetne. Ezzel lehetne biztosítani, hogy a jogalkalmazó átlássa a jogi környezetet, és megfelelő, a jogalkotói szándékot tükröző értelmezést adjon. Mindez pedig egyértelműen növelné a jogbiztonságot. A nemzeti szuverenitás kérdésére szintén visszatért e beszélgetés során az igazságügyi miniszter. Párhuzamba állította az Osztrák–Magyar Monarchia jogegyenlőségen alapuló együttműködését, az ott megvalósuló, egyenlősúlyra és egyenjogúságra épülő modellt az Európai Unióval, amelyben szintén az államok egyenlőségét hivatottak biztosítani a garanciális szabályok. Ugyanakkor tisztában kell lenni azzal a történelmi törvényszerűséggel, hogy a nagyobb államok igyekeznek ezt az egyenlőségi modellt felborítva hegemóniára törekedni. A szuverenitás kapcsán a miniszter kitért arra is, hogy azáltal, hogy a határon túli magyarság is rendelkezhet magyar állampolgársággal, az Országgyűlés, a Kormány és a jogszabályok legitimitációja a nemzet egészétől ered, és nemcsak a határokkal körbezárt országtól származik. Így pedig felelősséggel tartoznak a külhoni magyarságnak, és nemcsak erkölcsi, hanem valós jogi kötelezettség is az értük való fellépés a nemzetközi szinten. A beszélgetés végén a háborús helyzettel kapcsolatos nyugat-európai és kelet-közép-európai gondolkodás közti különbségről értekezett röviden az igazságügyi miniszter. Véleménye szerint korábban nem fenyegette soha veszély az európai kultúrát nyugaton, így nem alakult ki az a veszélyérzet, amely Európa keletibb országaiban az elmúlt korokban tapasztalható állandó veszélyeztetettség miatt a mai napig tetten érhető. Ennek megfelelően ebben a régióban másfajta ösztönrendszer, védekező magatartás alakult ki, amely a jogrendszer vagy a politikai szintjén is – indokoltan – leképződik.

A konferencia második szekciójában Deák Ferenc életművéről jogtörténeti megközelítéssel beszélgettek a hazai jogtörténet kiemelkedő képviselői: Balogh Elemér, Mezey Barna, valamint Stipta István jogtörténész professzorok. A beszélgetést Veress Emőd, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet fősztályvezetője moderálta. A beszélgetés résztvevői a deáki életmű meghatározó eseményein, időpontjain végighaladva igyekeztek az államférfi szakmai portréját a hallgatóság számára megalkotni. Bár Németh László szerint „Deák Ferenc már csecsemő korában is bölcs volt. Vannak ilyen lelkek, akik szakállasan és pipával jönnek a világra [...]”⁴

⁴ Az idézett mondat Széchenyi szájából hangzik el Németh László: *Széchenyi című történelmi drámájában*.

mégis fontosnak tartották a jogtörténészek azzal kezdeni, hogy miként is lett jogász a későbbi igazságügy-miniszter. A Zala vármegyei nemesi gyökerekkel bíró Deák már származása révén a jogi pályára volt predesztinálva, ami akkor a politikai pálya alapfeltétele volt. Ehhez járult hozzá legendásan jó memóriája, amely révén – a legendárium szerint – betéve tudta az egész *Corpus Iurist*. Megtestesítette a szóbeliség elsődlegességét valló magyar jogászi tradíciót. Jogi tanulmányait a Győri Királyi Jogakadémián végezte, nem is tanult európai egyetemen. Többet jelentett, hogy – például alügyészi tevékenysége során – mélyen megismerte a magyar jogi valóságot. De bizonyított tény, hogy az aktuális nemzetközi tudományos álláspontot, szakirodalmat is ismerte, azokból naprakész volt. A beszélgetés résztvevői abban egyetértettek, hogy Deák Ferenc formálisan sem saját korában nem minősült, sem pedig a mai értelemben nem nevezhető jogtudósnak, hiszen nem vett részt sem az egyetemi, sem pedig az akadémiai életben. Ugyanakkor a szó mélyebb, magyar specifikumokra is tekintettel lévő értelmében jogtudósnak tekinthető. Elég beleolvasni a ránk maradt levelezésébe, követjelentéseibe, kezdeményezéseinek indokolásaiba és országgyűlési beszédeibe, amelyekből mind kitűnnek az új szabályozások rendkívül precíz, kidolgozott elméleti alapjai. A reformkori Országgyűlésben betöltött szerepére rátérve a jogtörténészek hangsúlyozták, hogy Deák jogászi és politikusi alakja jól elkülöníthető. Ezek közül 1848-ig – mint az ellenzék meghatározó alakja – egyértelműen a fokozatosan erősödő jogászi szerep került előtérbe. A miniszteri pozíciót sokáig vonakodott elfogadni, ugyanakkor nem volt kérdéses, hogy ő tölti be a tárcát, hiszen Batthyány Lajos is ragaszkodott a személyéhez. A jogtörténészek kiemelték, hogy Deák milyen józanul és megfontoltan kezelte a kodifikáció kérdését, amely több jogág vonatkozásában is aktuálissá vált, ám az igazságügy-miniszter tisztában volt annak feltételeivel, és azzal, hogy a kodifikáció történelmi léptékű folyamat. Deák a Bach-korszakban a passzív rezisztencia (ellenállás) vezéralakjává vált, azonban a háttérbe húzódva is próbálta táplálni a nemzet erkölcsi erejét és reményét. Ahogyan Mezey Barna megfogalmazta: ez idő alatt Deák Ferenc gondolkodott, kivárt és koordinált. A beszélgetés végén a professzorok igyekeztek összefoglalni Deák szerepét az Osztrák Császárság és az önálló magyar állam érdekeit kompromisszumra hozó Kiegyezés kapcsán. Zárszóként pedig hangsúlyozták, hogy napjainkban, a gyorsan változó

korszellelem és divatok ellenében a deáki szemléletet megőrzve a bölcs, higgadt, megfontolt jogászi kultúra ki próbált értékeit kell érvényre juttatni.

A beszélgetést követően a konferencia keretében két frissen megjelent kötet került bemutatásra. A *Törvény és szabadság: Válogatás Deák Ferenc beszédeiből, írásaiból és adomáiból* című gyűjteményes kötetről szintén Veress Emőd beszélgetett a két szerkesztővel, Anka Lászlóval és Schwarczwölder Ádámmal, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár kutatóival. A szerzők elmondták, hogy nem kívánták Deák beszédeit a teljesség igényével publikálni, hiszen azt már korábban mások is megtették. A cél az volt, hogy Deák gondolatvilágának részletei tömören, esszenciálisan egyfajta füveskönyvben jelenjenek meg, és a haza bölcsének jellemvonásai beszédei, adomái, levelei és a róla szóló anekdoták révén rajzolódjanak ki. A *Basics Beatrix – Csorba László: Deák Ferenc – Az igazság arca* című könyv pedig az egykori miniszter festményeken, illetve fotókon való ábrázolását mutatja be, ahogyan azt rövid előadásában Basics Beatrix művészettörténész összefoglalta a jelenlévőknek. Deák Ferenc születésének 220. évfordulója alkalmából tehát két olyan hiánypótló kiadványt jelentetett meg az Igazságügyi Minisztérium, amelyek más-más aspektusból rajzolják fel és őrzik meg az utókornak Deák Ferenc alakját.

A konferenciát Varga Judit, az Országgyűlés Európai Ügyek Bizottsága elnökének beszéde zárta. Elnök asszony felidézte, hogy Deák Ferenc kedves elfoglaltsága volt a fafaragás, vagyis igénye volt a kézzelfoghatóra, az absztrakt kézzelfoghatóvá tételére. Ez az igénye pedig az egész életműben tetten érhető. Nemcsak kigondolta, de meg is valósította a kiegyezést, illetve ezenkívül is számos tudományosan megfogalmazott tételt váltott konkrét jogszabály formájában a nemzet javára. Deák Ferenc élete és pályája három fő motívumra húzható fel. Ez a három motívum pedig a hazaszeretet, a nemzeti szuverenitás védelme, valamint a békés megoldás keresésére való törekvés. Deák Ferencet mindig a nemzet iránti kötelezettségérzet vezérelte, és tisztában volt azzal, hogy a radikális cselekvés nem vezet eredményre. Sokkal inkább a kivárás, a türelem és a kompromisszum lehetnek hatékony eszközök. Mindezek miatt pedig Magyarország mindenkori igazságügyi miniszterének – sőt valamennyi állami vezetőjének – alapvetésként kell tekintenie Deák Ferenc gondolataira, amelyekhez újra és újra érdemes visszatérni.

Deák Márta Sarolta*

Beszámoló – „A polgári jog kodifikációja: Értékelés, reformok, lehetőségek”

„A polgári jog kodifikációja: Értékelés, reformok, lehetőségek” címmel rendezett angol nyelvű nemzetközi konferenciát a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya, a Közép-Európai Akadémia és a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. A konferencia 2023. május 18–19-én került megrendezésre a jogásztársadalom neves hazai és külföldi képviselőinek részvételével. Helyszíneként a Magyar Tudományos Akadémia patinás épülete szolgált.

A konferencia kezdőnapján **Répássy Róbert** miniszter-helyettes üdvözölte a résztvevőket, és kiemelte, hogy a kodifikáció mint társadalmi jelenség szinte egyidős a joggal, majd felvázolta a történelem jelentős kodifikációs eseményei sorát kezdve Hammurapi törvénykönyvétől a francia *Code Civil* vívmányain és Kelet-Közép-Európa jogrendszerének változásain keresztül a kodifikáció magyar vonatkozásaiig. Hozzátette továbbá, hogy a magyar Polgári Törvénykönyv tíz évvel ezelőtti hatálybalépése egy századokon átívelő kodifikációs folyamat eredménye, amelyet jelentős összehasonlító jogi munka előzött meg. **Szilágyi János Ede**, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet vezetője is ezt emelte ki, mint a konferencia fő témáját, kiegészítve az európai kodifikációs mozgalomra való kitékintéssel.

Megnyitóbeszédében **Vékás Lajos** a kodifikációs folyamat természetéről és a magyar Polgári Törvénykönyv megalkotásáról értekezett. Hangsúlyozta, hogy annak ellenére, hogy a kodifikáció szükségessége ellen szóló társadalmi változások gyors léptékével és kiszámíthatatlanságával szemben örök érvényű a normák homogén módszerrel történő rendszerezésére való igény. A változó körülményekhez való megfelelő alkalmazkodás szempontjából ugyanis előnyösebbek a szisztematikus standardok, mint a gyorsan változó, *ad hoc* szabályok. A jogbiztonság elvét jobban szolgálja ki egy erős alapokkal rendelkező kódex, mint a változó helyzetek által generált, nehezen feldolgozható és alkalmazható jogszabálmennyiség.

Az első szekció nyitó előadásában **Johannes Michael Rainer** a magánjog kodifikációjának aktuális szempontjaiba és elméletébe vezette be a hallgatókat. Elsőként kiemelte, hogy a magánjog átfogó kodifikációja mind a mai napig ismeretlen

a jogtudomány számára, hiszen jellemzően a magánjog különböző ágazatainak, tehát például a polgári vagy a kereskedelmi jog szabályainak rendszerbe foglalására került sor a történelem során. A professzor úr hangsúlyozta az adaptáció, a reform és az újítás szükségességét, valamint megfogalmazta abbéli meggyőződését, miszerint a kódexeket az különbözteti meg az „egyszerű” jogalkotástól, hogy a komplexitásuk révén a legmélyebb és legértékesebb kifejezőmódjai a jogi kultúrának. A felszólalók sorában az osztrák kollégát **Veress Emőd** követte, aki a kodifikációs mozgalmak rövid közép-európai áttekintését tárta a közönség elé. A professzor úr a kodifikáció öt hullámát, módszerét különböztette meg főleg történeti jellemzők alapján. Ennek megfelelően kiemelte az osztrák polgári kódex jelentette inspirációt, a szovjet típusú diktatúrák törvényhozását, illetve a rendszerváltozást követő kodifikációs törekvéseket.

A konferencia következő, második szekciója a kodifikációs jogalkotást közelebbről, egyes államok szempontjából vette górcső alá. A svájci polgári jogi kodifikáció hátterét **Christiana Fountoulakis** mutatta be. Elhangzott, hogy Svájcban a nyugat-európai államokhoz képest relatíve későn került sor a polgári jog szabályainak egységes szerkezetbe foglalására. A munka oroszán részben Eugen Huber nevéhez fűződik, aki tanulmányozta a svájci kantonok polgárjogi törvényeit, valamint a kortárs és a már lezajlott kodifikációs folyamatokat is. A svájci szövetségi polgári kódex, a *Zivilgesetzbuch* végül 1907-ben lépett hatályba, amelyet a kortársak dicsérete övezte az akkor kurióznak számító közérthető stílusa miatt. A szekció következő felszólalójaként **Dudás Attila** számolt be a szerb kodifikációs folyamatokról. Kiemelte az úgynevezett „jugoszláv tradíció” jelentőségét Szerbia jogrendszerének megértése szempontjából, ugyanis a délszláv állam jelenleg nem rendelkezik hatályos polgárjogi kódexszel. Mindazonáltal paradox módon a már nem hatályos 1844-es *Civil Kódex* bizonyos szabályai mind a mai napig alkalmazandók. A professzor úr kitért a készülő szerb polgárjogi törvénykönyv előzetes tervezeteinek ismertetésére is, majd részletezte a kodifikáció során felmerülő jogi problémákat is. A szekciót zárva egy másik délszláv állam, Horvátország képviselőjében **Tatjana Josipović** ismertette a horvát kodifikációs eljárás specialitásait, amely Szerbiához hasonlóan szintén magával hozza Jugoszlávia örökségét. Déli szomszédunknál sincs jelenleg hatályos átfogó polgárjogi kódex, a magánjog különböző

* Deák Márta Sarolta, titkárságvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.

ágazatainak rendjét egyes specifikus jogszabályok határozzák meg. A horvát magánjogi törvényhozás modelljeiként főként az osztrák, a német és a svájci civiljogi kódexek szolgáltak. A professzor asszony hangsúlyozta, hogy a közelmúlt válsághelyzetei megváltoztatták a magánjog hagyományos elveinek értelmezési kereteit, amely új helyzeteket teremt a jogalkotó számára.

A harmadik szekció első felszólalója, **Anatol Dutta** a német Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) történetével folytatta a konferencia szakmai előadásainak sorát. A professzor úr kiemelte, hogy a BGB egy kifejezetten szakemberek számára összeállított, kimerítő mértékű gyűjteménye a német polgári jog ágazatainak (kivéve a kereskedelmi jogot). A BGB az évek alatt több reformot is megélt, ezért eklatáns példája a jogbiztonság és a változó helyzetekhez való adaptáció egyensúlyának. Ezután Olaszország példájának bemutatása következett **Claudio Sconamiglio** által, aki előadásában kitért a kártérítési jog különös szabályaira, majd **Menyhárd Attila** vette át a szót a magyar vonatkozások ismertetésével. A professzor úr a magyar polgárjogi kodifikáció módszertani hátterének szemléltetésével prezentálta a közönség számára, milyen hatással bírhat egy magánjogi kódex a már létező, alkalmazandó jogra. A szekció zárásaként **Barzó Tímea** tárta fel a családjog szabályainak a Ptk.-ba történő beemelését. Kiemelte, hogy az adaptációs folyamatot 12 évnyi szakértői munka előzte meg, amely során kulcskérdésként merült fel a családjog szabályainak a Ptk.-n belül, illetve egy külön, speciális jogszabályban történő szerepeltetésének a létjogosultsága. Végül a családjog külön könyvként került be a Ptk.-ba, ezzel jelezve annak relatív függetlenségét, de mégis hangsúlyozva a személyes viszonyok jogi jelentőségét.

A konferencia első napját záró negyedik szekció első felszólalója, a szlovén kodifikációt bemutató **Miha Juhart** horvát és szerb kollégáihoz hasonlóan kiemelte a jugoszláv jogrendszer örökségét, vagyis az egységes szerkezetbe foglalt magánjogi szabályozás hiányát. A professzor úr megfogalmazta afelőli kételyeit, hogy Szlovénia valaha rendelkezni fog átfogó magánjogi kódexszel a jelenleg alkalmazott, a polgárjogi kodifikációt jelentő négy fő jogszabály helyett, valamint kiemelte a jogértelmezés szerepét az alapelvek meghatározása esetén. Átvéve a szót, **Meliha Povlakić** zárta a posztjugoszláv államok sorát Bosznia-Hercegovina képviseletében. Hangsúlyozta az osztrák magánjog egészen a 19. századtól napjainkig tartó erős befolyását. Hasonlóan a korábban említett délszláv államokhoz, a magánjog általános részének egységes szerkezetbe foglalása Bosznia-Hercegovina esetében is hiányzik.

A következő nap kezdő felszólalója, **Hugh Beale** egy alternatív kodifikációs megközelítés, a *common law* rendszer lehetőségeit mutatta be a konferencia közönségének. Az egységes szerkezetbe foglalt, irányt mutató magánjogi kódexekhez képest a precedensen alapuló jogrendszerek főleg bíró alkotta szisztémáknak minősülnek, ahol jellemző a különböző bíróságok jogértelmezése közötti eltérés is. Mivel az angol jog főleg kereskedelmi fókuszú, a szerződési és a kereskedelmi jog szabályainak átfogó kodifikációjára került sor, azonban a professzor úr hangsúlyozta, hogy az ehhez hasonló törekvések jellemzően erős ellenállásba ütköznek. **Harry Runia** folytatta az előző nap felvett fonalat a kontinentális jogrendszerek kodifikációs törekvései közül Hollandia bemutatásával, ahol

immár a negyedik átfogó szerkezetalkotás gyümölcsseit élvez a jogásztársadalom. A holland polgárjogi kódex megalkotását E. M. Meijers neve fémjelzi, aki kiemelt jelentőséget tulajdonított a jogbiztonság elvének, ezért a *common law* rendszer precedensjogával ellentétben szükségesnek tartotta egy kódex létrejöttét a francia *Code Civil* vívmányai alapulvételével.

A hatodik szekcióban **Martian Schauer** elmondta Ausztria magánjogi kodifikációjáról, hogy az európai kodifikációk első generációjába tartozó, jórészt a kanti természetjog ihlette általános magánjogi kódex. A kódex maga relatíve rövid, jellemzően inkább alapelveket, mint részletszabályokat tartalmaz, ezzel is bátorítva a bírói jogértelmezést a jog további fejlődésének elősegítésére. A professzor úr megemlítette továbbá, hogy jelenleg nincs nagyobb reformra irányuló törekvés a közeljövőre nézve. **Milan Hulmák** a cseh kodifikáció elmúlt tíz évről beszélt a hallgatóságnak. Kiemelte, hogy a polgárjogi kódex nem csupán egy új jogszabály hatálybalépését jelölte, hanem a teljes cseh magánjog megváltozását. Maga a kódex sok inspirációt merített más államok jogrendszeréből. Átvéve a szót, **Filip Melzer** bemutatta az új cseh magánjogi kódex elfogadásához vezető utat az ABGB-től kezdve a szocialista törvénykönyvekig. Hangsúlyozta, hogy mindennemű átalakítás esetén a fontos a gyorsaság, hogy az arra irányuló szándék el ne múljon, illetve megemlítette a minták alapulvételének kulcsfontosságú jellegét.

A szimpózium hetedik szekcióját nyitó **Gustavo Cerqueira** folytatta a felszólalók sorát a francia kodifikációs vívmányok ismertetésével. Európai viszonylatban is rendkívül jelentős eseményként tartjuk számon a napóleoni kódexek megalkotását, amelyek az egyértelműség és egyszerűség jegyében születtek meg. Ennek ellenére a francia civiljogi rendszerben történő eligazodás rendkívül nehéz, szakértelmet és hosszúságos tanulmányozást kíván meg, emiatt reformra szorul. Kollégája, **Lukas Rass-Masson** kiemelte, hogy hibáival szemben a *Code Civil* erényei elvitathatatlanok, és eleget tettek a jogbiztonság elvének. Elmondása szerint az elmúlt húsz év valóban felszínre hozta egy átfogó reform igényét, amely jórészt a globális kereskedelemre való átállásból fakad, továbbá kifejezte abbéli reményét, hogy a következő húsz évben bebizonyosodik, hogy a *Code Civil* képes lépést tartani a társadalmi és gazdasági változásokkal. **Radu Rizoiu** felszólalásában bemutatta a román magánjogi kódex több európai mintáját, kiemelve a *Code Civil* hatását, amely érdekes módon a szocializmus idején is megmaradt. A hatályos *Noul Cod Civil* sikeresnek mondható, hiszen vívmányait széles körben alkalmazzák és kevés változásra volt szükség az elmúlt 12 évben.

Zárásként **Milan Hlusák** mutatta be Szlovákia jellegzetességeit, kiemelve a Csehországgal közös történeti előzményeket. A szlovák magánjogi törvénykönyv 1964-ben, a szocializmus idején lépett hatályba, és a dolgok jelenlegi állása szerint a rekodifikációs folyamatok egyelőre nem jártak sikerrel annak ellenére, hogy több tervezet is született. Az elmondottak alapján a szlovák társadalmi-politikai légkör nem kedvez egy új magánjogi kódex elfogadásának, nem tartozik a jogalkotás leginkább égető szükségletei közé. Lengyelország részéről **Piotr Stec** a konferencia utolsó felszólalójaként a 16. századra tette az első lengyel kodifikációs kísérletet, amely azonban ellenállásba ütközött, és nem járt sikerrel. Az ország meglehetősen különleges helyzetben találta magát, hiszen amikor a 20. század

végén eljött az ideje a magánjog egységes szerkezetbe foglalásának, öt különböző alkalmazandó jogrendszerrel kellett számolni a történelem viharai (felosztások, szocialista rendszerek) miatt. Ennek megoldásaként egy interregionális, a nemzetközi magánjoghoz hasonló rendszer kerül megalkotásra, amely meglehetősen jól is működött. Ezt követően vette kezdetét a megfeszített kodifikációs munka az összes alkalmazott jogrendszer számbavételével. Ezt a munkát annak a kérdésnek a felmerülése szakította meg, hogy szükség van-e egyáltalán manapság a magánjog kodifikációjára?

Ezen nagy sikerű, magas szintű nemzetközi konferencia folytatta a nemzetközi párbeszédet, illetve a Ptk. eredményeit is szélesebb körben tette ismertté. Talán a legfontosabb következtetés, amit levonhattak a jelenlévők, hogy a magánjog folyamatosan változik, de mégis állandó. Emiatt is kiemelt jelentőségű az államok közötti tapasztalatcsere, a különbözőségek és a hasonlóságok összevetése.

Az érdeklődők számára a teljes konferencia megtekinthető a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet YouTube-csatornáján.

Jogértelmezések*

SZEMELVÉNY A POLGÁRI NEMPERES ELJÁRÁSI JOG TERÜLETÉRŐL

AZ ÜZEMBENTARTÓI JOG ÖRÖKÖLHETŐSÉGE

Az Igazságügyi Minisztériumhoz egy olyan megkeresés érkezett, amely alapvetően arra kereste a választ, hogy az az **üzembentartói jog, amelyet a járműnyilvántartásba bejegyeztek, örökölhető-e.**

A tényállás szerint az ügyben adott egy lassú jármű, amelyet feltehetőleg a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 35/2000. (XI. 30.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet) 39. § (6) bekezdése alapján helyeztek forgalomba. A BM rendelet 39. § (6) bekezdése szerint „a lassú jármű, a lassú jármű pótkocsija vagy a mezőgazdasági vontató forgalomba helyezésére irányuló kérelem során a jármű tulajdonjogának, származásának hitelt érdemlő igazolása hiányában törzskönyv kiadása nélkül a forgalmi engedély és a rendszám-tábla kiadható az üzemben tartó járműnyilvántartásba történő egyidejű bejegyzésével, feltéve, hogy a jármű magyarországi gyártására, illetve behozatalára 1999. január 1-jét megelőzően került sor és a forgalomba helyezést kezdeményező ügyfél birtokába kerülése igazolt”.

Az ily módon forgalomba helyezett lassú jármű üzembentartói jogának örökölhetősége kapcsán az alábbi következtetések vonhatók le.

1. A KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

Az üzembentartó, illetve az üzembentartói jog fogalmát a közlekedésigazgatási és nyilvántartási szabályok vezették be jogunkba, elsősorban közjogi megfontolásokból arra az esetre, ha a jármű tulajdonosának és üzembentartójának személye elválna egymástól.

A közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény 2. § 9. pontja határozza meg az üzembentartó fogalmát, amely szerint üzembentartó „a jármű tulajdonosa, illetve akit a jármű jogszerű üzemeltetésére szerződés vagy más hitelt érdemlően igazolt jogcím alapján a járműnyilvántartásba bejegyeztek”.

E szabályból következően üzembentartónak főszabály szerint a tulajdonos minősül, de nincs akadálya annak, hogy a jármű jogszerű üzemeltetésére szerződés, de akár más hitelt érdemlő jogcím alapján más személyt jegyezzenek be a nyilvántartásba.

A fentiek alapján az a következtetés vonható le, hogy tulajdonjoga az örökjagynak a lassú járművön nem volt, és nem is lehetett, azonban ő, mint üzembentartó bejegyzésre került a járműnyilvántartásba.

Az üzembentartói jog jogosultjának bejegyzéséről, jogairól és kötelezettségeiről a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) rendelkezik, amelynek 46. § (4) bekezdése szerint „**az üzemben tartó teljes körűen gyakorolja a jármű használatával és forgalomban tartásával kapcsolatos jogokat, valamint felelős az üzembentartót terhelő kötelezettségek teljesítéséért mindaddig, amíg a jármű tulajdonosa a közlekedési igazgatási hatóság felé tett egyoldalú nyilatkozattal az üzemben tartás jogát tőle vissza nem vonja.** Ez magában foglalja különösen a gépjármű felelősségbiztosítási kötelezettséget, a jármű időszakos vizsgálati kötelezettségét, forgalomból történő ideiglenes kivonásának és a kivonás megszüntetésének és a jármű ismételt forgalomba helyezése kezdeményezésének jogát, továbbá az üzemben tartói adatok változásának bejelentését, valamint a forgalmi engedély, a rendszám-tábla és a regisztrációs matrica pótlásának kezdeményezését.”

A Korm. rendelet 46. § (7) bekezdése speciális rendelkezést tartalmaz a lassú járművekre vonatkozóan, amikor kimondja, hogy „a lassú jármű, a lassú jármű pótkocsija vagy a mezőgazdasági vontató forgalomba helyezésére irányuló kérelem elbírálása során a jármű tulajdonjogának hitelt érdemlő igazolása hiányában a származás-ellenőrzés elvégzése, valamint törzskönyv kiadása nélkül a forgalmi engedély és a rendszám-tábla kiadható az üzemben tartó járműnyilvántartásba történő egyidejű bejegyzésével, feltéve, hogy a jármű magyarországi gyártására, vagy behozatalára 1999. január 1-jét megelőzően került sor, és a forgalomba helyezést kezdeményező ügyfél birtokába kerülése igazolt”.

A megkeresésben foglalt esetben is erről van szó, hiszen az örökjagyt – a lassú jármű tulajdonosának bejegyzése nélkül – az üzembentartói jog jogosultjaként jegyezték be a nyilvántartásba (a hasonló tartalmú akkor hatályos jogszabályi rendelkezések alapján).

Ez azért sajátos helyzet, mert ekként az ilyen lassú jármű üzembentartója az üzembentartói joga alapján olyan jogokat is önállóan gyakorolhat, amelyek csak a tulajdonost illetik meg, vagy amelyeket az üzembentartói jog jogosultja csak

* Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve nincs kötelező ereje.

a tulajdonos hozzájárulásával [Korm. rendelet 46. § (5) bekezdés] gyakorolhat.

Erre utal a Korm. rendelet 46. § (9) bekezdése, amely kifejezetten is kimondja, hogy az említett módon nyilvántartásba vett lassú jármű üzemeltetője „az üzemeltetői jogát átruházhatja”. Ehhez a rendelkezés alakszerűségi követelményként hozzáfűzi azt is, hogy „az üzemeltető személy változását igazoló – a közúti közlekedési nyilvántartásba bejegyzett jármű tulajdonjogának, illetve üzemeltető személyének változását igazoló teljes bizonyító erejű magánokiratnak a közlekedési igazgatási eljárásban történő felhasználhatóságához szükséges kötelező tartalmi elemekről szóló kormányrendelet szerinti – teljes bizonyító erejű magánokiraton nem kell feltüntetni a tulajdonos adatait”.

2. A KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYI HÁTTERBŐL LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK

Az előadottakból következik, hogy a lassú jármű üzemeltetésére vonatkozó jogosultságok, amelyek értelemszerűen a jármű birtoklásának, használatának és hasznai szedésének jogát is magában foglalhatják (szerződéses alapítás esetén nyilvánvalóan a szerződés tartalmától függően) üzemeltetői jogként **ebben az esetben a tulajdonos személyétől függetlenül az üzemeltetői jog jogosultja által is átruházhatók, az üzemeltetői jog tehát a BM rendelet 39. § (6) bekezdése, illetve a Korm. rendelet 46. § (9) bekezdése szerint lényegében olyan forgalomképes vagyoni értékű jognak minősül, amelyben jogutódlás következhet be.**

Ha a jogutódlás ilyen egyedi (singuláris) formáját is lehetővé teszi a jog, nem lehet kétséges, hogy **e vagyoni értékű jogosultság az általános, egyetemes (univerzális) jogutódlásnak is tárgya lehet, vagyis a szóban forgó lassú jármű üzemeltetői joga nem csupán átruházható annak jogosultja (az örökgyógy) részéről, de halála esetén tőle – a hagyatéka részeként – örökölhető is.**

A *Polgári Törvénykönyvről* szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) a 7:1. §-ban azt mondja ki, hogy „az ember halálával hagyatéka mint egész száll az örököse”. A Ptk. nem definiálja a hagyatékot, ennek fogalmi határait ugyanis a bírói gyakorlat határozza meg úgy, hogy bizonyos kivételekkel az örökgyógy egész vagyona, vagyontárgyai, vagyis az örökgyógy dolgai, halálával meg nem szűnő jogai és követelései (Ptk. 8:1. § 5. pont) a hagyaték részét képezik, és az örökös mindebben jogutódnak számít.

A kifejtettek alapján **nem látjuk akadályát annak, hogy a leírtak szerint nyilvántartásba vett lassú jármű örökgyógot megillető üzemeltetői jogát az örökgyógy örököse megörökölje.**

SZEMELVÉNY A NEMZETKÖZI JOG TERÜLETÉRŐL

A JOGHARMONIZÁCIÓS ZÁRADÉKOK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG GYAKORLATÁNAK TÜKRÉBEN

Az európai uniós irányelvek évtizedes gyakorlattal tartalmazzák azt – az átültetésükre vonatkozó rendelkezéseik között szereplő – állandó kitételt, amely szerint „Amikor a tagállamok elfogadják az [irányelv átültetését szolgáló] rendelkezéseket, azokban hivatkozni kell erre az irányelvre, vagy azokhoz – hivatalos kihirdetésük alkalmával – ilyen hivatkozást kell fűzni” Ennek, a Jszt. 34. alcíme¹ szerinti jogharmonizációs záradékok alapjául szolgáló rendelkezésnek az értelmezése több esetben is kérdéses vagy vitás a tagállamok és az Európai Bizottság között: a Bizottság a vonatkozó, harmonizáló hatályos jogszabályokkal kapcsolatos esetjog nyomán e követelményt egyre szigorúbban érvényesítetteti. A tagállamok, köztük Magyarország is, következetesen és általánosan alkalmazzák e hivatkozásokat, azonban bizonyos esetekben, így a már említett harmonizáló jogszabályok, különösen kódexek, esetleg csak közvetetten átültető rendelkezések esetén mindeddig bizonyos mértékű differenciálásra volt lehetőség. E szemlélet megváltozása és a Bizottság által elvárt univerzális hivatkozási kötelezettség napjainkra újabb és újabb, egyre növekvő adminisztratív terheket jelenthet a jogalkotók számára.

Arra, hogy egyáltalán miért van szükség a jogharmonizációs záradékokra, és hogy azok megfelelő feltüntetésére miért fordít kiemelt figyelmet a Bizottság, az uniós irányelvek jogi természete ad magyarázatot. Az irányelvek ugyanis nem közvetlenül alkalmazandóak, rendelkezéseik a tagállami jogalkotók aktív közreműködése – vagyis átültető jogszabályok megalkotása által tudnak érvényesülni.² Ahhoz pedig, hogy az uniós polgárok megismerhessék, hogy pontosan mely tagállami jogszabályok biztosítják számukra az irányelvek által garantált jogait, szükséges valamilyen módon összekapcsolni a tagállami és az uniós aktusokat. E kapcsolatot biztosítják a jogharmonizációs záradékok.

Méltányolható elvárás tehát a Bizottságtól az, hogy az irányelvek átültetése során a tagállamok ne kizárólag a tartalmi megfelelésre fordítsanak figyelmet, hanem biztosítsák azt is, hogy átültető jogszabályaik utaljanak az érintett irányelvekre annak érdekében, hogy az állampolgárok számára is egyértelmű legyen: az adott hazai jogszabályok bizonyos rendelkezései uniós jogot ültetnek át. Ez a gyakorlat hosszú ideje hatékonyan és jóhiszeműen működött, a tagállamok az irányelvek átültetése céljából megalkotott jogszabályaiban e hivatkozási kötelezettségeiknek rendre eleget tettek, az *ever closer union* doktrína jegyében azonban a Bizottság e területen is fokozatosan egyre szigorúbb feltételeket támaszt a tagállamokkal szemben. E folyamat napjainkban tetőzni látszik azzal, hogy a maradéktalan átültetés biztosítása érdekében immáron

¹ A jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet (a továbbiakban: Jszt.) 34. alcím: A jogharmonizációs záradék tartalma és alkalmazási követelményei.

² BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG-ORAC, Budapest, 2014, 240. o.

minden – adott irányelv átültetőjeként a Bizottság részére bejelentett – jogszabály esetén elvárásá vált a jogharmonizációs klauzulák feltüntetése függetlenül attól, hogy az adott hazai jogszabály újonnan elfogadott vagy teljesen harmonizáló – már hatályos – jogszabály, hogy alap- vagy módosító jogszabály, valamint, hogy ágazati jogszabály vagy kódex. A klauzulák alkalmazásának ilyen mérvű, differenciálás nélküli megkövetelése azonban nemcsak rendkívüli adminisztratív többletfeladatokat és az életviszonyokat átfogóbb jelleggel szabályozó jogszabályok folyamatos módosítását vonná maga után, hanem a hivatkozások céljával ellentétesen, egyes esetekben kifejezetten a jogbiztonság ellen is hathat.

A Bizottság érvelését a harmonizáló hatályos jogszabályokkal kapcsolatos, az Európai Unió Bírósága által kidolgozott gyakorlatra alapozza. Ezek azon tagállami normák, amelyeket egy adott irányelv kihirdetését megelőzően fogadtak el, amelyek azonban tartalmilag eredendően megfelelnek az irányelv követelményeinek, ezért a tagállamok átültetőknek tekintik őket. Ennek kapcsán régre visszanyúló EUB-esetjog támasztja alá a Bizottság álláspontját, amely szerint ilyenkor is *pozitív átültető intézkedések* szükségesek az irányelv kihirdetését követően ahhoz, hogy egy harmonizáló jogszabály átültetőnek tekinthető legyen.³ E gyakorlatot ismerve az Igazságügyi Minisztérium jogharmonizációs koordinációért felelős szakterülete kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a jogharmonizációs javaslatok egyeztetése során beazonosítsák a már harmonizáló jogszabályokat is, és hogy azokba még az átültetési határidőn belül beilleszkék a klauzulát.

A magyar jogalkotói gyakorlat tehát főszabály szerint rendre minden releváns, irányelveket átültető jogszabályban igyekszik jogharmonizációs klauzulát elhelyezni, azonban felmerülnek bizonyos kivételes esetek, amikor a záradékok feltüntetése nem ítéltetett szükségesnek.

Kiemelendők e tekintetben a kódex jellegű jogszabályok, mint a Btk., Ptk. vagy az Ákr.,⁴ amelyek egyes jogágak egészét átfogják. A magyar szabályozás értelmében, amennyiben az átültetést egy átfogó kódex alapvető szintű vagy általános rendelkezése biztosítja, jogharmonizációs záradék feltüntetése nem szükséges.⁵ E szűkítés praktikussági szempontból is indokolható, hiszen nélküle például a Ptk.-ban gyakorlatilag minden – magánjogi jogügyleteket érintő – irányelvre szükséges lenne hivatkozást feltüntetni, amely a záradékokat – éppen a jogintézmény céljával ellentétesen – átláthatatlanná tenné. A záradékok ilyen esetekben feltüntetése elleni további érv,

hogy egy alapvető szintű, az érintett uniós jogi előírásról mesze túlmutató rendelkezéshez uniós jogi hivatkozás kapcsolása megtevesztheti a jogalkalmazókat a tekintetben, hogy az adott szabály az Unió jogából, esetleg egy konkrét uniós jogi aktusból származik. Hasonló aggályok merülnek fel az irányelveknek megfelelést közvetetten szolgáló, az irányelvekben kitűzött célok elérését segítő vagy megerősítő rendelkezések esetén, különösen a minimumharmonizáció területén. Ugyanis egy irányelvi minimumszabályozás tekintetében egy annál szigorúbb vagy magasabb védelmi szintet jelentő nemzeti intézkedés által is megvalósulhat a megfelelés – ilyen esetekben kifejezetten félrevezető lenne a szigorúbb szabályozásra úgy hivatkozni, mint az irányelv minimumkövetelményeit megvalósító, az annak megfelelés érdekében hozott rendelkezésre.

A kérdés kapcsán kiemelendő még a magyar jogalkotási gyakorlat egy sajátossága is. Amennyiben ugyanis egy jogszabály módosításra, vagy szövegének egy része hatályon kívül helyezésre kerül egy másik jogszabály által, úgy ezen utóbbi, módosító és hatályon kívül helyező rendelkezések a hatálybalépéssel végrehajtottá válnak, és hatályukat veszítik.⁶ Ezért, amennyiben egy ilyen önkioldó norma az irányelvnek való megfelelést már előzetesen biztosítja, ebben az immáron hatálytalan jogszabályban értelemszerűen nem tüntethető fel utólagosan jogharmonizációs klauzula.

Az átültetések vizsgálatának gyakorlatát áttekintve megállapítható, hogy e jogelvi, jogszabályszerkesztési tagállami sajátosságok jelenleg egyáltalán nem kerülnek vizsgálatra, méltányolásra, és a Bizottság bármilyen, záradékokkal kapcsolatos hiány detektálása esetén nem fél mérlegelés nélkül élni a rendelkezésére álló, objektíve alkalmazható jogkövetkezményekkel, így adminisztratív megkeresésekkel vagy – szigorúbb esetekben – non-notifikációs kötelezettségzegési eljárások megindításával. Azon átültetéseknel azonban, ahol a megfelelést szolgáló tényleges, fő átültető jogszabályokban feltüntetik a klauzulát, joggal merül fel az arányosság követelményének esetleges sérelme, ha ennek ellenére, pusztán egy-egy – az átültetéshez közvetetten kapcsolódó – jogszabályban hivatkozás elmaradása okán kötelezettségzegési eljárás megindítására kerül sor. E záradékokkal kapcsolatos kérdések rendeződése egyelőre a jövő kérdése marad, azonban megállapítható, hogy a jóhiszeműség és a lojális együttműködés követelményével összeegyeztethető gyakorlat kialakításához mind a Bizottság, mind a tagállamok részéről szükséges a konstruktív párbeszédre való nyitottság.

* * * Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései
az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek,
azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve nincs kötelező ereje. * * *

3 C-550/18. sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2020. július 16-án hozott ítélet 31. pontja; C-360/95. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 1997. december 18-án hozott ítélet 13. pontja.

4 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, az általános közgazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény.

5 Jszr. 90. § a) pont.

6 A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 12. §.

Közéleti események

(2023. július 1. – 2024. január 31.)

Kitüntetések adott át az igazságügyi miniszter

Az államalapítás és államalapító Szent István király ünnepe alkalmából, a köztársasági elnök megbízásából kitüntetések adott át Tuzson Bence igazságügyi miniszter hétfőn Budapesten.

Hangsúlyozta: olyan embereknek nyújtja át az elismerést, akik nem csupán komolyan veszik a jogot, de azt is tudják, hogy a jogelveket az igazságkereső emberekért alkották.

Felidézte, hogy Szent István alkotta meg alkotmányosságunk és jogrendszerünk alapját. Ennek nyomán jutottunk el oda, hogy ma már egy olyan stabil, egységes jogrendszerben élünk, ami Magyarország fejlődését szolgálja.

Amikor a magyar államiság ezeréves fennállására emlékezünk azokról a „zászlóvivőkről” is meg kell emlékeznünk, akik saját területükön nagyot képesek alkotni – mondta Tuzson Bence.

A miniszter a Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata kitüntetését adta át Kalina Józsefnek, a Fővárosi Törvényszék nyugalmazott tanácselnökének, Mesterházy Istvánnak, a Zalaegerszegi Törvényszék nyugalmazott tanácselnökének, Molnár Józsefnek, a Fővárosi Ítéletábrla bírójának és Tománé Szabó Ritának, a Miskolci Törvényszék nyugalmazott bírójának.

A Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetésben részesült Fekete Ildikó Katalin, a Kúria nyugalmazott tanácselnöke, Harter Mária Aranka, a Kúria nyugalmazott tanácselnöke, Sebe Mária, a Kúria nyugalmazott tanácselnöke és Paczolayné Szilágyi Erzsébet, a Fővárosi Törvényszék Cégbíróságának nyugalmazott bírójának.

A Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetését vehette át Stefáni Károly, ügyvéd, a Magyar–Francia Kereskedelmi és Iparkamara Igazgatótanácsának tagja, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara választottbírája. Továbbá a miniszter Deák Ferenc-díjat adományozott Salgó László Péter közigazgatási államtitkárnak.

2023. szeptember 22.

Tuzson Bence: Az Igazságügyi Minisztérium tevékenységében fontos szerepet kap a szuverenitásunk védelme

A szuverenitás védelmét nevezte tárcája egyik legfontosabb feladatának Tuzson Bence igazságügyi miniszter csütörtökön Miskolcon, egy szakmai találkozón.

Az Igazságügyi Minisztérium (IM) előtt álló feladatokról, különös tekintettel az áldozatsegítésre címet viselő fórumon

a politikus a szuverenitás fontosságával kapcsolatban megjegyezte, hogy a nemzetközi politikában korábban az erős államok határozták meg a kis államok mozgásterét; ez alól kezdetben „üditő kivétel” jelentett az Európai Unió, amely igyekezett a kis államok érdekérvényesítését biztosítani.

„A világ természetes rendje azonban nem változott meg. A külpolitikának az a vetülete, hogy a nagy országok diktálhassanak, állandóan megjelenik különböző viszonyrendszerekben, így az Európai Unióban is” – mondta a miniszter, aki szerint a szuverenitás védelmének kérdése „nemcsak minket, hanem az összes államot érintő kérdés”. „Azt látjuk, hogy az európai jog nagyon erőteljesen megpróbál behatolni azokra a területekre is”, amelyeken nincs keresnivalója az unió alapszerződése és az abból eredő egyéb szerződések alapján.

Kijelentette: nagyhatalmi és ideológiai érdekek is megjelennek az európai térben. A miniszter példaként az isztambuli egyezményt hozta, amivel – mint mondta – önmagában nem is lenne probléma, azonban vannak ideológiai elemek is benne, ami a genderideológiát tartalmazza.

A nő fogalmát például nem hagyományos, hanem társadalmi nemként határozza meg, ami „jó pár országban” elfogadhatatlan – fűzte hozzá.

Jelezte: Magyarország nem csatlakozott az egyezményhez, az unió viszont éppen most, konszenzus nélkül csatlakozott; ennek az a következménye, hogy a magyar jogban nem érvényesül a genderideológia, de az európai jogot már köti. „Veszélyes tendencia ez, lopakodó jogalkotást jelent” – mondta.

„Óvok mindenkit, a nemzetközi térben is, hogy ezen az úton továbbmenjünk!” – fogalmazott Tuzson Bence.

Az IM jövőbeni feladatai között említette a jogalkotói szándéknak a joggyakorlatban való érvényesülése feltételeinek megteremtését. Ennek érdekében folyamatosan vizsgálják majd a kérdést, hogy kideríthessék: ha nem érvényesül a szándék, hol van a hiba. „Hosszas folyamatra számítok, de előremutató feladatnak tartom” – mondta.

A miniszter abból az alkalomból, hogy a tanácskozás után avatták fel a felújított miskolci Áldozatsegítő Központot, úgy fogalmazott: 2010 óta övezi fokozott figyelem a bűncselekmények áldozatainak segítését. Korábban az állt a büntetőügyek középpontjában, hogy elfogják a tettest, és megbüntessék – tette hozzá.

Nem foglalkoztak azzal, hogy kiszolgáltatott helyzetben vannak az áldozatok, és hogyan történhet meg a visszailleszkedésük a társadalomba, és hogy mindez csak komoly segítséggel lehetséges – fejtette ki Tuzson Bence.

Leszögezte, hogy az áldozatsegítés nem merülhet ki az anyagi megsegítésükben, jogi és lelki segítségre is szükségük van. „A beilleszkedésük, a bizalom újjáépítése nagyon fontos feladat” – mondta a miniszter.

A Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei áldozatsegítés helyzetét és körülményeit Alakszai Zoltán főispán és Czinege

László vármegyei rendőrfőkapitány ismertette. Beszédüket követően felavatták az Áldozatsegítő Központ kibővített, új irodáját. Az ünnepélyes szalagátvágáson részt vett Tuzson Bence mellett Csöbör Katalin fideszes országgyűlési képviselő és Doszpoly Orsolya, a központ koordinátora.

2023. szeptember 22.

Első alkalommal adták át az állatvédelmi szakmai díjakat az állatok világnapja alkalmából

Első alkalommal adták át az állatvédelmi szakmai díjakat az Állatok világnapja alkalmából: az év állatvédő állatorvosa, jogásza, állatkerti szakembere, civilje és közéleti személyisége kategóriában tíz díjazott vehetett át elismerést szerdán Budapesten, az Igazságügyi Minisztériumban.

Tuzson Bence igazságügyi miniszter a díjátadó előtt tartott beszédében elmondta, hogy a kormány komolyan veszi az állatvédelmet, amit mi sem bizonyít jobban, hogy az állatvédelemnek külön kormánybiztosa lett, Ovádi Péter személyében, aki elkötelezett ezen a területen. Hozzátette: az állatvédelem érdekében az elmúlt időszakban sok szabály változott, 2021-ben módosították a Büntető Törvénykönyvet, ami komoly szemléletváltást is jelent a büntetőjog területén.

A miniszter hangsúlyozta, hogy a kormánynak kiemelten fontos az állatvédelem területén dolgozó szervezetek támogatása. Példaként említette, hogy a tavalyi évben 500 millió forinttal 187 szervezet támogatására volt lehetőség. Kitért arra, hogy az állatvédelem nagy társadalmi felelősségvállalást és társadalmi együttműködést feltételez. Előrelépésként említette a tavaly megrendezett Állatvédelmi Témahetet, amelyen a gyerekeket játékos tanulásal ösztönözték az állatvédelemre. Tavaly 132 ezer gyerek vett részt az eseményen, idén már 220 ezer gyereket várnak a témahétre.

A törvényi szabályozás és a támogatás egyaránt fontos, de elkötelezett emberek nélkül ezen a területen nem lehet előre jutni. A jogalkotás száraz, így mindezt emberközelivé kell tennünk. Ehhez az összefogás mellett szemléletformálásra van szükség – hangsúlyozta a miniszter. Hozzátette: még legalább tíz-tizenöt évnek kell elteltie ahhoz, hogy látványos eredménye legyen az állatvédelem területén végzett munkának.

Ovádi Péter állatvédelemért felelős kormánybiztos köszöntőjében arról beszélt, hogy az egész társadalom nyitott arra, hogy az állatvédelem ügye magasabb szintre kerüljön, és nagyon fontos, hogy elkötelezett emberek dolgozzanak ezen a területen. Példaként említette az állatorvosokat, a jogászokat, az állatkerti szakembereket és azokat a civil szervezeteket, amelyek harminc éve életben tartják az állatvédelmet, valamint méltatta azokat az ismert embereket is, akik felelősséget vállalva, közvetítő szerepet töltenek be a médiákban.

Vetter Szilvia, a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány elnöke elmondta, hogy az idén februárban létrehozott alapítvány az Állatok világnapja alkalmából és hagyomány-

teremtő szándékkal hozta létre az állatvédelmi szakmai díjat. Kiemelte, hogy az alapítvány tevékenységének középpontjában a hosszú távú, fenntartható állatvédelem kialakítása áll, amelyben az emberek védelme, az állatok számára a stabil környezet megteremtése és a gazdasági szempont is egyaránt fontos. Az alapítvány az állatvédelem társadalmi, szakmai és tudományos presztízsét szeretné megteremteni Magyarországon – hangsúlyozta az elnök. Mint mondta, ennek elismeréseként az állatvédelem területén végzett több évtizedes kiemelkedő munkáért adják át az elismeréseket.

Az év állatvédő állatorvosa díjat Fodor Kinga, az Állatorvostudományi Egyetem Laborállat-tudományi és Állatvédelmi Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense, valamint Tóth Szabina egzotikus szakállatorvos, az Állatorvostudományi Egyetem Állatvédelmi Központ tanszéki állatorvosa vehette át.

Az év állatvédő jogásza elismerésben Paulovics Anita tanszékvezető egyetemi tanár és Nagy Csilla állatvédelmi szakjogász részesült.

Az év állatvédő állatkerti szakembere díjat kapott Sós Endre címzetes egyetemi docens, a Fővárosi Állat- és Növénykert vezető állatorvosa, valamint Schütz Éva egzotikus szakállatorvos, a Magyar Magánállatkertek Országos Egyesületének alelnöke.

Az év civil állatvédője elismerésben részesült Müller Roxána a 2017-ben alakult Bársonytalp a Cicákért Zala Egyesület vezetője, valamint Némedi Edina, az Állatmentő Szolgálat Alapítvány önkéntese.

Az év állatvédő közéleti személyisége díjat vehette át Benkő Andrea, a Kossuth rádió riportere, közéleti és portré-műsorok, tudományos magazinműsorok szerkesztője, műsorvezetője, a Herman Ottó Országos Állat- és Természetvédő Egyesület elnökségi tagja, valamint Istenes László, a TV2 mokka műsorvezetője, a Közös ügyünk az állatvédelem reggeli rovat vezetője, civil állatvédő, aki a közösségi médiában is rendszeresen szólal fel az állatok védelme érdekében.

A díjazottak az oklevél mellett egy Herendi porcelánvázát kapnak, illetve minden díjazott felajánlhat 100 kilogramm tápadományt egy civil állatvédő szervezetnek a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány jóvoltából.

2023. október 4.

Tuzson Bence: Magyarország számára a legfontosabb a béke megteremtése

A legfontosabb a biztonság, amelyet csak a békén keresztül lehet szavatolni, ezért Magyarország számára a legfontosabb a béke megteremtése – jelentette ki az igazságügyi miniszter Luxembourgból pénteken.

Tuzson Bence az uniós tagországok igazságügyi minisztereinek tanácskozása szünetében magyar újságíróknak nyilatkozva közölte: Magyarország kiáll mindazok mellett, akiket a közelmúltban fellángolt terrorizmus érintett. „Magyarország fontosnak tartja, hogy minden területen küzdjünk a terrorizmus ellen, ideértve az Európában fellángolt terrorizmust is” – fogalmazott a miniszter.

Az igazságügyi reformmal kapcsolatban feltett újságírói kérdésre válaszolva Tuzson Bence úgy fogalmazott: „a vonatkozó tárgyalások Magyarország részéről sikeresek voltak, ezeket a kérdéseket Magyarországon lezártuk”. Elmondta, hogy Magyarország az igazságügyi reformmal kapcsolatos összes intézkedést megtette, és megadta válaszait azokra a kérdésekre, amelyeket az Európai Bizottság előzetesen fel tett. „Úgy gondoljuk, hogy nincsen akadálya annak, hogy azok a pénzek, melyek Magyarországnak kijárnak meg is érkezzenek” – fogalmazott.

A jogállamisági helyzettel kapcsolatos uniós vitával kapcsolatban az igazságügyi miniszter azt mondta, a labda már az Európai Bizottságnál van. Most a brüsszeli testületnek kell teljesítenie a kötelezettségeit. „Amit kértek tőlük, teljesítettük, de hangsúlyozni szeretnénk, hogy mi, magyarok csak olyan kéréseknek vagyunk hajlandók eleget tenni, amelyek a magyar érdekeket nem veszélyeztetik” – fogalmazott, majd hozzátette: bármely olyan kérést, amely a magyarok ellen szól, Magyarország soha nem fogja teljesíteni.

Az Európai Unió Tanácsának jövő év második felében esedékes magyar elnökségének céljaival kapcsolatban a miniszter azt mondta, legfontosabb Európa jogi versenyképességének megőrzése. „Prioritásunk, hogy Európa mind nemzeti szinten, mind uniós szinten jogi szempontból is versenyképes legyen. Arra szeretnénk tehát törekedni a magyar elnökség idején, hogy az uniós versenyképességnek a jogi eszközeit megerősítsük” – tette hozzá az igazságügyi miniszter.

2023. október 24.

Tuzson Bence: A legbüszkébbek arra lehetünk, ha embertársainkon tudunk segíteni

A legbüszkébbek arra lehetünk, ha embertársainkon tudunk segíteni – mondta Tuzson Bence igazságügyi miniszter az Igazságügyi Minisztérium (IM) évváró áldozatsegítési konferenciáján csütörtökön Budapesten.

A tárcavezető kiemelte: az áldozatsegítés nagyon nehéz munka, mert folyamatosan újratermeli saját magát, sosincs vége. „Akik ezzel foglalkoznak, különleges emberek. Olyan különleges emberek, akik elkötelezettek, mert ezt a munkát elkötelezettség nélkül, hivatástudat nélkül nem lehet végezni” – fogalmazott, hozzátéve: az áldozatsegítő központokban a bajba jutottak nemcsak gyors anyagi segítséget, de pszichés támogatást is kapnak, hogy minél előbb túljussanak a krízishelyzeten.

Elmondta azt is, hogy az európai országok jelentős része a magyartól eltérő szemléletet vallva nem támogatja, hogy az áldozatok kártérítésében az állam szerepet vállaljon. „Számunkra furcsa ez a hozzáállás” – jegyezte meg a miniszter, hangsúlyozva: Magyarország az elmúlt években nagyon komoly előrelépést tett az áldozatsegítés intézményrendszerének fejlesztése terén. Európa több országában azonban ezeket az ügyeket még mindig kizárólag az elkövető és a sértett viszonyának tekintik – magyarázta.

Tuzson Bence kijelentette: az áldozat és az áldozat segítése nem büntetőjogi kategória, azt a büntetőjogtól teljesen eltérően kell kezelni. A miniszter beszámolt arról, hogy országszerte már 15 helyszínen kaphatnak segítséget a bajba jutottak, de a központok és segítő pontok számát tovább szeretnék bővíteni. „Rendkívül fontosnak tartom, hogy ne álljunk meg ezen az úton, erősítsük meg az áldozatsegítő központok működését és minél több szervezetet vonjunk be az intézményrendszerbe” – hangsúlyozta.

Megjegyezte: az áldozatsegítés rendszere akkor működőképes, ha van összefogás, ha a társadalom „kis szegletei”, a civil szervezetek, a kormányzati szervek, az állami és nem állami vállalatok mind részt vesznek ebben a munkában. Jelezte azt is, hogy folyamatosan zajlik a vonatkozó jogszabályok felülvizsgálata is, de a legfontosabb feladat mégis az, hogy képesek legyenek eljutni az emberekhez, és tudatosítani bennük: van segítség. „Arra hívok fel az év végén mindenkit – karácsony előtt különösen – hogy gondoljunk azokra az emberekre, akik áldozatok, vagy akik áldozattá válhatnak, és segítsünk nekik abban, hogy eljussanak az áldozatsegítő központokba” – mondta a miniszter.

Tuzson Bence beszédében külön köszönetet mondott Király Nórának, aki október 15-i kinevezése óta miniszteri megbízottként segíti az áldozatsegítő központok munkáját.

Hornung Ágnes, a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) családokért felelős államtitkára elmondta, hogy a családügyi ágazat az áldozatsegítés terén a kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem elleni fellépésben vállal szerepet, főként a prevencióra helyezve a hangsúlyt. Az e területen elért eredményekről szólva közölte: 2023-ban mind az emberkereskedelem áldozatait fogadó védett szállások, mind a kapcsolati erőszak áldozatait segítő kríziskezelő ambulanciák működési támogatását növelni tudták, csaknem 48 millió forinttal.

A kapcsolati erőszak korai észlelésében kiemelt szerepe van a gyermekvédelmi jelzőrendszernek – folytatta, megjegyezve: 2019–2020-ban 4200 jelzőrendszeri tag (rendőrök, családsegítő munkát végzők, védőnők) részesült képzésben.

Hornung Ágnes közölte, folyamatosan bővítik az ellátórendszert: míg 2010-ben 12 krízisközpont, addig 2023-ban már 20 áll rendelkezésre. A felutas házak száma ugyanebben az időszakban 6-ról 20-ra, a titkos menedékházaké pedig a 2010-es egyről nyolcra emelkedett, és új intézménytípusként létrehozták a kríziskezelő ambulanciákat – sorolta. „2023-ban a kormány 702,5 millió forintot biztosított a kapcsolati erőszak áldozatait segítő ellátórendszerre” – rögzítette az államtitkár, hozzátéve: a segélytelefon támogatása négyeszeresére emelkedett.

Megemlítette azt is, hogy az idén megnyitottak egy új védett szállást az emberkereskedelem férfi áldozatai számára. Jelezte továbbá, hogy jogszabály-módosítást kezdeményeztek annak érdekében, hogy a kapcsolati erőszak által érintett családok gyermekei a számukra védelmet nyújtó szülővel léphessenek ki a bántalmazó közezből.

Hornung Ágnes beszámolt arról is, hogy az Európai Bizottság kezdeményezésére minden uniós tagállamnak kötelező bevezetni egy ingyenesen hívható, európai segélyvonalat a nők elleni erőszak áldozatai számára. Ez a szám, a 116-016, nemsokára hívható lesz Magyarországról, a befutó

hívásokat az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat fogadja majd – tudatta az államtitkár.

Király Nóra, az IM miniszteri megbízottja úgy fogalmazott: azt kell elültetni az emberek fejében, hogy az ellátórendszer elérhető a bűncselekmények áldozatai számára. Az áldozatsegítő központok munkáját azonban „óvatosan kell láthatóvá tenni”, hiszen szeretnék elkerülni azt, hogy a központokra hirtelen, túl nagy teher zúduljon, akadályozva a hatékony és gyors segítségnyújtást – tette hozzá Király Nóra, aki szerint folyamatos felvilágosításra van szükség a prevenció érdekében.

Az áldozatsegítő munka során kiemelten kezelik a kiberbűnözés és a kapcsolati erőszak elleni fellépést – rögzítette a miniszteri megbízott, és jelezte azt is, hogy a következő hónapok folyamán személyesen fog ellátogatni az ország összes áldozatsegítő központjába.

2023. december 7.

Az Igazságügyi Minisztérium határozottan fellép a fogyasztók jogaiért és biztonságáért

Szigorúan fellépünk azokkal a kereskedőkkel szemben, akik a fogyasztókat megtévesztik vagy valamilyen formában megkárosítják, legrosszabb esetben akár az egészségüket is veszélyeztetik.

Azt tapasztaltuk, hogy az elmúlt években kiszabott bírságok ellenére egyes cégek és forgalmazók újra és újra elkövették azokat a szabálytalanságokat, amelyekért korábban a Hatóság már szankcionálta őket. A jogalkotói szándék egyértelmű: a decemberben szigorított fogyasztóvédelmi törvényt célja, hogy a Fogyasztóvédelmi Hatóság eszközeire erősítsük ezen keresztül védjük a magyar embereket.

Éppen ezért, idén márciustól jelentősen emelkedik a fogyasztóvédelmi bírságok összege: a fogyasztóvédelmi bírság alsó határa a kisebb súlyú jogsértés esetén a kisvállalkozások 100 ezer forint, a 100 millió forintot meghaladó éves nettó árbevételű, kkv-nek nem minősülő nagyvállalkozások esetében pedig egymillió forint lesz. Az elektronikus kereskedelemmel összefüggő, ismételt jogsértésekre vonatkozó bírság-minimum is 400 ezer forintra, valamint kétmillió forintra emelkedik. A bírság felső határa súlyos jogsértés (például a fogyasztók széles körének testi épségét vagy egészségét sértő vagy veszélyeztető jogsértés) esetén kisvállalkozások esetén 6,5 millió forintig, nagyvállalkozások esetén pedig akár hárommilliárd forintig terjedhet.

Fontos leszögezni, hogy ezt a megerősített rendszert arányosan és felelősséggel fogjuk használni. A vállalkozások először figyelmeztetést kapnak, hogy a jogsértő magatartással hagyjanak föl. Azok a nagy láncok vagy nagy szolgáltatók, amelyek több százmilliárd forintos árbevételrel bírnak éves szinten és súlyos fogyasztóvédelmi szabálysértést követnek el, a hatóságtól most is jóval magasabb büntetést kaphatnak, de mindez arányos lesz az árbevételükkel.

Ezenfelül, a decemberben elfogadott törvényváltozások közül már január 1-jétől hatályos előírás, hogy a békéltető testületi eljárásokban akkor is kötelező határozat hozható, ha az érintett cég nem tett ügynevezett alávetési nyilatkozatot, de a testület megalapozottnak tartja a fogyasztónak a 200 ezer forint összeget meg nem haladó igényét.

A törvényjavaslat kibővíti a fogyasztóvédelmi hatóság jogköreit a légitársaságokkal szemben is, így lehetősége lesz például fogyasztóvédelmi bírságot is kiszabni ezen cégekkel szemben. A hatóságok a mulasztó légitársaságokat egyedi ügyekben kártalanítás megfizetésére is kötelezhetik az irányadó EU-s rendelet alapján.

2024. január 17.

Tuzson Bence: Az áldozatok védelmével is foglalkoznia kell a büntetőjognak

Zalaegerszeg, 2024. január 18., csütörtök (MTI) – Hiányzik ma még a büntetőjogból, hogy az áldozatokat miként lehet megvédeni az elkövetőktől az után, ha már letöltötték a büntetésüket, ezért ezzel a kérdéssel is foglalkozni kell – jelentette ki az igazságügyi miniszter csütörtökön Zalaegerszegen.

Tuzson Bence a zalaegerszegi Áldozatvédelmi Központ megnyitása kapcsán beszélt arról, hogy jogi segítséget is kell nyújtani azoknak az áldozatoknak, akiket például egy erőszakos bűncselekmény sértettjeként meg kell védeni az elkövetőtől annak szabadulása után is. Ez ma még hiányzik a büntetőjogból, ezért a jövőben komolyabban is foglalkozni kell ezzel a kérdéssel – fogalmazta meg a miniszter.

A politikus kifejtette: a bűnügyi statisztikákból is látszik, hogy Zala vármegyében nagyon kevés a bűncselekmény, de egyetlen eset is több mint elég, és egyetlen áldozatnak is szüksége van a segítségre. Mindig új elkövetési formák adódnak, az utóbbi időkben például országszerte jelentősen nőtt az online csalások száma, emiatt a közelmúltban egy munkacsoportot is létrehozta olyan szabályrendszer kidolgozása érdekében, amely visszafogja ezeknek a számát, és segíti a felderítést is.

A büntetőjog nem áldozatközpontú, erre a világban egészen az 1970-es évekig nem is fordítottak nagy figyelmet, de az elmúlt időszakban már Magyarországon is elkezdtek az áldozatsegítő központok hálózatának kialakítását. A zalaegerszegi a 13., amelyeken felül három áldozatsegítő pont is működik már az országban – jelezte Tuzson Bence.

Kitért arra is, hogy ha valaki bűncselekmény áldozatává válik, sokkhatás éri, ezért is van szükség valakire, aki végigvezeti az áldozatsegítés területén. Szükség van ilyen esetekben a rendőrség, a kormányhivatalok, a civil és egyházi szervezetek közreműködésére, egyes esetekben, mint a kapcsolati erőszak terén, sokszor ráadásul rejtve maradnak az áldozatok, emiatt is nagyobb figyelmet kell rájuk fordítani.

Király Nóra, az Igazságügyi Minisztérium miniszteri megbízottja úgy fogalmazott: fontos, láthatatlan védő-

háló az áldozatsegítő központok működése, ami hozzájárul az állampolgárok biztonságához. Ez is alapja annak, hogy Magyarország Európa egyik legbiztonságosabb országa lehet.

Azt is elmondta, hogy egy krízishelyzetbe került áldozatnak megértő és szakértő emberek segítségére van szüksége, ezért is elsődleges feladata az államnak és minden szereplőnek a biztonságos élet feltételeinek garantálása, a bűncselekmények számának minimalizálása, a bűnözés visszaszorítása.

Magyarországon már több mint 140 állami, egyházi, civil szervezet segíti az áldozatvédelmet, hogy a bajbajutottaknak a legjobb együttműködésben a leghatékonyabban tudjanak támaszt nyújtani. Már 2011 óta létezik az ingyenes áldozatvédelmi telefonvonal, de az a cél, hogy 2025-re minden magyar vármegyében működjön áldozatsegítő központ is – említette Király Nóra.

Töreki Sándor, az országos rendőrfőkapitány bünyügyi helyettese egyebek mellett arról beszélt, hogy a rendőrök munkájában is kiemelt fontosságú az áldozatokkal való bánásmód. Hogy a lehető legrövidebb idő alatt segítséget kapjanak, ezért egyre gyakrabban veszik fel a kapcsolatot az áldozatsegítő központokkal.

Magyarországon tavaly összesen 168 ezer bűncselekményt regisztráltak, négy százalékkal többet az előző évinél, és ezeknek a bűncselekményeknek 98 ezer állampolgár esett áldozatául. Míg 2022-ben az egyes bűnesetek 4,5 százaléka-

ban adták tovább a rendőrök az áldozatsegítőknél az adatokat, addig a múlt évben már az esetek 15 százalékában – ismertette a bünyügyi főkapitány-helyettes.

Sifter Rózsa Zala vármegyei főispán beszámolt arról, hogy a kormányhivatalok 2011 óta vesznek részt az áldozatvédelmi feladatokban, köztük a családon belüli erőszakot elszenvetettek, vagy az online térben csalások áldozatává vált emberek megsegítésében.

Annak ellenére, hogy a pandémia idején kevesebb lett a bűncselekmény, 2020-tól mégis növekedőben van az áldozatok száma. Ez idő alatt 2023-ra két és félszeresére nőtt a számuk Zalában, nekik 2021-ben még összesen 3,9 millió forint, 2023-ban már 13,5 millió forint pénzügyi segítséget biztosítottak – közölte a főispán.

Balaicz Zoltán, Zalaegerszeg polgármestere (Fidesz-KDNP) arra emlékeztetett, hogy az 50 ezer lakos feletti települések között Zalaegerszeg a legbiztonságosabb város. Tavaly egész évben hat lakásbetörés és egy gépkocsifeltörés történt, de sajnós a szubjektív biztonságérzetet rontják a gyarapodó internetes csalások vagy a családon belüli problémák.

A Zalaegerszegi Áldozatsegítő Központ átadása keretében Répássy Róbert igazságügyminiszter-helyettes együttműködési megállapodást írt alá a kormányhivatallal, a rendőrséggel, valamint a Zalai Civil Életért Közhasznú Egyesülettel.

2024. január 18.

*** A Közéleti hírek rovat zárása: 2024. január 31. ***

Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok

(2023. április 1. – 2023. december 31.)

MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYÉNEK MÓDOSÍTÁSA

- Magyarország Alaptörvényének tizenkettedik módosítása

KIHIRDETETT TÖRVÉNYEK

- **2023. évi V. törvény** a Magyarország Kormánya és a Világélelmezési Program (WFP) között a WFP Globális Üzleti Szolgáltató Központ létrehozásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi VI. törvény** a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény módosításáról
- **2023. évi VII. törvény** az egyes vagyongazdálkodást érintő törvények módosításáról
- **2023. évi VIII. törvény** a Magyarország Kormánya és a Török Köztársaság Kormánya közötti katonai keretmegállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi IX. törvény** az Európai Unió Tanácsa 2024. második félévi magyar elnökségével kapcsolatos feladatok ellátására irányuló jogviszonyról, valamint egyes kapcsolódó rendelkezésekről
- **2023. évi X. törvény** egyes igazságügyi tárgyú törvényeknek a magyar helyreállítási és ellenálló képességi tervhez kapcsolódó módosításáról
- **2023. évi XI. törvény** a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításáról és kezeléséről szóló 2022. évi XLII. törvény módosításáról
- **2023. évi XII. törvény** a Magyarország Kormánya és Bosznia-Hercegovina Minisztertanácsa között minősített adatok cseréjéről és kölcsönös védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2023. évi XIII. törvény** a Magyar Népköztársaság Kormánya és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság Kormánya között Budapesten, 1986. évi november hó 24. napján aláírt, a magyar–csehszlovák vasúti forgalom szabályozásáról szóló Egyezmény megszüntetéséről
- **2023. évi XIV. törvény** az Egyetemes Postaegyesület Alapokmánya Kilencedik, Tizedik és Tizenegyedik Pótjegyzőkönyve, az Egyetemes Postaegyesület Egyetemes Postaegyezményének a 2012. évi dohai kongresszuson aláírt módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege és Zárójegyzőkönyve, a 2016. évi isztambuli kongresszuson aláírt módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege és Zárójegyzőkönyve, a 2018. évi addisz-abebei kongresszuson aláírt Kiegészítő Jegyzőkönyve és Zárójegyzőkönyve, a 2019. évi genfi kongresszuson aláírt Második Kiegészítő Jegyzőkönyve, valamint a 2021. évi abidjani kongresszuson aláírt módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege és Zárójegyzőkönyve kihirdetéséről
- **2023. évi XV. törvény** egyes állami tulajdonú vagyonelemek ingyenes tulajdonba adásáról
- **2023. évi XVI. törvény** a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIII. törvény módosításáról
- **2023. évi XVII. törvény** a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény módosításáról
- **2023. évi XVIII. törvény** az állami projektértékelői jogviszonyról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2016. évi XXXIII. törvény és a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény módosításáról
- **2023. évi XIX. törvény** egyes egészségügyi, egészségbiztosítási és gyógyszerészeti tárgyú törvények módosításáról

- **2023. évi XX. törvény** az elérhetőbb fogyasztóvédelem érdekében szükséges törvények módosításáról
- **2023. évi XXI. törvény** egyes törvényeknek a közigazgatás fejlesztésével összefüggő módosításáról
- **2023. évi XXII. törvény** egyes külügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XXIII. törvény** a kiberbiztonsági tanúsításról és a kiberbiztonsági felügyeletről
- **2023. évi XXIV. törvény** a választási eljárási szabályoknak az elektronikus ügyintézésrel összefüggő módosításáról
- **2023. évi XXV. törvény** a panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról
- **2023. évi XXVI. törvény** az igazgatási szünetről
- **2023. évi XXVII. törvény** egyes törvényeknek a köztársasági elnök jogállásával összefüggő módosításáról
- **2023. évi XXVIII. törvény** a családok ügyintézésének egyszerűsítésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2023. évi XXIX. törvény** a közműszolgáltatások egyszerűsítésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2023. évi XXX. törvény** a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény módosításáról
- **2023. évi XXXI. törvény** igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XXXII. törvény** a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény, valamint az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény módosításáról
- **2023. évi XXXIII. törvény** a szakképzésben lezajlott átalakítás utólagos hatásvizsgálatából adódó törvénymódosításokról
- **2023. évi XXXIV. törvény** a szövetkezetekkel összefüggésben egyes törvények módosításáról
- **2023. évi XXXV. törvény** a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény Felei között létrejött, a DNS-adatok, a daktiloszkópiai adatok és a gépjármű-nyilvántartási adatok automatizált cseréjéről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi XXXVI. törvény** a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény Felei között létrejött, a DNS-adatok, a daktiloszkópiai adatok és a gépjármű-nyilvántartási adatok automatizált cseréjéről szóló Megállapodás Végrehajtási Megállapodásának kihirdetéséről
- **2023. évi XXXVII. törvény** a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény Felei között létrejött, a DNS-adatok, a daktiloszkópiai adatok és a gépjármű-nyilvántartási adatok automatizált cseréjéről szóló Megállapodás módosításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2023. évi XXXVIII. törvény** a hivatásos szolgálati jogviszonnyal összefüggő, valamint a nyilvántartásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról
- **2023. évi XXXIX. törvény** a gazdaság versenyképességének növelése érdekében történő törvénymódosításokról
- **2023. évi XL. törvény** egyes közlekedési tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XLI. törvény** az innovációs és tudományos eredmények gazdasági hasznosításának elősegítése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról
- **2023. évi XLII. törvény** Magyarország Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a Magyar Köztársaság Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a határokat átlépő bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló Megállapodás módosításáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi XLIII. törvény** az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során, Strasbourgban, 1981. január 28. napján kelt Egyezménynek a Strasbourgban, 2018. október 10. napján kelt módosító Jegyzőkönyve kihirdetéséről
- **2023. évi XLIV. törvény** egyes törvényeknek az agrárminiszter feladatkörét érintő módosításáról
- **2023. évi XLV. törvény** a körforgásos gazdasággal összefüggő törvénymódosításokról
- **2023. évi XLVI. törvény** az egyes gazdasági, vagyongazdálkodási és postaügyet érintő törvények módosításáról

- **2023. évi XLVII. törvény** a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő levegőszennyezésről szóló 1979. évi egyezményhez kapcsolódóan a környezetben tartósan megmaradó szerves szennyező anyagokról szóló jegyzőkönyv és az egyezmény Végrehajtó Testülete 2009/1., 2009/2. és 2009/3. számú határozatai kihirdetéséről
- **2023. évi XLVIII. törvény** a 2007. évi XXI. törvénnyel kihirdetett, a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő levegőszennyezésről szóló 1979. évi Genfi Egyezményhez csatolt, a nehézfémekről szóló, Aarhusban, 1998. június 24-én elfogadott Jegyzőkönyvnek az Egyezmény végrehajtó testülete által elfogadott 2012/5. számú és 2012/6. számú határozatainak kihirdetéséről
- **2023. évi XLIX. törvény** a Magyar Corvin-lánchról és a Magyar Corvin-lánc Testületről
- **2023. évi L. törvény** a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról
- **2023. évi LI. törvény** a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény módosításáról
- **2023. évi LII. törvény** a pedagógusok új életpályájáról
- **2023. évi LIII. törvény** Magyarország 2024. évi központi költségvetésének megalapozásáról
- **2023. évi LIV. törvény** a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2022. évi II. törvény módosításáról
- **2023. évi LV. törvény** Magyarország 2024. évi központi költségvetéséről
- **2023. évi LVI. törvény** a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény módosításáról
- **2023. évi LVII. törvény** a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosításáról
- **2023. évi LVIII. törvény** a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény módosításáról
- **2023. évi LIX. törvény** a légitársaságok hozzájárulásáról és egyes adótörvények módosításáról
- **2023. évi LX. törvény** a szerencsejáték-szervezéssel és az elektronikus ügyintézással összefüggő, valamint egyes törvényeknek a jogrendszer koherenciájának erősítése érdekében történő módosításáról
- **2023. évi LXI. törvény** egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi LXII. törvény** a légitársaságok fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb cselekményekről szóló Egyezményt módosító Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2023. évi LXIII. törvény** Magyarország Kormánya és a Maldív Köztársaság Kormánya között a diplomata, hivatalos és szolgálati útlevelel rendelkező állampolgáraik vízummentességéről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXIV. törvény** a Magyarország Kormánya és Románia Kormánya között a Békéscsaba – Méhkerék – államhatár (Magyarország) és a Salonta (Nagyszalonta) – államhatár (Románia) közötti gyorsforgalmi úti kapcsolat létesítéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXV. törvény** a Magyarország Kormánya és Türkmenisztán Kormánya között a beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXVI. törvény** a Magyarország és az Ecuadori Köztársaság között az ideiglenesen munkát vállaló turisták programjáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXVII. törvény** a Magyarország és a Szerb Köztársaság között a minősített adatok cseréjéről és kölcsönös védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2023. évi LXVIII. törvény** a Magyarország Kormánya és a Szerb Köztársaság Kormánya között a közúti, a vasúti és a vízi határforgalom ellenőrzéséről szóló, Magyarország Kormánya és a Szerb Köztársaság Kormánya közötti Megállapodás módosításáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXIX. törvény** az állami építési beruházások rendjéről
- **2023. évi LXX. törvény** az állam működésének további egyszerűsítésével összefüggő rendelkezésekről
- **2023. évi LXXI. törvény** a Magyarország Kormánya és a Ruandai Köztársaság Kormánya közötti Légiközlekedési Megállapodás kihirdetéséről

- **2023. évi LXXII. törvény** a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításáról és kezeléséről szóló 2022. évi XLII. törvény módosításáról
- **2023. évi LXXIII. törvény** a Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről szóló 2021. évi XC. törvény végrehajtásáról
- **2023. évi LXXIV. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2022. évi egységes költségvetésének végrehajtásáról
- **2023. évi LXXV. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2024. évi egységes költségvetéséről
- **2023. évi LXXVI. törvény** a pénzügyi közvetítő rendszert érintő törvények jogharmonizációs és egyéb célú módosításáról
- **2023. évi LXXVII. törvény** a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény módosításáról
- **2023. évi LXXVIII. törvény** az Egyesült Nemzetek kiváltságairól és mentességeiről New Yorkban, 1946. évi február hó 13. napján kelt nemzetközi egyezményben biztosított kiváltságoknak, mentességeknek és könnyítéseknek a World Aquatics Magyarországon működő intézményeire való kiterjesztéséről
- **2023. évi LXXIX. törvény** Magyarország Kormánya és Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága Kormánya között a minősített adatok védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2023. évi LXXX. törvény** a Magyarország Kormánya és az Üzbég Köztársaság Kormánya közötti légiközlekedési megállapodás kihirdetéséről
- **2023. évi LXXXI. törvény** a felsőoktatást érintő képzések elismeréséről szóló globális egyezmény kihirdetéséről
- **2023. évi LXXXII. törvény** a konzuli védelemről szóló 2001. évi XLVI. törvény módosításáról
- **2023. évi LXXXIII. törvény** az egyes adótörvények módosításáról
- **2023. évi LXXXIV. törvény** a globális minimum-adószintet biztosító kiegészítő adókról és ezzel összefüggésben egyes adótörvények módosításáról
- **2023. évi LXXXV. törvény** az egyetemek és a kutatóintézetek, valamint a gazdaság összekapcsoltságának erősítéséhez szükséges egyes törvények, továbbá egyes felnőttképzési és kulturális tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi LXXXVI. törvény** egyes központi kormányzati igazgatási szerveket érintő törvénymódosításokról
- **2023. évi LXXXVII. törvény** az egyes gazdasági és vagyongazdálkodási tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi LXXXVIII. törvény** a nemzeti szuverenitás védelméről
- **2023. évi LXXXIX. törvény** a Hungary Helps Programról
- **2023. évi XC. törvény** a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról
- **2023. évi XCI. törvény** a közbiztonság megerősítése és a migráció elleni küzdelem érdekében szükséges törvények módosításáról
- **2023. évi XCII. törvény** a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről
- **2023. évi XCIII. törvény** egyes agrártárgyú törvények deregulációs szempontú módosításáról
- **2023. évi XCIV. törvény** egyes agrártárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XCV. törvény** az igazságosabb és arányosabb önkormányzati választások érdekében egyes választási tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XCVI. törvény** igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi XCVII. törvény** büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
- **2023. évi XCVIII. törvény** a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról szóló 2013. évi XXII. törvény és az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény módosításáról
- **2023. évi XCIX. törvény** egyes energetikai tárgyú és kapcsolódó törvények módosításáról
- **2023. évi C. törvény** a magyar építészetről

- **2023. évi CI. törvény** a nemzeti adatvagyon hasznosításának rendszeréről és az egyes szolgáltatásokról
- **2023. évi CII. törvény** a területfejlesztésről
- **2023. évi CIII. törvény** a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól
- **2023. évi CIV. törvény** az internetes közvetítő szolgáltatások egyes szabályairól
- **2023. évi CV. törvény** az importárúk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmusról
- **2023. évi CVI. törvény** a sporttal összefüggő törvények módosításáról
- **2023. évi CVII. törvény** egyes közlekedési tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi CVIII. törvény** a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról
- **2023. évi CIX. törvény** a hazai gazdasági szereplők versenyképességének erősítésével és a közigazgatás hatékonyságának növelésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2023. évi CX. törvény** a fiatalok dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2023. évi CXI. törvény** a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2023. évi CXII. törvény** a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény, valamint a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény módosításáról
- **2023. évi CXIII. törvény** a gyermek után járó pótszabadság biztosításának feltételeivel összefüggésben a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény módosításáról
- **2023. évi CXIV. törvény** a helyi önkormányzatok adósságrendezi eljárásával összefüggő törvények módosításáról
- **2023. évi CXV. törvény** egyes hatósági kérdésekről
- **2023. évi CXVI. törvény** egyes ingatlan-nyilvántartási, földmérési és térképészeti tárgyú törvények módosításáról
- **2023. évi CXVII. törvény** az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény és a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény módosításáról
- **2023. évi CXVIII. törvény** a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény módosításáról
- **2023. évi CXIX. törvény** a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény módosításáról
- **2023. évi CXX. törvény** a környezetvédelmi termékdíjról szóló 2011. évi LXXXV. törvény, valamint a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény módosításáról
- **2023. évi CXXI. törvény** az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény módosításáról

VESZÉLYHELYZETI KORMÁNYRENDELETEK

- **113/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény módosításával összefüggésben egyes kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- **114/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a távhőtermelők veszélyhelyzeti átmeneti földgázellátásának biztosításáról
- **121/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- **122/2023. (IV. 11.) Korm. rendelet** a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény egyes szabályainak veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról

- **126/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltatásra jogosultak körének meghatározásáról szóló 217/2022. (VI. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól
- **127/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a villamos energia és földgáz egyetemes szolgáltatás változatlan feltételek szerinti nyújtását biztosító rezsivédelmi szolgáltatásról szóló 289/2022. (VIII. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **128/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a villamos energia és földgáz egyetemes szolgáltatás változatlan feltételek szerinti nyújtását biztosító rezsivédelmi szolgáltatásról szóló 289/2022. (VIII. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól
- **130/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** az Ukrajnából származó egyes mezőgazdasági termékek fuvarozásával kapcsolatos intézkedésekről
- **138/2023. (IV. 20.) Korm. rendelet** egy nemzetközi szervezet székhelyével kapcsolatos veszélyhelyzeti intézkedésekről
- **142/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **144/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **145/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény hatálya alá tartozókra vonatkozó egyes veszélyhelyzeti intézkedésekről szóló 8/2023. (I. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **146/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt egyes szervezetek működésére vonatkozó, továbbá egyes közigazgatási eljárási szabályok megállapításáról
- **148/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** az embercsempészés bűncselekmény miatt elítéltek reintegrációs őrizetéről
- **156/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** egyes befektetési alapok befektetési szabályairól
- **157/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** energetikai tárgyú veszélyhelyzeti rendeletek módosításáról
- **158/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet** a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól
- **159/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet** az öregségi nyugdíj és egyes más ellátások folyósításának, valamint a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek továbbfoglalkoztatásának veszélyhelyzeti szabályairól szóló rendeletek módosításáról
- **160/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 525/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- **162/2023. (V. 5.) Korm. rendelet** a háborús élelmiszerár-infláció csökkentése érdekében szükséges intézkedésekről
- **163/2023. (V. 8.) Korm. rendelet** az árfigyelő rendszer létrehozásáról és működéséről
- **164/2023. (V. 8.) Korm. rendelet** a Kossuth Lajos téri Igazságügyi Palota és Agrárminisztérium épület rekonstrukciójával kapcsolatban az államháztartási szabályok eltérő alkalmazásáról
- **165/2023. (V. 8.) Korm. rendelet** az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXXVII. törvény, valamint az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról szóló 2016. évi LXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- **166/2023. (V. 8.) Korm. rendelet** a gazdaság újraindítása érdekében meghozandó, az építőipari ellátásbiztonság szempontjából stratégiai jelentőségű nyersanyagok és termékek kivitelével kapcsolatos regisztrációs eljárásról és egyéb intézkedésekről szóló 402/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **167/2023. (V. 11.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása és kezelése érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 424/2022. (X. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **174/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** egyes beruházásokat érintő veszélyhelyzeti szabályokról

- **175/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról szóló 782/2021. (XII. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **176/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzetre tekintettel a mikro-, kis- és középvállalkozásokat érintő negatív gazdasági hatások mérséklése érdekében szükséges intézkedésekről szóló 415/2022. (X. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **177/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** az Ukrajnából származó egyes mezőgazdasági termékek fuvarozásával kapcsolatos intézkedésekről szóló 130/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **178/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény egyes szabályainak veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról
- **182/2023. (V. 17.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatására vonatkozó különleges szabályokról szóló 320/2022. (VIII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **186/2023. (V. 19.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során a hitelezői gyűlés, a beszámítás, a jogutódlás és a telekalakítás veszélyhelyzeti szabályairól
- **187/2023. (V. 19.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **188/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** a kormányzati igazgatási szervek, valamint meghatározott gazdasági társaságok egyes szerződéseinek veszélyhelyzeti szabályairól
- **201/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **202/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 671/2021. (XII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- **203/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** az Országos Kórházi Főigazgatóság által fenntartott kórházak egyes ingatlanüzemeltetési feladatainak átadásával kapcsolatos eltérő szabályokról
- **205/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** a szociális hozzájárulási adóról szóló 2018. évi LII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **206/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **207/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** az egyes közlekedési tárgyú törvények veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról szóló 574/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **208/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** az egyes befektetési alapok befektetési szabályairól szóló 156/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **209/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** a lakossági ügyfelek megtakarítására vonatkozó pénzügyi edukációs figyelemfelhívásról
- **210/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** egy nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismeréséhez és kihirdetéséhez szükséges veszélyhelyzeti intézkedésekről
- **211/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** belügyi tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- **213/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** a behozott kőolaj és kőolajtermékek biztonsági készletezéséről szóló 2013. évi XXIII. törvény egy rendelkezésétől való eltérésről
- **224/2023. (VI. 6.) Korm. rendelet** az Ukrajnából származó egyes mezőgazdasági termékek fuvarozásával kapcsolatos intézkedésekről szóló 130/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **232/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **233/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet, valamint az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában történő részvételről szóló 2012. évi CCXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról

- **234/2023. (VI. 16.) Korm. rendelet** egyes államháztartási szabályoknak a veszélyhelyzet ideje alatt a Bethlen Gábor Alappal összefüggésben történő eltérő alkalmazásáról
- **236/2023. (VI. 16.) Korm. rendelet** az állami erdészeti társaságok általi tűzifa alapanyag lakossági forgalmazásának egyes kérdéseiről szóló 355/2022. (IX. 19.) Korm. rendelet hatályaon kívül helyezéséről
- **237/2023. (VI. 19.) Korm. rendelet** a Széchenyi Pihenő Kártya felhasználásának veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról
- **238/2023. (VI. 19.) Korm. rendelet** a villamos energia versenypiaci árazásával kapcsolatos kérdésekről
- **239/2023. (VI. 19.) Korm. rendelet** önálló szabályozó szerv gazdálkodására vonatkozó eltérő szabályok veszélyhelyzet ideje alatt történő alkalmazásáról
- **240/2023. (VI. 20.) Korm. rendelet** a Magyar Honvédség veszélyhelyzeti működési rendjéről
- **244/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** a digitális Covid-igazolvány kiadásának fenntartásához szükséges intézkedésekről
- **245/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** a fémkereskedelemtől szóló 2013. évi CXL. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **251/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** az egyes intézmények földgázfelhasználásának szabályozásáról szóló 354/2022. (IX. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **252/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** az árfolyelő rendszer létrehozásáról és működéséről szóló 163/2023. (V. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **254/2023. (VI. 23.) Korm. rendelet** a közlekedési hatósági jogalkalmazással összefüggő egyes közlekedési tárgyú jogszabályok eltérő alkalmazásáról szóló 577/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **255/2023. (VI. 26.) Korm. rendelet** a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól szóló 2016. évi CLVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól
- **257/2023. (VI. 26.) Korm. rendelet** gazdasági, finanszírozási tárgyú intézkedésekről
- **260/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet** a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény alapján nyújtható egyes támogatások kötelezettségvállalási szabályainak veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- **265/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége továbbfolytatása, a függő követelések, a beszámítás veszélyhelyzeti szabályairól, valamint az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában történő részvételről szóló 2012. évi CCXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **266/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **267/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet** felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet alapján zajló értékesítési eljárás részlet-szabályairól
- **278/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet** az Észak-Pesti Centrumkórház - Honvédkórház egyes ingatlanüzemeltetési feladatainak ellátásával kapcsolatos eltérő szabályokról
- **279/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet** az élelmiszerár-stop kivezetésével kapcsolatos intézkedésekről
- **288/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **289/2023. (VII. 5.) Korm. rendelet** a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény és a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 19/2009. (I. 30.) Korm. rendelet veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **290/2023. (VII. 5.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet módosításáról

- **300/2023. (VII. 10.) Korm. rendelet** a természetes személyek adósságrendezéséről szóló egyes jogszabályok veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról szóló 23/2023. (II. 1.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **308/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** a 2023. évi települési földadó visszatérítéséről
- **311/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya között a Magyarország Kormányának a magyarországi atomerőmű építésének finanszírozásához nyújtandó állami hitel folyósításáról szóló, 2014. március 28-án kelt megállapodás módosításáról szóló 2. számú jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **312/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól szóló 158/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **313/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény médiaszolgáltatási díjfizetési kötelezettségre vonatkozó szabályainak a veszélyhelyzet során történő eltérő alkalmazásáról szóló 544/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **316/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** energetikai és közlekedési tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- **317/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** extraprofit adókról szóló kormányrendeletek módosításáról
- **320/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a jelentős térítésmentes kibocsátásiegység-kiosztásban részesülő létesítmény üzemeltetőjét érintő egyes veszélyhelyzeti szabályokról
- **327/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a villamosenergetikai beruházások előkészítésével és megvalósításával összefüggő szabályok veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról szóló 22/2023. (I. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- **329/2023. (VII. 19.) Korm. rendelet** nemzetközi sportesemény előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos veszélyhelyzeti szabályokról
- **330/2023. (VII. 19.) Korm. rendelet** egyes közbeszerzési szabályoknak a veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról, valamint az ezzel összefüggő rendelkezések módosításáról
- **335/2023. (VII. 20.) Korm. rendelet** a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **337/2023. (VII. 24.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **347/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról
- **348/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** az egyes fogyasztók által használt gyógyászati segédeszközök villamosenergia-fogyasztásának támogatásáról szóló 295/2022. (VIII. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- **353/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** az öregségi nyugdíj és egyes más ellátások folyósításának, valamint a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek továbbfoglalkoztatásának veszélyhelyzeti szabályairól szóló 268/2022. (VII. 29.) Korm. rendelet, továbbá az öregségi nyugdíj és egyes más ellátások folyósításának, valamint a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek továbbfoglalkoztatásának veszélyhelyzeti szabályairól szóló 268/2022. (VII. 29.) Korm. rendelet alkalmazása alóli kivételekről szóló 269/2022. (VII. 29.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **359/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** egyes államháztartási szabályoknak a Bethlen Gábor Alapkezelő Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság által kezelt költségvetési támogatásokra vonatkozó, veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **360/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény és a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **361/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** a villamos energia versenypiaci árazásával kapcsolatos kérdésekről szóló 238/2023. (VI. 19.) Korm. rendelet végrehajtására vonatkozó szabályokról
- **362/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvény eltérő alkalmazásáról
- **367/2023. (VIII. 3.) Korm. rendelet** egyes köznevelési intézmények veszélyhelyzeti működési rendjéről

- **370/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** az önkormányzati tulajdonú víziközmű-szolgáltató társaságok további működésének biztosításával kapcsolatban a veszélyhelyzet időszakában alkalmazandó egyes szabályokról
- **381/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** a honvédelmi és katonai célú építményekre vonatkozó előírások veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **382/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet idején történő eltérő alkalmazásáról
- **400/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **404/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a Honvédelem tantárgy bevezetésével kapcsolatos, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvenytől eltérő veszélyhelyzeti rendelkezésekről
- **413/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **424/2023. (IX. 5.) Korm. rendelet** a földek vonatkozásában gyakorolható elővásárlási jognak a veszélyhelyzet ideje alatti különös szabályairól
- **426/2023. (IX. 13.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 526/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- **430/2023. (IX. 15.) Korm. rendelet** az Ukrajnából származó egyes mezőgazdasági termékek fuvarozásával kapcsolatos intézkedésekről szóló 130/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **432/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a környezetvédelmi hatósági szerződésről
- **436/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenységének folytatására alapított gazdasági társaság szerződésai felmondásának és vitatásának veszélyhelyzeti szabályairól
- **437/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során a telekalakítás veszélyhelyzeti szabályairól
- **438/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége továbbfolytatása, a függő követelések, a beszámítás veszélyhelyzeti szabályairól, valamint az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában történő részvételről szóló 2012. évi CCXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 265/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **440/2023. (IX. 25.) Korm. rendelet** gazdasági tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról
- **441/2023. (IX. 27.) Korm. rendelet** a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **446/2023. (X. 3.) Korm. rendelet** veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról, illetve hatályon kívül helyezéséről
- **448/2023. (X. 3.) Korm. rendelet** a pilótanélküli léggépjármű-védelem veszélyhelyzeti intézkedéseiről
- **449/2023. (X. 3.) Korm. rendelet** az ingatlanalapok befektetési jegyeinek visszaváltásáról
- **451/2023. (X. 4.) Korm. rendelet** egyes juttatások adózásának veszélyhelyzetben alkalmazandó szabályairól
- **452/2023. (X. 4.) Korm. rendelet** a jelentős térítésmentes kibocsátási egység-kiosztásban részesülő létesítmény üzemeltetőjét érintő egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 320/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **459/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt alkalmazott eltérő rendelkezéseiről
- **461/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a háztartási méretű kiserőművek közcélú hálózatba történő betáplálásának lehetősége ideiglenes felfüggesztésének megszüntetéséről és a veszélyhelyzet idején a háztartási méretű kiserőművek közcélú hálózatba történő feltáplálásának kérdéseiről szóló 413/2022. (X. 26.) Korm. rendelet végrehajtásának szabályairól szóló 112/2023. (III. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- **462/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** Magyarország munkaerőpiacának és lakosságának védelmét szolgáló veszélyhelyzeti intézkedésekről

- **464/2023. (X. 9.) Korm. rendelet** az Ukrajnából származó egyes mezőgazdasági termékek fuvarozásával kapcsolatos intézkedésekről szóló 130/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **468/2023. (X. 13.) Korm. rendelet** egyes földügyi szabályokról
- **469/2023. (X. 16.) Korm. rendelet** a gazdaság újraindítása érdekében meghozandó, az építőipari ellátásbiztonság szempontjából stratégiai jelentőségű nyersanyagok és termékek kivitelével kapcsolatos regisztrációs eljárásról és egyéb intézkedésekről szóló 402/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **470/2023. (X. 25.) Korm. rendelet** a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **471/2023. (X. 25.) Korm. rendelet** a köznevelési és szakképző intézményben ideiglenes védelemre jogosult tanulók fejlesztésének, nevelésének-oktatásának megvalósítása érdekében szükséges finanszírozásról szóló 299/2022. (VIII. 9.) Korm. rendelet és az egyes önkormányzati támogatásokkal kapcsolatos államháztartási szabályok veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról szóló 478/2022. (XI. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **472/2023. (X. 25.) Korm. rendelet** a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenysége folytatása érdekében való értékesítés veszélyhelyzeti szabályairól szóló 129/2023. (IV. 17.) Korm. rendelet, valamint a felszámolási eljárás során az adós gazdasági tevékenységének folytatására alapított gazdasági társaság szerződésai felmondásának és vitatásának veszélyhelyzeti szabályairól szóló 436/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- **477/2023. (X. 26.) Korm. rendelet** veszélyhelyzettel összefüggő intézkedésről
- **485/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** a víziközmű-szolgáltató társaságok működésének biztosításával kapcsolatban a veszélyhelyzet időszakában alkalmazandó egyes szabályokról
- **488/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól szóló 158/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **489/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a Magyarország 2024. évi központi költségvetéséről szóló 2023. évi LV. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól
- **491/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a Modern Városok Programot érintő egyes veszélyhelyzeti szabályokról
- **492/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **493/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye, Hajdú-Bihar Vármegye, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye, Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegye, illetve Zala Vármegye területén 2023. november 3. napja és 2023. november 19. napja között megrendezésre kerülő „Adaptive Hussars 23” gyakorlatra vonatkozó eltérő szabályokról
- **499/2023. (XI. 9.) Korm. rendelet** az egyes fogyasztók által használt gyógyászati segédeszközök villamosenergia-fogyasztásának támogatásáról szóló 295/2022. (VIII. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- **500/2023. (XI. 9.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **503/2023. (XI. 15.) Korm. rendelet** a déli határnál található elhagyatott járművekkel kapcsolatos intézkedésekről
- **504/2023. (XI. 15.) Korm. rendelet** az egyes beruházási szabályok veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 541/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **515/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása és kezelése érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 424/2022. (X. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **516/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** a háborús élelmiszerár-infláció csökkentése érdekében szükséges intézkedésekről szóló 162/2023. (V. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **519/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról

- **520/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 30/2023. (II. 3.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **521/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvénynek a veszélyhelyzet ideje alatt a személyvédelemmel összefüggő eltérő alkalmazásáról
- **522/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** egyes hitelezési és befektetési tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról
- **523/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokra vonatkozó szabályoknak a veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **525/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő további eltérő alkalmazásáról és a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 450/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról szóló 484/2022. (XI. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **543/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet** veszélyhelyzeti rendeletek módosításáról, illetve hatályon kívül helyezéséről
- **566/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** a magyarországi gazdasági társaságok gazdasági célú védelméhez szükséges egyes rendelkezések veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról szóló 561/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **567/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** egyes veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról, illetve hatályon kívül helyezéséről
- **568/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** államháztartási tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- **594/2023. (XII. 20.) Korm. rendelet** egyes veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról
- **600/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet** a Kormány tagjainak feladat- és hatáskörét érintő egyes veszélyhelyzeti kormányrendeletek módosításáról
- **603/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet** az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény rendelkezéseinek az egykori Rozmaring Mezőgazdasági Termelőszövetkezet működési területén kárpótlásra váró személyek helyzetének rendezéséről szóló 2021. évi CXLV. törvény szerinti földterület-juttatás vonatkozásában történő eltérő alkalmazásáról
- **626/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 525/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet, valamint az egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokra vonatkozó szabályoknak a veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 523/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **629/2023. (XII. 23.) Korm. rendelet** veszélyhelyzettel összefüggő intézkedésről
- **635/2023. (XII. 23.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a villamosenergia-ellátás folyamatos biztosítása érdekében szükséges villamosenergia-termelő kijelöléséről szóló 754/2021. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **636/2023. (XII. 23.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet alatt az ukrán állampolgárok egyes társadalombiztosítási ellátásainak egyszerűsítéséről szóló 246/2022. (VII. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **637/2023. (XII. 23.) Korm. rendelet** a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény és az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **641/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a Magyarország 2024. évi központi költségvetéséről szóló 2023. évi LV. törvény veszélyhelyzet ideje alatti eltérő szabályairól szóló 489/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet eltérő szöveggel történő hatálybalépéséről
- **656/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a közlekedési hatósági jogalkalmazással összefüggő egyes közlekedési tárgyú jogszabályok eltérő alkalmazásáról szóló 577/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **662/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a tanárbéremeléshez szükséges központi költségvetési támogatás veszélyhelyzeti szabályairól

KORMÁNYRENDELETEK

- **115/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között az Övezet és Út Kormányközi Együttműködési Bizottság létrehozásáról szóló megállapodás kihirdetéséről
- **116/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a légiközlekedéshez kapcsolódó és jogharmonizációs célú egyes kormányrendeletek módosításáról
- **117/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** az Országos Építésügyi Nyilvántartás működtetésével és finanszírozásával összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **118/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **119/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a Debrecen megyei jogú város külterületén, az Észak-Nyugati Gazdasági Övezetben ipari telephely kialakításával és a területen megvalósuló munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 58/2018. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **120/2023. (IV. 5.) Korm. rendelet** a közfeladatok és közszolgáltatások biztosításával összefüggő jogviszonyok egyes szabályainak veszélyhelyzetben történő alkalmazásáról
- **123/2023. (IV. 12.) Korm. rendelet** egyes fejlesztéspolitikai tárgyú kormányrendeleteknek a Belső Ellenőrzési és Integritási Igazgatóság feladatkörét érintő módosításáról
- **124/2023. (IV. 14.) Korm. rendelet** a teljes hiteldíj mutató meghatározásáról, számításáról és közzétételéről szóló 83/2010. (III. 25.) Korm. rendelet módosításáról
- **125/2023. (IV. 14.) Korm. rendelet** a HUNGARORING Sport Zártkörűen Működő Részvénytársaság Stratégiai Fejlesztési Programjának keretében megvalósuló beruházással összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 255/2017. (IX. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **131/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** családtámogatásokra vonatkozó kormányrendeletek módosításáról
- **132/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek az államháztartási belső kontrollokkal összefüggő módosításáról
- **133/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** a Karitatív Tanács megalakításáról és működésének részletes szabályairól szóló 65/2000. (V. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- **134/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** a piacfelügyeleti tevékenység részletes szabályairól szóló 6/2013. (I. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **135/2023. (IV. 18.) Korm. rendelet** az egyes víziközmű beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 323/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- **136/2023. (IV. 20.) Korm. rendelet** az elektronikus hírközlés védelmi és biztonsági célú felkészítésének rendszeréről, az államigazgatási szervek ezzel összefüggő feladatairól, működésük feltételeinek biztosításáról
- **137/2023. (IV. 20.) Korm. rendelet** a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatalról, valamint a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap kezelő szervének kijelöléséről szóló 344/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **139/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** a Közös Agrárpolitika végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről szóló kormányrendeletek módosításáról
- **140/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** a Nemzeti Közzolgálati Egyetem által folytatott közzolgálati továbbképzés finanszírozásával kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról
- **141/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** a közlekedési hatósági jogalkalmazással összefüggő, közlekedési tárgyú kormányrendeletek módosításáról

- **143/2023. (IV. 24.) Korm. rendelet** a Demokrácia Központ Közalapítvány Külügyi és Külgazdasági Intézet szervezeti egysége feladatainak a Magyar Külügyi Intézet Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság részére történő átadásáról, valamint a külgazdasági és külügyi stratégiai kutatási és elemzési feladatokról szóló 366/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **147/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a kiemelt esemény megtartásával kapcsolatos rendelkezésekről és szervezőjének kijelöléséről
- **149/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a villamosenergia-ipari építésügyi hatósági engedélyezési eljárásokról szóló 382/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **150/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a megfelelőségértékelő szervezetek kijelöléséről, valamint a kijelölt szervezetek tevékenységének részletes szabályairól szóló 315/2009. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **151/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a telepengedély, illetve a telep létesítésének bejelentése alapján gyakorolható egyes termelő és egyes szolgáltató tevékenységekről, valamint a telepengedélyezés rendjéről és a bejelentés szabályairól szóló 57/2013. (II. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **152/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a Nemzeti Akkreditáló Hatóságról és az akkreditálási eljárásról szóló 424/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **153/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a nyomástartó berendezések, rendszerek és létesítmények műszaki-biztonsági hatósági felügyeletéről szóló 213/2019. (VIII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **154/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve végrehajtásának alapvető szabályairól és felelős intézményeiről szóló 373/2022. (IX. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **155/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet** a Nemzeti Rendezvényszervező Ügynökség Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság kijelöléséről és egyes feladatainak meghatározásáról szóló 591/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **161/2023. (IV. 28.) Korm. rendelet** a tudományos és innovációs, a technológiai, az ipari és a logisztikai parkokról
- **168/2023. (V. 11.) Korm. rendelet** a fogyasztóvédelmi hatóság eljárása során felmerülő egyes eljárási költségekről szóló 212/2008. (VIII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **169/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** a lakáscélú állami támogatásokról szóló kormányrendeletek módosításáról
- **170/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** földügyi tárgyú rendeletek módosításáról
- **171/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** az állami projektértékelői jogviszonyról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2016. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról szóló 110/2016. (V. 25.) Korm. rendelet módosításáról
- **172/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** a bevett egyház és annak belső egyházi jogi személye által fenntartott köznevelési és szakképző intézményeket érintő 2023. évi egyszeri kiegészítő költségvetési támogatásáról
- **173/2023. (V. 12.) Korm. rendelet** az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **179/2023. (V. 15.) Korm. rendelet** az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény végrehajtásáról
- **180/2023. (V. 15.) Korm. rendelet** a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvényben meghatározottól eltérő illetményesávok megállapításáról
- **181/2023. (V. 16.) Korm. rendelet** az egyes egészségügyi dolgozók és egészségügyben dolgozók illetmény- vagy bérnövelésének, valamint az ahhoz kapcsolódó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 256/2013. (VII. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **183/2023. (V. 17.) Korm. rendelet** a rozsdaovezeti akcióterületek kijelöléséről és egyes akcióterületeken megvalósuló beruházásokra irányadó sajátos követelményekről szóló 619/2021. (XI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **184/2023. (V. 17.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közgazdasági hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról

- **185/2023. (V. 19.) Korm. rendelet** a látvány-csapatsportok támogatására nyújtható támogatási keretösszeg megállapításáról szóló 39/2019. (III. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **189/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** vízgazdálkodási tárgyú projektekkel összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról
- **190/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** a talajjavító mederanyag és a kezelt mederiszap termőföldön történő felhasználásának szabályairól
- **191/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** az állami vagyonnal való gazdálkodásról szóló 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **192/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** a kollektív befektetési formák befektetési és hitelfelvételi szabályairól szóló 78/2014. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **193/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** a mezőgazdasági vízszolgáltatás díjképzési rendjéről szóló 115/2014. (IV. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- **194/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **195/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** egyes fejlesztéspolitikai tárgyú kormányrendeletek, továbbá a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanácsról, valamint a Digitális Kormányzati Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság és a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszeréről szóló 301/2018. (XII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **196/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** a Záhony közúti határátkelőhely fejlesztését célzó beruházással összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint a beruházás kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánításáról szóló 130/2021. (III. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- **197/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** az Európai Unió brexit miatti kiigazításokra képzett Brexit Alkalmazkodási Tartalékból a magyar vállalkozások részére nyújtott támogatások igénylésének és a források felhasználásának részletes szabályairól szóló 733/2021. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **198/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek a Mohács 500 program keretében megvalósuló fejlesztésekkel összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításával összefüggő módosításáról
- **199/2023. (V. 22.) Korm. rendelet** egyes légiközlekedési tárgyú kormányrendeleteknek a pilóta nélküli légi jármű-rendszerek teszteléséhez, tanúsításához kapcsolódó légtér kialakítása érdekében történő módosításáról
- **200/2023. (V. 25.) Korm. rendelet** egyes építésügyi tárgyú kormányrendeleteknek az épületenergetikai követelményekkel összefüggő módosításáról
- **204/2023. (V. 31.) Korm. rendelet** a haditechnikai tevékenység engedélyezésének és a vállalkozások tanúsításának részletes szabályairól szóló 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- **212/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** a családok ügyintézésének egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **214/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** a „Felzárkózó települések” program keretében tervezett energetikai projektek megvalósításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról
- **215/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek módosításáról
- **216/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** a közműszolgáltatások egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **217/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** az egyes vasúti beruházások megvalósításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 75/2008. (IV. 3.) Korm. rendelet, valamint a vasúti építmények építésügyi hatósági engedélyezési eljárásainak részletes szabályairól szóló 289/2012. (X. 11.) Korm. rendelet módosításáról

- **218/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **219/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** a földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet és az Állatorvostudományi Egyetem kampuszának komplex infrastrukturális fejlesztése projekt keretében megvalósuló egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 239/2020. (V. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **220/2023. (VI. 1.) Korm. rendelet** az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **221/2023. (VI. 2.) Korm. rendelet** a járóbeteg-ellátás keretében rendelt gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök és gyógyfürdőellátások árához nyújtott támogatások elszámolásáról és folyósításáról szóló 134/1999. (VIII. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- **222/2023. (VI. 2.) Korm. rendelet** a vizsgálóállomás engedélyezésének részletes eljárási szabályairól szóló 181/2017. (VII. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **223/2023. (VI. 6.) Korm. rendelet** vasúti közlekedési tárgyú kormányrendeletek jogharmonizációs célú módosításáról
- **225/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** elkülönített visszaélés-bejelentési rendszer létrehozására köteles kormányzati szervek kijelöléséről
- **226/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** az önellátásra korlátozottan képes emberek biztonságát és életvédelmét szolgáló digitalizációs programról
- **227/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** a minősített elektronikus aláírást és minősített elektronikus bélyegzőt létrehozó eszközök megfelelőségértékelési tevékenységére irányuló kijelöléséről, valamint a kijelölt szervezetek tevékenységének különös szabályairól
- **228/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** a Nemzeti Hauszmann Program keretében megvalósuló, valamint a Citadella erőd és környezete megújításához szükséges beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **229/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** az építésügyi és az építésüggyel összefüggő szakmagyakorlási tevékenységekről szóló 266/2013. (VII. 11.) Korm. rendelet módosításáról
- **230/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** az egyes sajátos ipari építményekre vonatkozó építésügyi hatósági eljárások szabályairól szóló 31/2014. (II. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **231/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet** a védelmi és biztonsági igazgatási képzések szabályairól szóló 404/2022. (X. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **235/2023. (VI. 16.) Korm. rendelet** az állami hulladékgazdálkodási közfeladat ellátásához kapcsolódó tevékenységek számviteli szétválasztására vonatkozó részletes szabályokról
- **241/2023. (VI. 20.) Korm. rendelet** a 2021–2027 programozási időszakban megvalósuló határon átnyúló Interreg programok végrehajtásáról
- **242/2023. (VI. 20.) Korm. rendelet** a Neumann János Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság által ellátott közfeladatokról
- **243/2023. (VI. 20.) Korm. rendelet** a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 58/2013. (II. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **246/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** az innovációs és tudományos eredmények gazdasági hasznosításának elősegítése érdekében szükséges egyes kormányrendeletek módosításáról
- **247/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** a dohánytermékek kiskereskedelmére és a dohánytermékekre vonatkozó egyes feladatokkal kapcsolatos kormányrendeletek módosításáról
- **248/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet** a történelmi emlékhelyekről szóló 303/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról

- 249/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- 250/2023. (VI. 22.) Korm. rendelet a hallgatói hitelrendszerről szóló 1/2012. (I. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- 253/2023. (VI. 23.) Korm. rendelet egyes jogszabályok településrendezéssel összefüggő módosításáról
- 256/2023. (VI. 26.) Korm. rendelet egyes hatósági nyilvántartásokból történő adatszolgáltatásokkal, valamint közfoglalkoztatással kapcsolatos kormányrendeletek módosításáról
- 258/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet egyes kormányrendeleteknek a köztársasági elnök jogállásával összefüggő módosításáról
- 259/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet az iskolaszövetkezet oktatási, képzési és rekreációs célt szolgáló közösségi alapja felhasználásának általános szabályairól
- 261/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet az egyes veszélyes anyagok elektromos és elektronikus berendezésekben való alkalmazásának korlátozásáról szóló 374/2012. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- 262/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet a helyi közszolgáltatás információs rendszerről szóló 73/2018. (IV. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- 263/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- 264/2023. (VI. 28.) Korm. rendelet a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról szóló 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet, valamint az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 5/2023. (I. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- 268/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a savasodás, az eutrofizáció és a talajközeli ózon csökkentéséről szóló 1999. évi jegyzőkönyvhöz kapcsolódó jegyzőkönyv-módosítások kihirdetéséről
- 269/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási koncesszor kártalanításáról
- 270/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a koncessziós társaság és a Koordináló szerv együttműködésére vonatkozó részletes szabályokról
- 271/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a pénzügyi biztosíték, a céltartalék képzésére kötelezettek köréről, a pénzügyi biztosíték, a céltartalék formájáról és mértékéről, felhasználásának feltételeiről, elszámolásának és nyilvántartásának szabályairól, valamint a környezetvédelmi biztosítás részletes szabályairól
- 272/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a gazdálkodó szervezeteknél képződő, a hulladékgazdálkodási intézményi résztvevők körébe tartozó, elkülönítetten gyűjtött hulladék képződésének megelőzésével, valamint e hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól
- 273/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a használt sütőolajjal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól
- 274/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a gumiabroncs-hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól
- 275/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a textiltermék hulladékával kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól
- 276/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerrel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- 277/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet az állami hulladékgazdálkodási közfeladat ellátására létrehozott szervezet kijelöléséről, feladatköréről, az adatkezelés módjáról, valamint az adatszolgáltatási kötelezettségek részletes szabályairól szóló 69/2016. (III. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- 280/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet belügyi tárgyú és kapcsolódó kormányrendeletek jogharmonizációs célú módosításáról

- **281/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet** az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő elnevezésének változásával összefüggő kormányrendelet-módosításokról
- **282/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** a Veszélyes Áruk Nemzetközi Belvízi Szállításáról szóló Európai Megállapodáshoz (ADN) csatolt Szabályzat kihirdetéséről, valamint a belföldi alkalmazásának egyes kérdéseiről
- **283/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** a Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv C Függeléke Mellékletének kihirdetéséről, valamint a belföldi alkalmazásának egyes kérdéseiről
- **284/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Megállapodás „A” és „B” Melléklete kihirdetéséről, valamint a belföldi alkalmazásának egyes kérdéseiről
- **285/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** az egészségügyi intézmények irányításának egyes szabályairól
- **286/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **287/2023. (VI. 30.) Korm. rendelet** az Eximbank által folyósítható kötött segélyhitelek feltételeiről és a segélyhitelnyújtás részletes szabályairól szóló 232/2003. (XII. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- **291/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** a kormányzati célú hálózatokkal és informatikai beszerzésekkel összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **292/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** a szakképzésben lezajlott átalakítás utólagos hatásvizsgálatából adódó kormányrendelet-módosításokról
- **293/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** a Magyar Honvédség által védendő létesítmények kijelöléséről, valamint a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyék köréről és az őrzésükre vonatkozó szabályokról szóló 78/2011. (V. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **294/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** a határon túli költségvetési támogatások sajátos szabályairól szóló 98/2012. (V. 15.) Korm. rendelet módosításáról
- **295/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** a dohánytermékek előállításáról, forgalomba hozataláról és ellenőrzéséről, a kombinált figyelemzetezésekről, valamint az egészségvédelmi bírság alkalmazásának részletes szabályairól szóló 39/2013. (II. 14.) Korm. rendelet jogharmonizációs célú módosításáról
- **296/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **297/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** az egyes víziközmű-beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 323/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- **298/2023. (VII. 6.) Korm. rendelet** az egyes közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján eljáró szakhatóságok kijelöléséről szóló 531/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet, valamint a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről szóló 124/2021. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **299/2023. (VII. 10.) Korm. rendelet** a természetes személyek adósságrendezési eljárásának részletes szabályairól
- **301/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya, valamint az Azerbajdzsáni Köztársaság, Georgia és Románia kormányai közötti, a zöld energia fejlesztése és szállítása terén való stratégiai partnerségről szóló megállapodás kihirdetéséről
- **302/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a kistélepléseken nyújtható otthonteremtési támogatásokról
- **303/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a babaváró támogatásról szóló 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **304/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok eljárásait, valamint az anyakönyvi eljárásokat érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **305/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a kiberbiztonsági bírságok mértékéről, a bírság kiszabásának és befizetésének részletes eljárási szabályairól

- **306/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **307/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet** a közlekedési igazgatási feladatokkal összefüggő hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet jogharmonizációs célú módosításáról
- **309/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** a fémkereskedelmi tevékenységről szóló 443/2013. (XI. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **310/2023. (VII. 14.) Korm. rendelet** informatikai tárgyú, valamint elektronikus ügyintézéshez kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról
- **314/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek a Kormány tagjainak feladat- és hatáskörével összefüggő módosításáról
- **315/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** az Európai Unió Tanácsa 2024. második félévi magyar elnökségével kapcsolatos feladatok ellátására irányuló jogviszonnal összefüggő egyes rendelkezésekről
- **318/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** az orvosokkal, fogorvosokkal, továbbá az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképzésben egészségügyi szakképesítést szerzett egészségügyi dolgozókkal szembeni etikai eljárás szabályairól
- **319/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a vízkészletvédelmi országtérkép és a kockázati besorolás elkészítéséről és felülvizsgálatáról
- **321/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a Vasúti Pályakapacitás-elosztó Szervezet és a vasúti pályahálózat-működtető társaságok közötti jogviszonyról
- **322/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- **323/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a villamosenergia-ipari építésügyi hatósági engedélyezési eljárásokról szóló 382/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **324/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a pénzügyi intézmények, a biztosítók és a viszontbiztosítók, továbbá a befektetési vállalkozások és az árutőzsdéi szolgáltatók informatikai rendszerének védelméről szóló 42/2015. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **325/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a rozsdaoévezeti akcióterületek kijelöléséről és egyes akcióterületeken megvalósuló beruházásokra irányadó sajátos követelményekről szóló 619/2021. (XI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **326/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer működésének részletes szabályairól szóló 80/2023. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **328/2023. (VII. 17.) Korm. rendelet** villamosenergetikai beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé és a beruházások kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánításáról
- **331/2023. (VII. 19.) Korm. rendelet** egyes felsőoktatási, köznevelési és innovációs tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **332/2023. (VII. 19.) Korm. rendelet** gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **333/2023. (VII. 20.) Korm. rendelet** a Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központról
- **334/2023. (VII. 20.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek a Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ működésével kapcsolatos módosításáról
- **336/2023. (VII. 24.) Korm. rendelet** az autópályák, autóutak és főutak használatáért fizetendő megtett úttal arányos díjról szóló 2013. évi LXVII. törvény végrehajtásáról szóló 209/2013. (VI. 18.) Korm. rendelet jogharmonizációs célú módosításáról
- **338/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek a KOPINT-DATORG Informatikai és Vagyonkezelő Kft. IdomSoft Zrt.-be történő beolvadásával összefüggő módosításáról
- **339/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** egyes fejlesztéspolitikai tárgyú kormányrendeletek módosításáról

- **340/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások adatfeldolgozásának biztosításáról szóló 38/2011. (III. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **341/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** a digitális oktatás-innovációs és képzési központ létrehozásáról és feladatairól, továbbá a Digitális Jólét Program végrehajtásával összefüggő egyes feladatokról, valamint a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökségről szóló 268/2010. (XII. 3.) Korm. rendelet módosításáról szóló 127/2017. (VI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **342/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** a Debrecen megyei jogú város külterületén, az Észak-Nyugati Gazdasági Övezetben ipari telephely kialakításával és a területen megvalósuló munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról szóló 58/2018. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **343/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** az Iváncsa község külterületén megvalósuló ipari park fejlesztéssel összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 359/2020. (VII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **344/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet** a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **345/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és a Szerb Köztársaság Kormánya között a védelem terén folytatott stratégiai szintű megerősített együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **346/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** a Svájci–Magyar Együttműködési Program II. időszak végrehajtási rendjéről szóló 563/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet, valamint az Uniós fejlesztések fejezetbe tartozó fejezeti és központi kezelésű előirányzatok felhasználásának rendjéről szóló 590/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **349/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** szociális és gyermekvédelmi tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **350/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** igazságügyi tárgyú kormányrendeletek jogszabályváltozásokkal összefüggő módosításáról
- **351/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** egyes építésügyi tárgyú kormányrendeleteknek a Lechner Tudásközpont Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság feladataiban bekövetkezett változások miatti módosításáról
- **352/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról szóló 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet, továbbá a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a balettművészeti életjáradék és az átmeneti bányászjáradék eljárási szabályairól, valamint egyes kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról szóló 333/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **354/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** az állami vagyonnal való gazdálkodásról szóló 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **355/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** az államtudományi képzési területen szerezhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről szóló 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet módosításáról
- **356/2023. (VII. 27.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **357/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** az Egyetemes Postaegyesület Általános Szabályzatának a 2012. évi dohai kongresszuson aláírt módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt, valamint az Egyetemes Postaegyesület Általános Szabályzata 2016. évi isztambuli kongresszuson aláírt Első Pótjegyzőkönyvének, a 2018. évi addisz-abebai kongresszuson aláírt Második Pótjegyzőkönyvének és a 2021. évi abidjani kongresszuson aláírt Harmadik Pótjegyzőkönyvének kihirdetéséről
- **358/2023. (VII. 31.) Korm. rendelet** az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **363/2023. (VIII. 3.) Korm. rendelet** a Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezet létrehozásáról szóló, 2001. április 3-i Megállapodás székhelyváltozást érintő módosításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **364/2023. (VIII. 3.) Korm. rendelet** a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet módosításáról

- **365/2023. (VIII. 3.) Korm. rendelet** az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatásokkal kapcsolatos eljárásról és a regionális támogatási térképről szóló 37/2011. (III. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **366/2023. (VIII. 3.) Korm. rendelet** a beruházás ösztönzési céllelőirányzat felhasználásáról szóló 210/2014. (VIII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **368/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** az Európai Védelmi Alap végrehajtásához kapcsolódó nemzeti feladat ellátásáról
- **369/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** a FEAK Független Energetikai Adatközpont Zártkörűen Működő Részvénytársaság által ellátott közfeladatokról
- **371/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** a díj ellenében végzett közúti árutovábbítási, a saját számlás áruszállítási, valamint az autóbusszal díj ellenében végzett személyszállítási és a saját számlás személyszállítási tevékenységről, továbbá az ezekkel összefüggő jogszabályok módosításáról szóló 261/2011. (XII. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **372/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** a központosított informatikai és elektronikus hírközlési szolgáltatásokról szóló 309/2011. (XII. 23.) Korm. rendeletnek az orosz–ukrán háború elől Magyarországra menekülő személyek tájékoztatását támogató portálra vonatkozó módosításáról
- **373/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **374/2023. (VIII. 7.) Korm. rendelet** az Országos Beruházás Monitoring Rendszer eljárásrendjéről és működtetéséről szóló 575/2021. (X. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **375/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon regionális igazgatóság létrehozásáról
- **376/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** a „BOGNÁR–VIN” Borászati és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság „felszámolás alatt” és a MIRACLE NEXT Korlátolt Felelősségű Társaság „csődeljárás alatt” egységesített eljárásrend szerinti megszüntetéséhez szükséges kormányzati intézkedésekről
- **377/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** a halottvizsgálattal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **378/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **379/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **380/2023. (VIII. 10.) Korm. rendelet** az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- **383/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** az állam közvetlen vagy közvetett többségi tulajdonában lévő gazdasági társaságok bérleti szerződéseinek miniszteri jóváhagyásáról
- **384/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a bevett egyház és annak belső egyházi jogi személye által fenntartott köznevelési és szakképző intézményeket érintő 2023. évi további egyszeri kiegészítő költségvetési támogatásról
- **385/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a hatékonyabb jogérvényesítéssel összefüggő intézkedésekkel kapcsolatos kormányrendeletek módosításáról
- **386/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** vagyongazdálkodással összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **387/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a tokaji TV-torony és libegő fejlesztésével kapcsolatos intézkedésekről
- **388/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottságról szóló 258/2010. (XI. 12.) Korm. rendelet és a kiemelt nemzeti emlékhely és településkép-védelmi környezetének településkép védelméről és egyes kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról szóló 19/2018. (II. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **389/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet módosításáról

- **390/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **391/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **392/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** a szőlő-bor ágazatban folytatott hatósági eljárásokról és teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettségekről szóló 435/2021. (VII. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- **393/2023. (VIII. 14.) Korm. rendelet** közlekedési közigazgatási bírságokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **394/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- **395/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- **396/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** a kormányzati képzési és oktatási beszerzésekről
- **397/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet módosításáról
- **398/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** gazdaságfejlesztési célú beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról
- **399/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet** a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről
- **401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról
- **402/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a pedagógusok új életpályájáról szóló törvény szerinti felzárkózó és kedvezményezett települések listájáról, valamint egyes közneveléssel összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **403/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** egyes közneveléssel összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **405/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a honvédelem tantárgy bevezetésével kapcsolatos kormányrendeletek módosításáról
- **406/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** egyes családtámogatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **407/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a 2023. évi téli igazgatási szünet elrendeléséről
- **408/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a hulladékgyűjtési közszolgáltatási szerződésekkel összefüggő kártalanításról
- **409/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a közlekedési tárgyú törvények módosításával összefüggő közlekedési tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **410/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a közlekedési hatósági jogalkalmazással, valamint a közlekedési vizsgáztatással összefüggő egyes közlekedési tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **411/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** közbeszerzési tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **412/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** egyes köznevelési és más állami épületek alternatív fűtési módokra való áttérésével kapcsolatos egyes beruházások megvalósításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé és a beruházások kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánításáról, továbbá az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról szóló 312/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **414/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet** a Budapest Főváros Kormányhivatalának egyes ipari és kereskedelmi ügyekben eljáró hatóságként történő kijelöléséről, valamint a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról szóló 365/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **415/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **416/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** egyes fejlesztéspolitikai tárgyú kormányrendeletek módosításáról

- **417/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** a szakdiplomata-álláshely létesítésére, valamint a szakdiplomata felkészítésére és szakmai irányítására vonatkozó részletes szabályokról szóló 239/2017. (VIII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **418/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **419/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanácsról, valamint a Digitális Kormányzati Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság és a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszeréről szóló 301/2018. (XII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **420/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** az elektronikus ügyintézés részletszabályairól szóló 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet, valamint az egyes kormányrendeleteknek a hatósági eljárások korszerűsítését célzó módosításáról szóló 717/2021. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **421/2023. (VIII. 31.) Korm. rendelet** a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer működésének részletes szabályairól szóló 80/2023. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **422/2023. (IX. 5.) Korm. rendelet** egyes fejlesztésekről szóló kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- **423/2023. (IX. 5.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **425/2023. (IX. 5.) Korm. rendelet** a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról szóló 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- **427/2023. (IX. 13.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **428/2023. (IX. 14.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet és a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **429/2023. (IX. 14.) Korm. rendelet** egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról
- **431/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a Cotonouban, 2000. június 23-án, egyrészről az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok, másrészről az Európai Közösség és tagállamai között aláírt Partnerségi Megállapodás, annak módosítása, valamint az ehhez kapcsolódó Belső Megállapodások kihirdetéséről szóló 204/2007. (VIII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- **433/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet, valamint a Teljesítésigazolási Szakértői Szervvel kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 236/2013. (VI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **434/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **435/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer működésének részletes szabályairól szóló 80/2023. (III. 14.) Korm. rendelet, továbbá a gazdálkodó szervezeteknél képződő, a hulladékgazdálkodási intézményi résztevékenység körébe tartozó, elkülönítetten gyűjtött hulladék képződésének megelőzésével, valamint e hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól szóló 272/2023. (VI. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **439/2023. (IX. 21.) Korm. rendelet** az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában való részvételtől szóló 2012. évi CCXVII. törvény végrehajtásának egyes szabályairól szóló 410/2012. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról

- **442/2023. (IX. 27.) Korm. rendelet** az egyes ivóvízminőség-javítási, szennyvíz-elvezetési és -tisztítási, valamint hulladék-gazdálkodási beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 272/2017. (IX. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **443/2023. (IX. 28.) Korm. rendelet** a nemzetpolitikai tevékenységgel kapcsolatos közigazgatási ösztöndíjakról szóló 234/2019. (X. 15.) Korm. rendelet módosításáról
- **444/2023. (IX. 28.) Korm. rendelet** a rozsdáövezeti akcióterületek kijelöléséről és egyes akcióterületeken megvalósuló beruházásokra irányadó sajátos követelményekről szóló 619/2021. (XI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **445/2023. (IX. 28.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló 2020. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 528/2020. (XI. 28.) Korm. rendelet, valamint az állami fenntartású egészségügyi intézmények irányításának egyes szabályairól és ezzel összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 653/2021. (XI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **447/2023. (X. 3.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek módosításáról
- **450/2023. (X. 4.) Korm. rendelet** a visszaváltási díj megállapításának és alkalmazásának, valamint a visszaváltási díjas termék forgalmazásának részletes szabályairól
- **453/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a minimálbér és garantált bérminimum, valamint a pedagógusok béreinek 2023. január 1-jétől történő emeléséhez a települési önkormányzatok számára biztosítandó támogatásról szóló 68/2023. (III. 10.) Korm. rendelet módosításáról
- **454/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **455/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** az egyházi jogi személyek, a nemzetiségi önkormányzatok és a magán fenntartók által fenntartott köznevelési és szakképző intézményben foglalkoztatott, a nemzetiségi nevelési-oktatási feladatokat ellátó pedagógusok bérfejlesztéséhez nyújtott 2023. évi kiegészítő költségvetési támogatásáról szóló 70/2023. (III. 10.) Korm. rendelet módosításáról
- **456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről
- **457/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a honvédelmi szervezetek működésének az államháztartás működési rendjétől eltérő szabályairól szóló 346/2009. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **458/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettséggel összefüggő, a 2007–2013 programozási időszakban a Kormány által a nemzeti fejlesztési miniszter hatáskörébe utalt beruházások, valamint a 2014–2020 programozási időszakban a szennyvízelvezetési és -tisztítási, a hulladék-gazdálkodási és az ivóvízminőség-javító beruházások megvalósításáról szóló 339/2014. (XII. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **460/2023. (X. 5.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **463/2023. (X. 6.) Korm. rendelet** a nyugellátások és egyes más ellátások 2023. november havi kiegészítő emeléséről
- **465/2023. (X. 9.) Korm. rendelet** a Kormányzati Személyügyi Döntéstámogató Rendszerről szóló 2020. évi CLXII. törvény végrehajtásáról szóló 673/2020. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **466/2023. (X. 12.) Korm. rendelet** a Nemzetközi Napenergia Szövetség megalakításáról szóló Keretmegállapodás kihirdetéséről
- **467/2023. (X. 12.) Korm. rendelet** a szakosítási megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről
- **473/2023. (X. 26.) Korm. rendelet** az állam által vállalt kezesség előkészítésének és a kezesség beváltásának eljárási rendjéről szóló 110/2006. (V. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **474/2023. (X. 26.) Korm. rendelet** a honvédelmi létfontosságú rendszerelemek azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 359/2015. (XII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- **475/2023. (X. 26.) Korm. rendelet** a nyergesújfalui ipari park bővítésével összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 65/2018. (IV. 4.) Korm. rendelet módosításáról

- **476/2023. (X. 26.) Korm. rendelet** az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról, valamint kormányzati igazgatási tárgyú intézkedésről
- **478/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** az állami közbeszerzési szaktanácsadói tevékenységről
- **479/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** az állami közbeszerzési szaktanácsadók kötelező közbeszerzési szakmai képzéséről
- **480/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** a diaszpóra-magyarsággal történő kapcsolattartás támogatásáról
- **481/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** a Közös Agrárpolitika pénzügyi alapjaiból és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások pénzügyi, számviteli, lebonyolítási rendjéről
- **482/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **483/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **484/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** a visszaváltási díj megállapításának és alkalmazásának, valamint a visszaváltási díjas termék forgalmazásának részletes szabályairól szóló 450/2023. (X. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **486/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** a fegyverekről és lőszerkekről szóló 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendeletnek a hangtompítóra vonatkozó szabályozást érintő módosításáról
- **487/2023. (X. 31.) Korm. rendelet** az adatváltozás-kezelési szolgáltatás részletszabályairól szóló 672/2021. (XII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- **490/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** egyes használatidíj-fizetéssel és útdíjfizetéssel összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- **494/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** az Európai Hálózatfinanszírozási Eszközből származó források felhasználásáról szóló 75/2016. (IV. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **495/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **496/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény végrehajtásáról szóló 231/2019. (X. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **497/2023. (XI. 2.) Korm. rendelet** a Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve végrehajtásának alapvető szabályairól és felelős intézményeiről szóló 373/2022. (IX. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **498/2023. (XI. 9.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és a Szerb Köztársaság Kormánya között a közúti infrastruktúra-fejlesztési kapcsolatok területén való együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **501/2023. (XI. 13.) Korm. rendelet** a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **502/2023. (XI. 13.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **505/2023. (XI. 16.) Korm. rendelet** a Szeged-Csanádi Egyházmegye beruházásaival összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 90/2018. (IV. 25.) Korm. rendelet módosításáról

- **506/2023. (XI. 17.) Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és a Marokkói Királyság Kormánya közötti filmkoprodukciós megállapodás kihirdetéséről
- **507/2023. (XI. 17.) Korm. rendelet** az egészségügyi fekvőbeteg-szakellátást nyújtó közfinanszírozott szolgáltatók gazdálkodását segítő intézkedésekről
- **508/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet** a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról
- **509/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet** a természetes gyógytényezőkről
- **510/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet** a közhasználatú fürdők létesítéséről és üzemeltetéséről
- **511/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet** az egyes közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján eljáró szakhatóságok kijelöléséről szóló 531/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **512/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** a transzeurópai energiaipari infrastruktúrára vonatkozó, uniós listán szereplő projektek és azok engedélyezési eljárásának megkönnyítéséről és koordinálásáról
- **513/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **514/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** az elektromobilitás szolgáltatás egyes kérdéseiről szóló 243/2019. (X. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **517/2023. (XI. 22.) Korm. rendelet** a Debrecenben megvalósuló ipari telephely kialakításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 75/2015. (III. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **518/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet** a családok otthonteremtését támogató kedvezményes CSOK Plusz hitelprogramról
- **524/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** a nyugellátások és egyes más ellátások 2024. január havi emeléséről
- **526/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **527/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** a HUNGARORING SFP Korlátolt Felelősségű Társaságnak a Hungaroring Versenypálya és az ahhoz kapcsolódó létesítmények Stratégiai Fejlesztési Program keretében történő fejlesztésével összefüggő beruházás lebonyolítói, műszaki ellenőrzési, valamint az ahhoz kapcsolódó egyéb szolgáltatási feladatok elvégzésére vonatkozó kijelöléséről
- **528/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** az Egységes Digitális Kapu rendelet végrehajtásához kapcsolódó egyes jogszabályok módosításáról
- **529/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program kötelező adatszolgáltatásairól szóló 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelet módosításáról
- **530/2023. (XII. 1.) Korm. rendelet** a NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság szabályozott és központi elektronikus ügyintézési szolgáltatásokkal kapcsolatos feladatainak és tevékenységének az IdomSoft Informatikai Zártkörűen Működő Részvénytársaság részére történő átadásához kapcsolódóan egyes kormányrendeletek módosításáról
- **531/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet** a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **532/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet** egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú kormányrendeletek humánreprodukciós eljárásokkal összefüggő módosításáról
- **533/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet** az állami fenntartású egészségügyi intézmények irányításának egyes szabályairól és ezzel összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 653/2021. (XI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **534/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet** az államtudományi képzési terület képzéseiről

- 535/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet a tartós külszolgálathoz kapcsolódó felkészítésről szóló 238/2017. (VIII. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- 536/2023. (XII. 5.) Korm. rendelet a külképviseletek gazdálkodásáról szóló 626/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- 537/2023. (XII. 6.) Korm. rendelet a 2024. évi igazgatási szünet elrendeléséről
- 538/2023. (XII. 6.) Korm. rendelet a Magyar Export-Import Bank Zrt. által az állam készfizető kezessége mellett vállalható garanciák, valamint a deviza- és kamatcsere ügyletek pótlási- és kamatköltségei feltételeiről és részletes szabályairól szóló 435/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- 539/2023. (XII. 6.) Korm. rendelet a központosított közbeszerzési rendszerről, valamint a központi beszerző szervezet feladat- és hatásköréről szóló 168/2004. (V. 25.) Korm. rendelet és a Közbeszerzési és Ellátási Főigazgatóságról szóló 250/2014. (X. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- 540/2023. (XII. 6.) Korm. rendelet a Budapest–Kelebia határátkelő közti 150. számú vasútvonal fejlesztésével összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok, valamint a beruházás helyszínével, közvetlen környezetével érintett ingatlanok kijelöléséről szóló 102/2021. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- 541/2023. (XII. 6.) Korm. rendelet a részvénytársasági részvénykönyv vezetésével összefüggő egyes kérdésekről szóló 67/2014. (III. 13.) Korm. rendelet módosításáról
- 542/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a Közép-európai Felsőoktatási Csereprogram (CEEPUS IV.) multilaterális oktatási megállapodás kihirdetéséről
- 544/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a költségvetési szervek és a bevett egyházak és belső egyházi jogi személyek foglalkoztatottjainak 2024. évi kompenzációjáról
- 545/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a hallgatói hitelrendszerről szóló 1/2012. (I. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- 546/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet az energiahatékonyságról szóló törvény végrehajtásáról szóló 122/2015. (V. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- 547/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet Magyarország nemzeti meteorológiai szolgáltatójáról és a meteorológiai tevékenységről
- 548/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricumról szóló 285/2013. (VII. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- 549/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricum Sport Ösztöndíjprogramról, valamint a Stipendium Hungaricum Sport Ösztöndíjprogram működésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 690/2021. (XII. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- 550/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a fővárosi és megyei kormányhivatal, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatal népegészségügyi feladatai ellátásáról, továbbá az egészségügyi államigazgatási szerv kijelöléséről szóló 385/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- 551/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a haditechnikai tevékenység engedélyezésének és a vállalkozások tanúsításának részletes szabályairól szóló 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- 552/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról szóló 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet, valamint az egyes vízgazdálkodási és kármentesítési célú beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 309/2017. (X. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- 553/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet a vendégoktatói ösztöndíjprogram részletes szabályairól, valamint egyes külügyi tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 333/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- 554/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet az egységes külképviseleti rendszer adminisztratív-technikai működésével és fenntartásával kapcsolatos feladatokról, valamint egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 17/2019. (II. 14.) Korm. rendelet módosításáról

- **555/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **556/2023. (XII. 12.) Korm. rendelet** a Budavári Palota területén, valamint a De la Motte-palotát érintően a Nemzeti Hauszmann-terv keretében megvalósuló beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló 210/2016. (VII. 21.) Korm. rendelet, valamint a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **557/2023. (XII. 13.) Korm. rendelet** a hallgatói hitelrendszerről szóló 1/2012. (I. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **558/2023. (XII. 13.) Korm. rendelet** a vízügyi igazgatási szerveknél foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának különös szabályairól szóló 391/2017. (XII. 13.) Korm. rendeletnek a foglalkoztatottak fizetési fokozatait és illetményét érintő módosításáról
- **559/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** a biológiailag lebomló hulladék képződésének megelőzésére vonatkozó tevékenységekről, a biológiailag lebomló hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységek részletes szabályairól és a biohulladékból előállított komposzt osztályozásának szabályairól
- **560/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** egyes kormányrendeleteknek a Magyarország 2024. évi központi költségvetésének megalapozásával összefüggő módosításáról
- **561/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** az állam működésének további egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **562/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** az építési és közlekedési miniszter tulajdonosi joggyakorlása alatt álló gazdasági társaságokhoz kapcsolódó szolgáltatási feladatok ellátásáról
- **563/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** a biztonsági okmányok védelmének rendjéről szóló 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **564/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** a felvonókról, mozgólépcsőkről és mozgójárdákról szóló 146/2014. (V. 5.) Korm. rendelet módosításáról
- **565/2023. (XII. 14.) Korm. rendelet** a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet, valamint a 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet módosításáról
- **569/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény I. melléklete módosításának kihirdetéséről
- **570/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** kiberbiztonsággal összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **571/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- **572/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a személygépkocsival díj ellenében végzett közúti személyszállításról szóló 176/2015. (VII. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **573/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006. (III. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **574/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a közúti árufuvarozáshoz, személyszállításhoz és a közúti közlekedéshez kapcsolódó egyes rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, valamint a bírsággal összefüggő hatósági feladatokról szóló 156/2009. (VII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- **575/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **576/2023. (XII. 18.) Korm. rendelet** a Nemzeti Rendezvényszervező Ügynökség Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság kijelöléséről és egyes feladatainak meghatározásáról szóló 591/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról

- 577/2023. (XII. 18.) **Korm. rendelet** a Károli Gáspár Református Egyetem beruházásával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról
- 578/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** a honvédelmi célú elektronikus információs rendszerek korai figyelmeztető rendszeréről
- 579/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- 580/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** a Budapest V. kerület Kossuth Lajos téri beruházási programmal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 100/2012. (V. 16.) Korm. rendelet módosításáról
- 581/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** az egyes sajátos ipari építményekre vonatkozó építésügyi hatósági eljárások szabályairól szóló 31/2014. (II. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- 582/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképzési rendszerről, a Rezidens Támogatási Program ösztöndíjairól, valamint a fiatal szakorvosok támogatásáról szóló 162/2015. (VI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- 583/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** az egyes közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján eljáró szakhatóságok kijelöléséről szóló 531/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- 584/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról szóló 568/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról
- 585/2023. (XII. 19.) **Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek hatályon kívül helyezéséről
- 586/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény végrehajtásáról szóló 125/1993. (IX. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- 587/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- 588/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetéről és működéséről szóló 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- 589/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** a 2025. évi Oszakai Világkiállítással kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 490/2022. (XII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- 590/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** egyes energetikai tárgyú kormányrendeletek deregulációs célú módosításáról
- 591/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek állami feladatok átadásával összefüggő módosításáról
- 592/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** kormányrendeleteknek a Honvéd Vezérkar létrehozásával összefüggő módosításáról
- 593/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** az állami tulajdonban levő ÉMI Nonprofit Kft. állami építési beruházásokkal kapcsolatos egyes műszaki szolgáltatási feladatok elvégzésére vonatkozó kijelöléséről szóló 51/2016. (III. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- 595/2023. (XII. 20.) **Korm. rendelet** a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet, valamint az egyes közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján eljáró szakhatóságok kijelöléséről szóló 531/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- 596/2023. (XII. 21.) **Korm. rendelet** egyes agrártárgyú kormányrendeletek deregulációs szempontú módosításáról
- 597/2023. (XII. 21.) **Korm. rendelet** a közbiztonság megerősítése érdekében szükséges kormányrendeletek módosításáról
- 598/2023. (XII. 21.) **Korm. rendelet** a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 58/2013. (II. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- 599/2023. (XII. 22.) **Korm. rendelet** a Kormány tagjainak feladat- és hatáskörét érintő egyes rendelkezésekről
- 601/2023. (XII. 22.) **Korm. rendelet** a Magyarország Kormánya és a Bangladesi Népi Köztársaság Kormánya közötti gazdasági együttműködési megállapodás kihirdetéséről
- 602/2023. (XII. 22.) **Korm. rendelet** az importárúk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmusról szóló 2023. évi CV. törvény végrehajtásának egyes szabályairól

- 604/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a digitális Covid-igazolvány kiadásának fenntartásához szükséges részletszabályokról
- 605/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Nemzeti Orvoslaboratóriumi Diagnosztikai Nonprofit Kft. 100%-os állami tulajdonban lévő gazdasági társaság által ellátott feladatok központi költségvetési szerv általi átvételéről
- 606/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Balassi Bálint-ösztöndíjprogramról
- 607/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a mérlegképes könyvelői, az adótanácsadói és az okleveles adószakértői szabályozott szakmák hatósági képzéséről és vizsgáztatásáról
- 608/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő kiberbiztonsági tanúsításról
- 609/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Törökbálinti Tüdőgyógyintézet fenntartóváltásával kapcsolatos intézkedésekről
- 610/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a nemzetközi kiválósági vendégoktatói ösztöndíj létrehozásáról és a felsőoktatást érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- 611/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tevékenységével, valamint egyes adózással összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- 612/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a közlekedési igazgatással összefüggő egyes közlekedési tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- 613/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a járművek műszaki alkalmasságával összefüggő kormányrendeletek módosításáról
- 614/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény végrehajtásáról szóló 30/1988. (IV. 21.) MT rendelet módosításáról
- 615/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Cotonouban, 2000. június 23-án, egyrészről az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok, másrészről az Európai Közösség és tagállamai között aláírt Partnerségi Megállapodás, annak módosítása, valamint az ehhez kapcsolódó Belső Megállapodások kihirdetéséről szóló 204/2007. (VIII. 2.) Korm. rendelet módosításáról
- 616/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet, továbbá a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló 102/2011. (VI. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- 617/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról szóló 170/2011. (VII. 24.) Korm. rendeletnek az állásidőre megillető díjazás összegének emelésével összefüggő módosításáról
- 618/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a díj ellenében végzett közúti árutovábbítási, a saját számlás áruszállítási, valamint az autóbusszal díj ellenében végzett személyszállítási és a saját számlás személyszállítási tevékenységről, továbbá az ezekkel összefüggő jogszabályok módosításáról szóló 261/2011. (XII. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- 619/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- 620/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- 621/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a Klebelsberg Képzési Ösztöndíjról szóló 52/2013. (II. 25.) Korm. rendelet módosításáról
- 622/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a fejlesztési adókedvezményről szóló 165/2014. (VII. 17.) Korm. rendeletnek és az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás adókedvezményének végrehajtási szabályairól szóló 176/2017. (VII. 4.) Korm. rendeletnek az állami támogatásokra vonatkozó uniós rendelkezések változásához kapcsolódó módosításáról
- 623/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a látvány-csapatsportok támogatására nyújtható támogatási keretösszeg megállapításáról szóló 39/2019. (III. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- 624/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet a központi kórházi integrált gazdálkodási rendszerrel kapcsolatos egyes szabályokról szóló 588/2020. (XII. 17.) Korm. rendelet módosításáról
- 625/2023. (XII. 22.) Korm. rendelet az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról

- 627/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek deregulációs célú hatályon kívül helyezéséről
- 628/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** család- és gyermekpolitikai tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- 630/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaság által a központi költségvetés terhére, a Kormány készfizető kezessége mellett vállalható nem piacképes kockázatu biztosítások feltételeiről szóló 312/2001. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- 631/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** a látvány-csapatsport támogatását biztosító támogatási igazolás kiállításáról, felhasználásáról, a támogatás elszámolásának és ellenőrzésének, valamint visszafizetésének szabályairól szóló 107/2011. (VI. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- 632/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** a beruházás ösztönzési célleírányzat felhasználásáról szóló 210/2014. (VIII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- 633/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** az egyes veszélyes anyagok elektromos és elektronikus berendezésekben való alkalmazásának korlátozásáról szóló 374/2012. (XII. 18.) Korm. rendelet, valamint a környezetben tartósan megmaradó szerves szennyező anyagokról szóló, 2019. június 20-i (EU) 2019/1021 európai parlamenti és a tanácsi rendelet végrehajtásával kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 376/2020. (VII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- 634/2023. (XII. 23.) **Korm. rendelet** a központi beszerző szerv kijelöléséről, a védelmi és biztonsági feladatokkal összefüggő beszerzések körének meghatározásáról és a védelmi és biztonsági feladatokkal összefüggő beszerzések központosított rendszeréről szóló 329/2019. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról, valamint egyes kormányrendeletek módosításáról
- 638/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a 2021–2027 programozási időszakra rendelt források felhasználására vonatkozó uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatási szabályokról
- 639/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatásokkal kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról
- 640/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** egyes fejlesztéspolitikai tárgyú kormányrendeleteknek a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium létrehozásával összefüggő módosításáról
- 642/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a számviteli törvényhez kapcsolódó, sajátos számviteli szabályokat tartalmazó kormányrendeletek módosításáról
- 643/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a kis- és középvállalkozásokkal összefüggő egyes intézkedésekről
- 644/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** egyes kormányrendeletek többségi állami befolyás alatt álló gazdasági társaságokat érintő módosításáról
- 645/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a Magyar Export-Import Bank Részvénytársaság kamatkiegyenlítési rendszeréről szóló 85/1998. (V. 6.) Korm. rendelet módosításáról
- 646/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- 647/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a felnőttképzést érintő kormányrendeletek módosításáról
- 648/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról
- 649/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a kistelepüléseken nyújtható otthonteremtési támogatásokról szóló 302/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet, valamint a babaváró támogatásról szóló 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról szóló 303/2023. (VII. 11.) Korm. rendelet eltérő szöveggel történő hatálybaléptetéséről, továbbá egyes kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról
- 650/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a szélerőművek engedélyezésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- 651/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény végrehajtásáról szóló 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet módosításáról, valamint az ásványi nyersanyagok és a geotermikus energia fajlagos értékének, valamint az értékszámítás módjának meghatározásáról szóló 54/2008. (III. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- 652/2023. (XII. 28.) **Korm. rendelet** a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 19/2009. (I. 30.) Korm. rendelet módosításáról

- **653/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában való részvétlről szóló 2012. évi CCXVII. törvény végrehajtásának egyes szabályairól szóló 410/2012. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **654/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a bioüzemanyagok, folyékony bio-energiahordozók és biomasszából előállított tüzelőanyagok fenntarthatósági követelményeiről és igazolásáról szóló 821/2021. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **655/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a légiközlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény végrehajtásáról szóló 141/1995. (XI. 30.) Korm. rendelet, valamint a környezeti hatásvizsgálat és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet módosításáról
- **657/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a vizsgálóállomás engedélyezésének részletes eljárási szabályairól szóló 181/2017. (VII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **658/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** az állami sport célú támogatások felhasználásáról és elosztásáról szóló 474/2016. (XII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **659/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** az egyes közegészségügyi és járványügyi, valamint egészségbiztosítási tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **660/2023. (XII. 28.) Korm. rendelet** a rozsdaoévezeti akcióterületek kijelöléséről és egyes akcióterületeken megvalósuló beruházásokra irányadó sajátos követelményekről szóló 619/2021. (XI. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- **661/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az egyes fenntartók által kifizetendő esélyteremtési illetményrészhez kapcsolódó támogatásról, valamint a 2024. évi kiegészítő költségvetési támogatásról, továbbá a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról szóló 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- **663/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az egészségügyi szakdolgozók és egészségügyben dolgozók, valamint az alapellátásban foglalkoztatott egészségügyi szakdolgozók 2024. évi bérfejlesztéséhez kapcsolódó egyes kormányrendeletek módosításáról
- **664/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról
- **665/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság és a Közép-európai Gazdaságfejlesztési Hálózat Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság feladatainak meghatározásáról, valamint a Digitális Jólét Program végrehajtásával összefüggő egyes feladatokról, valamint a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökségről szóló 268/2010. (XII. 3.) Korm. rendelet módosításáról szóló 127/2017. (VI. 8.) Korm. rendelet módosításáról szóló 163/2018. (IX. 10.) Korm. rendelet módosításáról
- **666/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogramról, valamint a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogram működéséhez szükséges egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 203/2020. (V. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **667/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az Európai Unió brexit miatti kiigazításokra képzett Brexit Alkalmazkodási Tartalékból a magyar vállalkozások részére nyújtott támogatások igénylésének és a források felhasználásának részletes szabályairól szóló 733/2021. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról
- **668/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről szóló 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról
- **669/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **670/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a Budafoki Munkás Testedző Egyesület sporttelepének felújításával-fejlesztésével összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint a Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Program keretében megvalósítandó tanuszoda, tornaterem, tanterem beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 141/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet módosításáról szóló 356/2016. (XI. 18.) Korm. rendelet módosításáról

- **671/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az Üllői Lövész Központ megvalósításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról
- **672/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a sportakadémiákról szóló 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **673/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az egyetemek és a kutatóintézetek, valamint a gazdaság összekapcsoltságának erősítéséhez szükséges egyes kormányrendeletek módosításáról
- **674/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerrel, valamint a kötelező visszaváltási díjas rendszerrel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
- **675/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** egyes hulladékgyártási tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- **676/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a központi fűtésről és melegvíz-szolgáltatásról
- **677/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a távhőszolgáltatásról szóló 2005. évi XVIII. törvény végrehajtásáról szóló 157/2005. (VIII. 15.) Korm. rendelet módosításáról
- **678/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a távhűtési szolgáltatásról szóló 201/2016. (VII. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- **679/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről szóló 399/2023. (VIII. 24.) Korm. rendelet eltérő szöveggel történő hatálybaléptetéséről
- **680/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet, valamint az elektromobilitás szolgáltatás egyes kérdéseiről szóló 243/2019. (X. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **681/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a pénzügyi biztosíték, a céltartalék, valamint a környezetvédelmi biztosítás hulladékgyártással összefüggő részletes szabályairól
- **682/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az építési beruházások megvalósítására kötött szerződések módosításának kezdeményezéséről szóló 13/2023. (I. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **683/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az önkéntes kölcsönös egészség- és önszegélyező pénztárak egyes gazdálkodási szabályairól szóló 268/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról
- **684/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** az önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztárak befektetési és gazdálkodási szabályairól szóló 281/2001. (XII. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **685/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a postai szolgáltatások nyújtásának és a hivatalos iratokkal kapcsolatos postai szolgáltatás részletes szabályairól, valamint a postai szolgáltatók általános szerződési feltételeiről és a postai szolgáltatásból kizárt vagy feltételeken szállítható küldeményekről szóló 335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **686/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a közúti árutovábbítási szerződésekről szóló 120/2016. (VI. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **687/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** a foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásokról és támogatásokról szóló 100/2021. (II. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- **688/2023. (XII. 29.) Korm. rendelet** egyes foglalkoztatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról

IM RENDELETEK

- **1/2023. (I. 12.) IM rendelet** egyes büntetőjogi tárgyú igazságügyi miniszteri rendeletek módosításáról
- **2/2023. (II. 10.) IM rendelet** a szabadalmi bejelentés, az európai szabadalmi bejelentésekkel és az európai szabadalmakkal, illetve a nemzetközi szabadalmi bejelentésekkel összefüggő beadványok, valamint a növényfajta-oltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 20/2002. (XII. 12.) IM rendelet és a használati mintaoltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 18/2004. (IV. 28.) IM rendelet módosításáról
- **3/2023. (V. 22.) IM rendelet** a fejezeti kezelésű előirányzatok kezeléséről és felhasználásáról szóló 10/2015. (V. 29.) IM rendelet módosításáról

- **4/2023. (V. 31.) IM rendelet** a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet, valamint a dohánytermékek nyilvántartásba vételére és vizsgálatára, valamint a cigaretta kátrány-, nikotin- és szén-monoxid-kibocsátásának mérésére vonatkozó igazgatási szolgáltatási díjakról szóló 29/2017. (VII. 25.) NFM rendelet módosításáról
- **5/2023. (VI. 19.) IM rendelet** a békéltető testületi elnöki és tagsági feladat ellátására vonatkozó kiválasztási eljárás szabályairól és a békéltető testületi elnökök és tagok díjazásáról, képzéséről és a békéltető testületi alapvizsga szabályairól, valamint az online adásvételi vagy online szolgáltatási szerződéssel összefüggő határon átnyúló fogyasztói jogvita esetén eljáró békéltető testületek kijelöléséről
- **6/2023. (VI. 28.) IM rendelet** a jogi szakvizsgáról szóló 5/1991. (IV. 4.) IM rendelet módosításáról
- **7/2023. (VI. 28.) IM rendelet** az ügyvédi tevékenység gyakorlására jogosultak arcképes igazolványáról szóló 15/2017. (XI. 30.) IM rendelet módosításáról
- **8/2023. (VII. 4.) IM rendelet** a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet módosításáról
- **9/2023. (VII. 20.) IM rendelet** a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtó és áldozatsegítő szolgálatként, valamint kárpótlási hatóságként kijelölt szervnél működő pártfogó felügyelők és kormánytisztviselők ügyviteli vizsgájáról
- **10/2023. (VII. 20.) IM rendelet** igazságügyi tárgyú miniszteri rendeletek jogszabályváltozásokkal összefüggő módosításáról
- **11/2023. (VII. 20.) IM rendelet** cégjogi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- **12/2023. (VII. 31.) IM rendelet** a közjegyzői díjszabásról szóló 22/2018. (VIII. 23.) IM rendelet és a közjegyzői ügyvitel szabályairól szóló 29/2019. (XII. 20.) IM rendelet módosításáról
- **13/2023. (IX. 21.) IM rendelet** a közjegyzői tevékenységet érintő igazságügyi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- **14/2023. (X. 3.) IM rendelet** az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges jogi oktatásról és vizsgáról szóló 10/2006. (III. 7.) IM rendelet, valamint a bírósági végrehajtói és a bírósági végrehajtási ügyintézői szakvizsgáról szóló 13/2021. (XI. 16.) IM rendelet módosításáról
- **15/2023. (X. 24.) IM rendelet** egyes büntetőjogi tárgyú, valamint az elővezetés és az előállítás végrehajtásával összefüggő miniszteri rendeletek módosításáról
- **16/2023. (X. 30.) IM rendelet** iparjogvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek jogszabályváltozásokkal összefüggő módosításáról
- **17/2023. (XI. 30.) IM rendelet** a központi névjegyzék, valamint egyéb választási nyilvántartások vezetéséről szóló 17/2013. (VII. 17.) KIM rendelet módosításáról
- **18/2023. (XII. 7.) IM rendelet** a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet módosításáról
- **19/2023. (XII. 12.) IM rendelet** a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V. 18.) IM rendelet módosításáról
- **20/2023. (XII. 18.) IM rendelet** az elektronikus cégbejegyzési eljárás és cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 24/2006. (V. 18.) IM rendelet és az iparjogvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek jogszabályváltozásokkal összefüggő módosításáról szóló 16/2023. (X. 30.) IM rendelet módosításáról
- **21/2023. (XII. 28.) IM rendelet** a közjegyzői díjszabásról szóló 22/2018. (VIII. 23.) IM rendelet módosításáról

*** A rovat zárása: 2023. december 31. ***

